

Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen, schutterye, gilden en regeeringe

<https://hdl.handle.net/1874/40522>

BRONNEN BOUWKUNST ND-NEDERLAND
N. STEDEN.

1966/
1322
X

AMSTERDAM,
 IN ZYNE
 OPKOMST, AANWAS,
GESCHIEDENISSEN,
 VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
GEBOUWEN,
 KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
 SCHUTTERYE, GILDEN
 EN
REGEERINGE,
 BESCHREEVEN,
 DOOR
JAN WAGENAAR,
 HISTORIESCHRYVER DER STAD.
TIENDE STUK.

TE AMSTERDAM,
 By **TNTEMA en TIEBOEL**
 M D C C L X V I I.

Met *Privilegie* van de Edele Groot- Mogende Heeren Staaten van
 Holland en Westfriesland.

Bladz. 1

V Y F D E D E E L

VOORREGTEN, GEWOONTEN, KEUREN *en* BEZITTINGEN

V A N

A M S T E R D A M.

E E R S T E B O E K.

PRIVILEGIEN of VOORREGTEN, *COUSTUMEN of* GEWOONTEN *en* VOORNAAE *en* ALGEMEENE KEUREN.

In 't voorgaande *vierde Deel* deezes Werks, Inhoud den handel der ingezetenen in 't gemeen van het beschreeven hebbende ; gaan wy, in dit *vyfde* Deel *vyfde* DEEL, over, tot de beschryving dezer van de Privilegien of Voorregten der Stad Beschry- en der ingezetenen, waar door derzelver han- vinge. del en bezittingen beveiligd ; en van de voornaamste en algemeenste Gewoonten en Keuren, naar welken, zy geregeerd worden: waarby wy de beschryving voegen zullen van de Ambagtsheerlykheden en andere bezittingen der Stad in 't gemeen, die een gedeelte haarer Voorregten kunnen geagt worden uittemaaken.

De Stad Amsterdam heeft, zo dra zy, Optelling door haare Heeren, tot eene Stad verhe- en ver- X. STUK. A ven klaaring

PRIVILEGIEN. ven werdt, even als de andere Steden deezes Lands, zekere

van de
voor-
naamste
algemeen-
ne PRIVILEGIEN
van Amsterdam.

PRIVILEGIEN

of

VOORREGTEN

verkreegen, die, allengskens, vermeerderd zyn, en tegen welken, volgens een Handvest van den jaare 1562, aan Amsterdam en de andere groote Steden verleend, de hooge Gerechtshoven geene *Mandementen poenaal*, noch anderen, met de *Clausule* van *inhibitie*, of verbod, mogen vaststellen, of uitgeeven, zonder dat de Requesten, ten dien einde ingeleverd, vooraf, worden gesteld in handen van hun, dien de zaak aangaat; ten ware zy merkelyke redenen ten tegendeele hebben mogten; in welke gevallen, de Requesten, niet door Commissarissen, noch op de Rolle, maar in 't Collegie van den Raade, moeten worden afgevaardigd (a). Van de voornaamsten dezer Privilegien, zo ver zy de Stad in 't algemeen betreffen, moeten wy hier, beknoptelyk, handelen.

Onder de oudste en merkwaardigste Voorregten der Stad, tel ik de uitgestrektheid haarer

I.

JURISDICTIE,

JURISDICTIE
of
VRYHEID.

of *Vryheid*, over welke, met naame, voor zo ver zy te water uitgestrekt is, meer dan eens, geschil is geweest; waarom wy te noodi-

(a) Handv. bl. 97. Zie ook GROTIUS Verantw. XV. Cap. bl. 152. XIX. Cap. bl. 241.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 3

diger agten, het regt der Stad, in dit opzigt, PRIVILE-
GIEN. van deszelfs oorsprong af, te onderzoeken, en op de beste gronden te vestigen. Wy zullen, klaarheidshalve, *eerst* van de Stads *Jurisdictie of Vryheid te Lande*, waarover het minste geschil valt, en *daarna*, van dezelfde *Jurisdictie of Vryheid te Water* handelen.

De oudste Graaflyke Handvest, by welke te Lande. der Stede Vryheid te Lande omschreeven wordt, is den negenden December des jaars 1342 gedagtekend, en bepaalt dezelve binnen de *Graft*, die toen was de Oude- en Nieuwe-zyds- Voorburgwal, gelyk wy, in den aanvang van dit werk (b), reeds, uitvoerig genoeg, getoond hebben. Doch in 't jaar 1386 [1387], werdt de Vryheid der Stad, van de voorige Vryheid, dat is, van de Stads graft, af, tot op eenen afstand van *honderd Gaarden* toe, uitgebreid. En deeze honderd gaarden moesten, *ter goeder scepe*, of, gelyk wy 't, elders (c), verklaard hebben, *in eene bekwaame strekking*, rondsom de Stede gaan. Men schynt deeze bekwaame strekking, oudtyds, zo te hebben begreepen, dat de scheidpaalen elkanderen, in den winkelhaak, bestroyken moesten. Immers, uit zekere Acte van den agtsten Juny des jaars 1589, *geregistreerd* in 't *Schepenen-Register*, en aangehaald in 't *eerste Privilegie-Boek* f. 9. *op den kant*, blykt dat Schepenen, de plaats der scheidpaalen hebbende opgenomen, bevonden hadden, *dat die pilairen,*
de-

(b) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 32 enz.

(c) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 42. Aant. (14.)

PRIVILE-
GIEN.

*designerende de limiten deſer Stede, en geſtelt buyten de regulierspoort en de haarlemmerpoort, op malcanderen respondeerden, in de winkelhaeck. In 't jaar 1561, ſtondt de Paal van honderd Gaarden buiten de S. Antonis-poort, op of aan den S. Antonis-dyk, pas voorby 't Leproozenhuis (d). En eene halve eeuw vroeger, of nog eerder, ſchynen, daar en elders buiten de hoofdpooten, in de plaats van paalen, draaiboomen geſteld geweest te zyn; gelyk af te neemen is, uit eene beeedigde verklaaring van den tweeden May des jaars 1554, die, in 't *Vertrek der Theſaurie*, (*Oude Laade E.*) bewaard wordt, en hier agter, onder de *Bylaagen* (e), geplaatſt is.*

Betekenis
van de
uitdruk-
king
*honderd
Gaarden.*

Wy hebben het woord *Gaarden*, reeds elders (f), door het woord *roeden*, verklaard, en uit een Privilegie van Maximiliaan en Philips beweezen, dat het, met het woord *roeden*, verwiffeld wordt. En in deeze betekenis, is het woord *gerden* of *jeerden*, al van ouds, in Friesland, in gebruik geweest is (g). Sommigen, 't is waar, zyn van gedagten, dat *honderd gaarden twee honderd roeden* zyn, zig grondende, *voor eerſt*, daarop, dat de tegenwoordige ſcheidpaalen van der Stede Vryheid veel verder van de Stads graft of veſt ſtaan, dan honderd roeden, en *ten anderen* daarop, dat de Vryheids-paal buiten de Haarlemmer Poort, aan den laagen weg, juist by de twee honderd roeden van 't begin der Haar-

(a) *Handv. bl. 12.*

(e) *Lr A.*

(f) *I. Deel, I. Boek, bl. 42.*

(g) *Zie G. F. BARON THO SWARTZENBERG Register op 't Groot-Charterb. van Friesland, bl. 64, 65, 70, 81.*

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 5

Haarlemmer Trekvaarte, gesteld is. Wy er-^{PRIVILE-}
kennen 't een en 't ander. Doch daaruit^{GIEN.}
volgt geenszins, dat *honderd gaarden twee
honderd roeden* betekenen zouden. Buiten
de Muider-Poorte, staat de Vryheids-
Paal veel verder dan twee honderd roeden
van de vesten; waaruit volgt, dat, uit de
plaats dier Paalen, niets, aangaande de bete-
kenis van het woord *gaarden*, te besluiten is.
En wat de plaats der scheidpaal buiten de
Haarlemmer Poort betreft; zo de uitgestrekt-
heid van der Stads Vryheid aan deeze zyde,
langs de vaart gemeeten moest worden, en
honderd gaarden twee honderd roeden beteken-
den, zou men de scheidpaal, hier, juist op den
afstand van tweehonderd roeden, gesteld heb-
ben; maar nu staat die paal enige roeden
binnen deezen afstand, waaruit klaarlyk volgt,
dat de uitgestrektheid van der Stede Vry-
heid niet langs de vaart gemeeten is, en
derhalve, dat de standplaats der scheidpaal
hier niets, omtrent de betekenis van 't woord
gaarden, beslist. Men verstondt 'er, niet al-
leen in de vyftiende eeuw, *roeden* door; ge-
lyk, uit de aangehaalde Handvest van Ma-
ximiliaan en Filips, en uit eenen veel ouder
brief van Hertoge Albrecht, ten behoeve van
die van Leiden verleend (*b*), blyken kan;
maar men leest ook, in zekere Commissie
van het Hof van den twee en twintigsten
April des jaars 1522, dat de Vryheit der Stede
strect hondert roeden verde buyten de Vuyterste
poir.

(*b*) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 783.

PRIVILE-
GIEN.

poorten (i): en, toen de Vroedschap, in 't jaar 1554, bevondt, dat de Privilegien, haars oordeels, niet zeer klaar spraken *van der Stede Limiten*, besloot zy, dezelve te stellen op 't *vorderlykst*, *hondert roeden buten de poorten, toernen ende muuren* (k), ten blyke, dat zy, door *gaarden*, ook niets anders dan enkele *roeden* verstondt. Men heeft, al voor 't jaar 1554, verstaan, dat de *honderd gaarden* moesten gerekend worden van de *uiterste graften* der Stad (l). Die graften waren de oudste *vesten* of vestingwerken, en in 't jaar 1342, was de eenige graft, die men toen hadt, ook, naar alle waarschyndykheid, het eenigste vestingwerk der Stede, ten zy 'er, misschien, ook eene of twee poorten geweest zyn. Hieruit nu is ontstaan, dat 's Lands Staaten, in 't jaar 1609, hebben vergund, dat de Vryheid der Stad zig zou strekken, buiten de *nieuwe graften* der Vergrootinge, die toen begonnen werdt, op gelyke wyze, als zy zig, te vooren, buiten de *oude graften*, hadt uitgestrekt (m). Men rekende, ten dien tyde, dat de Vryheid der Stad aanving *van de buytenste cant van der Stede graften ofte singel slooten* (n): of, zo als de *Stads Registers*, wat laater, spraken, van de *Fortificatien* der Stede af (o). Maar tot de Vergrootinge, van welke wy spreken, hadt de Stad Octroi verkreegen op

(i) In 't Vertrek der Theaurie Ordinaris. Oude Laade E. Lr. J.

(k) Resol. Vroedsch. N. I. 9 Jan. 7 April 1554.

(l) Zie Handv. bl. 14.

(m) Handv. bl. 6.

(n) Keurb. I. f. 38.

(o) Keurb. M. f. 95.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 7

op eene Kaart, waarby de Vryheid der Stad, PRIVILE-
GIEN. verder dan honderd gaarden of roeden bui-
ten de ontworpen' Vesten, werdt uitgestrekt.
De paalen werden, sedert, naar deeze Kaart
gezet (p); doch behielden, desonaangezien,
den naam van *honderd gaarden*, gelyk dezel-
ven, ook nog, meest allen, met de Letters
C. G. getekend zyn: even als de uitdrukking
binnen de twaalf nagten, zynde den gewoo-
nen tyd van de verkooping van vaste goe-
deren by *Executie*, hier ter Stede, niet meer
betekent den tyd van Kersttyd tot Drie-Ko-
ningen-dag, gelyk van ouds, maar eenen
geheelen tyd van drie maanden, van den
eersten November tot den tweeden Februa-
ry. Met één woord, de uitdrukking van
honderd gaarden betekent, in de omschryving
van de Vryheid deezer Stad, geenen bepaal-
den afstand; maar alleenlyk de plaats, daar
de scheidpaalen staan; gelyk zulks, uitdruk-
kelyk, verklaard is, in eene Keure van den
zeven en twintigsten Juny des jaars 1663,
waarin de Stads Vryheid gesteld wordt op
*hondert gaerden buyten deser Stede uysterste For-
tificatien, het welck is, staat 'er, soo verre,
als ten dien eynde alomme gestelt syn seeckere
Palen, getekent met het wapen van Amsterdam,
hebbende tot Opschrift C. GAERDEN (q).*

De Vryheid der Stad te Lande is bepaald Wegen,
Paden binnen de *Muider- of Diemer- en Haarlem-
merdyken*, het buitendyks Land, enz. in de binnen de
paalen van honderd gaarden, daar onder be- Vryheid.

gree-

(p) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Aug. 1651. f. 163.

(q) Keurb. O. f. 38. Handv. bl. 1453.

PRIVILE- greepen. En 't zal niet ondienſtig zyn, hier,
GIEN. kortelyk, aan te wyzen, welke Wegen, Paden,
Wateren, Tuinen, Wooningen, Molens enz.

Haarlem- in dezelve gevonden worden. In den *Haar-*
mer- of *lemmer-* of *Spaarnedammer-dyk*, legt de groo-
Spaarne- te duiker, door welken, 't Stads vuil water
dammer- geloosd, en voorts, door middel van twee
dyk. molens, in 't Y, uitgemaalen wordt. Wy-

Haarlem- ruime plek hooiland. Pas buiten de Haar-
mer- lemmer-Poort, tegen den dyk, loopt de *Haar-*
Trek- *lemmer Trekvaart* en *ryweg*. Vooraan, te-
vaart en gen deezen weg, eindigt de *Koſtverlooren-*
Ryweg. *Vaart* of *nieuwe Wetering*, die by den Over-
toom aanvangt. Aan den weg, ſtaat een
Koſtver- Moutmolen, binnen de Vryheid. De paal
looren- Vaart, of van honderd gaarden ſtaat, gelyk wy boven
Vaart, of (r) aanmerkten, op eenen aſtand van nog
nieuwe geene twee honderd roeden van 't begin
Wete- der vaarte. Tuſſchen de Haarlemmer- en
ring. Zaagmo-

Zaagmo- lenaars-
Paden. Paden. Zaagmolens-Poorten, loopen, van den Bui-
ten-Singel, drie Paden. Het eerſte en kort-
ſte eindigt aan de Koſtverlooren-Vaart. De
twee anderen loopen in elkanderen; doch
eindigen aan dezelfde vaart. Vier diergely-
ke Paden, van welken verſcheiden' dwars-
paden aſloopen, door welken, de hoofdpa-
den gemeenſchap met elkanderen hebben,
beginnen aan den Buiten-Singel, tuſſchen

de

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 9

de Zaagmolens- en Raampoorten. De mees- PRIVILE-
 ten deezer Paden en de Stads Singel zyn bezet GIEN.
 met Zaagmolens, uit welken het gezaag-
 de hout, langs de Poldersflooten, naar de
 Stad gevoerd wordt, terwyl het ongezaag-
 de, in die flooten, en in de Kostverloor-
 ren-Vaart leggen blyft. Enkele Paden zyn
 ook met kleine Tuinen bezet. Tusschen de
 Raam- en Leidsche-Poorten, staan, pas bui-
 ten de eerste, aan het *Raampad*, welk langs Raam-
 den Singel loopt, verscheiden' woningen pad.
 en eenige Lakenraamen. De gebruikers der
 Raamen langs dit Pad hebben zig, by over-
 eenkomst van den vyftienden Maart des jaars
 1675, verplicht, het zelve te onderhouden
 (s). Aan 't begin van dit Pad, loopt, dwars Steenen
 van het zelve af, het *Steenen pad* of de *Verkens-* Pad of
gang, die niet doorloopt; en aan 't einde, Verkens-
 het *Lange-bleekers-pad*, bezet met kleine gang.
 Kleëren-bleekeryen, en eindigende aan de Lange-
 Kostverlooren-Vaart. Na het lange, volgt bleekers-
 het *Korte-bleekers-pad*, beginnende, aan het Pad.
Slyppad, een dwarspad, agter den Singel; Korte
 en eindigende, aan een ander dwarspad, welk bleekers-
 toegang verleent naar het *Jan-Hansen-Pad*, Slyp-Pad.
 aan welks begin de Paal van honderd gaar- Jan-Han-
 den staat, en der Stede Vryheid eindigt. sen-Pad.
 De schoeiing langs de bleekers-floot moet,
 door de huurders, ter wederzyde, onderhou-
 den worden (t). Op het *Korte-bleekers-* Pekelha-
Pad, is, omtrent in 't midden, de *Pekelha-* rings-
rings- gang.

(s) 't Accoord beruſt in 't Vertrek der Theſaurie *Nieuwe*
Laade L. Lr AA.

(t) Accoord van 2 Nov. 1674. en 4 Dec. 1682. in 't Ver-
 trek der Theſaurie, *Nieuwe Laade L. Lr. U. en BB.*

PRIVILE-
GIEN.

Quakers-
Eiland.

Over-
toomfche
Vaart en
Weg.

rings-gang, die niet doorloopt, en met geringe woningen bezet is. Verder naar de Leidsche Poort, loopen, van den Buiten-Singel, twee Paden, toegang verleenende naar het *Quakers-Eiland*, rondsom welk, Zaagmolens staan, van welken, het ongezaagde hout, in eene breede sloot, in 't midden gelegen, bewaard wordt. Voorts, ontmoet men, meer zuidwaards, aan den Buiten-Singel, nog een Pad, met Tuinen bezet, welk niet doorloopt: waarna men komt aan de *Heilige-wegs- of Overtoomfche Vaart*: aan welker noordelyke zyde, eenige Koorenmolens, en, nog binnen de Vryheid, het *Pesthuis* staat. De weg langs de zelfde zyde der vaarte; de Stads Buiten Singel, tusfchen deeze vaart en den Haarlemmer Trekweg, en de kaade langs de ooftzyde der Koostverlooren-Vaarte zyn de Polder-dykaadjen van de STADS-POLDER, die, voor ver het grootste gedeelte, binnen de Vryheid gelegen is. Tuffchen de Raam-en Leidsche-Poorten, ontmoet men verscheidenerlei molens, raamen en andere Fabriquen. De zuidelyke zyde der Overtoomfche Vaarte, of de eigenlyke *Overtoomfche weg*, is digt bezet met woningen. Ook staat hier, binnen de Vryheid, het oude Pesthuis. De paal van honderd gaarden is gesteld, over den derden koorenmoolen voorby de brug, die naar het tegenwoordige Pesthuis leidt, in 't gemeen de *Pestbrug* genaamd, op eenen afstand van een honderd zes en tagtig roeden en negen voeten, Rynlandsche maat, gemeeten uit het gordyn buiten de Leidsche Poort. Tusfchen

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. II

schen de Leidsche- en Weterings-Poorten, PRIVILE-
 waar de Buitenvelder-Polder aanvangt, en GIEN.
 waar, langs den Singel, verscheiden' Tuinen,
 Herbergen en andere wooningen aangelegd
 zyn, loopen, van den Singel af, ook eenige
 Tuinpaden; een, regt over de Leidsche
 Poort, en wat verder, het *Schelp*pad, het Schelp-
Zandpad, en het *Schaapenborger Pad*. Regt pad.
 tegen over de Weterings-Poort, loopt een Pad Zandpad.
 met Zaagmolens bezet, welks breedte floot ge- Schaa-
 meenschap heeft met het water van den Stads- penbor-
 buiten-boezem, dat, door den beer onder de ger Pad.
 Weterings poorts brug, van het Amstelwater
 afgeschut is. Op het Land ten einde deezer
 floote, staat de paal van honderd gaarden. De
 gemeenschap tusschen de floot en de *Oude We-* Oude
tering wordt belet, door den dam, die hier Wete-
 in de Wetering gelegd is, en, op welken, ring.
 een Overhaal is gemaakt, ten dienste der
 groen- en andere schuiten. Tusschen de We-
 terings- en Utrechtsche-Poorten, ontmoet
 men, langs den Singel, een goed getal van
 Tuinen, eenigen van welken zig tot aan
 de Wetering strekken. Voorts, het *Otters-* Otters-
pad, ook met nette Tuinen bezet: en, te Pad.
 gen over de Utrechtsche Poort, het *Zaag-* Zaagmo-
molens-Pad, welk ook eenen ingang op de lens-Pad.
 westzyde des Amstels heeft; tot aan de We-
 tering doorloopt, en met Zaagmolens, Tui-
 nen en wooningen bezet is. Ten einde van
 dit Pad, staat de vermaarde Herberg van
Stadlander, by welke, een hooge houten
 brug over de Wetering legt, die toegang
 verleend naar de *Schager Laan*, nog, voor Schager-
 een klein gedeelte, binnen de Vryheid ge- laan.
 le-

PRIVILE-
GIEN.Hoeden-
maakers-
Pad.Kuipers-
Pad.Rusten-
burger-
Pad.

legen. Het Zaagmolens-Pad is het eerste, welk men, aan de westzyde des Amstels, ontmoet. Het verdeelt zig, op zekeren afstand, in twee Paden, die, digt by Stadlander, wederom in een loopen. Voorts, komt men, langs den Amstel voortgaande, aan het *Hoedenmaakers-Pad*, aan het *Kuipers-Pad*, en aan het *Rustenburger- of Rust- en Werks-Pad*: doch de twee laatste leggen maar gedeeltelyk in de Vryheid. Op het Kuipers-Pad, is, nog binnen de Vryheid, eene Roomsche Kerk (u). De Officiers der Buitenwyk No. 1. doen, sedert eenigen tyd, eenen jaarlykschen schouw, in't voorjaar, langs het Hoedenmaakers-, Kuipers- en Otters Pad. Over de sloot van het Rustenburger- of Rust- en Werks-Pad, legt een bruggetje, welk, nevens de schutdeuren onder het zelve, door de eigenaars of deelgenooten in het gemelde Pad, en in het Kuipers-Pad, moet onderhouden worden, naar eenen omslag der kosten, die, door drie Gecommitteerden uit dezelve, gemaakt wordt (v). De Paal van honderd gaarden staat tusschen het Rustenburger- en *Verwers-Pad*, op eenen afstand van een honderd zes en negentig roeden vier en een halve voeten, Rynlandsche maat, gemeeten uit het gordyn buiten de Utrechtsche Poort. Aan de oostzyde des Amstels, loopen, door een gedeelte der *Outewaaler- of Over-Amstel-Polder*, drie Paden, die geheellyk binnen de Vryheid leggen: het

Oli.

(u) Zie III. Deel, III. Boek, bl. 112.

(v) Keurb. U. f. 1 verso.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 13

Olifants- of Outewaaler-Pad, het *Oetgens-Pad*, PRIVILE- GIEN. welk, door eene sloot in 't midden, in twee Olifants- of Outewaaler-Pad. Paden verdeeld is, en het *Agter-Oetgens-Pad*, even voorby welk, de Paal van hon- Oetgens-Pad. derd gaarden staat. Langs den Buiten-Singel, Agter-Oetgens-Pad. tusschen den Amstel en Weesper-Poort of Outewaaler Weg, leggen eene reeks van Raamen en Moes- en andere Tuinen. De eigenaars der Tuinen op het Outewaaler- en Oetgens-Pad zyn, in den jaare 1726, met de eigenaars van zekere drie Kampen Lands, voor eene somme van drie duizend vyf hon- derd guldens, overeengekomen, dat deeze kampen, nooit anders, dan tot wei- of hooi- land, zullen worden gebruikt (w). De *Outewaaler Weg* zelf is, binnen de Vryheid, met Tuinen, Herbergen en andere woonin- gen, bezet. Deeze weg eindigt aan de Ring- sloot van de Diemer-meer. De paal van honderd gaarden staat, aan den weg, op om- trent twee derde van deszelfs afstand van den Buiten-Singel. Tusschen de Weesper- en Muider-Poorten, en verder, tot digt aan den *Muider- of Diemerdyk*, leggen genoeg- zaam niet dan Landeryen, zonder eenige by- gevoegde woningen, eene enkele herberg uitgenomen. Op den dyk, staat, vooraan, een grenspaal van 't Heemraadschap van den Zeeburg, en wat verder, benedensdyks, een Lustplaatsje en eenige byeengevoegde woo- ningen, met een gedeelte van het agter ge- legen Land, uit het gewezen braakje *Wa- terryk*, aangehoogd. De paal van honderd gaar-

(w) Groot-Memor. N. X. f. 52.

PRIVILE- GIE. gaarden staat, op den dyk, twee honderd en zestig roeden en agt voeten, Rynlandsche maat, van de punt van 't uiterste Bolwerk buiten de Muider-Poort, op de hoogte van de Stads Zaagmolens, die, in 't buitendyks Voorland, geplaatst zyn. Door dit voorland, loopt het *Ziekenwater*, welk, met een kaadje, waarin een kleine duiker lag, van 't Y plagt afgescheiden te zyn. Doch 't kaadje en de duiker worden, sedert eenigen tyd, niet meer onderhouden. Ten einde van het *Ziekenwater*, aan den *Paardenhoek*, plagt ook een paal van honderd gaarden te staan, gelyk klaarlyk te zien is, in de gemeeten Kaart van 't Y van *Nicolaas van der Heyde* van den jaare 1674. Doch deeze paal schynt, met het afflyten van den *Paardenhoek*, weggeraakt te zyn. Het Stads-Water, welk, in den grooten buiten-boezem, tusschen de Weterings-poorts-beer en Haarlemmerdyks-duiker, geloosd wordt, wordt, gelyk wy boven aanmerkten, door den gemelden beer, gescheiden van het Amstelwater; en, van het water der Buitenvelder-Polder, door de fluis in de Wetering, buiten de Weterings-poort; door een' dam, in de Singelfloot tegen over de Utrechtsche Poort; door een' anderen dam, in dezelfde floot, even bewesten de Weterings poort, en, eindelyk, door den dam in de Wetering, op welken de Overhaal legt. Doch het Stads - buitenboezem - water heeft, met het water der Stads Polder, en met de Kost-verlooren-Wetering en Overtoomsche Vaart, gemeenschap, onder door een goed getal van bruggen, die in den Buiten-Singel leggen,

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 15

gen, en, voor welken, immers gedeeltelyk, PRIVILE-
eertyds fchutdeuren plagten te zyn, waarvan GIEN.
men nog, hier en daar, overblyffels ziet.
Van deeze bruggen zyn 'er twee, tuffchen
de Haarlemmer- en Zaagmolens-Poorten;
twee tuffchen de Zaagmolens- en Raam-
Poorten; en vyf, tuffchen de Raam- en
Leidsche Poorten. Ter wederzyde van de
Weterings-Poort, legt ook wel eene brug
in den Buiten-Singel; doch de weftelykfte
verftrekt hier, alleenlyk, tot eene doorvaart
naar eene molensloot, die geene gemeen-
fchap heeft met het water der Buitenvelder-
Polder, en de ooftelykfte legt buiten den
Weterings-Poorts-beer, die 't Amftelwater
van 't Stads-buitenboezem-Water fcheidt.

De Bannen, die onmiddelyk grenzen aan
de Vryheid der Stad te Lande, zyn die van
Amfterveen of Nieuwer-Amftel en Slooten.
Van deeze Bannen waren, met de jongfte
Vergrootinge, eenige erven, geheellyk, an-
deren, gedeeltelyk, geraakt onder de Vry-
heid der Stad: en alzo twyfelagtig was, voor
welk Geregt, de laaftten, in geval van ver-
koop, moeftten opgedraagen, of, anderszins,
vervreemd of bezwaard worden, werdt,
desaangaande, in 't jaar 1669, eene fchik-
king gemaakt, die, den negen en twintigften
November, by Oétroi van 's Lands Staaten,
bekragtigd werdt (*). Men maakte nette,
gemeten en afgezette Kaarten der Landeryen,
aan en onder de rooijinge van de honderd
Gaarden gelegen, zo die met Nieuwer-Am-
ftel,

(*) Handv. bl. 555.

PRIVILE-
GIEN.

stel, als die met Slooten gemeen lagen; uit welke Kaarten bleek, welke Landeryen, schoon onder Nieuwer-Amstel of Slooten, of buiten de Paalen van honderd Gaarden leggende, voor 't Gerecht van Amsterdam; en welken, schoon binnen de Paalen van honderd Gaarden gelegen, voor de Geregten van Nieuwer-Amstel of Slooten, moesten opgedraagen of bezwaard worden.

Uitbrei-
ding van
't Ban- en
Vang-
regt.

Binnen de Vryheid der Stad te Lande, welker uitgestrektheid en gelegenheid wy nu, kortelyk, beschouwd hebben, mogt zy Excynzen heffen, waarvan wy, beneden, byzonderer handelen zullen. 't Spreekt ook van zelf, dat zy misdaadigen, binnen deeze haare Vryheid, vangen, en buiten dezelve, bannen mogt. Doch dit laatstgemelde Voorregt werdt, by verscheiden Handvesten, nog verder uitgebreid, eerst, in 't jaar 1488 [1489], tot op duizend roeden, buiten de honderd, tot welken de Vryheid zig uitstreckte (y); welk voorregt, in 't jaar 1505, bevestigd werdt (z): en daarna, in 't jaar 1544, tot op eene myl in 't ronde, te beginnen van de uiterste vesten der Stad (a); binnen welke myl, volgens eene Handvest van Keizer Karel den V. van den jaare 1536, ook geene Kalkovens gesteld mogten worden (b). Buiten de Hoofdpoorten deezer Stad, staan, op den afstand van eene myle, op of aan de gemeene Wegen, Ban- of Myl-

(y) Handv. bl. 14.

(z) Handv. bl. 14.

(a) Handv. bl. 15.

(b) Handv. bl. 16.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 17

Mylpaalen van hardsteen, op welken het ^{PRIVILE-}
wapen van Amsterdam uitgehouwen is, en ^{GIEN.}
de woorden UITERSTE PAALEN DER
BALLINGEN, in 't Latyn en in 't Neder-
duitsch, te leezen zyn. Men vindtze, on-
der anderen, aan de westzyde van den Am-
stel; op den Amsterveenschen weg, by de
Luftplaats Elsryk; aan den Haarlemmerdyk;
aan den Slooter weg, by Slooten, en op
den Diemer- of Muiderdyk. De misdaadi-
gen worden, in gevolge der verkreegen'
voorregten, somtyds, uit de Stad en der-
zelver Vryheid, en somtyds ook, uit de
Stad, derzelver Vryheid, en eene myle in
't ronde, gebannen. De uitbreiding van het
Ban- en Vangregt der Stede heeft veele ge-
schillen, die, met de naaste Baljuwschappen
van Kennemerland, Amsteland en Water-
land, konden ontstaan, voorkomen of af-
gesneeden: gelyk ook de geschillen over de
Civile Jurisdictie, met de Ambagtsheerlyk-
heden van Amsterveen en Slooten, die de
Stad en derzelver Vryheid, aan de Landzyde,
omringen, sedert het aankopen der ge-
noemde Ambagtsheerlykheden, in den jaa-
re 1529 (c), grootendeels, zyn opgehou-
den.

Wy agten hiermede genoeg gezeid te ^{Aloude}
hebben, tot opheldering van de uitgestrekt- ^{uitge-}
heid van deezer Stede Vryheid te Lande. ^{strektheid}
Wy gaan nu, tot de uitgestrektheid dier ^{van der}
zelfde Vryheid te Water, over. ^{Stede}
Vryheid

Am- ^{te Water.}

(c) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 507.

PRIVILE-
GIEN.

Eerst, *ten*
halven
stroom.

Amsterdam hadt zig maar pas beginnen uit te leggen op de Scheepvaart, of men bespeurde, in 's Lands Graaven, eenen blykbaaren toeleg, om der Stede Vryheid te Water verder uit te strekken, dan haare Vryheid te Lande uitgestrekt was. By de Handvest van den jaare 1342, die de Vryheid te Lande bepaalde binnen de Stads graft, werdt de Vryheid te water niet slegts vyftig roeden oostwaards, langs den Zeedyk in 't Y; maar zelfs, in de haven, *ten halven stroom toe*, uitgebreid (*d*). 't Welk aan de Vryheid te Water merkelyk meer uitgestrektheid gaf, dan aan de Vryheid te Lande gegeven was. De Stad strekte zig, toen reeds, in de lengte, uit, tot aan de hoogte der oude, of, veelligt, tot aan de hoogte der nieuwe brugge, schoon zy, vermoedelyk, ten oosten van het Damrak, nog niet tot aan de nieuwe brugge, betimmerd was (*e*). In de breedte, was zy bepaald, binnen de twee Voorburgwallen. De haven der Stad in 't Y kan, derhalve, niet smaller begreepen worden, dan tusschen de hoogte dier twee Burgwallen. En in deeze haven, heeft zig der Stede Vryheid, *ten halven stroom toe*, dat is, tot op de helft van den stroom, tusschen de Stad en den overzydschen oever, uitgestrekt.

Om nu te weten, waar de helft van den Stroom gezogt moet worden, zou men moeten weten, of de Volewyk, een stuk Voorland van den Waterlandschen dyk, regt over de

(*d*) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 32.

(*e*) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 230.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 19

de Stad gelegen, en breeder dan de Stad ^{PRIVILE-}toen was; in den jaare 1342, reeds in we-^{GIEN.}zen geweest ware, en omtrent dezelfde gedaante als tegenwoordig gehad hadt. Indien dit zo niet mogt geweest zyn; indien 'er de Volewyk, in 't jaar 1342, of niet geweest zy, of eene ondiepte in 't Y ware, die, dikwils, onder water lag, en daarom onder den stroom begreepen werdt; dan zal de helft van den stroom gezogt moeten worden, op den halven afstand tusschen de Stad en den Waterlandfchen dyk; en de Vryheid der Stad zig, volgens deeze Handvest, tot op een goed stuk wegs in de Volewyk hebben uitgestrekt. Doch alzo van de Volewyk, reeds in eene Handvest van den jaare 1393, gewaagd wordt, en zy toen al zo hoog boven 't water lag, dat men dienstig oordeelde, haar, met eene zomerkade, te omringen (*f*); zullen wy onderstellen, dat dit buitendyks Land, in 't jaar 1342, niet slegts in wezen geweest is; maar omtrent dezelfde gedaante als tegenwoordig gehad heeft; en gevolgelyk, dat de Vryheid der Stad te water zig, ten dien tyde, niet verder dan tot op den halven afstand tusschen de Stad en de Volewyk, heeft uitgestrekt. De afstand nu tusschen de oude en nieuwe bruggen is omtrent vyf en zeventig roeden, en de afstand tusschen de nieuwe brug en de uiterste ry paalen omtrent zefstig roeden. Van de uiterste ry paalen tot aan de Volewyk, zyn omtrent honderd vyf en veertig roeden ge-

(*f*) Zie Handv. bl. 337.

PRIVILE-
GIEN.

gemeeten (1). Zo nu de oude brug, in 't jaar 1342, de uiterste bepaaling der Stad aan deeze zyde geweest zy; dan moet de halve stroom gesteld worden op honderd en veertig roeden buiten dezelve, dat is, tot op de helft van den afstand tusschen de twee ryen paalen. Doch zo de Stad zig, toen reeds, tot op de hoogte der nieuwe brugge heeft uitgestrekt, gelyk zeer wel zyn kan, dan moet de Vryheid der Stad te water nog vyf en zeventig roeden verder Y-waards gesteld worden. Doch 't leedt slegts tot in den jaare 1386 [1387], toen deezer Stede Vryheid te water, van nieuws, werdt uitgebreid. Hertog Albrecht vergunde toen der Stad, dat zy haare Vryheid *meerren ende uytsetten* mogt, *van haer oude Vryheyde*, die zy toen hadt, af, tot honderd gaerden of roeden toe, *gaende alomme die Stede, te Water ende te Lande* (g). Om nu te verstaan, hoe ver de Vryheid der Stad te water, by deeze Handvest, vermeerderd geworden zy, moet men zig herinneren, dat zy, in 't jaar 1342, reeds tot op de helft

Daarna,
tot op
honderd
gaerden
of roeden
verder.

(g) Zie Handv. bl. 11. [6]

(1) Eigenlyk, heeft men, van de uiterste ry paalen voor de Rommelhaven, tot aan de galg, gemeeten een honderd zes en veertig Meetkundige Rynlandsche roeden: van by de Nieuwenbrugs-boom tot aan het Tolhuis, een honderd vier en veertig roeden en drie voet, en van by de Waals-boom tot aan het Schelvisch-hoofd, ook een honderd zes en veertig roeden. De meeting is, op den dertienden July des jaars 1750, gedaan door den Stads Landmeester, *Jan Spruytenburg*, die aangetekend heeft, dat ieder lyn wel vyf roeden korter zou gevallen zyn, zo de meeting, by beslooten water, geschied ware.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 21

helft van den stroom, dat is, ten allerminste PRIVILE-
GIEN. tot tusschen de twee ryen paalen in 't Y uitgestrekt geweest is. Van deeze oude Vryheyde af, werdt zy nog honderd roeden uitgezet, *alomme*, of rondsom *die Stede*, en zo wel *te Water* als *te Lande*. Hieruit nu volgt, dat de Vryheid der Stad te Water zig, volgens deeze Handvest, ten minste tot op omtrent honderd roeden buiten de paalen, en tot op veertig roeden na aan de Volewyk, uitgestrekt heeft. Maar zo de Stad zig, ten deezent yde, reeds tot aan de nieuwe brug heeft uitgestrekt, gelyk ten hoogste waarschyndyk is (b), en de halve stroom, gevolgelyk, vyf en zeventig roeden verder moet geplaatst worden, dan brengt de vermeerdering, door Hertoge Albrecht verleend, der Stede Vryheid reeds tot een stuk wegs op de Volewyk. En dat het, in der daad, zo met de zaak gelegen geweest zy, zullen wy, uit eene Handvest van den jaare 1409, nadertoonen.

Om te doen zien, dat der Stede Vryheid En einde-
lyk, ten
minste,
tot op
nog zestig
roeden
over de
Volewyk. te water zig, na 't jaar 1387, tot aan of over de Volewyk, uitgestrekt heeft, behoeven wy ons niet te beroepen, op eene Handvest van den jaare 1393, waarby de Stad regt krygt, om een' Schout en drie van de vyf Heemraaden over de Volewyk aan te stellen, die, nevens twee Heemraaden uit Waterland, de dykaadjen van de Volewyk zouden schouwen, en keuren op dezelve leggen (i). Ook zou men, daarop, met reden,

(b) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 233.

(i) Handv. bl. 337.

PRIVILE-
GIEN.

den, kunnen zeggen, dat de Stad deeze soort van Jurisdictie, alleenlyk als Hoofdingelande van de Volewyk, verkreegen hadt; in welke hoedanigheid, zy haar regtsgebied over dit Land, zelfs tot dicht aan den Waterlandschen dyk toe, in den jaare 1626, tegen den Baljuw en Dykgraaf van Waterland, gehandhaafd heeft(k). Wy vestigen ons, voornaamlyk, op de woorden der Handveste van Graave Willem den VI. van den vyftienden July des jaars 1409, die wel eene byzondere overweeging waardig zyn, en aldus luiden: *Item, dat haer vryhede meere sal wesen, boven haer oude vryhede, die sy nu hebben in 't Ye, tot aender Voelwyck toe over in 't Ye (2), alsoo langh streckende, als haer oude vryheyde nu strecket te Lande, na der beschreven mate (1).* In de eerste plaats, merk ik, over deeze woorden, aan, dat de Graaf, met dezelve, beoogt, de Vryheid aan den Waterkant nog verder uit te breiden. De *Vryhede* der *Stede* sal, zegt hy, *meere wesen, boven haer oude vryhede, die sy nu hebben in 't Ye.* Ten anderen, moet men zig te binnen brengen, 't gene wy, hier voor, getoond hebben, dat der

(k) Regist. der Schouwen van de Volewyk, berustende ter Thesaurie, f. 23. Verg. f. 63 verso.

(1) Handv. bl. 2. [15.]

(2) In de meeste Uitgaaven der *Handvesten van Amsterdam*, leeft men, tot aen der *Voelwyck* toe in 't Ye. De laatste alleen heeft, tot aender *Voelwyck* toe over in 't Ye. En zo heb ik, met eigen oogen, gezien, dat 'er staat, in de oorsprongkelyke Handvest, die, in de *Oude Kerke*, Laade XVI., bewaard wordt. De verschillende leezing maakt, nogtans, geen groot verschil in den zin.

der Stede Vryheid te water, in 't jaar 1342, PRIVILE-
GIEN. bepaald geweest zynde ten halven stroom, tusschen de Stad en de Volewyk, dat is, toen, ten minste, tot tusschen de twee ryen paalen, in 't jaar 1387, honderd roeden verder werdt uitgebreid, en, derhalve, naar de uitgebreidheid, die de Stad toen verkreegen hadt, tot op ruim dertig roeden over de Volewyk reikte. En dit komt juist overeen met de beschryving van *de oude Vryhede*, in de woorden der Handveste, welke wy onderzoeken. Die oude Vryheid, leeft men daar, strekte zig, toen reeds, *tot aender Voelwyck toe over in 't Te:* waardoor bevestigd word, 't gene wy, terstond, aanmerkten, dat de Stad zig, ten minsten in 't jaar 1387, zo niet eerder, reeds tot aan de nieuwe brugge, heeft uitgestrekt. In de *derde* plaats, komt in overweeging, hoe ver de Vryheid te water, in 't jaar 1409, vermeerderd werdt. En dit zou zyn *alsoo langh streckende als haer oude vryheyde nu strecket te Lande, na der beschreven mate*. De oude Vryheid te Lande strekte zig uit, tot honderd gaarden of roeden buiten de graft. Geene andere *beschreeven maat* dan deeze vindt men, in de oude Handvesten. En zo ver moest de Vryheid te water zig, boven de tegenwoordige, die, ten nadeeligste gerekend, tot op veertig roeden na, aan de Volewyk; doch, naar alle waarschyntykheid, tot op ruim dertig roeden over dezelfde, reikte, ook uitstrekken: zy reikte, derhalve, ten minste, zestig roeden over de Volewyk. De woorden der Handveste

PRIVILE-
GIEN.

konnen, zo 't ons voorkomt, geenen anderen bekwaamen zin lyden. De Vryheid wordt daarby, klaarlyk, honderd roeden uitgebreid. Deeze was de eenige *beschreeven maat* van de *oude Vryheyde te Lande*. De vraag is alleenlyk, van waar men, aan den Waterkant, die honderd roeden moet beginnen te tellen? Zegt men, van de paalen in 't Y; ik zeg 'er tegen, dat dan de Vryheid te water niet vermeerderd, maar verminderd geworden zou zyn, tegen de uitdrukkelijke woorden der Handveste. In 't jaar 1342, was de Vryheid te water reeds ten halven stroom, dat is, tot aan de paalen toe, gebragt, en in 't jaar 1387, nog honderd roeden verder. 't Zou dan eene schoone *vermeerdering* deezer Vryheid geweest zyn, zo zy, in 't jaar 1409, wederom op honderd roeden buiten de paalen gebragt geweest ware. 't Zou ook stryden met de uitdrukkelijke woorden der Handveste, luidende, dat *de oude Vryhede*, voor de vermeerdering des jaars 1409, zig reeds strekte *tot aender Voelwyck toe over in 't Ye*. 't Welk alles klaarlyk toont, hoe gantsch ten onregte, sommigen, nog in 't jaar 1750, beweerd hebben, dat de Jurisdictie der Stad zig, zelfs nu, niet tot op een steenworps lengte aan deeze zyde van de Volewyk; maar alleenlyk ten halven stroom toe, uitstrekt (m).

De Regeering van Amsterdam schynt ook

ZO

(m) Stads Missiven N. XXXI. bl. 3. Groot-Memor. N. XI. f. 140. Veivolg der Handy. bl. 1.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 25

zo wel overtuigd geweest te zyn, dat haare ^{PRIVILEGE} Jurisdic tie zig over een goed gedeelte van ^{GLEN} de Volewyk uitstrek te, dat men geene andere reden dan deeze overtuiging zal konnen vinden, waarom zy, al vroeg, goedgevonden heeft, de misdaadigen, die, voor 't Stadhuis deezer Stede, met de dood gestraft zyn, derwaards te voeren, en aan eene galg, aldaar opgeregt, op te hangen, of op staa ken en raden te zetten: 't welk ik niet ge loof, dat ooit, in eens anders Jurisdic tie, ge schiedt. Ook heeft de Stad het *Galgeland*, ge lyk het, van ouds, genoemd werdt, al vroeg, in eigendom bezeten (n). De tyd van de eerste opregting der galge is my, nogtans, nergens, voorgekomen. Doch uit de Schil dery van CORNELIS ANTHONISZON, die in 't jaar 1536 gemaakt is, blykt, dat zy 'er toen reeds gestaan heeft. Ondertusschen, hebben de Baljuw en Geregten van Water land, somtyds, beweerd, Jurisdic tie te heb ben over de gantsche Volewyk. In 't jaar 1617, hadden Burgemeesteren van Amster dam vier paaltjes met Stads wapen doen slaan in de Volewyk, aan de oost- en westzyde buiten den kadyk, daar de Volewyk op zyn smalst, en maar agt en twintig roeden, zes en een halve voeten breed was. Dykgraaf en Heemraaden van Waterland maakten hier over veel beweeging, en hielden staan de, dat men, daarmede, hunne Jurisdic tie gekrenkt hadt. De Stad bragt hiertegen in, dat

(n) Regist. der Schouwen van de Volewyk, berustende ter Thesaurie, f. 12, 14 verso, 25 verso.

PRIVILE-
GIEN.

dat zy Privilegiën hadt, waarby haare Jurisdictie tot aan en in de Volewyk uitgebreid werdt. Doch zy vindt niet geraaden, haar regt, ten dien tyde, ten uiterste te dryven. En die van Waterland hielden zig te vrede, met eene verklaring, dat de paaltjes alleenlyk gesteld waren, om te onderzoeken, of en hoeverre de Volewyk aan die zyde afneemen mogt; geenszins, om daarmede eene nieuwe uitbreiding van Jurisdictie te verkrygen (o). En sedert weet ik niet, dat 'er eenig merkelyk geschil, wegens de Jurisdictie over de Volewyk, geweest is. De Schout, dien de Stad over dezelve aanstelt, en die te gelyk Dykgraaf is, heeft 'er, 't zy met zyne Heemraaden, of alleen, nu en dan, eenige Keuren doen afkondigen. Doch dit schynt, van wege de Stad, als hoofd- of liever eenige ingelande van de Volewyk, geschied te zyn. De Verpondingen der Landeryen worden 'er, nogtans, aan 't Hoofd-Comptoir van Waterland betaald; gelyk van ouds. Ook staat 'er, tegenwoordig, op de Volewyk, geene Grenspaal, die het einde van deezer Stede Jurisdictie aanwyft. Doch hieruit volgt niet, dat zy 'er, in vroeger' tyd, niet gestaan hebbe. Immers, ik vind deeze woorden, in eene naschouw op de Volewyk van den elfden May des jaars 1623: *Alle de dycken, van Geert Simons Land af, oostwaerts, tot vier ofte vyff roeden verby de STADS PAEL, te laghe ghemaeckt wesende, syn in den ban gedaen*

(o) Groot-Memor. N. II. f. 265, N. XI. f. 135 verso.

daen (p). En dat de Stad, reeds in de vyf-^{PRIVILE-}tiende eeuw, Jurisdic tie tot aan de Vole-^{GIEN.}wyk geoefend heeft, is, veelligt, ook hieruit af te neemen, dat men, by harde vorst, in zorgelyke tyden, het Y, tot aan de Volewyk toe, heeft doen opbyten. Men leeft, naamlyk, op den rand eener Keure van den zestienden January des jaars 1475: *Men sal byten an beyden syden van die palingen, tot an t land (q).*

De Handvest van den jaare 1409 is de laatste geweest, waarby de Vryheid der Stad te water is uitgebreid geworden. Amsterdam hadt wel, in 't jaar 1574, van de Spaansche Regeering deezer Landen, eene vermeerdering haarer voorige Vryheid van vierhonderd roeden van dertien voeten ieder, zo wel te Water als te Lande, verworven (r). Doch dit Voorregt werdt, tot op de uitpraak der algemeene Staaten, opgeschort, by het XI. Lid der *Satisfactie* van den jaare 1578 (s): en de Stad stondt 'er volstrektelyk van af, by het XVII. Articul van den Afstand van de *Satisfactie* van den jaare 1581 (t). Zy is, in laater' tyd, wel eens bedagt geweest, om, by 's Lands Staaten, eene nieuwe uitbreiding haarer Jurisdic tie van twee honderd of drie honderd gaarden te verzoeken (u). Doch 't is, tot hier-

(p) Regist. der Schouwen van de Volewyk, *berustende ter Thesaurie, f. 15 verso.*

(q) Keurb. A. f. 35 verso.

(r) Zie II. Deel, VIII. Boek, bl. 351.

(s) Zie II. Deel, IX. Boek, bl. 452.

(t) Zie II. Deel, X. Boek, bl. 30.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. C. 19 July 1661. f. 145 verso.
Lr. K. 17. Dec. 1674. f. 153.

PRIVILE-
GIEN.

Onder-
zoek,
hoe ver
der Stede
Vryheid
te water
zig, ten
oosten en
ten wes-
ten van
de Vole-
wylk,
uitstrek-
ke.

hiertoe, zo ver my gebleeken is, nog niet in 't werk gesteld.

Wy hebben, in 't verhandelen van der Stede Vryheid te water, alleenlyk aangewezen, hoe ver dezelve zig over de Volewylk, die vlak voor de oude Stad legt, heeft uitgebreid. Doch naardemaal de Stad, in de voorgaande eeuwe, beide westwaards en oostwaards, ver voorby de hoogte van de Volewylk uitgelegd is; zo valt de vraag, hoe ver men begrypen moet, dat de Vryheid voor de Stad in 't Y zig, tegenwoordig, ter wederzyde van de Volewylk, uitstrekke? De oude Privilegien omtrent de Vryheid te water, die allen gegeven zyn, toen de Stad, aan den Y-kant, smaller was, dan de Volewylk voor dezelve, konden niet spreken, en spreken ook niet, van de uitgestrektheid haarer Vryheid te water, wanneer zy, t'eenigen tyde, westwaards en oostwaards, voorby de Volewylk, mogt worden uitgelegd; gelyk, sedert, gebeurd is. Men kan dus, alleenlyk by redekaveling, uit de Privilegien van laater' tyd, die de Vryheid te Lande bepaalen, afleiden, hoe verre haare Vryheid, daar zy niet tegen over de Volewylk legt, zig thans in 't Y uitstrekke. En naardemaal deeze Privilegien de Vryheid te Lande, altoos, ten minste zo ver buiten de nieuwe graften en vesten, bepaald hebben, als dezelve, voormaals, buiten de oude graften, bepaald geweest was; zo volgt, onzes oordeels, klaarlyk, dat de Vryheid te water zig strekt, ten westen naar Buikflood, en ten oosten naar Nieuwendam toe, ten halven

ven stroom tusschen de Stad en den Water-PRIVILE-
landschen dyk, en ten minste nog honderd GIEN.
roeden verder. De Handvest van 't jaar 1342
breidt de Vryheid te water uit, ten halven
stroom in 't Y. De Handvest van 't jaar 1387
voegt 'er nog honderd roeden by. Geene
van beide spreekt van de Volewyk. De Hand-
vest van 't jaar 1409, die bepaaldelyk van
de uitgestrektheid van der Stede Vryheid
over de Volewyk spreekt, schynt hier niet
te passe te kunnen komen: doch zou, zo
ze 'er te passe gebragt werdt, der Stede Vry-
heid te water, ter wederzyde van de Vole-
wyk, nog vry wat verder uitbreiden. Maar
gelyk wy niet voorhebben, het gegrond regt
der Stede, in eenig opzigt, te kort te doen;
zo hebben wy even weinig voor, der Stad
eenig regt toe te schryven, dat wy niet ver-
staan, haar waarlyk te behooren. Ten be-
fluite van deeze verhandeling over de uit-
gestrektheid der Vryheid deezer Stad te wa-
ter, voegen wy hier alleenlyk by, dat den
Schout van Amsterdam, by eene Handvest
van Keizer Karel den V. van den een en
twintigsten February des jaars 1544, regt
gegeven is, om zulken, die Schepen, zwaar-
der dan ter diepte van vyf en een vierde
Hollandsche ellen beladen, van hier zee-
waards voerden, of ballast op het Pampus en
andere ondiepten daar omtrent over boord
wierpen, te mogen vangen, en ter eerster
aanleg te regt stellen voor Burgemeesteren
en Schepenen deezer Stad (v): 't welk men,
als

(v) Handv. bl. 352.

PRIVILE-
GIEN.

als eene zekere uitbreiding van deezer Stede Jurisdictie over het Pampus, eene ondiepte, wel zes mylen van deeze Stad, in den mond der Zuiderzee, gelegen, kan aanmerken. Ook heeft het Geregt deezer Stad het werpen van ballast op het Pampus, ten blyke der verworvene Jurisdictie, by eene Keure, verboden (w).

II.

De altoosduurende

VEREE-
NIGING
met HOL-
LAND.

VEREENIGING met HOLLAND

is ook, van ouds, met reden, aangemerkt als een Voorregt voor Amsterdam, welk, eertyds, onder 't Bisdom van Utrecht behoord hadt, en door Leenmannen van dat Bisdom bezeten geweest was; doch, in 't jaar 1282, voor 't eerst, aan den Graave van Holland werdt afgestaan (x). In 't jaar 1300, werdt de Stad, nevens gantsch Amstelland, aan Guy van Henegouwen opgedraagen, die 'er, in 't jaar 1311, wederom van afstondt, ten behoeve van Jan den II., Graave van Holland (y). De Stad bleef, sedert, vereenigd met Holland; doch de Regeering, voor nieuwe vervreemding bedugt, verwierf, op den zeven en twintigsten May des jaars 1346, eene belofte van Vrouwe Margareet, die, kort te vooren, als Graavinne, ingehuldigd was, dat de Stad, tot eeuwelycken jaren, niet van de Graaflykheid van Holland gescheiden zou worden (z). Hertog Willem, haar Zoon, be-

(w) Handv. bl. 353.

(x) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 25.

(y) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 48, 79.

(z) Handv. bl. 1. [4].

bevestigde zulks, in 't jaar 1355, belooven- PRIVILE-
GIEN.
de, dat hy zyne *liever Stede van Amstredam*,
noch al, noch deel, zou vervreemden; maar
altoos geheelyck vereenigd laten, met zyn
Graaffchap van Holland (a). Wy hebben,
reeds elders (b), gemeld, wat voordeel, in
deeze vereeniging, voor Amsterdam, gele-
gen ware, en behoeven 't dus, hier, niet
te herhaalen.

Een ander oud Voorregt van de Stad, III.
waarin haar, zo ver my bekend is, geene Regt
andere Nederlandsche Stad (3) evenaart, is om de
de Vryheid, om de Roomsch-Koningklyke ROOMSCH
Kroon, die de zelfde is als de Keizerlyke, KONINGK-
LYKE
te mogen voeren boven haar KROON,
boven
haar WA-
PEN, te
voeren.

W A P E N.

Wy hebben, in den loop der Geschiedenis-
sen der Stad, op het jaar 1489, verhaald,
by welke gelegenheid, zy dit Voorregt van
den Roomsch-Koning Maximiliaan, en Fi-
lips, zynen Zoon, Graaven van Holland,
verworven heeft (c). Doch 't zal hier te pas
komen, wat uitvoeriger, stil te staan, op
het Wapen der Stede zelf, waaraan dit Vor-
stelyk sieraad is mede-gedeeld, en welk, van
sommigen ten minsten, ook voor een Graaf-
lyk

(a) Handv. bl. 135. [4].

(b) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 130.

(c) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 378.

(3) Kasimir de IV., Koning van Poolen, heeft
de Stad Dantzig, in 't jaar 1457, met zyne Ko-
ningklyke Kroon, boven haar wapen, beschonken.
Zie J. L. SCHUER *Beknopte Beschryving van Dantzig*,
bl. 75.

PRIVILE- GIE. lyk geschenk gehouden is; en op nog een ander, welk, van ouds, op de meeste Zegels, is gebruikt.

Oor- sprong der Ste- delyke Wapens. Na 't uitvinden en invoeren der Stam- wapenen, vermoedelyk, ter gelegenheid van de eerste togten naar 't Heilige Land, in de elfde eeuw (*d*), bleeven de wapens en zegels van Steden, Dorpen, Genoot- schappen, en zelfs van veele byzondere per- soonen, beide van Adelyken en Burgerly- ken stamme, nog zeer ongemeen (*e*). De Staaten van Zeeland zelven hadden, in 't jaar 1578, nog geen gemeen zegel, en moesten, om eene zegeling voor de Stad Amsterdam te doen, waarschyndlyk, de be- zegeling der *Satisfactie*, het zegel van den Gouverneur en Raaden gebruiken (*4*). Het Zegel der Staaten van Holland is, naar 't schynt, niet veele jaaren ouder geweest (*f*).

Sche-

(*d*) *Voiez VELLY Hist. de France Tom. II. p. 465 & suiv.*

(*e*) *Zie DE RIEMER Beschryving van 's Gravenhage II. Deel, bl. 225. E. BENINGHA Hist. van Oostvriesl. bl. * 158. S. EKELENBERG Alkmaar Byl. bl. 116.*

(*f*) *Zie II. Deel, VIII. Boek, bl. 328.*

(4) *Alsoo, staat 'er, in 't Register ten Raede der Stad Middelburg, op den 13 Maart 1578. f. 322. de Staten van Zeelant, tot nog toe, geen zegel hebben, is geresolveert, alsoo de Staten van Zeelant een zege- ling moeten doen voor die van Amsterdam, dat men daer toe gebruycken zal het zegel, dat by den Gouver- neur en raden gebruyckt wert, met adscriptie op de ploye van den brief, dat de Staten nog geen zegel heb- ben, soo hebben sy desen gebruyckt by provisie, sonder te trecken in consequentie, en dat oock de Secretarissen van de Steden van Zeelant respectieve sullen teeckenen by het selve, en dat geen Segeltochten van de Staten van Zeelant sullen wezen van waerde, dan die alsoo getekent sijn.*

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 33

Schepenen van Amsterdam hebben, nog- PRIVILE-
tans, al voor 't midden der veertiende eeu- GIEN.
we, 't zy met een wapen, of met een let-
termerk, gezegeld (g). En de Stad zelve Oudste
heeft, al vroeg, een zegel, en gevolgelyk, zegels der
een wapen gehad. In de veertiende, en in Stad Am-
't begin der vyftiende eeuw, vindt men zelfs terdam.
van meer dan eenerlei zegel der Stad mel-
ding gemaakt. In een' Brief van Schout,
Schepenen en Raade, van den twee en twin-
tigften April des jaars 1360, wordt gespro-
ken van *onfer ghemeenre Stede groten Zeghel*
(b). De benaaming van *onfer Stede groote*
Zeghel komt ook voor, in eenen diergelyken
Brief van den jaare 1413 (i). Het Groot Ze-
gel wordt *het zegel van verbande deser Stede*
genoemd, in eene Keure van den tienden
September des jaars 1494; waarby beslooten
wordt, het zelve niet te gebruiken, dan met
toestemming van de meerderheid der Vroed-
schap (k). Dit zegel werdt, in groen wasch
gedrukt, aan eene dubbele franchynen staart,
aan de verbandbrieven der Stede gehangen.
Men vindt het, in eenen brief van den jaa-
re 1388, genoemd *onfer poerte zeghel* (l);
in eenen anderen van den jaare 1393, *onfer*
Stede segele (m): in nog een' van den jaare
1394, *onfer Stede Zegele* (n), en in nog ee-
nen van den jaare 1413, der *Stede Zegele*

van

(g) Zie III. Deel, IV. Boek, Bylaage Lr, D. N. 1, bl. 633.

(b) Handv. bl. 127.

(i) Handv. bl. 711.

(k) Handv. bl. 113.

(l) Handv. bl. 67.

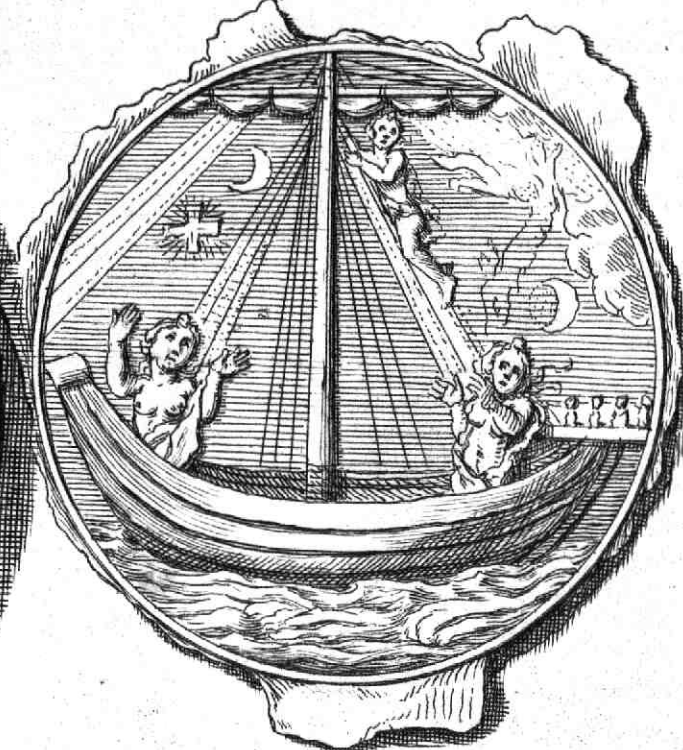
(m) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 594.

(n) Handv. bl. 140.

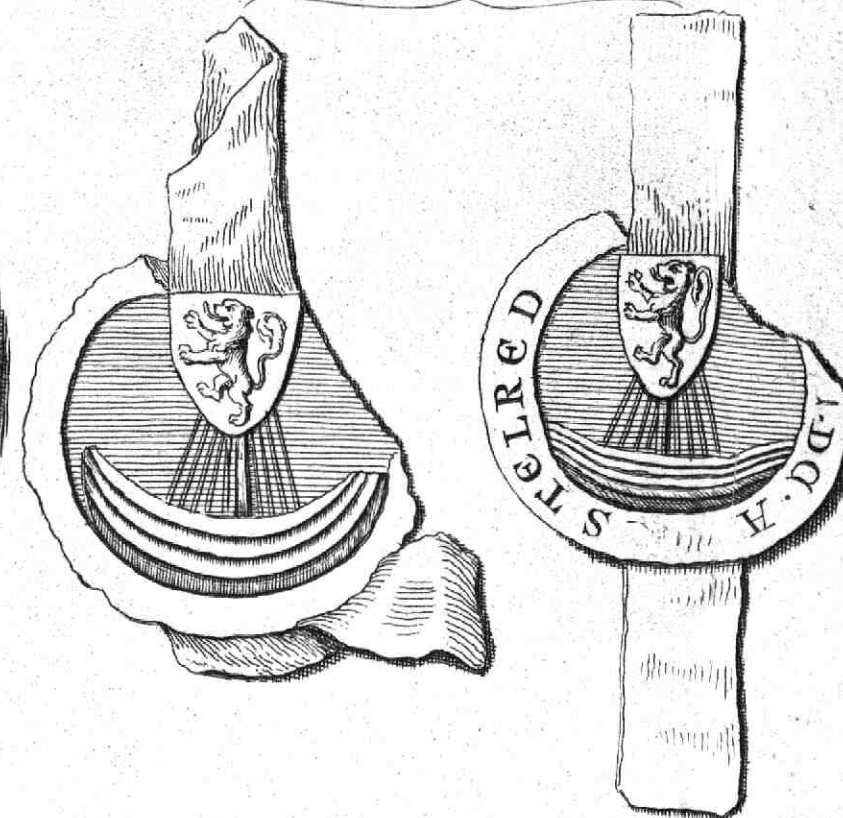
N. 1.
Zegel der Stad LUBEK.

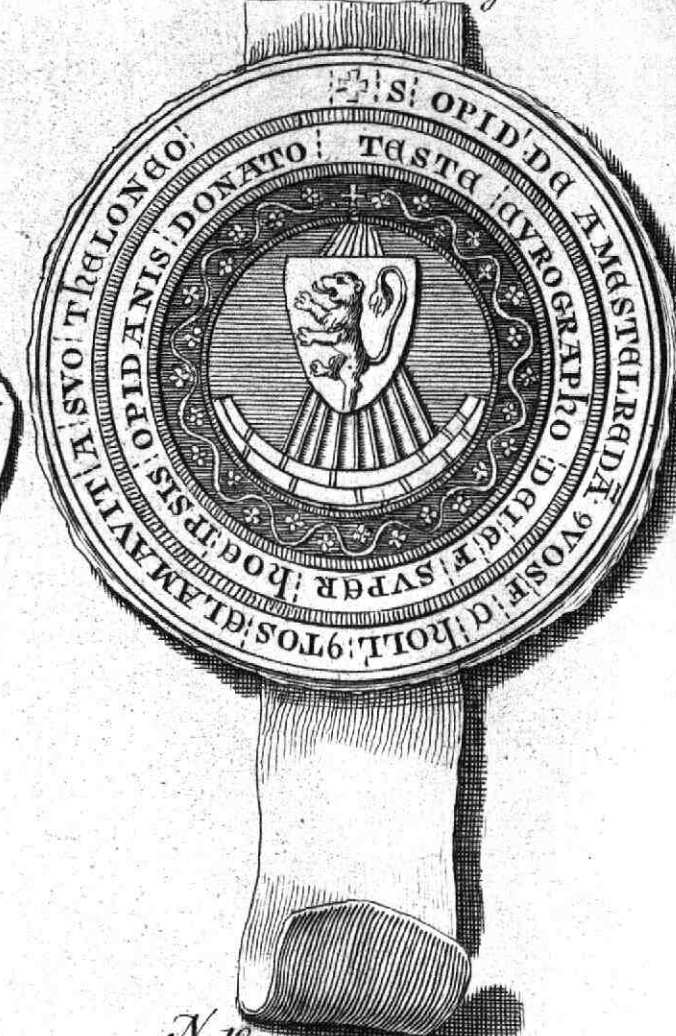
N. 2.
Zegel der Stad STAVEREN
in FRIESLAND.

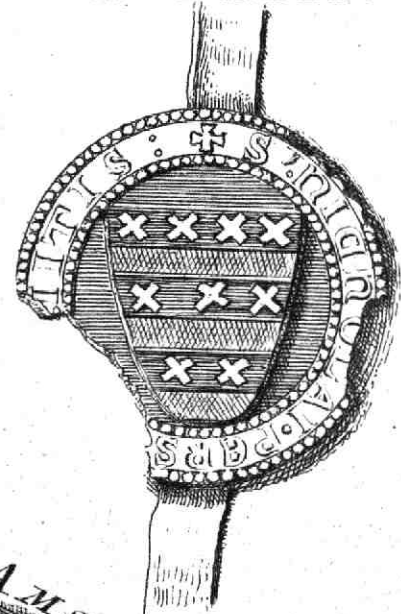
N. 3.
Oudste Zegels der Stad AMSTERDAM.

N. 5.
Oud Zegel der Stad AMSTERDAM,
welk aan de Tolbrienen gehegt werdt.

N. 7.
Zegel van den Huize
van PERSYN.

N. 8.
Oud Zegel ten zaaken der
Stad AMSTERDAM.

N. 9.
Oud Secret-Zegel der Stad
AMSTERDAM.

N. 10.
Ander Secret-Zegel der Stad AMSTERDAM.

N. 12.
Zegel ten Zaaken der Stad AMSTERDAM,
met twee Contra-Zegels.

PRIVILE-
GIEN.

van *Amstelredamme* (o). In de *Handvesten* van *Haarlem* (p), is een Brief uitgegeven, nevens de afbeelding der zegelen van zeven Hollandsche Steden, en daaronder ook een Zegel der Stad Amsterdam, welk daar SIGILLUM SECRETUM OPIDI AMSTELREDAMMENSIS, dat is, *Geheim zegel der Stad Amsterdam*, genoemd wordt. En van dit zelfde zegel heb ik een afdrukfel voor my, aan eenen brief van *Scoute, Scepenen ende Rade* van den laatsten January des jaars 1423. Men vindt eenig onderscheid in dit zegel, aan vroegere en latere brieven; doch het is altoos, zo ik my niet bedriege, te kennen aan de twee mannenbeelden, die 'er in voorkomen (q). De Stad hadt, behalve dit, nog een zegel, het *Zegel ten zaaken* of *ad Causas* genoemd: welk, van ouds, aan Octroijen, Overeenkomsten en diergelyke Acten, gehegt werdt, en te kennen is, om dat 'er maar één mannenbeeld in voorkomt (r); schoon men, op het tegenwoordige Zegel ten zaaken (s), ook twee mannenbeelden ziet. In een *Vidimus* van Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raade, van den jaare 1456, heet dit oude zegel *onser Stede zegel van, of ten zaaken* (t). En ik heb eenen oorsprongkelyken brief van *Scout, Burgemeysters, Scepenen ende raide* van den vier en twintigsten April des

(o) Handv. bl. 141.

(p) Bladz. 70.

(q) Zie de Afbeeldingen der Zegels, in de nevensstaande Plaat N. 9, 10, 11.

(r) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 8.

(s) Zie de Zegels. N. 12.

(t) Handv. bl. 364.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 35

des jaars 1480 in handen, waaraan dit Zegel PRIVILE-
GIEN. gehegt is, en *der Stede seghele then saicken* genoemd wordt. De zelfde benaaming vindt men ook, in twee brieven van de jaaren 1509 en 1510 (u), om van geene laateren te spreken. Doch de Stad hadt, oudtyds, nog een derde Zegel (v), welk, alleenlyk, aan de Tol-brieven gehegt, en in welks omschrift, te kennen gegeven werdt, dat *Floris, Graaf van Holland, de Stedelingen van zynen tol vry verklaard hadt* (w). Eindelyk, was 'er een vierde, zynde het oudste van de vier, welk, blootelyk, S. OPIDI DE AMSTELREDAMME, dat is, *Zegel der Stad Amstelredamme* genoemd wordt (x), en, voor dat de drie andere Zegels gemaakt waren, aan Tol-brieven, en aan allerlei andere Acten, schynt gehegt geweest te zyn.

Op deeze Zegels nu, en aan verscheiden' Twee-
derlei
Wapens
der Stad. gebouwen en werken der Stad, vondt men, van ouds, en nog heden ten dage, *tweederlei* slag van wapens, *vooreerst*, een vaarttuig, bekend onder den naam van een Koggeschip, op verscheidenerhande wyze, gemaakt en versierd, 't welk, in alle de vier gemelde soorten van zegels, gevonden wordt; en *ten anderen*, drie staande paalen, twee rooden ter wederzyde, en een zwarte, in 't midden; welke laatste beladen is, met drie witte, of liever zilveren S. Andries-kruiffen, boven el-

(u) Handv. bl. 713.

(v) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 5.

(w) Zie DOMSELAER III. Boek, bl. 203. COMMELIN bl. 181.

(x) Zie de Zegels. N. 3 en 4.

PRIVILE-
GIEN.

elkanderen, en geene molenwieken, gelyk sommigen (y), ten onregte, gewaand hebben. Doch dit Wapen vindt men alleen, in de twee eerstgemelde soorten van Zegels. Men heeft getwyfeld, welk van deeze twee wapens het oudste zy; doch ik agt, dat men reden heeft, om het eerste voor het oudste te houden; 't welk, niet slegts, met de oude overlevering hier ter Stede, overeenkomt; maar ook hieruit is af te neemen, dat het Koggeschip, zonder de drie kruissen, gevonden wordt, aan de oudste Acten, die thans voorhanden zyn, en van welken ik 'er eene van den jaare 1389, die in 't Begynhof beruist, en eene nette aftekening van 't Zegel van eene andere van den jaare 1371, in handen gehad heb (z). By COMMELIN (a), vindt men 't zelfde zegel afgebeeld, zo als het, aan eenen brief van den jaare 1357, gehegt geweest is. Hoe de Stad aan deeze twee wapens gekomen zy, staat ons nu, kortelyk, naar te spooren.

Her-
komst
van het
oudste,
waarop
een Kog-
geschip
verbeeld
wordt.

De giften van wapens aan Steden, en zelfs aan byzondere Perfoonen, zyn, van ouds, zo zeldzaam geweest, dat men veilig mag vaststellen, dat verre de meesten niet geschonken; maar, door de bezitters zelven, om zig te onderscheiden, aangenomen zyn: 't welk, nogtans, zo men vermoeden mag, doorgaands, by zekere gelegenheid, geschied is. De Steden, die zig met de Scheepvaart geneerden, verkoozen, veeltids, met een Kog-

(y) DAPPER voor bl. 49. en anderen.

(z) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 3 en 4.

(a) Bladz. 179.

Koggeschip, te zegelen. Lubek, het hoofd PRIVILE-
 der Hanze-Steden (*b*); Harderwyk, in Gel- GIEN.
 derland, Staveren in Friesland (*c*), Meden-
 blik in Westfriesland, en verscheiden' an-
 dere zeevaarende Steden voerden zulk een
 schip, in haare zegels. Amsterdam zal dan,
 in 't eerste opkomen zyner Scheepvaart, ook
 met een Koggeschip hebben willen zegelen,
 en in zyne vlaggen pronken. De tolvryheid
 door Holland, aan de Amsterdammers, in 't
 jaar 1275, vergund, bragt de Regeering der
 Plaats, terstond, in de noodzaakelykheid,
 om tolbrieven uit te geeven, waarop de in-
 gezetenen vry door Holland vaaren, en van
 anderen onderscheiden worden konden. En
 deeze tolbrieven konden, naar 't gebruik dier
 tyden, geene wettige Acten zyn, zo zy niet
 bezegeld waren. Amsterdam moest, der-
 halven, een wapen en zegel hebben. En
 welk wapen kon men gereeder kiezen, 't
 gene, in de eerste plaats, aan de tolbrieven
 voegde, dan een Koggeschip, welk de vaart
 aanduidde; en aan welks mast, het wapen
 van Holland gehangen werdt, om de vrye
 vaart door Holland te betekenen? Het een-
 voudig maakfel van het Koggeschip, op de
 oudste zegels (*d*), toont wel, dat dit wapen
 het oudste is van allen: en om dat de Plaats,
 in 't jaar 1275, een wapen noodig hadt,
 is het my ten hoogste waarschylyk, dat
 het, vooral niet later, gemaakt en inge-
 voerd is: en zo ver 'er 't wapen van Holland
 op

(*b*) Zie de bygevoegde Afbeeldingen van Zegels. N. 1.

(*c*) Zie de Afbeeldingen der Zegels. N. 1 en Handv. bl. 130.

(*d*) Zie de Zegels, N. 3 en 4.

PRIVILE- op staat, kan het ook niet eerder ingevoerd
GIEN. zyn: alzo Amsterdam, te vooren, niet tot
Holland behoorde, noch eenige byzondere
betrekking tot Holland hadt. Het is, sedert,
in meer dan één opzigt, veranderd, en met
byvoeging van andere wapens vermeerderd;
doch, met veranderingen met al, tot heden
toe, in dagelyksch gebruik gebleeven. Men
ziet het, onder anderen, nog op het Zegel
ten Zaaken, welk, op de Zeebrieven en an-
dere Acten, gedrukt wordt (e).

Wij gaan nu over tot het *tweede* wapen
der Stad, de drie zilveren kruiffen op een
zwarte paal, die tusschen twee roode paalen
staat. Men is 't niet eens, op welk eene
wyze, en wanneer, de Stad gekomen zy aan
dit Wapen, welk, vooral aan gebouwen en
Stads werken, en ook op sommige zegels,
van algemeener gebruik geworden is, dan
het voorgaande: schoon beide de Wapens,
naar alle waarschynlykheid, van ouds, ook
in de vlaggen en wimpels der Amsterdam-
sche schepen, gebruikt zyn (f); wanneer
men zig niet, gelyk, nu en dan, om byzon-
dere redenen, gebeurde (g), van het wa-
pen der Landsheeren bediende.

Ter gelegenheid van de herbouwing der
Nieuwe Kerke, omtrent het midden der voor-
gaande eeuw, werdt, in 't noorder Kruis-
pand, een glas geplaatst, waarin Graaf Wil-
lem de IV., de Stad beschenkende met het
driekruiffig wapenschild, konstiglyk, ge-
schil-

(e) Zie in de Afbeeldingen der Zegels, N. 12.

(f) Zie II. Deel, IX. Boek, bl. 466.

(g) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 274.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 39

schilderd was (b): 't zy dat de Schilder, PRIVILE-
 waarlyk, gemeend hebbe, dat de Stad dit GIEN.
 Wapen van Willem den IV. ontvangen hadt; Willem
 't zy dat hy, alleenlyk, op deeze wyze, heb- de IV.
 be willen vertoonen, dat Amsterdam, in 't heeft het
 jaar 1342, verscheiden' Stedelyke voorreg- niet ge-
 ten van gemelden Graave hadt verkreegen. geven.
 De Stempelsnyder P. VAN ABBELE ver-
 vaardigde, wat laater', een' gedenkpenning,
 op welks ééne zyde, het schenken van het
 Wapen, eveneens, en als door Willem den
 IV. geschied, verbeeld werdt. Men las,
 onder de afbeelding, COM. WILH. HOC IN-
 SIGNE AMSTELODAMO DONO DEDIT 1342. dat
 is, *Graaf Willem heeft dit Wapen aan Am-*
sterdam geschonken, in 't jaar 1342. De Be-
 schryver der *Nederlandsche Historiepenningen*,
 GERARD VAN LOON, heeft (i), uit deezen
 penning alleen, want ander bewys vindt men
 by hem niet, opgemaakt, dat het driekruis-
 sig Wapenschild, door Willem den IV., aan
 Amsterdam vereerd is. Doch wy behoeven
 niet aan te toonen, hoe zwak deeze grond-
 slag zy. Ook weet niemand te zeggen, om
 wat reden, de Graaf juist drie kruissen, aan
 de Stad, tot een wapen, zou vereerd heb-
 ben. Want dat hy, daarmede, gelyk ze-
 ker Digter (k) wil, zou hebben willen aan-
 duiden, dat hy de Amsterdammers van veel
 kruis verlost hadt; of dat men 'er, gelyk

PON-

(b) DOMSELAER IV. *Boek*, bl. 66. COMMELIN, bl. 451.

(i) I. *Deel*, bl. 254.

(k) P. DUBBELS by BIZOT *Medaill. Hist. van Holland*
in 's Voorwerk, bl. (35). en by LE LONG, bl. 211.

PRIVILE-
GIEN.

PONTANUS oordeelt (l), de zucht der Amsterdammers tot heilige zaaken mede zou hebben willen betekenen, heeft te weinig schyns, dan dat men 't, ernstelyk, zou behoeven te wederleggen. Willem de IV. was uit het huis van Henegouwen, welk vier steigerende Leeuwen tot een wapen voerde. Immers, was veel eer te verwagten, dat hy deeze Leeuwen, in het Wapen der Stad, zou geplaatst hebben; gelyk wy, beneden, zullen doen zien, datzy, inderdaad, tot een bysieraad, in het Koggeschip gevoegd zyn. Wy verwerpen dan de gedagten, dat de drie kruissen van Graave Willem den IV. herkomstig zyn, vrymoediglyk, als ongegrond en onwaarschynlyk.

't Is ook
niet van
de Heeren
van Am-
stel her-
komstig.

Een weinig aanneemlyker komen de gedagten van anderen voor, dat de kruissen ontleend zyn, uit het Wapen van Amstel, welk bestondt, uit drie zwarte balken, op een' gouden grond, en overdekt met een wit, of rood en wit S. Andries-kruis (m). Doch zo 't al waar mogt zyn, dat Amsterdam, onder de Regeering der Heeren van Amstel, een byzonder Wapen gehad heeft, welk uit het hunne ontleend was; zal dit Wapen, na 't verdryven der Heeren van Amstel, en het verbeurdverklaaren hunner goederen, door de nieuwe Heeren, naar alle waarschynlykheid, weggenomen, en te niet gedaan zyn. Wy kunnen dan, ook in dit gevoelen, niet beruften.

De

(l) *Libr. I. Cap. IX. p. 28.*

(m) Zie VAN LEEUWEN *Batav. Illust. bl. 832. LE LONG, pl. 146. en in de Afbeeld. der Zegels. N. 6.*

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 41

De geleerde WILLEM FREDERIK VAN PRIVILE:
DER WILP, Conrector der Latynsche Schoo- GIEN.
le deezer Stad, en, voor weinige jaaren, in Waar-
hoogen ouderdom, overleeden, heeft een schynlyk,
ander gevoelen, wegens de herkomst van is het
het driekruissig Wapenschild, voorgesteld, ontleend,
welk ons aanneemlyker toegescheenen heeft, uit het
en welk wy, hierom, wat nader, bevestigen Stamwa-
zullen. Men vindt dit gevoelen, in eene pen van
aantekening op den zoetvloeienden Am- ze van
STELSTROOM van den begaafden Amster- Persyn.
damschen Digter, NICOLAAS SIMON
VAN WINTER, in 't jaar 1755, uitgege-
ven; en 't komt, kortelyk, hierop uit:
„ Dat Jan van Persyn, Heer van Waterland,
„ en, voor 't jaar 1282, ook Heer van Am-
„ sterdam; die drie gouden en drie blaauwe
„ balken, de gouden balken, met vier, drie
„ en twee roode kruiffen, beladen, in zyn
„ Wapen voerde (n); den middelsten balk,
„ daar de drie kruiffen op lagen, uit dit zyn
„ wapen ontleend, en, nevens twee andere
„ balken, allen drie als regtopstaande paa-
„ len gesteld, en met verandering van kleu-
„ ren, gelyk meermaalen, in zulk eene ge-
„ legenheid geschiedt, aan zyne nieuwe
„ Heerlykheid Amsterdam, tot een Wapen,
„ geschonken heeft (o).” En de volgende
zes aanmerkingen kunnen dienen tot beves-
tiging van dit gevoelen.

1. Vooraf, merk ik aan, dat de kruiffen Aanmer-
gemeen zyn geweest, in sommige stamwa- kingen,
pens tot be-

(n) Zie de Afbeeldingen der Zegels. N. 7.

(o) Aantek. op den zesden Zang van N. S. VAN WIN-
TERS Amstelftroom, bl. 202.

PRIVILE-
GIEN.

vestiging
deezes
gedag-
ten.

pens van oude Amsterdamsche Regenten. 't Geslagt van *Noort* zegelde, onder anderen, met drie en twee kruissen, op balken: dat van *Zaal* en *Heyn*, van gelyken: zo als my, uit Schepenen-brieven van de jaaren 1373, 1391, 1405 en 1435, gebleeken is. 't Is, derhalve, te vermoeden, dat de drie kruissen, in 't wapen van Amsterdam, ook uit een stamwapen, ontleend zyn.

2. 't Is, wyders, geheel zeker, dat de Amsterdammers gewoon waren, het wapen van sommigen hunner oude Heeren te voeren in hunne Zegels. Men vindt het Wapen van Henegouwen, in de oude geheime Zegels, en Zegels ten Zaaken van de Stad (*p*); gelyk het, nog tegenwoordig, in het Zegel ten Zaaken (*q*), gevonden wordt. In alle deeze zegels, wordt het wapen van Henegouwen, of door een' Vorstelyk Persoonadje, of door eenen Heraut, vastgehouden.

3. Maar in alle de gemelde zegels, vindt men het driekruissig Wapenschild, insgelyks. En hieruit volgt klaarlyk, dat het, voor het Wapen van Henegouwen, of gegeven, of aangenomen moet geweest zyn; en, zo 't van een' Heer gegeven, of, uit het Wapen van een' Heer, aangenomen geweest is, kan 't van niemant, dan van Heere Jan van Persyn afkomstig wezen. Want, na dat het Huis van Henegouwen aan de Heerlykheid van Amsterdam geraakt was, kan men geen Heeren van Amsterdam aanwyzen, uit wel-

(*p*) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 8. 9. 10. 11.

(*q*) Zie de Afbeeld. N. 12.

welker Wapens, de Stad een driekruiffig Wa-^{PRIVILE-}
penschild zou hebben kunnen ontleenen. En ^{GIEN.}

het te ontleenen, uit het Wapen van eenen
voorigen Heere, zo het, te vooren, nog niet
aangenomen of ingevoerd geweest ware,
zou een blykbaare hoon voor het Huis van
Henegouwen, en door het zelve, waarschy-
lyk, ook niet gedoogd geweest zyn. Het
is dan, te vooren, in gebruik geweest: en
zo het, even als het Wapen van Henegou-
wen, van eenen Heere ontleend is; van
wien kan het ontleend zyn, dan van Heere
Jan van Persyn?

4. Het Wapen van den Huize van Persyn
wordt juist zo beschreeven, by VAN LEEU-
WEN (r), uit GOUTHOEVEN, als wy het,
hiervoor, uit de aantekening van den Hee-
re VANDER WILP, beschreeven hebben.
Het voerde negen roode kruiffen, op drie
gouden balken, die tusschen drie blaauwe
balken lagen. En men vindt het ook zo
verbeeld, op een zegel van *Nicolaas van Per-*
syn, in de *Privilegien van Haarlem* (s), be-
halve, dat 'er verschil is in de kleuren, die
de Plaatsnyder, vermoedelyk, in 't waschen
afdrukfel, niet heeft kunnen onderscheiden,
naar behooren. Uit dit Wapen nu, is, naar
alle waarschyndykheid, het driekruiffig Wa-
pen van Amsterdam ontleend: 't welk ge-
schied moet zyn, voor 't jaar 1282, om dat
Jan van Persyn toen van de Heerlykheid van
Amsterdam afstondt (t). Men veranderde
drie

(r) *Batavia illustr.* bl. 1049.

(s) *Bladz.* 30. Zie ook de *Afbeeld. der Zegels*, N. 7.

(t) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 25.

PRIVILE-
GIEN.

drie der balken in paalen, veelligt, om het Wapen van Amsterdam te doen zweemen naar de Wapens van andere Steden deezer Lands, die zig met de Scheepvaart geneerden, en ook paalen in haar Wapen voerden; gelyk Dordrecht, Delft, Gouda, Briele, Mendenblik en anderen. De kleuren werden ook veranderd. De gouden kleur werdt zwart, de drie kruiffen, van rood, wit of zilverkleur, en de twee zydpalen, van blaauw, rood.

5. Maar, zal men mogelyk vraagen, van waar hadden de Persynen de kruiffen in hun wapen gekreegen? De *oude Hollandsche Chronyk* (u) zal hier op antwoorden, dat *Wouter van Persyn*, een monik uit deezen huize, die, in 't begin der dertiende eeuwe, bloeide, t'eenigen tyde, zeer inniglyk, en met gevouwen handen, biddende, een gulden kruis tusschen zyne handen ontvangen; en dat het huis van Persyn, van dien tyd af, *negen roode, slimme*, dat is schuine, of scheefstaande *Cruyzen*, in deszelfs Wapen, gevoerd hadt. Doch dit 's een monikenverdigtsel, waarvan, zelfs by den Haarlemmer Karmeliet, die anders, zo veel als de *oude Hollandsche Chronyk*, met Broeder Wouter, opheeft (v), geen woord gevonden wordt. Veel eerder zou ik vermoeden, dat een der Persynen, in de elfde of twaalfde eeuwe, eenen togt naar 't Heilige Land gedaan, en, by die gelegenheid, de kruiffen in het stamwapen geplaatst heeft. De nakomelingen

(u) *Divis. XVI. Cap. X.*(v) *Libr. XXI. Cap. 13.*

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 45

gen uit deezen huize, die, te Amsterdam, in PRIVILE-
GIEN. aanzien en in Regeering geweest zyn, hebben het zelfde wapen gevoerd; gelyk my, uit de zegels aan verscheiden' Schepenen-brieven, en uit een Wapenboek der Regenten van het Oude-zyds-Huiszitten-Huis, gebleeken is.

6. De waarschynlykheid, dat Amsterdam zyn driekruissig Wapen van Heere Jan van Persyn ontleend heeft, zal toeneemen, als men aanmerkt, op wat wyze, dit Wapen, in de oude zegels, nevens het Wapen van Henegouwen, geplaatst zy. Ik kan niet twy- felen, of het Wapen van Henegouwen is in de Zegels gekomen, by gelegenheid, dat Guy van Henegouwen, in den jaare 1300, Heer van Amstel werdt (w). Want zo dit geschied ware, toen de Heerlykheid van Amstel aan eenen Graave van Holland uit den huize van Henegouwen kwam; dan schynt men niet te kunnen begrypen, waarom, in laater' tyd, de Wapens der Huizen van Beijeren, Bour- gondie en Oostenryk ook niet, in deezer Ste- de Zegels, geplaatst geworden zyn: 't welk egter niet geschied is. Nooit vindt men ee- nige Wapens in deezer Stede zegels, dan dat van Holland, of de steigerende Leeuw, in de alleroudsten (x), en in zulken, die niet dan aan de Tolbrieven gebruikt werden (y); en de drie kruissen en het Wapen van Henegou- wen, in de overigen. En wat is hiervan an- ders de reden geweest, dan dat Jan van Per- fyn en Guy van Henegouwen, na den on- der-

(w) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 48.

(x) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 3 en 4.

(y) Zie de Afbeeld. N. 5.

PRIVILE-
GIEN.

dergang van het oude Huis van Amstel, de eenigste byzondere Heeren van Amsterdam en Amstelland geweest zyn? Maar om dat Guy van Henegouwen laater regeerde, en grooter Heer was, dan Jan van Persyn; ook, door eenen Graaf van Henegouwen en Holland, in zyne Heerlykheid, opgevolgd werdt, bekleedt het Wapen van Henegouwen, of de vier steigerende Leeuwen, alomme, aanzienlyker plaats in 't Koggeschip op de Zegels, dan het driekruiffig, welk wy voor het Persynsche houden. In eenigen der oudsten, wordt het Wapen van Henegouwen, door eenen Heraut, met de regterhand, van boven, vastgehouden; maar op het Persynsche, welk merkelyk laager staat, leent hy met den linker' arm (z). In de meeste overige oude Zegels, houdt een aanzienlyk Perfoonaadje, die aan 't hooger einde van 't Koggeschip staat, het wapen van Henegouwen voor de linker borst; doch een veel minder aanzienlyk geharnast krygsmann, beneden den voorgemelden staande, voert het Persynsche, dat ook, in eenen wimpel van de mast, en in eene vlag van den agtersteeven waait, in een vendel, op de schouder (a). Al 't welke toont, dat het driekruiffig Wapen min aanzienlyk is gehouden, dan het Henegouwer, en gevolgelyk van eenen minderen Heere, naamlyk, van Jan van Persyn, ontleend is. Ook wordt het, nog tegenwoordig, alleenlyk tot een tegenzegel van het Zegel ten Zaa-
ken,

(z) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 8.

(a) Zie de Afbeeld. N. 9, 10 en 11.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 47

ken, of van het groote Zegel, en tot het PRIVILE-
 Stads *Cachet* (b), gebruikt. Men zag het eg- GIE-
 ter, van ouds, en men vindt het, nog he-
 den ten dage, meer aan gebouwen en Stads
 werken, veelligt, om dat de *huizen* en *sterk-*
ten of poorten, die Jan van Persyn, voor
 't jaar 1282, in Amsterdam, bezat (c), reeds
 met dit Wapen versierd waren: welk voor-
 beeld men, in de latere Stedelyke gebou-
 wen, zal gevolgd hebben, op dat dezelve
 geene ongelyke merktekenen draagen zou-
 den. 't Schynt ook, dat de Ambagten van
 Ouder- en Nieuwer Amstel, schoon, niet
 klaarlyk, tot de Heerlykheid van Jan van
 Persyn, behoord hebbende, naderhand, in
 navolging van Amsterdam, de kruissen in
 hun Wapen hebben aangenomen, te weeten,
 Ouderkerk drie en twee, en Amsterveen
 drie en een. In het Koggeschip, op de ze-
 gels en elders, is ook, gemeenlyk, een hond
 verbeeld, veelligt, om te kennen te geeven,
 dat, volgens de oude gewoonten op de vrye
 Scheepvaart, de inlaaders het regt van ei-
 gendom op de Laadinge behielden, zo lang
 'er nog een hond, in 't schip, in leeven
 bleeye (d).

Eer wy van het Wapen van Amsterdam, Verklaa-
 en byzonderlyk van het driekruiffig schild, ring der
 geheellyk, afscheiden, moeten wy nog een Sieraaden
 woord zeggen van deszelfs sieraaden. De van het
 Kroon, die, in de vyftiende eeuw, vol- driekruis-
 gens de aantekening van den Historiefchry- fig Wa-
 pen- pen-
 schild. ver

(b) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 12 en 13.

(c) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 25.

(d) Vide RYMERI Acta publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 82.

PRIVILE-
GIEN.

ver DANIEL (e), nog een zeer ongemeen
 fieraad boven de wapens was, paste niet
 zo wel boven het Koggeschip, en heeft,
 derhalve, natuurlyk, meest boven het drie-
 kruiffig Wapenschild, moeten geplaatst wor-
 den; gelyk, sedert het jaar 1489, ook ge-
 meenlyk geschied is. My staat niet voor,
 dat ik de Keizerlyke Kroon boven het Kog-
 geschip heb afgebeeld gezien, dan in den
 gevel van 't Stads Excyns-huis, in de Oude-
 brugs-steeg. Het driekruiffig Wapenschild
 wordt, tegenwoordig, veelyds, van twee
 steigerende Leeuwen vastgehouden. Op het
 Stads Cachet, ziet men thans maar éenen
 Leeuw (f). Van waar deeze Leeuwen her-
 komstig zyn, is geheel onzeker. De mee-
 ning van sommigen, dat iemand uit het oud
 Amsterdamsch geslagt der Boelens verlof om
 twee Leeuwen by 't Wapen te voegen, van
 eenen der Graaven verkreegen, of van Kei-
 zer Karel den V. gekogt zou hebben (g),
 heeft weinig schyn van waarheid. Men vindt
 naauwlyks voorbeelden van Wapens van Am-
 sterdam, die, door een' of twee Leeuwen,
 worden vastgehouden, voor diep in de zes-
 tiende eeuw. In prentverbeeldingen van
 den jaare 1518, ziet men 't wapen nog, zon-
 der Leeuwen. In de Houtsneëkaart van
 CORNELIS ANTHONIS ZON, die, in 't
 jaar 1544, uitgegeven werdt, wordt het,
 van eenen Neptunus, vastgehouden. En ik
 twyfel zeer, of men de Leeuwen wel veel
 vroe-

(e) Hist. de France Tom. VI. p. 179.

(f) Zie de Afbeeld. der Zegels. N. 13.

(g) DOMSELAER III. Boek, bl. 212. COMMELIN, bl. 182.

vroeger zal kunnen toonen, dan in den ge-PRIVILE-
 vel van 't Krankzinnigen - Huis op den Klo-GIEN,
 veniers-burgwal, waaraan 't jaartal van 1562
 gesteld is, en in de gevels der oude Waage
 op den Dam, die, in 't jaar 1565, gebouwd
 werdt. Aan de oostzyde van den Oude-
 zyds-Agterburgwal, even bezuiden de Mo-
 lensteeg, staat egter, nog tegenwoordig
 (1766), een oud huis, met het jaartal 1561
 in den gevel, en het wapen der Stad, door
 twee Leeuwen vastgehouden. Ik heb maar
 één huis in de Stad kunnen vinden, waar-
 aan ouder jaartal staat, te weeten, het hoek-
 huis van 't Water en de Texelsche kaai, aan
 welks zydgevel, het jaartal 1558 gezien
 wordt. Vraagt men nu, van waar deeze
 Leeuwen ontleend zyn? myn antwoord is,
 dat menze, toen, in de zestiende eeuw,
 de Wapenkunde, allengskens, tot meerder
 volkomenheid gesteegeen was, en ieder wa-
 pen zyne *Tenanten* of vasthouders hebben
 moest, ontleend heeft, of uit het Wapen
 van Henegouwen, of uit het Wapen van
 Holland, in de oude Zegels der Stad. Het
 eerste is my egter waarschynlykst. Uit het
 Wapen van Holland, welk maar éenen
 Leeuw voert, kon men 'er geen twee ont-
 leenen; wel, uit het Wapen van Henegou-
 wen, welk uit vier steigerende Leeuwen
 bestaat. Doch 't meest, dat wy, over den
 oorsprong van de wapenen deezer Stad, heb-
 ben kunnen voorstellen, bestaat, uit meer
 of min waarschynlyke gissingen, waarover
 wy den kundigen Leezer gaarne laten oor-
 deelen.

PRIVILE- In 't jaar 1389, schonk Hertog Albrecht
GIEN. van Beijeren het Regt der

IV.
Regt der
MAATE.

M A A T E

aan de Stad (*b*), waaronder, gelyk wy, elders (*i*), gegift hebben, ook het Regt der *Waage* vervat is; schoon de Impost op de Waage, door de Graaflykheid, verpagt werdt (*k*). Het Regt der Maate begrypt in zig het regt, om allerlei Maaten beide van natte en drooge Waaren, op haare behoorlyke grootte, te doen houden, en deswege, het vereischte opzigt te doen hebben. In gevolge van dit Regt, stellen Burgemeesteren niet alleen Koorenmeeters, Wynroeijs, Brander van Bier- Wyn- Olie- Zeep- en andere Vaten, en verscheiden' andere Amptenaars aan, die zorg draagen, dat niemant, in zyne maat, verkort worde; maar men heeft, hier ter Stede, ook Commissarissen van de groote, en Ykers van de kleine Yk, voor welken, de meeste Maaten, van tyd tot tyd, gebragt, onderzocht en geykt, of, met het jaartal, waarin het onderzoek geschiedt, gebrand, of op eenige andere wyze, gemerkt moeten worden.

Commis-
sariissen
van de
groote
Yk.

De COMMISSARISSSEN van de GROOTE Yk zyn drie in getal. Zy worden, door Burgemeesteren, voor hun leeven, aangesteld, en zitten, om de drie jaaren, op 't Zeeregt aan den Kampersteiger, om Koorenschepels, die twee en dertig kop houden

moe-

(*b*) Handv. bl. 2. [9].

(*i*) II. Deel, II. Boek, bl. 171.

(*k*) Handv. van Kennemerl. bl. 92.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 51

moeten, heelen en halven, Koorenmeeters-PRIVILE-
 stokken, Zoutmaaten, en koperen Koolen-GIE.
 maaten te yken, zynde 't Loon daarvoor,
 by de Keuren, bepaald (l). De *Ykers* van *Ykers*
de kleine Yk, zynde de Overluiden van 't Fruit-van de
 verkoopers-Gilde (m), yken, jaarlyks, de kleine
 appeltonnen, de appelmanden en alle fruit-Yk.
 gort-, meel-, erweten- en boonen-maa-
 ten, die kleiner zyn, dan een half schepel;
 waartoe hun plaats aan de Engelsche Kerke
 op 't Begynhof toegestaan is (n). Wyders, Branders
 is 'er een *Brander van Biervaten*, die zorg van Bier,
 draagt, dat 'er geene Biervaten gebruikt wor- Wyn- en
 den, dan die, hier ter Stede, gemaakt zyn, Olieva-
 en de vereischte grootte hebben, moetende ten.
 de tonnen een honderd agt en twintig; de
 half-vaten vier en zestig, en de vierdendeels
 twee en dertig mingelen houden (o). Nog
 heeft men een *Brander van de Wyn- en Olie-*
vaten, die ook, jaarlyks, met water, her-
 meeten, en van nieuws gebrand moeten
 worden, houdende een aam wyns en een
 quarteel olie, ieder zo veel mingelen, als
 een ton biers (p). Tot het roeijen der Wy- Wyn-
 nen, Brandewynen en Traan, die, in on- roeijers,
 geykte fust, zyn gevaat, zyn vyf *Wynroei-*
jers aangesteld, die zig, in 't roeijen, stip-
 telyk, naar de Keuren, gedraagen moeten
 (q). Ook is 'er een *Brander van Zeepvaten*, Brander
 moetende eene Zeepton vier, eene halve van de
 ton Zeepva-
 ten.

(l) Handv. bl. 928, 929, 930.

(m) Zie IV. Deel, I. Boek, bl. 106.

(n) Handv. bl. 928, 933. Keurb. C. f. 405. D. f. 18.

(o) Handv. bl. 933, 934.

(p) Handv. bl. 927, 928, 936, 937, 939.

(q) Handv. bl. 937, 938, 939, 940.

PRIVILE- ton twee, en een vierdendeel ééne kan van
GIEN. drie en twintig mingelen en een half pintje,
Yker van wynmaat, houden (r). Van de kleine *Bier-*
de Bier- *en Melkmaaten* is, insgelyks, een *Tker*, die
en Melk- ook de *Biksteen-*, *Schelpzand-* en *Kalkmaa-*
maaten. ten yken moet (s). De Schepen worden,
Schip- door een' gezwooren *Schipmeeter*, gemeeten,
meeter. eer zy, in 't openbaar, mogen verkogt wor-
den. Men meetze, met *Amsterdamsche* voe-
ten van elf duimen, die overeenkomen moeten
met de yzeren *Voetmaat*, welke, in de zes-
tiende eeuw, op der *Stede Schryfkamer* of *Se-*
cretarye, en voor de *Waage*, plagt te hangen
(t), en nu op de *Thesaurie* bewaard wordt,
alwaar ook de *standers* der overige Maaten ge-
plaatst zyn. De *Elle*, die hier ter *Stede* gebruikt
Ellen- wordt, zynde de *Brabantsche*, moet ook,
Ykster. jaarlyks, geykt worden; waartoe, voormaals,
de *Stads Zyden-Lakenmeeter* aangesteld was
(u); doch nu eene byzondere *Ellen-Ykster*
aangesteld is. De *Overluiden* van het *Groot-*
Kraamers-Gilde zyn bevoegd verklaard, om,
van tyd tot tyd, op de behoorlyke gesteld-
heid der *ellen*, onderzoek te doen (v). Wy
spreken niet van andere *Ykers* en *Meeters*,
die, voormaals, in wezen waren (w), of
nog in wezen zyn. Van de laatste, heb-
ben wy, reeds by verscheiden' andere gele-
genheden, gewag gemaakt. *Burgemeesteren*
Onder- hebben, uit kragte van het regt der *Waa-*
scheiden gewigt. ge, welk de *Stad* bezit, al vroeg, zorg ge-
draa-

(r) Handv. bl. 937.

(s) Handv. bl. 926, 936.1

(t) Handv. bl. 929, 938.

(u) Handv. bl. 927, 929, 932.

(v) Keurb. U. f. 63.

(w) Handv. bl. 926, 929, 937, 939, * 936.

draagen, dat niemand, in zyn gewigt, ver-PRIVILE-
kort werdt. Twee- of drierlei gewigt heeft ^{GIEN.}

men, reeds in de zestiende eeuw, of eerder, hier ter Stede, in den handel, gebruikt: *Troisch gewigt*, zynde genoegzaam het zelfde als het *Amsterdamsch Waag-gewigt*, en *Luiksch* of *Brabantsch gewigt*. Het *Troisch gewigt*, zo genaamd, naar de Stad *Troyes* in *Champagne*, daar men, van ouds, met zwaar gewigt, en zeer naauwkeurig, plagt te weegen, is veertig of twee en veertig aazen op 't pond ligter dan het *Amsterdamsch Waag-gewigt*, welk verschil hierdoor schynt veroorzaakt te zyn, dat men, al vroeg, om de agting van 't *Amsterdamsch Waag-gewigt*, 't welk het zelfde als het *Troisch gewigt* plagt te zyn, te beter te bewaaren, op het zelve, boven het *Troisch gewigt*, nog eenige toebaat heeft willen geeven. Zelfs, vindt men, dat het *Fransch Troisch gewigt*, tegenwoordig, zes en twintig en twee derde aazen op 't mark ligter is dan het *Troisch gewigt*, welk hier ter Stede in gebruik is. Het *Luiksch* of *Brabantsch gewigt* is omtrent vyf ten honderd ligter dan het *Amsterdamsch*, maakende vyf en negentig pond *Amsterdamsch* omtrent honderd pond *Luiksch* of *Brabantsch gewigt*. Doch dit gewigt is, niet altoos, hier ter Stede, in even wettig gebruik geweest. In 't jaar 1487, werdt gekeurd, dat de *Kraamers*, en alle anderen alleen *Troisch*, en geen *Coelsche* [*Keulsch*] gewigt gebruiken zouden (x). Doch in 't jaar 1494, werdt, daar-

(x) Keurb. A. f. 159, 159 verso, 160.

PRIVILE-
GIEN.

daarentegen, bevolen, dat elk zig van *Coelfch* [Keulſch] gewigt bedienen zou, uitgenomen de Zilverſmeden, die zig aan het Troiſch gewigt ſchynen te hebben moeten houden (y). Maar 't leedt niet langer, dan tot in 't jaar 1502, toen bevolen werdt, dat niemant *eenige Coepmanſchepen of goeden, die by verkogt, t zy was, vlas, Specerie, Cramerye, of anders, niet vuytgezondert*, zou mogen uytwegen, dan mit zulcke gewichte, als men *gebruukt in der Stede waghe, 't welck es Troyſche gewichte* (z). En in 't jaar 1504, werdt op nieuws belaſt, alleen Troiſch gewigt te gebruiken; om welk te yken, byzondere perſoonen waren aangeſteld (a). Nogtans, moet, hier in, door den tyd, wederom eenig verloop gekomen zyn, om dat het gebruiken van Troiſch gewigt alleen, aan allen zonder onderscheid, zelfs aan de Apothekers, en in 't weegen van Katoen en gouden paſſementen, by eene Keure van den twee en twintigſten January des jaars 1600, wederom, aanbevolen werdt (b). Doch, in 't jaar 1630, werdt het gebruiken van Amſterdamſch gewigt alleentaa Zydekraamers in 't klein, Winkeliers, Kruideniers, en alle anderen geboden, met deeze uitzondering nogtans, dat zulken, die Quikzilver, Couchenille en Zyde in 't gros verkogten, Brabantſch; en de Spykerkoopers Luikſch gewigt, zynde even zwaar als het Brabantſch, ge-

(y) Keurb. B. f. 2 verſo.

(z) Keurb. B. f. 65 verſo.

(a) Keurb. B. f. 76 verſo.

(b) Handv. bl. 926.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 55

gebruiken mogten (c): waarmede, volgens PRIVILE-
laatere Keuren, ook het getwynd garen en GIEN.
de kammen mogen worden gewoogen (d).
Doch den grooten en kleinen Koffy- en
Thee-winkelieren, den Brood- en Koeken-
bakkeren en den Vleeschhouweren is, nog
by eene Keure van den dertigften January
des jaars 1721, belast, niet dan Amster-
damsch gewigt te gebruiken (e).

Al dit gewigt moet, eens's jaars, herykt, Ykers
en, met het jaartal, gemerkt worden (f): van 't
waartoe, van Stads-wege, twee Ykers zyn koperen
aangesteld: een van 't Amsterdamsch koperen, en yzeren
en 't Brabantsch of Luiksche yzeren en koperen Amster-
Gewigt, en een van 't Amsterdamsch yzeren dan-
Gewigt, die, te gelyk, de Oliemaaten en sch
gepegelde kannen ykt (g). De algemeene Ykmees-
Ykmeester van het Troisch gewigt over gantsch ter ge-
Holland en Westfriesland, die, te gelyk, al- neraal
gemeene Ykmeester van dit gewigt is, over van het
de Vereenigde Provinciën en Generaliteits- Troisch
Landen, houdt ook zyn verblyf in Amster- gewigt.
dam. Hy wordt, als Ykmeester van Hol-
land, door 's Lands Staaten, aangesteld, op
den voorslag of benoeming van Burgemees-
teren deezer Stad (h). Voormaals, plagt het
onderzoek der Ellen, Maaten en Gewigten,
door

(c) Handv. bl. 927.

(d) Handv. bl. 938, * 935.

(e) Handv. bl. 931, 932.

(f) Handv. bl. 927, 931.

(g) Handv. bl. 926, 927, 929, 931. Keurb. G. f. 161
verso, L. f. 31.

(h) Resol. Vroedsch. Lr. C. 17 April 1660. f. 18. Lr. F.
31 Jan. 1669. f. 140 verso. Groot-Memor. N. IV. f. 168
verso. Stads Missiven, N. III. f. 255. N. XIX. f. 99 verso.
Groot-Plakkaatb. V. Deel, bl. 967, 984.

PRIVILE- door 't Geregt, te geschieden (i). Doch, se-
GIEN. dert veele jaaren, zyn 'er Stads Ykers toe-
bevoegd verklaard.

V. Het Regt om de ingezetenen der Stad en
Regt om derzelyer Vryheid, met eenen redelyken
EXCYN-
ZEN te
mogen
heffen.

E X C Y N S,

te mogen bezwaaren, moet ook onder de Voorregten der Stede geteld worden. De Stad bezit dit voorregt, uit kragte van verscheiden' Graaflyke Octroijen, die, in 't eerst, voor eenen bepaalden tyd, en daarna, zonder bepaaling, verleend werden. Hertog Albrecht gaf Schepenen en Raade, in 't jaar 1398, verlof, om *enen redeliken excynse te moghen setten op alle goede, daer hun op genoegen sal te setten, die binnen der Stede of havenen van Amstelredamme syn of comen sul- len*, tot dat de Stad voldaan zou zyn van negenduizend Hollandsche schilden, die zy, tot den Frieschen oorlog, verschooten hadt (k). Doch in 't jaar 1401, kreegen de Raaden der Stede vryheid, om eenen Excyns van zes Hollandsche grooten te leggen op elk vat biers, en voort op andere goeden, gelyck die Raeden redelycke zouden oordeelen (l), zonder dat 'er eenige bepaaling van tyd werdt bygevoegd. Ook is de Bier-Excyns, van dien tyd af, somtyds, wel eens verhoogd, of verlaagd (m); doch bestendiglyk, tot op dee-

(i) Keurb. B. f. 150.

(k) Handv. bl. 171.

(l) Handv. bl. 134.

(m) Groot-Memor. N. I. f. 75, 79. Keurb. A. f. 147 verso, 177.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 57

deezzen tyd, geheeven geworden, en, ne- PRIVILE-
GIEN.
vens andere Excynzen, die al vroeg werden
ingevoerd, in eene Handvest van Hertoge
Jan van Beijeren van den jaare 1420, aan-
gemerkt, als *der Stede toebehorende* (n). Her-
tog Filips van Bourgondie vergunde de Stad,
in 't jaar 1452, dat niemant, geduurende
den tyd van tien jaaren, op een vierdendeel
myls na aan de Stad, wyn of bier tappen
mocht, dan op der Stede Excynzen. De Kar-
thuizers- en Reguliers-Kloosters alleen, die
even buiten de Stad lagen, mogten zo veel
bier en wyn tappen en drinken, als zy be-
hoefden, zonder eenigen Excyns schuldig te
zyn (o). Keizer Karel de V. verboodt het
tappen buiten de Stad, binnen zekere paa-
len, geheellyk, in 't jaar 1539; doch alzo
dit verbod, voornaamlyk, zo niet eeniglyk,
geschied was, om de byeenkomsten der Lu-
therfchen en andere Hervormden te belet-
ten (p), hieldt het niet langer stand, dan tot
na de verandering der Regeeringe, in 't jaar
1578, wanneer het tappen binnen de Vry-
heid, op der Stede Excynzen, wederom toe-
gelaaten werdt. Tot in 't jaar 1492, fchy-
nen 'er geene vaste Excynzen, hier ter Ste-
de, geheeven te zyn, dan op bier, wyn en
gemaal; doch in 't gemelde jaar, werden 'er
verscheiden' nieuwe Excynzen opgelegd (q),
die, federt, ter oorzaake van de toeneemen-
de lasten der Stede, van tyd tot tyd, heb-
ben

(n) Handv. bl. 126.

(o) Handv. bl. 17, 18. Verg. bl. 171.

(p) Handv. bl. 18, 19.

(q) Keurb. A. f. 186.

PRIVILE-
GIEN.

ben moeten vermeerderd worden. De Wyn- en Bier-Excyns, als de voornaamste zynde, is, al vroeg, de *grootte Excyns* genaamd (*r*). De Excynzen worden, sedert lang, hier ter Stede, opgelegd, of by de Vroedschap, of by Burgemeesteren, met bewilliging der Vroedschap (*s*); 't welk overeenkomt met de Handvest van den jaare 1401, hiervoor aangehaald. Zy worden, of *gecollesteerd*, of verhuurd. Doch by een Graaflyk Privilegie van den jaare 1420, is reeds belast, dat die van den Geregte, noch derzelver dienaars, geen deel in 't huuren der Excynzen hebben mogen (*t*). De Steden in 't gemeen hebben, by Plakaat van den negenden Augustus des jaars 1658, regt van *legaal hypotheek* en *parate executie* verkreegen tegen de huurders haarer Excynzen, en derzelver medestanders (*u*). Men heeft egter, hier ter Stede, verstaan, dat byzondere Perfoonen, ouder hypotheek hebbende, voor de Stad, ook op de boedels van de huurders van der Stede Excynzen, *geprefereerd* waren (*v*): en overeenkomstig hiermede, hebben 's Lands Staaten zelven, in 't jaar 1678, verstaan, dat het gemeene Land, op den boedel van eenen te kort komenden schuldenaar, geen meer regt heeft, dan de overige Schuldeischers (*w*).

De

(*r*) Resol. Vroedsch. N. 1. 27 Jan. 1557.(*s*) Resol. Vroedsch. N. 19. 27 Novemb. 1645. f. 63. Lr. A. 3 Maart 1656. f. 73 verso. Groot-Memor. N. IV. f. 94 verso.(*t*) Handv. bl. 126.(*u*) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 1129.(*v*) Resol. Vroedsch. Lr. A. 17 July 1658. f. 36.(*w*) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 591.

De Excynzen, die, nog tegenwoordig, PRIVILE-
GIEN. door de Stad geheeven worden, zyn die op de Bieren, Wynen, Brandewynen en inkomende Graanen, welken, onder den naam van *grooten Excyns*, begreepen zyn: voorts, die op de Waage, het Beestiaal, de Turfen Koolen, het Brandhout, de Huiden en de Rytuigen. De Stad heeft ook, in 't jaar 1645, Octroi verkreegen, om een' Excyns van een' tagtigsten Penning te heffen van alle de vaste goederen, die binnen de Stad verkogt worden (x); over welk Octroi, wy, by eene andere gelegenheid, eenige aanmerkingen hebben gemaakt (y). Van de Koopmanschappen, die, by de stok, of in 't bekken, verkogt worden, wordt een half ten honderd betaald aan de Stad, volgens eene Keure van den zes en twintigsten January des jaars 1649 (z). By eene Keure van den vierden February des jaars 1762, is belaft, dat de betaalde Excyns van gezouten of gerookt vleesch of spek, welk, van buiten, in deeze Stad werdt ingevoerd, wederom zou worden afgeschreeven, wanneer het hier niet gebruikt, maar naar elders vervoerd werdt (a). Wyders, zyn'er, voor deezen, nog eenige andere Excynzen geheeven, die, door den tyd, te niet geloo-
pen, of afgeschafft zyn. Onder de laatsten, is de *Reep-Excyns*, zynde eene belasting op Wollen- en Linnen-Lakenen, die, by de elle-
maat

(x) Handv. bl. 210.

(y) Zie II. Deel, XV. Boek, bl. 56.

(z) Handv. bl. 203.

(a) Keurb. U. f. 16.

PRIVILE- maat, verkogt werden, en, door den Pagter,
GIEN, of Pagterfche van deezen Excyns, met de
Reep, plagten te worden nagemeten: wel-
ke Excyns al zeer oud was (*b*); doch, in 't
jaar 1738, by eene Resolutie van den Oud-
Raad van Burgemeesteren, vernietigd is (*c*).

VI. De Stad heeft, al van ouds, nog één an-
Regt van der inkomen gehad, uit de vordering van
EXUE. het regt van

E X U E,

Issue of *Uittogtgeld*, welk betaald wordt van
alles, wat, uit hoofde van erfenis, of op ee-
nige diergelyke wyze, verkreegen zynde,
uit deeze Stad, naar elders, vervoerd wordt.
In 't jaar 1682, werdt, by de Vroedschap,
voor waarschyndlyk gehouden, dat de Stad
dit voorregt bezat, uit kragte eener Graaf-
lyke Gifte (*d*). En 't is geheel zeker, dat
zy, in het zelve, bevestigd is, by eenen brief
van Koning Filips van den negentienden Ju-
ly des jaars 1561 (*e*). Maar in dien zelfden
brief, wordt erkend, dat men, hier ter Ste-
de, dit regt, meer dan honderd jaaren te
vooren, *emmers soo langhe, dat geen memorie*
van menschen en is ter contrarie, hadt bezeten.
Doch van zulk eenen vroegen tyd, is my geen
spoor altoos van eenige Graaflyke Gifte voor-
gekomen: wel, dat het Uittogtgeld, omtrent
den

(*b*) Handv. bl. 207.

(*c*) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 31 July
1738. f. 93 verso.

(*d*) Resol. Vroedsch. L^r. O. 8 Sept. 1682. f. 284. Groot-
Memor. N. V. f. 1 verso.

(*e*) Handv. bl. 229. 't Oorsprongkelyke beruht in 't Ver-
trek der Thesaurie, Oude Laade V. L^r. M. M.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 61

den aanvang der vyftiende eeuw, reeds ge- PRIVILEGIËN
vorderd werdt van Poorters, die geene drie
jaaren Poorters bleeven (*f*). 't Zou dan zeer
wel zyn konnen, ſchoon voornaame mannen
geenen grond van dit regt ſchynen te ken-
nen, dan de Privilegien der hooge Over-
heid (*g*), dat Burgemeesteren, of Schepe-
nen en Raad het Uittogtgeld, van ouds, had-
den gevorderd, om dat het redelyk was,
dat zulken, die eenige erfeniffen van hier
wilden vervoeren, of met hun eigen goed
vertrekken, vooraf, hun aandeel droegen
van de laften en koſten, in welken de Stad,
ter oorzaake van de bewaaringe en beſcher-
minge dier goederen, vervallen was, en om
dat een diergelyk regt, ook in veele andere
Steden, gevorderd werdt. De Stad Haar-
lem, welke men niet weet, ooit Octroi tot
het heffen van het Regt van Exue gehad te
hebben, heeft het, nogtans, in gevolge ee-
ner Keure van den jaare 1440, geheeven (*h*).
En 't Hof van Holland heeft, meermaalen,
de gegrondheid van dit Regt erkend, niet
alleen ten opzichte van Steden, die 't, by Oc-
troi, verkreegen hadden; maar ook van zul-
ken, die alleenlyk in eene langduurige be-
zitting van het zelve geweest waren (*i*). Ook
wordt, in een Octroi tot heffinge van een
Exue-geld, in den jaare 1541, aan de zes
Waterlandſche Dorpen, verleend, erkend,
dat

(*f*) Keurb. A. f. 9.

(*g*) *Vid.* BYNKERSHOEK *Quæſt. Jur. publ. Libr. II. Cap.*
XXV. §. VII. p. 379.

(*h*) *Zie* DE BRUYNS *Haarl. I. Deel, bl. 179, 291.*

(*i*) *Zie* *Sentent. van den Hoogen en Provinc. Raade,*
bl. 87, 93, 95, 114.

PRIVILEGIE. dat de vordering van dit Regt, in andere Steden en Plaatsen van Holland, in gemeen gebruik was (*k*). Op den agttienden April des jaars 1495, werdt, *by den heer*, dat is, den Schout, *ende 't gerecht*, den personen van de XXXVI. notable ende ryckdom van der Stede van Amsterdam, toegestaan, tot der Stede behoef, onder andere lasten, een vyftiende penning *Exuegeld* van de goederen, die, door vertrekkende Poorters, waarvan de *Quohieren* nog voorhanden zyn (*l*), of by wege van erfenis, ter Stad uit gevoerd werden; ten ware dat, in de Plaatsen, werwaards de goederen werden vervoerd, door de Poorters deezer Stede, in gelyk geval, meer moest betaald worden (*m*). Doch in de *Resolutie*, hieromtrent genomen, wordt niet te kennen gegeven, dat dit regt, uit kragte eener Graaflyke Gifte, gevorderd werdt. 't Is ook, ongetwyfeld, al veel vroeger, gevorderd geweest, schoon het, veelligt, niet vroeger, op een' vyftienden penning gesteld geworden is. Immers, in 't jaar 1476, werdt al, by Burgemeesteren en Raaden, beslooten, *Roelof Jacobsz.*, Burger deezer Stede, die met der woon naar Utrecht vertrokken was, aan te schryven, dat hy zyn aandeel moest komen voldoen, in de schulden, die de Stad, onder anderen zynenthalve, gemaakt hadt, of dat men zulks, anderszins, aan zyne goederen verhaalen zou (*n*). Uit welk besluit, af

(*k*) Handy. van Waterl. bl. XXXVIJ.

(*l*) In 't Vertrek der Thesaurie, *Oude Laade E. Lr. F.*

(*m*) Groot-Memor. N. 1. f. 301. Zie ook Handy. bl. 229.

(*n*) Groot-Memor. N. 1. f. 75 verso.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 63

af te neemen is, dat het Regt van Exue toen PRIVILE-
GIEN. reeds gevorderd werdt. En in 't jaar 1453, werdt het, met Groningen, in 't jaar 1464, met Haarlem (5), en in 't jaar 1470, met Deventer, over en weder, te niet gedaan (o): waaruit klaarlyk blykt, dat het, hier ter Stede, lang voor 't jaar 1476, plagt gevorderd te worden. Nogtans, schynt men, in de zestiende eeuw, de invordering van het zelve, fomtyds, verzuimd, of nagelaaten te hebben. Immers, ik vind; dat men, in 't jaar 1539, besloot, het zelve, *op nieuws*, te vorderen, en ten dien einde, twee Ontvangers van het Exue, *Mr. Cornelis Gerbrandsz. en Gerrit Jacobsz. Couckebacker*, aan te stellen (p). In 't jaar 1596, stondt de Stad het Exuegeld, voor den tyd van twee of drie jaaren, af aan het Mannen-Tugthuis (q). Doch, sedert, heeft zy de heffing van dit Regt wederom aan zig gehouden. Zy vordert het, egter, tegenwoordig, byna eeniglyk van uitgaande erfenissen: wordende, sedert veele jaaren, niets gevorderd van Poorters, die, met hunne goederen, ter Stad uit vertrekken. Doch van erfenissen heft de

(o) Handv. bl. 244, 244, 237.

(p) Groot-Memor. N. I. f. 311 verso.

(q) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 234.

(5) De Heer VAN OOSTEN DE BRUYN tekent, in zyn *Haarlem* (I. Deel, bl. 294.) aan, dat het Exue, met Amsterdam, in 't jaar 1554, vernietigd is, zien- de op de laatste Overeenkomst, deswege gemaakt. Doch men hadt diergelyke overeenkomsten, reeds veel vroeger, en, onder anderen, in 't jaar 1464, getroffen; gelyk, zelfs uit eene aantekening op de *Privilegien van Haarlem*, bl. 258. te zien is.

PRIVILE-
GIEN.

de Stad, thans, en sedert lang, niet den vyftienden; maar den tienden Penning, ten ware men toonen kon, dat, in de Plaatsen, werwaards, de goederen van hier vervoerd worden, minder gevorderd werdt.

Het Regt van Exue brengt egter, tegenwoordig, zeer weinig op; niet alleen, om dat het, al van de vyftiende eeuw af, met verscheiden' Landen, Steden en Plaatsen, over en weder, vernietigd geworden is, maar vooral, om dat Burgemeesteren, op den agttienden April des jaars 1726, verklaard hebben, bereidwillig te zyn, om, des verzogt zynde, dit Regt, in het toekomstige, met eene iegelyke Stad, onder behoortlyke wederzydsche *Acte van Mortificatie*, te willen vernietigen (r); op welke verklaring, de vernietiging van het Regt van Exue, met verscheiden' Landen, Steden en Plaatsen, gevolgd is, en nog, geduuriglyk, volgt.

Wy voegen hier eene Lyft by van alle de Landen en Plaatsen, tusschen welken en deeze Stad, dit Regt, tot nu toe, dat is, tot den vyftienden October des jaars 1766, over en weder, 't zy voor een' tyd, of voor altyd, vernietigd is. Zy is, ten deele, uit de gedrukte Handvesten, en, voor 't overig gedeelte, uit de nog ongedrukte Stads Registers, opgemaakt.

Groningen	, in 't jaar	1453.
Haarlem	—	1464.
Deventer	—	1470.

Dor-

(r) Groot-Memor. N. X. f. 52. Handv. bl. 230.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 65

Dordrecht ,	in 't jaar	1543.	PRIVILE- GIEN.
Alkmaar	————	1553.	
Leiden	————	15...	
Delft	————	1554.	
Haage	————	1555.	
Schoonhoven	————	1557.	
Enkhuizen	————	1562.	
Hoorn	————	1563.	
Amersfoort	————	1569.	

Met de agt laatstgemelde Steden, is de vernietiging alleenlyk geschied, voor den tyd van twintig jaaren; doch heeft, nogtans, sedert, stand gehouden.

Briele	————	1579.
Antwerpen	————	1659.
FRIESLAND	————	1681.
Stad Utrecht	————	1682.
Nieuwmegen	————	1682.
Arnhem	————	1684.
Ootmarsum	————	1684.
DRENTE	————	1685.
Kampen	————	1686.
Oudenbosch	————	1687.

STAD en LAND van VIANE 1688.

BRANDENBURG,
voor tien jaaren. 1688.

Embden	————	1690.
Medenblik	————	1691.
Fleurus	————	1691.
Namen	————	1691.
Wezel	————	1692.
Bommel	————	1692.
Londen	————	1696 en 1757.

X. STUK.

E

Nor

PRIVILE-
GIEN.

Norden , - in 't jaar 1706.

't Vlek Bentheim — 1712.

Graave — 1712.

Hardenberg — 1713.

Harderwyk — 1713.

Lingen — 1713.

Nordhorn, in't Graaffschap

Bentheim — 1713.

OVERYSSEL — 1713.

Zwol — 1713.

Fredrikstad — 1714.

Middelburg — 1714.

Gorinchem — 1715.

Goes — 1716.

OOSTFRIESLAND 1723.

Duuren — 1728.

Zieriksee — 1730.

Hildesheim — 1732.

NIEUW YORK - 1732.

S. Gallen — 1734.

Montfoort — 1734.

BRUNSWYK en LU.

NENBURG — 1734.

Maastricht — 1736.

Bristol — 1739.

Beverwyk — 1740.

STAD en GRAAFSCHAP

KUILENBURG — 1740.

Rotterdam — 1740.

Zugtelen — 1740.

Weesp — 1741.

Stad Zutfen — 1742.

Doornik — 1742.

HESSEN — 1744.

Leipzig — 1744.

GU.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 67

<i>GULIK en BERG</i> -	1746.	PRIVILE- GIEN.
<i>Geneve</i> —	1746.	
<i>Vlissingen</i> —	1746.	
<i>Varel en Kniphuizen</i> -	1747.	
<i>Sluis in Vlaanderen</i> -	1749.	
<i>OLDENBURG en</i>		
<i>DELMENHORST</i>	1750.	
<i>Keulen</i> —	1751.	
<i>Luik</i> —	1756.	
<i>Woerden</i> —	1758.	
<i>STAD en GRAAFSCHAP</i>		
<i>BRONKHORST</i> —	1759.	
<i>HEERLYKHEID JEVER</i>	1759.	
<i>HERTOGDOM WUR-</i>		
<i>TEMBERG</i> —	1760.	
<i>Stad Wismar</i> —	1760.	
<i>HERTOGDOM ME-</i>		
<i>KELEMBURG</i> -	1761.	
<i>Gouda</i> —	1762.	
<i>HERTOGDOM KLEE-</i>		
<i>VE</i> —	1763.	
<i>Wyk by Duurstede</i>	1764.	
<i>'s Hertogenbosch</i> -	1764.	
<i>KEUR-PALTSISCHE</i>		
<i>LANDEN</i> —	1764.	
<i>GROOT-BRITANJE</i>	1764.	

Tot de invordering van 't regt van *Exue*, is een der Stads Secretarissen aangesteld, die daarvan, jaarlyks, verantwoording doet aan de Thesaurie Ordinaris deezer Stede. 't Schynt, dat 'er, van ouds, immers in de zestiende eeuw, twee Exuemeesters waren aangesteld, die dit regt ontvingen; gelyk my,

PRIVILE- onder anderen, gebleeken is, uit eene oor-
GIEN. sprongkelyke *Quitantie* van den agttienden
Maart des jaars 1569, die ik, om dat 'er ook
uit te zien is, dat dit regt, toen nog, door
vertrekkende Poorters, betaald werdt, goed-
gevonden heb, aan den voet deezer bladzy-
de, te plaatsen (6).

VII. De Stad heeft, wyders, van ouds, regt
Aloud gehad tot de heffinge van een

Regt tot
de hef-
finge van
een PAAL-
GELD.

P A A L G E L D,

welk, voor het stellen van baaken en kaapen,
en het leggen van zeetonnen, van alle sche-
pen, die, uit zee, voor de Stad, of zelfs
maar binnen de zeegaten, kwamen, gevor-
derd werdt. En dit is, reeds in de veertien-
de eeuw, geschied. Immers, Burgemees-
teren schreeven, op den zesden Augustus des
jaars 1474, *an de Vrouwe van Eemden*,
[Graavinne van Oostfriesland], dat de Stad,
voor meer dan honderd jaaren, door de Koop-
luiden en Zeevaardenden, verzogt zynde, ze-
ke-

(6) *Wy Coen Pietersz. en Jan Lambertsz. exu mees-
ters der Steede van Amstelredamme kennen midts dee-
sen wel ende duechdelik betaelt te weesen van deefer
Steede weeghen van Pieter roein [Roding] van't recht
van den exu tuelck pieter roein voorsz. en synen buys-
vrou deefer Steede schuldich waren, ende belouen bem
ter Cause van dien niet meer te manen nochte te ey-
schen in rechte noch daer buyten In kennisse der waer-
beyt hebben wy Coen Pietersz. ende Jan Lambertsz. dit
van deefer Steede weeghen onder gbeteykent op ten xvij^{en}.
martii Anno XV° L X I X.*

(was getekend)

COEN PIETERSZ.

J. LAMBERTSZ.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 69

kere tonnen te leggen en kaapen te stellen, PRIVILE-
 daarvoor 't Paalgeld gevorderd hadt (s). GIEN.
 Ook werdt, reeds in 't begin der vyftiende
 eeuw, of eerder, gekeurd, dat een *yghelic*
Sciphere, van der Zee komende, zyn *ba-*
kenghelt betaalen zou (t). In eene Handvest
 van Hertoge Filips van Bourgondie van den
 zestienden May des jaars 1452, waarby het
 Paalgeld, ten behoeve der Stad, op eenen
 goeden Vlaamschen groot van 't last, gesteld
 werdt, wordt ook erkend, dat de Stad, al
 van ouds, tonnen gelegd, en kaapen of vuur-
 tekens gesteld, en daarvoor een Paalgeld
 ontvangen hadt. Ook blykt 'er uit, dat zy
 toen omtrent zestig tonnen in de Zuiderzee
 onderhieldt, en vier kaapen, of vuurtekens,
 een op Huisduinen, een op Texel, een op
 Vlieland, en een op ter Schelling (u). Op
 het betaalen van het Paalgeld door de Oos-
 terlingen, die, in de vyftiende eeuw, sterk
 voeren op Amsterdam, werdt, in 't jaar 1474,
 eene overeenkomst getroffen (v). Op de
 nieuwe brugge, stondt een *Paalhuis*, waar
 't Paalgeld ontvangen werdt, en welk zy-
 nen ouden naam behieldt, schoon het, na-
 derhand, tot een ander gebruik, werdt ge-
 schikt (w). In 't jaar 1484, kwam 'er eene
 nieuwe Ordonnantie op het Paalgeld uit. Im-
 mers, men vindt 'er eene *geregistreed*, tus-
 schen de Keuren van het gemelde jaar (x).

De

(s) Groot-Memor. N. I. f. 4. *vergelijk f. 49 verso.*

(t) Keurb. A. f. 10.

(u) Handv. bl. 28.

(v) Groot-Memor. N. I. f. 18 *verso.*

(w) Keurb. H. f. 19 *verso*, 125 *verso*.

(x) Keurb. A. f. 150.

PRIVILE-
GIEN.

De Stad Kampen plagt ook, omtrent dien tyd, eenige zeetonnen te leggen: en vindt men, dat de Stad Amsterdam, fomtyds, en onder anderen in 't jaar 1482, de onkosten, daarop gevallen, als voor haare rekening gedaan zynde, aan de Stad Kampen betaald heeft (y). Doch de Stad Kampen onderhieldt, sedert, zelve haare tonnen, en vorderde 'er ook een Paalgeld voor, tot dat de twee Steden, in 't jaar 1527, overeenkwamen, dat Amsterdam de zeetonnen, en 't gereedschap, daartoe behoorende, van Kampen overnemen, en voortaan alleen 't Paalgeld heffen zou, waarvan egter de goederen, die te Kampen t'huis hoorden, vry zouden zyn (z). De Stad hadt, in 't zelfde jaar, op den negenden Maart, *Pouwels van Kaern* aangenomen, om alle der Stede zeetonnen en baakens te leggen en op te regten (a), en stelde, sedert, eenen Ontvanger van 't Paalgeld te Kampen; gelyk zy 'er ook eenen hadt te Hoorn, te Medenblik (b), en mogelyk in andere Steden aan de Zuiderzee. Men plagt, hier ter Stede, het regt der Paalkiste, even als andere Excynzen, in 't openbaar, te verhuuren, of te verpagten (c): 't welk duurde, tot dat, in 't begin der Spaansche beroerten, de Hoilandsche Steden de Staatsche zyde koozen, terwyl de Stad Amsterdam alleen de Spaansche zyde bleef aankleeven.

Vee-

(y) Groot-Memor. N. I. f. 170.

(z) Handv. bl. 29.

(a) Register berustende ter Thesaurie, geintitul. *Anneminghe der Clarissen* enz. Kap. XI. in 't bovenste Vak.

(b) Resol. Vroedsch. N. 1. 18 Nov. 1564. Handv. bl. 30.

(c) Resol. Vroedsch. N. 1. 28 Jan. 1563. Handv. bl. 30.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 71

Veele Schepen, die, te vooren, te Amsterdam, plagten te ontladden, begaven zig toen naar 't Noorderkwartier van Holland. En Enkhuizen, welk, in dien oord, het eerst de zyde des Prinzen van Oranje gekooren hadt, werdt, door zyne Doorlugtigheid, gestoord op Amsterdam, om dat het zig tegen de *gemeyne Staten* van Holland stelde, en bedugt, dat de tonnen en baaken niet mogten onderhouden worden, op den negenden February des jaars 1573, beschonken, met het regt der Paalkiste, *mids dragende deselve lasten van Tonnen, Capen, Baken, Schepen ende andere dingen te houden, stellen, leggen ende onderhouden, als tot noch toe, by die van Amsterdam, gedaan was (d)*. Amsterdam, dus ontzet van zyn oud Voorregt, zocht zig in het zelve te doen herstellen, by de *Satisfactie* van den agtsten February des jaars 1578. Doch men kon meer niet verwerven, dan dat de beide Steden gelaaten werden by haar goed regt (e). Ondertusschen, hadden de Staaten van Holland, op den zesden February, en dus maar twee dagen voor het tekenen der *Satisfactie*, Enkhuizen bevestigd in 't bezit van 't Paalgeld (f). Sedert, heeft Amsterdam Enkhuizen betrokken voor 't Hof van Holland, waar 't geschil over de Paalkiste, veele jaaren, onafgedaan gehangen heeft. Men heeft ook, somtyds, met Enkhuizen,

ge-

(d) Handv. van Enkh. bl. 89.

(e) Handv. bl. 45.

(f) Handv. van Enkh. bl. 96.

PRIVILE-
GIEN.

gehandeld, over een minzaam vergelyk, en fomtyds is, by de Vroedschap van Amsterdam, in beraad gelegd, om die van Enkhuizen hun regt tot de Paalkiste af te koopen. Doch alle handelingen en raadpleegingen zyn vrugteloos afgeloopen. De zaaken zyn gebleeven in den staat, waarin zy, door 't Octroi ten behoeve van Enkhuizen, gebragt waren, en Amsterdam is, om zynen yver voor de Spaansche Regeeringe, van 't genot van zyn aloud voorregt ontzet geworden.

VIII.
Regt om
geld op
RENTEN
te mogen
ligten.

Amsterdam hadt, reeds in de vyftiende eeuw, ten behoeve der Graaven, Lyfrenten verkogt op een en twee Lyven (g): ook eeuwelyke jaarrenten; waarvan ik geen ouder voorbeeld gevonden heb dan van den jaare 1416, geregistreerd in den ouden *Legger van de Karthuizers*, berustende in 't Weeshuis deezer Stad f. 38., uit welken ik het, om zyne merkwaardigheid, hier agter, onder de *Bylaagen* (h), geplaatst heb. Doch geduurende de beroerten der volgende eeuw, en terwyl de Stad de Spaansche zyde hieldt, hadt de Magistraat Octroi verkreegen van de Spaansche Regeeringe om, ten behoeve der Stede, geld op

R E N T E N ,

't zy *Los-* of *Lyf-renten*, te mogen ligten. En dit Octroi werdt, by het XII. Lid der *Satis-*

(g) Groot-Memor. N. I. f. 3 verso. Zie ook II. Deel, III. Boek, bl. 267. IV. Boek, bl. 343.
(h) *Lr. B.*

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 73

tisfactie van den jaare 1578, verklaard, van PRIVILE-
kragt en waarde te zullen blyven (i): welke GIEN.
verklaaring, by eene byzondere Resolutie der
Staaten van Holland van den zesentwintig-
sten September des jaars 1579 (k): en na-
derhand, ook by het XVII. Lid van den
Afstand van de Satisfactie van den jaare
1581, bekragtigd werdt (l). Ook werdt daar-
toe, op den elfden May des jaars 1602, by
's Lands Staaten, een uitdrukkelyk Oëtroi
verleend, inhoudende „ dat Burgemeeste-
„ ren en Regeerders de Stad, met zo veel
„ Los- of Lyfrenten, mogten bezwaaren, als
„ zy zouden bevinden noodig te hebben, en
„ de gelegenheid der Stede vereischen zou;
„ daarvoor verbindende het Lighaam en in-
„ komen der Stad, en der Burgeren perfoo-
„ nen en goederen (m).” En van dien tyd
af, hebben Burgemeesteren en Raaden, in
gevolge van de verworvene Oëtroijen, meer-
maalen, penningen, op Los- en Lyfrenten,
of op *Obligatien* of Schuldbrieven, geligt,
de gemaakte schulden afgeloft, en de Inte-
ressen verminderd, naar dat zy het, ten nut-
te der Stede, dienstig oordeelden.

Behalve de algemeene Voorregten der
Stad, van welken wy, in dit Hoofdstuk,
gehandeld hebben, heeft zy nog eenige by-
zondere Voorregten, die of de Poorters, of
de Wethouders betreffen. Van de eersten
zullen wy, hierna, in de beschryving van
het

(i) Handv. bl. 45.

(k) Handv. bl. 3.

(l) Handv. bl. 49.

(m) Handv. bl. 3.

COUSTUMEN of GEWOONTEN. het Poorterschap, en van de anderen, in de beschryving der Regeeringe, afzonderlyk, gewaagen.

Wy gaan nu over tot de

COUSTUMEN of GEWOONTEN
COUSTUMEN of GEWOONTEN der Stad.

der Stad, zynde zekere aloude en wel gevestigde gebruiken, die, schoon zy op geene duidelyke Wet of Keure, noch op verkreegene Privilegien, gegrond zyn, evenwel, als Wetten of Privilegien, worden aangemerkt; waarom zy ook, oudtyds, door de Graaven, by derzelver inhuldiging, zo wel als de Privilegien, bezwooren werden (*n*); gelyk zulks ook, door den laatsten Graaf, Philips den II., geschied is (*o*). Doch met de Gewoonten, van welken wy spreken, moeten geenszins vermengd worden zekere ingesloopen misbruiken, die met de Wetten, Keuren en Privilegien stryden, en nimmermeer, gelyk de eerstgemelden, tot een regel verstrekken, naar welken, in de Regtbanken, geoordeeld wordt. 't Zyn deeze zogenaamde *Coustumen* alleen, die het Hof van Holland, volgens het *agtste* Lid van deszelfs *Instructie*, voor *Corruptelen* of ondeugdelyk verklaaren mag (*p*). De eerstgemelden zyn, altoos, met Wetten of Privilegien, gelyk gesteld. Ook rusten de voornaamsten, hier ter Stede, en in deeze Provincie, niet meer op het geheugen en de overlevering der ingezetenen,

(*n*) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 165. III. Boek, bl. 260.

(*o*) Handv. bl. 417.

(*p*) Groot-Plakaatb. II. Deel, kel. 706.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 75

nen, na dat eenigen, hier, gelyk elders, en met naame in het nabuurig Frankryk (q), vol-
 genseene geregtelyke verklaring van veelen, COUSTU-
 MEN of
 GEWOON-
 TEN.
Turbe genaamd; en de meesten, ter begeer-
 te des Hertogs van Alva, in 't begin des
 jaars 1570, in geschrifte gesteld, en, by Bur-
 gemeesteren en Raaden, goedgekeurd ge-
 worden zyn (r). Zelfs zyn sommigen, al van
 ouds, by Graaflyke Brieven, die nog voor-
 handen zyn, of by Keuren van den Gereg-
 te, bevestigd geworden. Wy zullen dan
 de voornaamsten en algemeensten, in eene
 bekwaame orde, optellen, en kortelyk ver-
 klaaren.

I. Te Amsterdam, is, zo wel als door
 gantsch Holland, gebruikelijk, dat de boe-
 del van man en vrouw, zonder Huwelyk-
 sche Voorwaarden in de Egt getreden zyn-
 de, gemeen wordt: wordende, by 't schei-
 den van 't bedde, den gemeenen boedel,
 tusschen den langstleevende en de erfgena-
 men van den vooroverleeden, met schulden
 en onschulden, gelykelyk gedeeld, zonder
 aanschouw te neemen, van wiens zyde, de
 goederen gekomen zyn (s). 1. Ge-
 meen-
 schap van
 goed
 tusschen
 Egtge-
 nooten.

II. De man is, terstond na 't aangaan van
 't Huwelyk, voogd van zyne Vrouw, en mag
 haare zaaken uitvoeren, en over haare goe-
 deren beschikken, ten ware hem zulks, by
 Huwelyksche Voorwaarden, ontzeid ware. 2. Staat
 van Man-
 nen en
 Vrou-
 wen.

De

(q) *Voiez VELLY & VILLARET Hist. de France Tom.*
XVI. p. 114.

(r) *Resol. Vroedsch. N. 2. 5, 9 Jan. 1570. f. 132, 133.*
Handv. bl. 445.

(s) *Handv. bl. 446.*

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

De vrouw mag zig, daarentegen, noch in, noch buiten regte, verbinden, noch eenige overeenkomsten sluiten, zonder bewilliging van haaren man. Doch openbaare Koopvrouwen, in zaaken haaren Koophandel aangaande, zyn hiervan uitgezonderd. Ook staat allen vrouwen het maaken van uiterste willen vry (t).

3. Repre-
sentatie
inge-
voerd.

III. Kinderen zyn erfgenaamen van hunne overleedene ouders, Vader en Moeder. Doch kindskinderen, welker Vader en Moeder overleeden zyn, plagten hier niet van hunne Groot-vader en Groot-moeder te erven, zo lang 'er eigen kinderen van dezelve in leeven waren, hebbende het Regt van *Representatie*, hier ter Stede, van ouds, geene plaats gehad, zo zulks niet by Testament of Huwelyksche Voorwaarden, bevolen ware (u). Maar by de Politike Ordonnantie van den jaare 1580 (v), en by het Plakaat van den agttienden December des jaars 1599, is hierin verandering gemaakt, en de *Representatie*, tot den vierden graad ingeslooten, alomme in Holland, en ook hier ter Stede, ingevoerd (w). Te Rotterdam alleen, heeft, volgens Octroi van den jaare 1604, de *Representatie*, nog twee graaden verder, plaats (x).

4. Als't
bedde
gescheurd

IV. Vader en Moeder plagten, hier ter Stede, te erven van hunne kinderen, die
zon-

(t) Zie ROOSEBOOM Recueil, bl. 213, 214.

(u) Handv. bl. 446.

(v) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 502.

(w) Zie Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 343. III. Deel, bl. 1005.

(x) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 347.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 77

zonder wettige geboorte overleeden, 't zy COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.
die kinderen Broeders of Zusters in leeven
nalieten, of niet (y); doch het Plakaat van
den jaare 1599 stelt de Ouders alleenlyk tot
erfgenaamen van kinderen, die kinderloos o-is, deelt
de langst-
leevende
eens
kinds
goed, met
deszelfs
broeders
en zus-
ters.
verlyden, en Broeders of Zusters nalaaten,
zo lang zy beide nog in leeven zyn; maar
een van beide gestorven zynde, deelt de
langstleevende 's kinds nalaatenschap, met
de overgebleeven Broeders en Zusters.

V. Broeders en Zusters van halven bedde
plagten, hier, in de nalaatenschap van eenen
halven Broeder of Zuster, gelykelyk te dee-5 Hoe
Broeders
en Zus-
ters van
halven
bedde
erven.
len, met Broeders en Zusters van heelen bed-
de (z). Doch, volgens het Plakaat van den
jaare 1599, trekt een volle Broeder drie vier-
de, en een halve Broeder een vierde van des
overleedens nalaatenschap.

VI. Enkelverband, op eenen erfgenaam ge-6. Kragt
en onder-
scheid
van en-
kel en
dubbel
Verband,
in uiter-
ste wil-
len.
legd, inhoudende, dat het goed, niet buiten
den bloede van den Testateur, versterven noch
vervreemden mag, belet, hier ter Stede, den
erfgenaar, of zyne kinderen niet, daarvan,
by uitersten wille, of op eenige andere wy-
ze, andere schikking te maaken. Doch dub-
bel verband, inhoudende, dat het goed niet
mag bezwaard, verkogt, of by uitersten wille
vermaakt worden, belet hem zulks geheel-
lyk (a).

VII. Ongehuwde Vrouwen, 't zy Wedu-7. Hoe
ongehuwde
Vrouwen
in regte
wen of Maagden, mogen geene brieven voor
Schepenen verlyden, noch aldaar eenige
Ding.

(y) Handv. bl. 446.

(z) Handv. bl. 446.

(a) Handv. bl. 552, 553.

COUSTUMEN of GEWOONTEN. Dingtaalen voeren, dan bygestaan zynde van haare gekoozen *Voogden* en *Vierendeelen* (7), zo als men die naast bekomen kan (b). Zy moeten, ten minste, drie in getale zyn, en vooraf, de goedkeuring van Burgemeesteren verkreegen hebben. Doch hunne Voogdschap eindigt, met de geregtelyke daad, welke zy bywoonen.

8. Van de geregtelyke uitspraak, *Zeventuig* genaamd. VIII. De geregtelyke uitspraak over den eigendom aan eenen betwisten grond, *Zeventuig* genaamd, heeft, hier ter Stede ook, al zeer vroeg, kragt van gewysde gehad, en geschiedde, by de zeven naaste geërfden, die, over 't regt tot den agtsten akker of grond, uitspraak deden (c). In de Handvest van Hertoge Albrecht van den jaare 1387 [1388], aan Amsterdam, met Amsteland en Gooiland in 't gemeen, gegeven, wordt reeds van deeze soort van regtspleeging gewag gemaakt (d). Ook melden 'er onze oudste Keuren van, en, onder anderen, eene, die, voor het einde der veertiende eeu-

(b) ROOSEBOOM, *Cap. XLIII. bl. 216, 217. Verg. Polit. Regeer. van den Briel, bl. 261.*

(c) *Handv. bl. 446.*

(d) *Zie II. Deel, II. Boek, bl. 165.*

(7) Van ouds, plagt, hier te Lande, de Voogdy, wanneer daarop niet voorzien ware, te worden toevertrouwd aan de naaste Vrienden van 's Vaders Vaders-, van 's Vaders Moeders-, van 's Moeders Vaders- en van 's Moeders Moeders zyde: en deezen noemde men de *vier Vierendeelen*. Zie GROTIUS *Inleid. I. Boek, VII. Deel, bl. 31.* Van hier, is dit woord overgebragt op zulke Voogden voor eenen tyd, die Vrouwen voor 't Geregt verzellen, al schoon zy haar niet, op de voorgestelde, of eenige andere wyze, bestaan.

eeuwe, ſchynt gemaakt te zyn (e). In 't jaar 1420, beval Hertog Jan van Beijeren, dat men geen en Poorter van Amsterdam tot Zeventuig zou mogen daagen, dan op kosten van hem, die 't geding verloor (f). Hertog Filips van Bourgondie regelde deeze wyze van regtspleeging, die, ook elders, hier te Lande, in gebruik was, nader, by eene Handveſt van den negenden Auguſtus des jaars 1446, beveelende „ dat de zeven naas- „ te Akkers, ieder ten minſte een morgen „ groot, den agtſten beheeren zouden, mids „ dat de eigenaars dezelve, jaar en dag, be- „ zeten hadden. De Schout, die aanlegger „ van de Zeventuig was, moeſt zorg draa- „ gen, dat ieder Zeventuig van zyne kosten „ voldaan werdt (g).” Wyders, vind ik, in de *Stads Registers* der vyftiende eeuw, een merkwaardig gewysde van een Zeventuig aangetekend. Gysbert Janszoon Boemaker, oud twee en zeventig jaaren, verklaarde, op den zevenden November des jaars 1493, dat hy, omtrent twee en dertig jaaren geleeden, *de ſluſe van de binnewyker barelemmer poorte*, nu de oude Haarlemmer Sluis, hadt helpen maaken en vermaaken, *ende dat alle 't gene, t welck nu, aen die zuytzyde van der poorte, beſyden Wouter Oemen huys, lant es, water was.* En op den rand van deeze Verklaring, leeft men, dat, over den eigendom aan dit Land, verſchil gevallen was tuffchen *Watergancks kinderen* en *Burgemeesteren*, en dat

(e) Keurb. A. f. 7.

(f) Handv. bl. 126.

(g) Handv. bl. 136.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

dat dit geschil afgedaan werdt, door een Zeventuig, welke, met vyf stemmen tegen twee, den grond aan de Stad toeweest (b). In laatter' tyd, heeft men zig zeldzaam van deeze wyze van Regtsoefening, in de Stad of in derzelver Vryheid, bediend, schoon my niet bekend is, dat dezelve immer afgeschafft is geworden: waarom menze, agt ik, te regt, tellen kan onder de goede en wel herbragte *Coustumen* of Gewoonten der Stede.

9. Arrest
vestigt
hier *Ju-*
risdictie,
over
vreemde
persoo-
nen en
goede-
ren.

IX. 't Is, hier ter Stede, ook een overoud gebruik geweest, dat men, binnen dezelve, de *Jurisdictione* van den gewoonlyken Regter vestigt, by wege van *Arrest* of bekommering van vreemde personen, en derzelver goederen (i). De Regeering heeft zig, in dit gebruik, altoos gehandhaafd, en somtyds, met veel ernst, tegen eenige Steden, met naame tegen Rotterdam en Middelburg (k). En Burgemeesteren hebben, op den zesden February des jaars 1697, verklaard „ dat, tot het doen van zulke Arresten, volgens de Wetten en *Coustumen* dezer Stad, vreemdelingen, zo wel als inwooners, bevoegd zyn (l).” Doch penningen, berustende onder den Concharge, mogen niet *gearresteerd* worden. Ook mag hy, die eenige penningen heeft moeten *namptiseeren*, zelf daarop geen *arrest* doen. Poorters mogen hunne Medepoorters, noch derzelver goederen, ook niet *arresteeren*, dan met

(b) Groot-Memor. N. I. f. 299.

(i) Handv. bl. 446, 495, 501.

(k) Zie II. Deel, XIII. Boek, bl. 307.

(l) Handv. bl. 502.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 81

met verlof van 't Geregt; ten ware dezelve ver-
 dacht waren van, in perfoon, of met hunne goederen, in benadeeling hunner Schuldeifcheren, te willen ontvlugten; of, wanneer dezelve, om de eigenaars hunner wooningen te verkorten, hunne goederen van den gehuurden bodem poogden te vervoeren. In zulke gevallen, hebben Huisheeren en Schuldeifchers regt, om de perfoonen en goederen hunner schuldenaaren, al warenze ook Poorters der Stad, te doen *arresteer*en, door eenen roedraagende Bode, mids dat deeze, vooraf, van de voorgenomen vlugt of vervoering van goederen blyk hebbe. Doch alle *arresten* moeten, behoorlyk, ter Vierschaare, beklaagd worden, en kunnen, na dat zy van waarde verklaard zyn, worden afgedaan, onder borgtogt, niet voor de waarde van 't gearresteerde; maar voor de waarde van 't gene den Arrestant zal worden toegewezen. In geval van arrest op goederen van vreemdelingen, woonende in Plaatsen, waar geene Weetbrieven, by welken de gearresteerde hier gedaagd wordt, worden aangenomen; verleenen Schepenen, op verzoek van den Arrestant, eene *weet by edicte*, of openbaar plakfschrift, waarby allen, die op de gearresteerde goederen zouden mogen willen aanspraak maken, tegen zekeren bepaalden dag, ontbooden worden: waarna, zo zy niet verschynen, of zig niet verdedigen naar behooren, het arrest, of de *weet by edicte* van waarde verklaard, en op het gearresteerde voortgepleit wordt, tot de verkooping by

COUSTUMEN of
 GEWOONTEN.

COUSTUMEN of GEWOONTEN. Executie toe (m). Doch een Poorter, wien eenig goed ontfoten is, behoeft, zo hy 't agterhaalt, op het zelve, geen arrest te doen; maar mag het, vryelyk, naar zig neemen: mids daarvan kennis geevende aan den Hoofd-Officier (n).

10. Compagnons zyn ieder voor de geheele schuld der Compagnie verbonden. X. Twee of meer perfoonen, in Compagnie of Gemeenschap handel dryvende, zo dat zy allen, op den naam der Compagnie, koopen en ontvangen; zo is, volgens het bestendig gebruik deezer Stede, ieder Compagnon, voor de geheele schuld, die op den naam der Compagnie gemaakt is, verbonden (o).

11. Huur gaat voor koop. Andere Coustumen op 't huuren en verhuuren. XI. 't Is eene bestendige gewoonte hier ter Stede, die ook by Keuren bevestigd is, dat *Huur voor Koop* gaat; dat is, dat de verhuurder zorg moet draagen, dat de huur gestand gedaan worde, al verkoopt hy schoon het huis, terwyl de huur nog loopt. By verkooping in Executie, valt hierin alleenlyk eenige verandering, waarvan wy, wat laager, spreken zullen. De huurder mag zyn huurhuis aan geen ander overdoen, dan met bewilliging van den verhuurder, die egter gehouden is te bewilligen, zo hy het huis niet wederom aan zig neemen wil. De huishuur eindigt op May-Avond, of den dertigsten April (p), wanneer de huurders gehouden zyn, voor twaalf uren op den middag, te verhuizen, en de huuren te betaalen. Doch

(m) Handv. bl. 495, 496, 498.

(n) Handv. bl. 557.

(o) Handv. bl. 507.

(p) Handv. bl. 527.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 83

wanneer May Avond, op een' Vrydag, Sa-
turdag of Maandag valt, van welke drie da-
gen, de eerste en laatste Marktdagen zyn,
en de middelste der Jooden Sabbath is; ook
wanneer de dertigste April op eenen Zondag
komt, wordt de Verhuisdag, gemeenlyk, by
eene byzondere Keure, op Donderdag te
vooren, of Dingsdag daarna gesteld. Op
den Verhuisdag, wordt altoos Vierschaar ge-
houden; voor welke, gebrekige huurders ge-
dagvaard worden. Zy draagt den naam van
May-Avonds-Vierschaar, en vangt des mor-
gens ten zes uuren aan. Ten negen uuren,
wordt de derde *Citatie* verleend, en vervol-
gens, vonnis gewezen, 't welk, terstond,
ter uitvoeringe gelegd wordt (q). De ver-
huurders zyn verpligt, de verhuurde woo-
ningen wand- en dakdigt te onderhouden;
de heimelyke gemakken te doen ruimen,
en verder alles te doen, wat tot noodige
reparatie behoort. En zo zy zulks weigeren,
mag het, na behoorlyke Protestatie, ge-
schieden door den huurder, die 't beloop daar-
van van de bedongen huur korten mag. De
verhuurder mag, zo de huurder hem de huur
niet voldoet, zyn verhaal zoeken aan de goe-
deren, die hy op zynen bodem heeft, zonder
dat hy den eigenaar derzelven behoeft aan
te spreken (r).

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

XII. De goederen, 't zy Huizen, Erven, 12. Cou-
Schen of Koopmanschappen, om gereed stumen
geld of *Contant* verkogt, moeten, volgens omtrent
de Verkoop-
pinge om
Contant.

(q) Zie Handv. bl. 527. ROOSEBOOM Cap. LI. bl. 255.

(r) ROOSEBOOM Cap. LI. bl. 257, 259.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

de Keuren, de Koopmanschappen en Sche-
pen, terstond na de levering, en de Huizen
en Erven, terstond na den verschyndag, be-
taald worden. En in geval zulks, binnen
veertien dagen daarna, niet geschiedt, is de
kooper gehouden, den verkooper Interest
te betaalen, tegen agt ten honderd in 't jaar.
Doch van Koopmanschappen, niet om *con-*
tant, maar op tyd verkogt, mag niet meer
dan vier ten honderd Interest gerekend wor-
den (s). Volgens gebruik nogtans, welk
ook, eenigszins, door latere Keuren, be-
vestigd is, wordt iemant, hier ter Stede, ge-
rekend *Contant* te betaalen, die zes weeken
na den verkoopdag betaalt. Iemant, eenige
goederen om *Contant* geld verkogt hebben-
de, en daarvan niet betaald geworden zyn-
de, mag dezelve, volgens een bestendig ge-
bruik hier ter Stede, wederom eischen, al
warenze schoon in de derde of vierde hand
geraakt; en al kon de derde of vierde be-
zitter bewyzen, dat hyze, ter goeder trou-
we, gekogt, en deugdelyk betaald hadt (t).
Doch by eene Keure van den een en dertig-
sten January des jaars 1658, is verstaan, dat
zulken, die, goederen om *contant* verkogt
hebbende, en daarvan, in zes weeken, niet
betaald geworden zynde, de koopers, op
den eersten Regtdag daarna, in regte zullen
moeten betrekken, of anderszins van het
regt om hunne goederen te hereischen ver-
steet.

(s) Handv. bl. 520.

(t) Handv. bl. 502, 503, 505. Zie ook Vervolg der Handv.
bl. 22.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 85

steeken zyn (u). By eene Keure van den Coust-
 tienden February des jaars 1682, is nader ^{MEN of}
 verklaard, dat de Verkoopers de Koopers ^{GEWOON-}
 om *Contant*, binnen de zes eerstvolgende da- ^{TEN.}
 gen na de zes weeken, tegen den eersten
 daar op volgenden Regtdag, zullen moeten
 dagvaarden, zo zy hun regt van *reclame* of
 hereisching niet verliezen willen (v). Doch
 de verkoopers zyn, ten dien einde, volgens
 dezelfde Keure en eene latere van den agt-
 tienden September des jaars 1697, ook ge-
 houden, de betaaling binnen de zes weeken
 te doen vraagen; in de plaats waarvan, ook
 een *arrest* op de verkogte goederen, of op
 een gedeelte derzelven, volstaan kan (w).
 Voor 't overige, worden de Verkoopingen
 met eenige maanden *rabat*, hier ter Stede,
 aangemerkt, als verkooping en om *contant* (x).
 Doch goederen, door eenen Commissienaris
 verkogt, 't zy hy daartoe last gehad hebbe
 of niet, mogen, volgens een bestendig ge-
 bruik alhier, door den Principaal, niet *gere-*
clameerd worden (y).

XIII. Op het openbaar verkoopen van vaste ^{13. Op de}
 goederen, Schepen, Koopmanschappen en In-Verkoo-
 boedel, hebben ook verscheiden' gebruiken ^{pinge van}
 plaats, welker meesten, by verscheiden' Keu- ^{vaste}
 ren, bevestigd zyn. Volgens het XXVIII. ^{goede-}
 Articul der Ordonnantie op de Secretarje ^{ren.}
 van den jaare 1655, mogt men niet meer
 dan

(u) Handv. bl. 503.

(v) Handv. bl. 503.

(w) Handv. bl. 504.

(x) Handv. bl. 504.

(y) Handv. bl. 505.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

dan twintig Huizen of Erven, op éénen dag, aanflaan (z): 't welk, met het aanwassen der Stad, nu al tot vyfen twintig geklommen is. In alle openbaare verkoopingën van huizen en erven binnen de Vryheid, moet, behalve den Secretaris en Afslaager, een Onder-Schout met zyne Dienaars tegenwoordig zyn. Vrouwen, minderjaarigen of kinderen mogen, in zulke Veilingen, niet mynen. En ieder kooper is verpligt, borg te stellen, ten ge-
Schaapen. noegen van den verkooper. Zo hy 't niet doen kan, wordt hy, voor de eerste reize, twee, voor de tweede reize, drie maanden in 't Rasphuis gezet; en voor de derde reize, daarenboven, binnens kamers gegeesfeld (a). Men is gewoon, zulke onvermogen- de koopers, hier ter Stede, *Schaapen* te noemen. En zy worden, zo dra hun onvermogen blykt, door de aanschouwers, uitgejouwd en nageblaas. Veele gemeene luiden plagten, al van ouds, werk te maaken, om, zo wel op Willige Verkoopingen, als op Verkoopingen by *Executie*, te bieden boven hun vermogen, enkelyk op dat hun de *plok- of plukpenningen*, die aan den meestbiedende toegewezen worden, ten deel mogten vallen; en op hoop, dat hun de huizen, die, gemeenlyk, boven de gebooden somme, nog een of meer duizenden guldens in slag worden gelegd, mogten worden afgemynd. En *BREDERODE* heeft 'er al op gezien, als hy, in den *Spaanschen Brabander* (*Act. III. Sc. II.*),
ee-

(z) Groot-Memor. N. IV. f. 42.

(a) Handv. bl. 508-510.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 87

eenen ouden Amsterdamschen Praater doet zeggen :

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

*Dat kleyne Mannetje , dat op d'execucy loopt,
En de plockjes haalt op d' Erfgoet dat men ver-
koopt ,*

Bleef gisteravond an een groot huys hanghen.

Het Rantsoen of de wynkoop van de huizen Rantsoen;
en erven , die , by openbaare Opveiling , vry-
williglyk of in executie , verkogt worden ,
wordt , voor 't gelag , genooten by den Kas-
telein , ten wiens huize , de verkooping ge-
schiedt ; en gedraagen , voor de helft door
den verkooper , en voor de wederhelft door
den kooper. Het is , op den vyftienden Ja-
nuary des jaars 1685 , bepaald naar de groot-
te van den koopprys , zynde het rantsoen van
een Perceel van

600 guldens , en daar onder , 6 halve Ryksd.

1200	—	—	—	8	—
1800	—	—	—	12	—
2400	—	—	—	16	—
3000	—	—	—	20	—
5000	—	—	—	24	—
6000	—	—	—	30	—
12000	—	—	—	36	—
18000	—	—	—	40	—
24000	—	—	—	44	—
30000	—	—	—	50	—
36000	—	—	—	50	—
en daar boven , 60					(b).

De Brieven van quyttscheldinge van verkog-
te huizen moeten , voor Schepenen , verlee-
den

(b) Keurb. Q. f. 77 verso.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

14. Van
Schepen.

den worden, op den eersten termyn der vol-
doeninge (c).

XIV. De openbaare verkooping van
Schepen en Scheepsparten geschieden, van
den veertienden Maart tot den een en twin-
tigsten September, des avonds ten zes uu-
ren, en op andere tyden van 't jaar, met het
ophouden van de boomklok. By zulke ver-
koopingen, en ook by openbaare verkoopin-
gen van koopmanschappen, moet, behalve
den Afslaager of Vendumeester, ook een Se-
cretaris, of gezwooren Klerk in deszelfs
plaatse, tegenwoordig zyn. De Transporten
of Opdragten van Schepen en Scheepsparten
mogen, na 't betaalen van den veertigsten
penning ten behoeve van 't Land, welk ter
Secretarye geschiedt, voor Notaris en ge-
tuigen, gedaan worden (d).

15. Van
Koop-
man-
schap-
pen en
Inboe-
dels.

XV. De veiling van Koopmanschappen in
't openbaar is, by verscheiden' Keuren, ge-
regeld. Van geweeven' Stoffen, hoe ge-
naamd, mogen geene openbaare verkoopin-
gen worden aangelegd, dan wanneer dezel-
ven komen uit Sterfhuizen; of uit boedels,
die aan de Schuldeischers vervallen zyn; of
wanneer zy beschadigd of onverkogt te rug
zyn gekomen; of wanneer de Maatschappy
van handel in dezelve gescheiden wordt; of
wanneer de verkooper zelf den handel vaa-
ren laat; of wanneer de waaren beleend zyn;
of, eindelyk, wanneer zy hier niet gemaakt
worden. Van zyden- en halfzyden- stoffen
mogen niet minder dan twee; van wollen-
stof-

(c) Handv. bl. 555.

(d) Handv. bl. 510. 512, 556.

stoffen, niet minder dan drie; doch van Baai-
 jen, Karfaaijen 'en Flenellen, niet minder
 dan vier stukken te gelyk geveild worden.
 Van Linten, Kanten, Kraamery enz. moet
 ten minste voor vyftig gulden te gelyk wor-
 den geveild. De Knecht van 't Groot-Kraa-
 mers-Gilde en van de Hoofdmannen der La-
 kenneeringe is bevoegd verklaard, om hier-
 op agt te geeven, en ten dien einde, de o-
 penbaare verkooping van deeze soort van
 waaren, zo wel by avond als by dage, by
 te wonen (*e*). Oostindische stoffen mo-
 gen, insgelyks, niet openlyk geveild wor-
 den, dan by bekwaame koopen, naar de waar-
 de der stoffen geschikt, ten ware dezelve
 kwamen uit sterfhuizen; of uit boedels, die
 aan de Schuldeischers vervallen waren; of
 van Perfoonen, die uit den handel wilden
 scheiden (*f*). De grootheid van ieder Ka-
 veling Thee, in openbaare veilingen, is
 ook, by eene Keure van den een en dertig-
 sten January des jaars 1749, bepaald (*g*).
 De Verkoopingen van Wynen en Brande-
 wynen, van welken, dikwils, verscheiden' op
 eenen tyd worden aangeslaagen, geschieden
 by lootinge. 't Getal der Fusten van elke
 koop is ook geregeld. En deeze verkoopin-
 gen beginnen altoos ten zes uren des avonds;
 en zyn, sedert het jaar 1700, bestendiglyk, ge-
 houden in de Herberg de Keizers Kroon, in
 de Kalverstraat (*h*). De openbaare verkoopin-
 gen

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

(*e*) Handv. bl. 514. Keurb. U. f. 42.

(*f*) Handv. bl. 515.

(*g*) Vervolg der Handv. bl. 22.

(*h*) Handv. bl. 516.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

gen der meeste Houtwaaren moeten, volgens de Keuren, van den eersten October tot den eersten Maart, 's nademiddags ten twee, en van den eersten Maart tot den eersten October, ten drie uren beginnen (i). 't Papier moet ook niet, dan by zeker getal van riemen te gelyk, van de gemeene soorten niet minder dan vyftig, in 't openbaar, verkogt worden, uitgezonderd uit Sterfhuizen; by scheiding van den handel, of by Executie (k). Doch van nieuwe Spiegels, Spiegelglazen of Spiegelblakers, mogen geene openbaare verkoopingén worden aangelegd, dan uit Sterfhuizen of *insolvente* boedels (l). Huisraad mag, zo min als Koopmanschap, aan de meestbiedenden geveild worden, zonder dat 'er een Afslaager en Klerk der Secretarÿe tegenwoordig is. Ook moet het Huisraad en de Inboedel, vooraf, door eene der Stads Schatsters, gewaardeerd worden. Doch de waardeering van Juweelen geschiedt door den Stads *Visiteur* (m). De geschillen over 't mynen, in openbaare Veilingen vallende, worden, door den Secretaris, of door den Klerk, in zyne plaatse, en door den Afslaager, afgedaan (n). Burgemeesteren hebben, op den drie en twintigsten December des jaars 1763, verklaard, dat koopen, van welken een Makelaar, die, als verkooper voor zyn' Meester, in 't Biljet staat, zig als Kooper opgeeft, voor verkogt gehouden zullen

WOR-

(i) Handv. bl. 517.

(k) Handv. bl. 517.

(l) Handv. bl. 518.

(m) Handv. bl. 518, 519, 520.

(n) ROOSEBOOM, Cap. XXXVIII. bl. 192.

worden, ten ware hy, uiterlyk ten volgen-
den voormiddage, voor twaalf uren, op zyn
Makelaars-eed, ter Secretarye, kwame ver-
klaaren, dat die Koopen niet door hem ge-
kocht, maar voor den Verkooper opgehou-
den waren. Ook zyn de Makelaars verplicht,
den beloop der verkogte goederen, opreg-
telyk, aan de Afslaagers of Vendumeesters
op te geeven (o).

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

XVI. Tot hiertoe, in de vier laatste Af-
deelingen, alleenlyk gesproken hebbende van
Verkoopingen uit de hand, en van openbaa-
re vrywillige Verkoopingen, staat ons nu
nog te handelen van de Verkoopingen by
Executie, en 't gene daaromtrent gebruike-
lyk is. Doch alzo, voor de Executie, al-
toos *Panding* gaat, behalven in gevallen van
parate Executie, en in eenige anderen, hier-
na te melden; en deeze *Panding*, hier ter
Stede, zeer plegtiglyk geschiedt, zal 't noo-
dig zyn, eerst, de wyze van *Panding*, af-
zonderlyk, te beschryven.

16. Loos-
panden
en Eigen-
panden.

Panden is, eenen Schuldeischer, van 's Ge-
regts wege, in staat stellen, om zyn agter-
wezen te vinden, uit de roerende of onroe-
rende goederen van den Schuldenaar; op
welken hy, als op eene soort van *Pand* voor
de gemaakte schuld, door den *Concherge* of
Pander, gelyk hy van ouds genoemd werdt,
de hand doet leggen, om dezelve, vervol-
gens, in 's Heeren Executie, te doen ver-
koopen. De gewoonte van te panden is,
waarschynlyk, al zeer oud hier ter Stede,
en

(o) Groot-Memor. N. XII. f. 91.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

en heeft, ongetwyfeld, in de veertiende eeuw, plaats gehad. De Schout krygt, reeds in eene Handvest van Hertoge Albrecht van den zes en twintigsten Juny des jaars 1401, magt om *pande te gheven* van der Stede Excynzen, ten allen tyde, als hy daartoe van de Raaden vermaand wordt (p). Doch by eene Handvest van Hertog Willem, zynen Zoon, van den vierden November des jaars 1411, schynt, voor 't eerst, bevolen te zyn, dat de Schout, om de veertien dagen, *eerste pande*, waarvoor men nu *Loospand* zegt, en om de tien weeken, *eyghen pande* zou hebben te geeven van alle schulden en andere verplechten, waarvan Schepenen-brieven of Schepenen-Kennissen waren. Doch van *Zeevaerdighen goeden*, *Erfcustinge*, *Huysbuyre*, ende *Landbuyre*, moest hy *eerste ende eyghen pande* geeven, tot allen vyf *Dwersnachten*, dat is, om de vyf etmaalen (8), den geenen, die

(p) Handv. bl. 134.

(8) 't Is bekend, en, onder anderen, door S. A. GABBEMA (*Verhaal van Leeuwarden*, bl. 38.) bewezen, dat men, van ouds, hier te Lande, den tyd, niet by dagen, maar by nagten, plagt te rekenen, zo dat men *twaaft*, *veertien*, *twintig*, *een en twintig*, *dertig nagten* plagten te zeggen, daar men nu zo veele dagen zegt. De beschryving der Zeeuwsche Steden ter Dagmaart, tegen den volgenden dag, wordt, zelfs nog tegenwoordig, in Zeeland, *eene overnachtsche weete* genaamd. *Dwersnagt* betekende dan *etmaal*, om dat, in een etmaal, de nagt *dwers* tusschen twee dagen inschiet. In zekere Friesche Overeenkomst van den jaare 1477 (by GABBEMA als boven bl. 81.) leest men van iet, *dwers over nagt*, dat is, op den naastvolgenden dag, of binnen 't etmaal, *te beregten*. En in de oudste Keuren van Amsterdam zelve, (*Keurb. A. f.*

5 ver-

die des begeerden: en moest men de goede-
ren, die geëigenpand waren, zig, binnen
de eerste agt dagen na de Eigenpanding, toe-
eigenen, *nae recht ende costume* der Stede.
Ook waren Schout en Schepenen, tot deeze
Panding, zo zeer verbonden, dat zy, op
verbeurte van lyf en goed, geen regt spree-
ken mogten, voor dat dezelve, op de voor-
verhaalde wyze, geschied ware (q). En dit
's ook de reden, waarom de Panding, groo-
tendeels met de aloude plegtigheden, tot
heden toe, onderhouden wordt, en altoos de
opening der Vierschaare voorgaat.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

Volgens de aloude Keuren, gegrond op
de Handveste des jaars 1411, plagt, om 's
Heeren renten, om 's Heeren boeten, om
Stads Excynzen, ten laste van de Huurders,
om *halslosfinghe, erfcuftinghe* (9), *huysbuy-*
re,

(q) Handv. bl. 111.

5 verso. Verg. *Handv.* bl. 583.) worden deeze woor-
den gevonden: zo *zoudet een dwersnacht overstaen,*
dat is, des anderen daghes voir middach. Zie ook
Polit. Regeering van den Briel, bl. 253. Agter de
Handvesten van Monikendam (bl. 40.) leeft men kwa-
lyk, voor *dwersnacht, diversnacht.*

(9) *Erfcuftinghe* betekent eene geregtelyke ver-
bindtenis tot voldoening van een gekogt *erf*, voor
welke, dit erf verbonden is: nog tegenwoordig, een
Kufting en *Kuftingbrief* genaamd. *Halslofinghe* is het
Zoengeld, welk, van ouds, aan de maagen van ee-
nen nedergeslaagen, plagt betaald te worden; door
welke betaaling, de *bals* van den doodslaager, die
verbeurd was, *gelost* werdt. Men leert dit uit de
Politike Regeering van den Briel van JAN MATTHYS-
ZEN, bl. 340, in deeze woorden: *Ende dair tenden*
sal die Rechter mit recht ende vonnes des onwilligen
maechs goet vercopen, also lange als 't dair is, ende
leveren hem dat voir die maechsoen. Ende gebreft dair
an,

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

re, lantbuyre ende diergelycke, terftond naden betaaldag; ten allen tyde, geloospend, en, vyf *dwersnachten* of etmaalen daarna, geëigenpand te worden. Maar om alle andere zaaken, werdt, om de veertien dagen, viermaalen agtereen, geloospend, en om de tien weeken, geëigenpand (*r*). Doch tegenwoordig, en sedert meer dan eene eeuwe, geeft de Schout maar zeffien Loospanden en vier Eigenpanden in 't jaar uit, dat is, vier Loospanden en één Eigenpand in 't vierdendeel jaars, en dat, wegens allerlei zaaken, zonder onderscheid. De tyd deezer Loos- en Eigenpanden wordt, naar de tusschenvalende *Vacantien*, van ouds *beloken*, of beslootten *tyden* genaamd (*s*), om dat de Regtbanken dan *geslooten* waren, door de Procureurs, of door den Secretaris van Schepenen, met kennis van 't Geregt, geregeld, en gesteld in zekere gedrukte Memorie, die, in Schepens-Kamer, ter Secretarye, en elders, opgehangen, en in de Heeren-Almanachen geplaatst wordt. En deeze Memorie wordt, jaarlyks, eenigen tyd voor de verandering der Regeeringe, vernieuwd.

Men noemt de vier eerste Panden van ieder vierdendeel-jaars *Loospanden*, om dat de Schuldeischer, door dezelve, nog geen eigendom verkrygt aan 't goed van den gepand-

(*r*) Keurb. A. f. 6 verso. Handv. bl. 563.

(*s*) Keurb. A. f. 6 verso.

an, men sal cracht wysen an sinen live: ende dat en mach niemant keren mit recht, want die scult behoirt betaelt te wesen voir alle ander scult, want 'et HALS-LOSSINGE is.

pandden, die dus, gelyk als *om de loos* of *leuze*, *gepand* wordt. De vyfde panding van ieder vierdendeel-jaars heet *Eigenpand*, om dat den Schuldeifcher, daardoor, de eigendom aan 't goed des gepandden, ten beloope van zynen geregtelyken eifch, toegeveezen wordt: waarna de gepandde, een en andermaal, door een' Gerechtsbode, vermaand zynde, om binnen vier en twintig uuren te voldoen, en daarvan in gebreke zynde gebleeven, gedoogen moet, dat de Concherge, na 't opmaaken van den Schatbrief, des gepandden goed in *arrest* of *beslag* neemt; waarna het, by *Executie*, verkogt wordt.

De verscheiden' Pandingen kunnen, bekwaamlyk, worden aangemerkt, als termynen van uitstel van betaalinge, die aan den Schuldenaar worden verleend, terwyl hy, by herhaalinge, door 't Geregt en door een' roedraagende Bode, die hem, telkens, van de Pandinge kennis geeft, gewaarschuwd wordt, om voor 't voldoen zyner Schuld te zorgen. Tot het doen deezer waarschuwinge, plagt het Geregt, in de oudste tyden, de Stad, toen zy, oost- en westwaards, binnen de twee Voorburgwallen, en noord- en zuidwaards, tusschen de Nieuwe en Lange Bruggen, beslooten was, van het een tot het ander einde, heen en weder, door te gaan, ongetwyfeld, om dus de gepandden, gelyk als voor hunne deur, te waarschuwen; zo als, in Waterland, de *weet* aan den gepandden geschieden moest, in zyn teghenwoordicheyt,

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

heyt, off voor zyn voordoor (t). De geweldige uitbreiding der Stad, in latere tyden, heeft het doorwandelen derzelve, in den tyd tot de Panding geschikt, onmogelyk gemaakt. Het Geregt blyft, derhalve, in dit opzigt, nog by de aloude gewoonte, en doorwandelt, by 't panden, het binnenste gedeelte der oude Stad, tusschen de Nieuwe en Lange Bruggen. Zie hier, in welker voege:

Op de drie eerste Loospanden van 't eerste vierdendeel jaars, welker eerste, gemeenlyk, valt op den eersten Maandag na de verandering der Regeeringe, treedt de Schout, van eenigen zyner dienaars voorgegaan en gevolgd, en van twee Schepenen en eenen Secretaris verzeld, op het uur, door den Schout beraamd, doch altoos tusschen negen en twee uren, ten Stadhuize af, tot op den Dam, voor de Vierschaar, of eigenlyk, tot op het Plein, met kleine steenen belegd. Een roedraagende Bode, voor uit getreden, plaatst zig, op zekeren afstand, met het aangezigt gekeerd naar de Heeren, en roept, met luider stemme: *Myn Heer de Schout geeft zyn eerste, of tweede, of derde Loospand uit van allerlei zaaken. Ieder wagte zig voor schade.* De Schout, de twee Schepenen en de Secretaris gaan, hierop, naast elkanderen, den Nieuwendyk op, de Ramskooi door, de Texelsche kaai langs, de Nieuwe Brug over, de Warmoesstraat en Nes door: voorts, door de Lange-brugs-steeg, over

(t) Handv. van Monikend. en Waterl. bl. 40. Verg. Polit. Regeering van den Briel, bl. 291.

over de Lange-brug, door de Taksteeg en Kal-
 verstraat, tot wederom voor 't Stadhuis. En hier
 vermaant de Schout aan Schepenen het von-
 nis, van 's Heeren wege, of deeze eerste,
 tweede, of derde Loospand niet gegeven zy,
 naar de oude Coustumen en Privilegien deezer
 Stede. Den oudsten der twee Schepenen het
 vonnis, in gevolge der vermaaning van den
 Schout, hebbende uitgesproken, wordt den
 Secretaris door den Schout gelaft, daarvan
 aantekening te houden: 't welk, in het *Pan-*
ding-Boek, ter Secretarye, geschiedt. De
 drie eerste Loospanden der drie volgende
 vierdendeelen jaars worden, op dezelfde
 wyze, uitgegeven. Doch de vierde Loospand,
 ook de *grootte Loospand* genaamd, wordt, tel-
 kens, na de drie eerste Loospanden, in vier
 deelen verdeeld, en uitgegeven op Maan-
 dag, Dingsdag, Woensdag en Donderdag.
 's Maandags, gaat de Schout, als vooren ver-
 zeld, van voor de Vierschaar, tot voor de
 plaats, daar de Kaak opgeregt wordt, of ten
 einde het midden-uitstek van 't Stadhuis, waar,
 voormaals, de Vogelsteeg plagt te loopen.
 's Dingsdags, gaan dezelfde Heeren eenige
 treden verder, tot aan 't begin van den Nieu-
 wendyk, waaromtrent, voor deezē, de
 Wyde-Kerks-steeg plagt te zyn. 's Woens-
 dags, treden zy, den Nieuwendyk op, de
 Ramskooi door, de Texelsche kaai langs,
 de Nieuwe Brug over, en door de Warmoes-
 straat; stilsthoudende, tusschen de Pyl- en Hal-
 steeg, regt voor den Vygen- of Middel-
 dam, op welks hoek, aan de Warmoes-
 straat, een Huis plagt te staan, *Ruitenburg*

COUSTU-
 MEN of
 GEWOON-
 TEN.

COUSTU- genaamd (1), waarschynlyk, naar het ge-
 MEN of slag van Ruitenburg, uit welk, *Willem van*
 GEWOON- *Ruitenburg*, hier ter Stede, in 't jaar 1639,
 TEN. tot Raad, en in 't jaar 1641, tot Schepen,
 verkooren is. 's Donderdags, gaan de Hee-
 ren, van voor den Middeldam, door de Nes
 en Langebrug - steeg, langs de Kalverstraat,
 tot voor 't Stadhuis of de Vierschaar. By
 de drie eerste verdeelingen, terwyl de Hee-
 ren, voor de Vierschaar; voor de plaats der
 Kaak; en aan 't begin van den Nieuwendyk,
 staan, roept de Bode de groote Loospand
 uit, op de voorgemelde wyze, *Myn Heer*
de Schout geeft zyn groote Loospand uit van
allerlei zaaken. Ieder wagte zig voor schade;
 doch houdt dezelve op, op bevel van den
 Schout, wanneer de Heeren, op den eersten
 dag, tot voor de plaats der Kaak; op den
 tweeden, tot voor aan op den Nieuwendyk,
 en op den derden, tot voor den Middeldam
 gekomen zyn, tot den volgenden dag, ten
 agt uren, schoon de Heeren, gemeenlyk,
 laater afgaan: roepende, *Myn Heer de Schout*
houdt zyn groote Loospand op, tot morgen ten
agt uren. Doch op den vierden dag, ver-
 maant de Schout het vonnis voor de Vier-
 schaar: 't welk, vervolgens, door den oud-
 sten der Schepenen, uitgesproken wordt.

Op

(1) De juiste plaats van dit Huis is my bekend ge-
 worden, uit een Register der inkomsten en lasten
 van 't Paulus-Broeders-Klooster van den jaare 1571,
 welk, op 't S. Joris-Hof, bewaard wordt, en waar-
 in ik leeze van *Jan michielsz. crudeniers buys Ruy-*
tenborch genaempt, het boeckbuys aen den middeldam
aen de Straet.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 99

Op de vierde of groote Loospand, volgt de Eigenpand, die nog plegtiger toegaat. Des COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN. Zondags, voor den middag, als, den volgenden Maandag, Eigenpand zyn zal, wordt, in de oude en nieuwe Kerken, na de preeke, en terstond op 't uitspreken van den zegen, door eenen roedraagende Bode, die regt voor 't Choor staat, uitgeroepen, dat myn Heer de Schout, den volgenden Maandag, zyn Eigenpand zal uitgeeven van allerlei zaken; en elk vermaand, zig voor schade te wagten. Voorts, worden alle de Schepenen, tegen 's Maandags, op zeker uur, voormaals, op den Dam, binnen de ketenen, doch nu, in hunne Kamer, op 't Stadhuis, ontbouden, om, benevens eenen der Burgemeesteren van Stads wege, de Eigenpand uit te geeven. De President-Burgemeester woont, gemeenlyk, de Eigenpanding by. En kort na dat hy, ter bestemder uure, in Burgemeesters-Kamer gekomen is, laat hy Schout en Schepenen, door een' Bode, vragen, of zy gereed zyn tot het doen der Eigenpange. Schout en Schepenen, van eenen Secretaris verzeld, treden hier op uit hunne Kamer en ten Stadhuize af, tot voor de Vierschaar. De Burgemeester, van twee Ruitervagts voorgegaan, volgt hen. Zes roedraagende Boden voegen zig voor de Heeren. Een derzelve roept de Eigenpanding uit: waarna de Heeren, aan paaren, voortgaan: de Schout en de Burgemeester in 't eerste paar, en de Schepenen vervolgens, naar hunnen rang. De Secretaris gaat, ter linker hand van den

G 2 jong-

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

jongsten Schepen. De Eigenpanding wordt, even als de groote Loospanding, in vier deelen gescheiden, en, de drie eerste reizen, op dezelfde plaatsen, opgehouden. Doch terwijl de Heeren voortgaan, wordt den Schout, door éenen zyner Dienaaren, de roede van Justitie boven 't hoofd gehouden; die, zo dra de Eigenpanding opgeschort is, weggenomen wordt; en, den volgenden dag, ook niet boven 't hoofd van den Schout wordt gehouden, voor dat de Heeren gekomen zyn op de Plaats, daar de Eigenpanding, den voorgaanden dag, opgeschort is. Maar, in de derde verdeeling, voor den Nieuwendyk, leezen de Procureurs de naamen op van zulken, die zy gepand hebben; en deezen mogen dan de *panding*, door eenen Procureur, doen *schutten*, of anders, de *Panding belooven*, gelyk het genoemd wordt; waarvan, terstond, nader. Op de vierde verdeeling, wordt, even als van de groote Loospandinge gezeid is, het vonnis van de Eigenpanding vermaand, en by den President-Schepen uitgesproken. Wanneer de jaarlyksche Bededag in de groote Loospanding, of in de Eigenpanding valt, wordt dezelve, somtyds, éenen dag verschooven, en van deeze verschuiving, in 't uitspreken van 't vonnis, gewag gemaakt (u). De Heeren Schout en Schepenen zyn gehouden, ter bestemder uure, voormaals op den Dam, en nu in Schepens-Kamer, te verschynen, tot het doen der Eigenpandinge, of verbeuren, zo zy, na 't slaan der Stadhuisklok, komen, eene maaltijd,

(u) Ceremonieb. f. 50, in margine.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 101

tyd, *de groote Post* genaamd, aan myne Heeren van den Geregte (v). De plegtigheid van Loos- en Eigenpanding, die, doorgaands, moet voorgaan, eer eenige Schepenen-vonnissen, waarby een Burger of Inwooner, tot betaaling van zekere somme, verwezen is, ter uitvoeringe worden gelegd, behoeft egter niet in agt genomen te worden, in gevallen, waarin *parate Executie* plaats heeft: noch, wanneer de schuld niet boven de twaalf guldens beloopt; ook niet, omtrent vreemdelingen; noch zelfs omtrent Poorters, die, by uitspraak van Schepenen, na dat partyen zig aan dezelve onderworpen hebben, tot het uitkeeren van zekere penningen zyn verwezen; of die, tot het *namptifeeren* of *consigneeren* van eenige penningen zyn veroordeeld; of die, goederen om *contant* gekogt hebbende, in gebreke blijven van dezelve te betaalen; of die, ten tyde van het wyzen van het Vonnis ten hunnen laste, *insolvent* waren, of naderhand *insolvent* werden (w), of, eindelijk, die, gelyk gemeenlyk in de Schepenen-Kennissen, en ook wel voor den Regter geschiedt, van het voorregt om eerst geloospand en geëigenpand te moeten worden, hebben afgestaan. Alle deezen, al zynze Poorters, mogen, zonder panding, *geëxecuteerd* worden. De Acten van Pandinge worden, ter Secretarye, te boek gesteld, in het reeds

COUSTUMEN of
GEWOONTEN.

(v) Ceremonieb. f. 51.

(w) Zie Handv. bl. 625. ROOSEBOOM Recueil cap. XXXI. bl. 152, 153.

COUSTU. reeds gemelde Register, het *Panding-boek*
 MEN of genaamd. Het oudste, welk tegenwoordig
 GEWOON- voorhanden is, begint, in 't jaar 1540.
 TEN.

Zo dikwils iemant gepand wordt, moet hem, daarvan, door een' Bode, kennis gegeven worden. En staat hem dan vry, de *pand* te *schutten*, dat is, den voortgang der *Pandinge* te beletten: in welk geval, hy verplicht is, de *Pandschutting*, of door den Secretaris, of ter Secretarye, te doen aantekenen, en vervolgens, binnen veertien dagen, of, zo de *Panding* geschied is, uit hoofde van een vonnis van Schepenen, of van Commissarissen der Assurantie-Kamer en der Kamer van kleine Zaaken, binnen drie dagen daarna, den genen, die hem gepand heeft, te doen dagvaarden, om reden van de *Pandschuttinge* te hooren. De *Pander* mag den *Pandschutter*, nog binnen de veertien dagen, doen roepen, om reden van de *Pandschuttinge* te geeven. Doch zo de *Pandschutter*, noch voor, noch op 't verloop der veertien dagen, verschynt, wordt de *Panding* verklaard, wel geschied, en kwalyk geschut te zyn (x). Iemant, geëigenpand zynde, mag ook ter Secretarye verschynen, om *panding* te *belooven*, gelyk het genoemd wordt, dat is, zynen Schuldeischer voldoening toe te zeggen; en verkrygt dan zes weken, de week der *Pandinge* daaronder begrepen, uitsstel van Executie. Alleenlyk, wordt, in de laatste *Eigenpanding* van 't jaar, die op Koppertjes-Maandag aanvangt, slegts

(x) Handv. bl. 563. ROSEBOOM Cap. XXXIII. bl. 158 enz.

flegts agt dagen uitsfel van Executie toege-
staan (y). Doch zo de gepandde, na dat de
tyd van 't verkreegen uitsfel verlopen is,
nog in gebreke blyft van te voldoen, dan
heeft, na gedaane *Sommatie* en *Renovatie*,
die ook door een' Bode geschiedt, de *Exe-*
cutie voortgang. Op welk eene wyze, de-
zelfde, hier ter Stede, gedaan worde, zul-
len wy nu, kortelyk, ontvouwen.

XVII. *Executie* geschiedt hier, op vierder-
lei wyze, of, by *gevangenis*, of by *gyzeling*,
of by *pandhaaling*, of by *verkoop*ing van goe-
deren. Men neemt iemants persoon, met
hulp van 's Heeren dienaars, in *begtenis*,
wanneer hy, of geene, of geene genoegzaa-
me goederen heeft, of wanneer men dezel-
ven niet weet te bekomen. In zulk een ge-
val, brengt men den geëxecuteerde in 's
Heeren slote, daar hy, op zyne eigene kos-
ten, onderhouden wordt, uitgenomen, dat
de gene, die hem heeft doen zetten, den
Cipier, tot twaalf stuivers 's daags, voor kost
en drank, moet instaan: 't welk, van ouds,
te water en te brood zetten genoemd werdt.
Item, leeft men, in eene der oudste Keuren,
den ghenen, die men *eyghent* [eigenpandt]
voor *scoude* [schuld], dien zalmen gheuen wa-
ter ende broet, ende syn velle niet te quetsene.
Ende hy sal legghen in t sheeren Slote, ende dat
water ende broet zal vutgheuen die ghene, die
de *eygheninghe* begheert (z). 't Regt om on-
ver-

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

17. Vier-
derlei
wyze van
Executie.
by gevan-
genis.

(y) ROOSEBOOM Recueil Cap. XXXII. bl. 157. §. 16.
op den kans.

(z) Keurb. A. f. 6 verso. Handv. bl. 563.

COUSTU- vermogende schuldenaars vast te zetten, tot
 MEN of dat zy zekerheid of voldoening kunnen gee-
 GEWOON- ven, van ouds, *Steenregt* genaamd, is, by een
 TEN. byzonder Octroi van Koning Filips den I.
 van den agtsten December des jaars 1505,
 aan de Stad verleend geworden (a). De Exe-
 by gyze- cutie by *gyzeling* geschiedt, wanneer iemand
 ling. veroordeeld is, niet om zekere penningen
 te betalen; maar om zekere daad te doen;
 gelyk is, iet af te breeken, iet te tekenen,
 eenige papieren over te leveren, en dierge-
 lyken. De Concherge belaft zo iemand, op
 bevel van 't Geregt, *gyzeling* te houden, in
 zekere herberge, alwaar hy, 's middags en 's
 avonds, de maaltijd houden, en vervolgens,
 vernagten moet. Doch zo hy geene *gyze-
 ling* houdt, of in twee of drie weeken gee-
 ne poogingen aanwendt, om aan het vonnis
 te voldoen, mag men hem, in de Boeijen
 deezer Stede, doen overbrengen, en daar
 doen handelen, even als, te vooren, van zul-
 ken, die by *apprehensie* geëxecuteerd wor-
 den, gezeid is. By *pandhaaling*, executeert
 by pand- men alleen tot eene somme van twaalf gul-
 haaling. dens toe, de waarde van welke somme, door
 's Heeren dienaars, aan goed, uit het huis
 van den geëxecuteerde, gehaald, en den
 by ver- *Impetrant* van *Executie* geleverd wordt. De
 koopinge *Executie* by *verkoopinge van goederen* ge-
 van goe- schiedt, uit kragte van Schepenen-brieven
 deren of Schepenen- of Commissarissen-vonnissen,
 meer dan twaalf guldens beloopende. Voor-
 af wordt, hiertoe, een *Schatbrief* ter Secre-
 tarye opgemaakt, en door den Schout en
 twee

(a) Handv. bl. 14.

twee Schepenen bezegeld: waarna dezelve COUSTU-
 den Concharge in handen gesteld wordt, die MEN of
 den geëxecuteerde aanwyzing afvordert van GEWOON-
 genoegzaame goederen, tot voldoening van TEN.
 het vonnis, en van de onkosten van Execu-
 tie; welke goederen hy, vervolgens, in be-
 slag of *arrest* neemt. Roerende goederen, roerende
 schepen en huisraad mogen, ten allen tyde
 van het jaar, by openbaare opveiling, door
 den Concharge, verkogt worden, ten o-
 verstaan van eenen Secretaris, of gezwoor-
 ren Klerk. Doch onroerende goederen, en onroe-
 huizen of erven, niet dan in de twaalf nag-
 ten, ten ware daartoe, by Schepenen, ver-
 lof verleend ware, of dat de geëxecu-
 teerde zig, vooraf, verbonden hadt, om ze-
 ker goed, waarop hy geld geligt heeft, ten
 allen tyde van het jaar, te laten verkoopen;
 in welk geval, 'er, nogtans ook, vooraf, by
Schepenen-appointement, verlof gegeven moet
 worden, tot de verkooping op zekeren be-
 paalden dag; welk verlof, tot verkooping
 gedurende de twaalf nagten, niet vereischt
 wordt. De twaalf nagten of avonden, die,
 's daags na Kersttyd, aanvingen, en met den
 zesden January, van ouds *Dertiendag* ge-
 naamd, eindigden, plagten, toen de Stad
 kleiner was, meer dan genoegzaam te zyn,
 om, binnen dezelve, de willige verkoo-
 ping van vaste goederen te houden; waar-
 om ook de verkooping van vaste goederen
 by Executie, binnen deezen tyd, werden
 bepaald. Doch na de vergrootingen der Stad,
 in de zestiende en zeventiende eeuw, is de
 gewoonlyke tyd tot de verkooping by

COUSTU- Executie gesteld van den eersten November
MEN of tot den tweeden February ingeslooten (b),
GEWOON- zynde volle drie maanden; die egter nog den
TEN. naam van de *twaalf nagten* behouden.

Die eenige Huizen, Erven, Schepen, of Obligatien in *Executie* wil doen verkoopen, begeeft zig, met zyne Schatbrieven of *Exe-cutorien*, en met de bescheiden, op welken hy dezelve verworven heeft, ter Secretarye, daar aantekening gehouden wordt van de Perceelen, die verkogt staan te worden; van de perfoonen, ten welker laste, dezelve zullen worden verkogt, en van den tyd der verkooping. Uit deeze aantekening, wordt een Biljet opgemaakt, welk, eene week voor de verkooping, die, van huizen, erven en obligatien, altoos, des Saturdays, en van schepen, gemeenlyk, des Maandags, geschiedt, aan de Herberg, daar de verkooping staat gehouden te worden; te weten, van huizen enz. aan 't Oude-, en van schepen, aan 't Nieuwe-zyds-Heeren-Logement (c), midsgaders, aan de oude en nieuwe Kerken, zynde de oude Kerspelkerken van de beide zyden der Stad, in kooijen met yzeren traliën, aangeslaagen wordt; met dit onderscheid nogtans, dat, alleen op de Biljetten aan de Verkoopplaatsen, gemeld staat, ten wiens laste, de Perceelen staan verkogt te worden. De Impetranten van Executie draagen, midlerwyl, zorg, dat de gelegenheid der Perceelen, door Rooimeesteren, beschreeven, en ter Secretarye bekend ge-
maakt

(b) Handv. bl. 446, 558, 559, 625.

(c) Handv. bl. 1083.

maakt wordt; waarna, aldaar, de Veil-con-
 ditionen worden opgesteld. De gewoonlyken
 in verkooping van huizen zyn, dat de
 Kooper gehouden zal zyn, te betaalen, in
 drie termynen, ieder van zes maanden, op
 de gewoonlyke huisdagen, zynde den eer-
 sten van dezelve den eersten May, of eer-
 sten November na de verkooping; doch dat
 hy de onkosten van Executie zal moeten
 voldoen in gereeden gelde, waarin hy egter,
 alleenlyk, het halve rantsoen zal draagen,
 wordende het overige hem, in minderinge
 zyner kooppenningen, afgeschreeven. Dat
 hy tot zynen laste zal moeten neemen den
 tagtigsten penning, met de tiende verhoog-
 ing van den koopprys vermeerderd met het
 halve rantsoen, ten behoeve van den Lande;
 benevens de kosten van het zegel en van
 het schryven van den Brief van kwytscel-
 ding, en het salaris der Secretarje. Voorts,
 verschiet de Kooper ook de verscheenen en
 onbetaalde Verpondingen en buitengewoone
 Lasten van 't Perceel; die hem, tot op den
 eersten huisdag na de verkooping, wanneer
 de Huur ook, zo 't Perceel verhuurd is,
 eerst voor zyne rekening begint te loopen,
 in mindering der kooppenningen, verstre-
 ken. Ook komen de rampen, die, voor dien
 tyd, aan 't gekogte huis komen mogten, ten
 laste van den geëxecuteerde, en niet ten
 laste van den Kooper. Een Huurder kan,
 volgens de Keuren, geen langer huur behou-
 den aan een huis, in Executie verkogt, dan
 tot May na de Executie een jaar, al kon hy
 schoon toonen, dat hy 't, voor langer' tyd,
 van

COUSTU-
 MEN of
 GEWOON-
 TEN.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

van den geëxecuteerde gehuurd hadt (*d*). Doch dit heeft alleenlyk plaats, wanneer de Executie in de twaalf nagten geschied is. Omtrent Executie buiten de twaalf nagten, is, by eene Keure van den agtsten April des jaars 1751, vastgesteld, dat men geen langer huur zal mogen vorderen, dan tot den eersten May van 't volgende jaar (*e*). Wat vroeger, is ook, by eene Keure, vastgesteld, dat van ieder Perceel, welk in Executie geveild wordt, schepen uitgezonderd, maar één *Pluk*- of *Ploppenning* gegeven zal worden aan de meestbiedenden (*f*), 't welk, reeds eenige jaaren te vooren, by willige Verkoopingen, in gemeen gebruik, geweest was. Zo een koper in Executie in gebreke blijft van borgen te stellen, wordt hy in 't Rasphuis gezet, even als by de willige Verkoopingen, en zo hy, op zynen tyd, niet voldoet, wordt het gekogte Perceel, ten zynen laste, op nieuws, verkogt, zonder dat hem vrysta, het zelve andermaal te mynen. De tweede koper is gehouden, op de termynen van de eerste Verkoopung, en, zo die reeds verstreken zyn, in gereeden gelde, te voldoen. Doch 't gene van 't Perceel meerder komen mogt, dan in de eerste Verkoopung, kan, op gewoonlyke Huisdagen, betaald worden. En 't gene het minder mogt opbrengen wordt, terstond, aan den eersten koper en zyne borgen verhaald. 't Gemeen gevoelen is, dat een Kooper zyne

(*d*) Handv. bl. 1666.

(*e*) Vervolg der Handv. bl. 23.

(*f*) Vervolg der Handv. bl. 23.

ne uitgelooftde kooppenningen een jaar op renten houden mag, tegen den penning zeshuizen, mids hy zulks, voor May na de gedaane verkooping, ter Secretarye, kome verklaren (g). Doch dit geschiedt zeer zeldzaam. Ook is 't my twyfelagtig voorgekomen, of de Keur, die zulks schynt toe te laten, niet zie op byzondere gevallen, waarin de verkooping by *Executie*, onder deeze uitdrukkelyke voorwaarde, geschied was (h). Wyders, is de kooper gehouden, binnen zes weken na dat hy den laatsten termyn der kooppenningen betaald heeft, zyne rekening ter Secretarye te komen vereffenen (i). Doch eer dit geschied is, hebben de Assignatien van den Secretaris, zo lang zy, door den kooper, niet betaald zyn, al de kragt der Schepenen-Kennissen, die ten laste der geëxecuteerde Perceelen gelooopen hebben, en op welken, zy in betaaling gegeven zyn (k): wordende den kooper wettigen eigenaar van 't geëxecuteerde Perceel, naar gelang van 't beloop der betaalde Assignatien (l). Zulken ook, die eenige penningen, by afschryving, onder borgtogt, ontvangen hebben, moetenze, wanneer zig iemand openbaart, die nader regt voorwendt, terstond, wederom opbrengen, eer men hun toelaat, op de *praeferentie* of *concurrentie*, in geschil te komen (m). Wy behoeven niet aan te

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

(g) Handv. bl. 523, 524. ROOSEBOOM Cap. XXXIV. bl. 17c.

(h) Handv. bl. 524.

(i) Handv. bl. 211.

(k) Handv. bl. 532.

(l) Handv. bl. 534.

(m) Handv. bl. 560.

COUSTU- merken, dat de opveiling der huizen en er-
MEN of ven in Executie ook door den Concherge
GEWOON- geschiedt: doch altoos ten overstaan van
TEN. eenen Secretaris, van wege myne Heeren
van den Geregte, die 'er ook, wanneer zy
't verkiezen, in persoon, by tegenwoordig
zyn.

18. Wan- XVIII. De huizen en erven, 't zy eens,
neer be- of, by onvermogen van den eersten Kooper,
nadering tweemaal, in 's Heeren Executie verkogt,
van 't mogen, binnen den tyd van zes weeken,
gene by door zulken, die de oudste Rentebrieven of
executie Schepenen-Kennissen ten laste van dezelve
verkogt hebben, en aan hunne betaaling te kort ko-
is plaats men, benaderd worden, mids zy den Koo-
hebbe, en peren, voor derzelver moeite en gevaar, den
wanneer honderdsten penning, of een ten honderd
niet. van den koopprys goeddoen. De Schepen,
Schepenen-Schuldbrieven, en Obligatien,
in Executie verkogt, mogen, insgelyks,
door zulken, die de oudste brieven op de-
zelve spreekende hebben, worden bena-
derd, mids zulks binnen den tyd van vier
en twintig uren na de verkooping geschie-
de. De benadering geschiedt ter Secretarye,
met kennisse van den Kooper. Inboedel en
huisraad mag niet worden benaderd. Ook
mag de geëxecuteerde, in geen geval, zyne
verkogte roerende of onroerende goederen
benaderen. De schuld, uit hoofde van wel-
ke, eenige benadering geschiedt, wordt be-
greepen, door de benadering, te zyn ver-
nietigd (n).

XIX.

(n) Handv. bl. 446, 525. ROOSEBOOM Cap XXXV. bl.
172 enz.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. III.

XIX. Op Perceelen, by *Executie* verkogt, COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN. zyn, voor alle andere schulden, *geprefereerd* de onkosten tot de Executie gedaan, wor-
dende dezelve, zelfs zonder dat de genen, 19. Wie
Regt van
Præfe-
rentie
hebben
op geëxe-
cuteerde
Percee-
len. die dezelve gedaan hebben, borg voor de herlevering der penningen behoeven te stellen, van den Koopprijs afgeschreeven, en hun, door den Kooper, betaald. Daarop volgen de Schepenen- of Commissarissen- vonnissen, tot voldoening van noodige *Reparatie*, aan huizen of schepen gedaan; die geoordeeld worden, voor alle andere schulden, te moeten worden betaald, om dat de Perceelen, door zulk eene *reparatie*, in staat en waarde gehouden zyn. Hierna, komen de Kuftingbrieven op huizen, en de Bylbrieven op schepen; doch de eersten moeten, voor Schepenen deezer Stad, verleeden zyn. De anderen genieten hier ook het regt van *Præferentie*, al zynze schoon elders verleeden. Vervolgens, hebben *Præferentie* de Schepenen-Kennissen, hier ter Stede verleeden, zonder onderscheid, of dezelve *generaal* of *speciaal* verband inhouden, dat is, of de Schuldenaar daarby alle zyne goederen, of alleenlyk eenig byzonder huis verbonden heeft. Doch in alle gevallen, hebben ouder brieven of vonnissen van dezelfde natuur *præferentie* voor jongeren, tot zo verre zelfs, dat, volgens eene aloude *Coustume* deezer Stede, die, by Octroi van 's Lands Staaten van den agtsten Maart des jaars 1594, bevestigd is, ouder *generaal verband*, voor jonger *speciaal*, *geprefereerd* is, mids de houder van de oude brieven, *generaal verband* inhouden.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

dende , geene betaaling bekome , uit een geëxecuteerd huis , met jonger speciaal verband bezwaard , dan na dat hy alle de andere goederen van den schuldenaar geëxecuteerd heeft (o) , en dan nog te kort komt. De Coustume , dat ouder generaale voor jonger speciaale verbanden geprefereerd zyn , is hier zo bestendig gevestigd , dat , hierom , volgens Oëtroi van 's Lands Staaten van den agttienden January des jaars 1608 , de verkoopers van vaste goederen , die , by willig Decreet van den Hove , verkogt worden ; of de ontvangers van de penningen , daarvan gekomen , ter Secretarye en voor Schepenen , borg voor de herlevering derzelven moeten stellen , in geval , t'eenigen tyde , blyken mogt , dat iemand anders beter regt , al ware 't ook uit hoofde van ouder generaal verband , hadt op de verkogte goederen (p). Volgens eene oude Coustume , plagten Schepenen-vonnissen , gewezen terwyl de veroordeelde nog *solvent* was , voor alle andere perfooneele eischen , geprefereerd te zyn. Doch deeze Coustume is , by eene Resolutie van 's Lands Staaten van den dertigsten November des jaars 1626 , met bewilliging van Burgemeesteren deezer Stad , afgeschaft : blyvende alleenlyk van waarde de vonnissen , voor dien tyd , in gevolge van deeze Coustume , gewezen (q). Op schepen zyn , wyders , na de vonnissen van noodige Reparatie en de Bylbrieven , huuren van 't bootsvolk ,

(o) Handv. bl. 532.

(p) Handv. bl. 520 enz.

(q) Handv. bl. 531. Zie de Origineele Abolitie in't Vretrek der Thesaurie, Nieuwe Laade K. Lr. q. 2.

volk, en vervolgens ook Bodemerybrieven COUSTUMEN of GEWOONTEN. geprefereerd. Doch notarieele Acten geeven geheel geen regt van Præferentie (r): behalve, zo als men 't, in 't gemeen, verstaat, wanneer van de sommen, voor welken men zig, by die Acten, verbonden heeft, de veertigste penning en tiende verhooging, ten behoeve van den Lande, betaald is (2). Voorts, wordt den houder van eene Schepenen-Kennis, waarvoor een geëxecuteerd huis verbonden geweest is, boven de hoofdsom, geen meerder Interest toegewezen, dan van anderhalf jaar (s). In andere gevallen, wordt den Eisscher, by Schepenen-vonnisse, Interest toegelegd, somtyds *a mora*, dat is, van den tyd af, dat de Interest hadt behooren betaald te zyn; en, zo de schuld gesprooten is uit de goederen om *contant* verkogt, van den tyd der leveringe af: en somtyds ook, *a lite mota*, dat is, van den tyd af, dat de schuldenaar in regte is aangesproken. Zo de Interest, by 't vonnis, niet begroot is, wordt dezelve, in de gemelde gevallen, gerekend tegen vyf ten honderd in 't jaar (t). Doch, in andere gevallen, wordt de Interest, somtyds,

(r) Handv. bl. 530, 535, 538.

(s) Handv. bl. 540.

(t) Handv. bl. 541.

(2) Men besluit dit, uit het XXI. Articul der jongste Ordonnantie op het middel van den veertigsten Penning van den elfden Maart des jaars 1723, waarin gesteld wordt, dat geen preferentie op eenige notariale of andere Obligatien zal worden gegeven, als alleen, wanneer het regt van den veertigsten Penning, ten tyde van het passeeren daarvan, sal weesen betaalt. Zie Groot-Plakaatb. VI. Deel, bl. 1032.

COUSTU-
MEN of
GEWOON-
TEN.

20. Sche-
penen-
Kennissen
en zeker
slag van
Schepe-
nen-Von-
nissen
hebben
regt van
parate
Executie.

tyds, hooger, somtyds, laager gesteld (u).
XX. Schepenen-Kennissen, zynde Schuld-
brieven, verleeden, onder de handtekening,
en, van ouds, ook onder het zegel, van twee
Schepenen, voor welken de opneemer der
penningen, in den schuldbrief vermeld, ver-
schynt, hebben regt van *parate Executie* te-
gen den gebrekigen Schuldenaar; en wordt,
op dezelve, gelyk als op andere Schepe-
nen-vonnissen, in *judicio contradictorio*, dat is,
na dat de zaak voor en tegen bepleit is, ge-
weezen; voor welke vonnissen, zy nogtans
geprefereerd zyn; *geprocedeerd* by panginge,
indien daarvan, by de Schepenen-Kennisse,
niet afgestaan is, en voorts tot verkooping
van 't goed van den schuldenaar (v). Doch
zo iemand, buiten den Impetrant van Exe-
cutie, brieven heeft, spreekende ten laste
van eenig Perceel, in de twaalf nagten ge-
executeerd, is hy, by eene Keure van den
veertienden January des jaars 1655, gewaar-
schuwd, dezelve, binnen eene maand na
den tweeden February, ter Secretarye te
laten aantekenen, op dat de afschryving,
in orde, en te beginnen met de oudste brie-
ven, zou kunnen geschieden (w). Schepe-
nen-Kennissen en Schepenen-vonnissen ver-
jaaren hier ter Stede niet, en mogen ter
Executie gelegd worden, onaangezien zy jaar
en dag oud zyn (x).

Wy

(u) Handv. bl. 559. Zie ook LOENIUS Decisien en Observ.
Cas. XXI. p. 210. met de Aant.

(v) Handv. bl. 446, 558, 559.

(w) Handv. bl. 560.

(x) Handv. bl. 557, 558.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 115

Wy komen nu, tot de aanwyzing van ee-KEUREN.
nige algemeene en voornaame of merkwaar-
dige

Aanwyzing der
voor-
naamste
algemeen-
de KEU-
REN dee-
zer Stad.

KEUREN

der Stad. Doch eer wy hiertoe overgaan,
vereischt de goede orde, dat wy, vooraf, iet
aantekenen, over de natuur der Keuren van
Amsterdam, en over het regt omze te maa-
ken.

De naam van *Willekeuren*, die, van ouds, Betekenis
aan de *Keuren* deezer Stad gegeven werdt, van het
moet niet verkeerdelyk verstaan worden. woord
Men noemt, tegenwoordig, veeltyds, eene *Willekeu-
ren*.
Wet *willekeurig*, die, door den blooten wil
van den Wetgeever, gemaakt en voorge-
schreeven is. Doch men zou zig ten hoog-
ste bedriegen, zo men de Stedelyke *Wille-
keuren* voor zulke Wetten aanzage. Het woord
Willekeuren hadt, van ouds, eene gantsch
andere betekenis, en moet, ook tegenwoor-
dig, wanneer het op de Stedelyke Keuren
wordt gepast, in eenen gantsch anderen zin,
worden opgevat. *Verwillekeuren* betekende,
oudtyds, *ergens in bewilligen*, of *iet toestem-
men* (y). In het *twee en twintigste* Lid der
Handveste van den jaare 1342, volgens on-
ze verdeeling, leeft men: *voort soo en sal
men geen en Poorter campen mogen binnen onsen
Lande, by ne wil hem selven daer in VERWIL-
COREN* (z): daar *verwilcoren* klaarlyk *bewilli-
gen* betekent. In eenen Brief van den jaare
1347,

(y) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 45.

(z) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 105.

KEUREN. 1347, verklaaren die van Beverwyk, dat zy zig VERWILKOERT, dat is, vrywilliglyk verbonden hebben mitter Stede van Amsterdam hare helpers te wesen (a). De Steden en Dorpen van Amstelland en Gooiland VERWILLECOERDEN, stonden toe, of namen aan, de regten, die Hertog Albrecht hun, in 't jaar 1387 [1388], gegeven hadt, te zullen onderhouden (b). Hierom wordt, in onze oude Stede Keuren, het woord gewilcoirt, dikwils, met het woord ouerdragen, of overeengekomen, verklaard en verwisseld. Zo leeft men, by voorbeeld, *Op ten xxij^{de} dach in Decembri is ouerdraghen ende gewilcoirt enz.* en *Item, zo ist ouerdragen ende gewilcoirt enz.* (c). En deeze betekenis van 't woord *Verwillekeuren* is nog zo niet verouderd, of men vindtze by DE GROOT, die *Verwillekeuren*, met een bastaard woord, *Consenteceren* overzet (d). Aanmerkelyk is ook, dat de Wetten en Regten, die de Graaven aan de Steden en Landen gaven, in de veertiende eeuw, en sedert, *Chorae* en *Keuren* (e), nooit, myns weetens, *Willekeuren* genaamd werden, schoon de Graaven Souverainen van den Lande waren: maar de Stedelyke Reglementen en schikkingen, welken, veeltyds, maar voor eenen tyd, en, somtyds, met onderlinge bewilliging, gemaakt waren, kregen den naam van *Willekeuren*, die, derhalve,

(a) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 133.

(b) Handv. bl. 73. [9.]

(c) Keurb. A. f. 47. Verg. f. 62 enz.

(d) Inleid. tot de Holl. Rechtsgeleertheit III. Boek, XIX. Deel, §. 3. bl. 338.

(e) Zie de *Chora Florentii Tutoris*, gedr. 1752.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. II 7

ve, oudtyds, van zagter betekenis zelfs dan KEUREN. de bloote naam van *Keuren* moet geweest zyn. En dit blykt, duidelyk, uit eenen brief van Guy, Bisschop van Utrecht en Heere van Amsteland, van den jaare 1310, in welken hy verklaart, zeker aangenomen Kampgevegt niet te houden voor recht ofte woonte der Stad Utrecht, *maer als enen WILKOER (f)*. Eene Stedelyke WILLEKEUR is dan *eene schikking ten gemeenen nutte, gemaakt by 't Geregt, als daar toe door den Souverain geotrojeerd zynde, met kennis en bewilliging van zulken, die daarin behooren gekend te worden.*

De oudste Handvest deezer Stede, om-trent het maaken van Keuren, is van den jaare 1342. Doch in dezelve, wordt niet belast, maar ondersteeld, dat het Geregt van Amsterdam Keuren maaken mogt. *Wat Willekore, staat 'er, dat die Schout. metten Schepenen maeckt, dien moghen sy houden een jaer (g)*. 't Is dan te vermoeden, dat de Stad het regt om Keuren te maaken, al vroeger, en waarschynlyk van Guy van Henegouwen, die haar veel vryhede gaf, daer men die Stede mede regeerde (h), zal verkreegen hebben. Ook is het regt om Keuren te maaken aan Amsterdam nimmermeer betwist, zelfs niet, na dat Hertog Filips van Bourgondie, in eenen Brief van den vierden January des jaars 1433 [1434], gerigt aan die van Edam, in 't algemeen verklaard hadt „ dat geene Ste- „ den

(f) Apud MATTHÆUM Anal. Tom. III. p. 215.

(g) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 104.

(h) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 50.

KEUREN. „ den Keuren maaken mogten, dan met 's „ Graaven bewilliging (i).” Vrouw Jacoba hadt wel, op den een en dertigsten January des jaars 1417 [1418], bevolen, dat haar Schout van Amsterdam, in geene Keuren, by 't Geregt gemaakt, bewilligen zou, dan na dat dezelve den Graaflyken Raade aangebragt, en by de Graavinne goedgekeurd zouden zyn (k). Doch dit bevel heeft, zo ver ik heb kunnen naspooren, geen gevolg gehad, en betrof, in allen geval, den Graaflyken Schout alleen.

Onderzoek naar de verandering, die Hertog Jan van Beijeren in 't regt van keuren scheen te willen maaken. Maar in 't begin des jaars 1421, scheen Hertog Jan van Beijeren eene merkelyke inbreuk op dit regt te hebben willen maaken; magtigende, by eene Handvest van den agttienden January 1420 [1421], Schout, Burghemeesters, Schepenen ende Raede, toen ten tyd wesende, dat sy willekeuren moghen op eenen dagh, dat sal syn op Sinte Pauwelsavond nu naestcomende, ende daerna niet meer, dat sal gedueren tot eeuwighen daghen (l). Wy hebben deeze woorden nog eens (m) aangehaald, en toen beloofd, over dezelve, eenige ophelderende aanmerkingen voor te stellen; van welke belofte wy ons nu zullen trachten te kwyten.

1. By de Handvest van den jaare 1342, was ondersteld, dat Schout en Schepenen alleen Willekeuren mogten maaken. Ook hebben de oudste Keuren der Stad, op pergamement

(i) I. Memoriaalb. ROSE f. 156 verso.

(k) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 455.

(l) Handv. bl. 126. [9.]

(m) II. Deel, III. Boek, bl. 223.

ment geschreeven, dit Opschrift, *Dit syn* ^{KEUREN.} *die wilcoren die de Scoute ende die Scepene der Stede van Aemstelredamme hebben gheleyt ende ghewilcoirt.* Doch de eerste Keur onder deeze Keuren, die, waarschyntlyk, voor het einde der veertiende eeuw, gemaakt is, luidt woordelyk aldus: *In t eerste zo wilcoirt die Scoute mitten Scepene dat die Rade van der Stede voirn. wilcoren moghen ende zullen mitte hem van der Stede wegen ghelike dat sy seluer moghen* (n). Door die Rade worden hier, ongetwyfeld, de Burgemeesters verstaan, die meermaalen Raaden genoemd zyn. En sedert schynen Burgemeesteren, nevens Schout en Schepenen, de Keuren gemaakt te hebben. Doch by Schout, Burgemeesteren en Schepenen, wordt, in de Handvest van Hertoge Jan van Beijeren, welke wy onderzoeken, de Raad gevoegd: waardoor men, in deeze plaats, alleenlyk de Vroedschap verstaan kan, om dat dezelve van Burgemeesteren onderscheiden wordt. Ook vindt men, dat de Vroedschap, in de vyftiende eeuw, meermaalen, nevens Schout, Burgemeesteren en Schepenen, gewillekeurd heeft (o). De eerste verandering, die Hertog Jan van Beijeren dan, in de wyze van keuren, heeft willen maaken, schynt geweest te zyn, dat hy het regt daartoe ook aan den Raad heeft willen opdraagen.

2. Doch dit was 't minst. Hy schynt het regt om te mogen keuren slegts aan éenen dag,

(n) Keurb. A. f. 1.

(o) Keurb. A. f. 62, 70.

KEUREN. dag, te weeten, aan *Sinte Pauwels avond naefstcomende*, zynde den vier en twintigsten January, dat is, kort voor de jaarlyksche verandering der Regeeringe, omtrent welken tyd, al van ouds, de meeste Keuren gemaakt werden, te hebben willen bepalen. Doch dit kan bezwaarlyk zo worden opgevat, dat 'er, 't gantsche jaar door, geene Keuren zouden mogen gemaakt worden, behalven op den vier en twintigsten January. Voorvallende gelegenheden vorderden, dikwils, ook op andere tyden, Keuren, en ik kan naauwlyks twyfelen, of daar zullen 'er, geduurende den korten tyd, dien Hertog Jan van Beijeren, na 't verleenen deezer Handveste, geregeerd heeft, verscheiden' gemaakt zyn, op andere tyden van het jaar; schoon 'er my geen en zyn voorgekomen, waarvan zulks, ontwyfelbaar, blykt. Ik vermoed dan, dat Hertog Jan alleenlyk heeft willen beveelen, dat de Raad, maar éenen dag in 't jaar, zou mogen medekeuren, en dat hy ondersteld heeft, dat het regt om te keuren, in den overigen tyd van 't jaar, alleenlyk aan Schout, Burgemeesteren en Schepenen blyven zou, gelyk van ouds.

3. Doch tusschen de woorden, dat Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raad, *nu ter tyd wesende*, maar éenen dag in 't jaar, gezamenlyk, zouden mogen willekeuren, *ende daer na niet meer*; en de woorden, die op deeze laatste onmiddelyk volgen, *dat sal gedueren tot eeuwighen daghe*, schynt, in den eersten opslag, eene blykbaare strydigheid te zyn. Hoe, zal men vraagen, kan de

de Regeering *van dien tyd* gemagtigd wor-
den, om alleenlyk op den naastvolgenden KEUREN.
vier en twintigsten January, *en daerna niet*
meer, Keuren te maaken? En hoe kan 'er te
gelyk worden gesteld, dat dit duuren zou
ten eeuwigen dage? Hertog Jan kan niet wil-
len zeggen, dat de Keuren, die, op *Sint*
Pauwels avond van 't jaar 1421, gemaakt
werden, meer dan anderen, *eeuwige Edicten*
zouden zyn. Wat dan? De waarschyndyk-
ste betekenis, die ik aan deeze woorden
weet te geeven, is „ dat de tegenwoordige
„ schikking, volgens welke, de Raad magt
„ kreeg, om, éenen dag in 't jaar, nevens
„ Schout, Burgemeesteren en Schepenen,
„ te keuren, altoos duuren zou, en van jaar
„ tot jaar, op den zelfden vier en twintig-
„ sten January, plaats hebben.” De woor-
den *nu ter tyd wesende* moeten dan opgevat
worden, in den zin van *in der tyd*.

4. Ondertusschen, hieldt deeze schikking
niet lang stand. Twyfelagtig is 't zelfs, of
zy wel in 't geheel ingevoerd zy. In de
jongste uitgave der *Handvesten* (p), leest
men, dat, by een oud afschrift der Hand-
veste, welke wy onderzoeken, aangetekend
staat: *Die regenten die in deezen tyd waren,*
die en wilde deeze gifte of Ordonnantie van
willekeuren te maaken niet accepteeren; maar
bleven op haer oude Handvest, die zy van Graaf
Willem hadden, die in Vrieslant dood bleef, zyn-
de deeze de Handvest van 't jaar 1342, hier
voor (q), en meermaalen elders, aangehaald.

Her-

(p) *Bladz. 114.*

(q) *Bladz. 115.*

KEUREN. Hertog Jan van Beijeren overleedt ook in 't begin des jaars 1425 (r), en hadt dus niet lang gelegenheid, om de onderhouding zyner schikkinge te wege te brengen.

De Doch, schoon de schikking van Hertoge Vroed- Jan geen en stand greep; de Raad of Vroed- schap en werd egter, van ouds, dikwils, ge- Gemeen- kend in 't maaken van Keuren; waarvan de te zyn, *Stads Registers* der vyftiende eeuw verschei- van ouds, den' voorbeelden uitleveren. Eene Keur van gekend, den derden February des jaars 1492 spreekt, in 't mag- uit den naam van *de XXXVI. personen en ken van goede mannen van den gerechte (s)*. Keuren. In eene andere van den zeven en twintigsten Juny des jaars 1477, *wilcooren Scout ende t gerecht, by advyse ende guetdoncken van de XXXVI. enz (t)*. Zelfs werden, behalve de Vroed- schap, ook, toen de Stad kleiner was, de voornaamsten uit de Gemeente, en 't gros der Gemeente zelf byeengeroepen en gehoord, over 't maaken van Keuren, en andere zaa- ken van gewigt; de welvaart en goede or- de der Stede betreffende. De Keur van den jaare 1477, laatstelyk aangehaald, is ge- maakt, *by advyse ende guetdoncken niet slegts van de XXXVI, maar ook van meer andere guede mannen van den gemeente*, en verbiedt *barnasch, bogen, lange messen of ander dier- gelycke verboden geweer te draagen*. By eene Keur van den agt en twintigsten April des jaars 1495, werdt eene nieuwe belasting op- gelegd, in welke *by den heer ende gerecht, den*

(r) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 230.

(s) Keurb. A. f. 15.

(t) Keurb. A. f. 91.

den personen van de XXXVJ. notable ende ryckdom van der Stede bewilligd was (u). En op den zeven en twintigsten Juny des jaars 1508, werdt, op de sael van 't gasthuys, welk reeds, ten minste gedeeltelyk, tot het Stadhuis behoorde, by de heeren van den gerechte en XXXVJ. raden, mitten ryckdoome deser Stede, geslooten, de Excynzen, die toen gang hadden, nog voor eenigen tyd, tot der Stede behoef, te gebruiken (v). By eene Keure van den tweeden September des jaars 1491, was de Bier-Excyns, by advis van den here en van den gerechte ende den geheele vroetschip ende de notabelste ende ryckste poirteren vermindert (w), die, eenige jaaren te vooren, by den gherechte, by die XXXVJ, ende by die heele ryckdom van der Stede, verhoogd geworden was (x). 't Gros of de Buik der Gemeente werdt ook, nu en dan, gekend, in zaaken van Regeeringe. Op ten viij. dach in meye Anno LXIX. [1469], is gecondicht in beiden prochikerken, ende overdraghen mitten gerecht ende heele gemeente, dat men drapenieren sal groue wolle enz. (y). En op ten xvj. dach in Octobri 1471. is gewilkoert by den scout, burgermeesteren, scepenen, XXIIJ. ende alinge gemeente van der Stede, ende van der Stede huys afgekondicht, dat men geene vyandelykheden pleegen zou, voor dat 'er de Graaf en 't gemeene Land van Holland en Zeeland toe

(u) Groot-Memor. N. I. f. 300 verso.

(v) Groot-Memor. N. I. f. 233 verso. in marg.

(w) Keurb. A. f. 177.

(x) Keurb. A. f. 147 verso.

(y) Keurb. A. f. 46.

KEUREN.

toe bewilligd, en orde op gesteld hadden (z). Wy hebben, reeds op eene andere plaats (a), eene Resolutie van den twee en twintigsten December des jaars 1498 te boek gesteld, over welke, *de gehele buyck ende poorterye deser Stede, zoe men die naesten crygen conde*, byeen geroepen was, beloopende het getal der poorteren ruim honderden twintig. Op het afbreken der Lastadje, werden, in 't jaar 1542, ook sommige Genootschappen of Gilden gehoord (b). En dit 's de reden, waarom de woorden *Koeren* of *Keuren*, en *Plebisciten*, of *Volkskennissen*, van ouds, voor woorden van eene betekenis, gehouden zyn (c). Voorts, zal men, in ons verhaal van de geschiedenissen der zestiende eeuw, dikwils, hebben opgemerkt, dat de Schutteryen, Reeders en Gilden gekend zyn, over 't maaken van Keuren, en over andere zaaken, de Regeering en welvaart der Stede betreffende: al 't welke men, geenszins, vreemd vinden moet, alzo 's Lands Graaven zelve, op het maaken van Ordonnantien en Overdragten, den Landstand betreffende, niet alleen de *Ridderschap en Steden* plagten te hooren; maar ook *den raed ende het goetduncken van den notabilen ende verstandelen personen* van den Lande in te neemen (d).

Op welk
eene wy-

Doch met den aanwas der Stad, in 't laatste der zestiende en in de zeventiende eeuw,

(z) Keurb. A. f. 70.

(a) II. Deel, IV. Boek, Byl. Lr. H. bl. 434.

(b) Resol. Vroedsch. N. 1. 5 July 1542.

(c) Zie de Inleid. op de Keuren van Haarlem, by VAN OOSTEN DE BRUYN, in zyn Haarl. I. Deel, bl. 131.

(d) Handv. bl. 136.

we, werdt het famenroepen der Gemeente, KEUREN over veele zaaken, in welken zy, te vooren, ze, zulks, in laater gekend geworden was, en zelfs het hooren tyd, en nog te- van de *ryken* en *notablen* volstrekt onmogelyk. De grootheid der Stad, en de menigte zelfs van voornaame en ryke ingezetenen dig, geschiede. gedoogden zulks niet. 't Vergaderen van zulke talryke menigten zou meer verwarring en nadeel, dan nut toe gebragt hebben aan de gemeene zaaken. Men moet egter niet waanen, dat het hooren der Gemeente, of der voornaamsten en kundigsten uit de Gemeente, over 't maaken van Keuren en schikkingen op de gemeene welvaart, t'eenemaal, in ongebruik geraakt is. 't Heeft altoos plaats gehad, en 't heeft, nog tegenwoordig, plaats; doch op eene andere wyze, dan van ouds. Burgemeesteren, die mede stemmen, in het maaken van Keuren, doen zulks niet, dan *van der Stede wege* (e), dat is, uit naam der gantsche Burgerye, welker belang zy verplicht zyn voor te staan. De Vroedschap, die uit de aanzienlykste burgers bestaat en 't gantsche Lighaam der Burgerye verbeeldt, wordt, over de gewigtigste belangen der Stede, gekend. Omtrent de schikkingen, betreffende den Koophandel, daar de welvaart der Stad op gebouwd is, wordt geraadpleegd met de verscheiden Collegien van Directeurs over de voornaamste takken van den handel, die uit de deftigste Koopluiden gekooren worden. De Keuren, tot herstelling van misbruiken en handhaaving der goede

(e) Keurb. A. f. 1.

KEUREN. de orde in de Gilden worden, genoegzaam nimmer, gemaakt, dan na dat 'er de Overluiden deezer Gilden, en fomtyds ook voornaame Gildebroeders op gehoord zyn. 't Is 'er dan wel ver van af, dat de Gemeente, of de voornaamsten uit dezelve, niet zo wel, over 't maaken van Keuren en andere zaaken van Regeeringe, zouden gekend worden, als van ouds; schoon zulks, op eene andere wyze, en, met veel minder omflag, geschiedt, dan weleer. Doch de Keuren, doorgaands kennelyk aan de bedreiging van straffe op de overtreding, worden, sedert twee eeuwen of langer, vastgesteld by, en afgekondigd door MYNE HEEREN VAN DEN GEREKTE, zynde SCHOUT, BURGEMEESTEREN en SCHEPENEN, in kennisse van eenen der Stads Secretarissen. Zy zyn, volgens de Handvest van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, slegts voor een jaar, van kragt (*f*): 't welk de reden is, waarom zy, jaarlyks, op den tweeden February, terstond na 't beëedigen der nieuwe Schepenen, by eene Keure, die, zonder uitstel, wordt afgekondigd, allen, in 't algemeen, vernieuwd worden (*g*).

Schets
der Keu-
ren.

't Gene wy, tot hiertoe, in dit Hoofdstuk, ter nedergesteld hebben, kan dienen om den Leezer de natuur van deezer Stede Willekeuren in 't gemeen, en het regt om dezelfen te maaken, nader te leeren kennen. Wy hebben, in het voorgaande gedeelte van

(*f*) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 104.

(*g*) Handv. bl. 114, 447.

van dit Werk, reeds van zeer veele byzondere Keuren, de Gebouwen, de Markten, de Gilden, den Koophandel, en veele andere zaaken betreffende, melding gemaakt; doch gaan nu over tot eene schetswyze ver-
tooning van de voornaamste of merkwaardigste, en te gelyk algemeenste Keuren, en beginnen, met die op het

TIMMEREN en ROOIJEN.

De huizen hier terStede hadden, van ouds, en zelfs tot in de vyftiende en zestiende eeuw toe, voor een groot gedeelte, houten gevels en wanden, en stroo- en rieten-daken. En de Keuren op het timmeren waren, tot zulk slag van huizen, betrekkelyk. In 't begin der vyftiende eeuw, werdt belaft, geene huizen binnen de Vryheid met riet te dekken, dan na dat het riet, vooraf, met klei geleemd was (h). En op den agttienden April des jaars 1478, werdt gekeurd, dat alle rieten-daken moesten verdekt worden (i). Doch 't liep aan, tot de jaaren 1491 en 1492, eer het dekken van huizen hier ter Stede met ryen- of stroe-daken, volstrektelyk, verboden werdt (k). Keizer Karel de V. beval, in 't jaar 1521, te Amsterdam, geene houten wanden of huizen meer te maaken, en de houten wanden, die 'er nog waren, af te breeken, en van steen te herbouwen (l). Doch dit bevel werdt zo kwalyk naar-ge-

i.
Op het
timmeren
en rooijen.

(h) Keurb. A. f. 7 verso, 23 verso, 25 verso.

(i) Keurb. A. f. 96 verso.

(k) Keurb. A. f. 176, 185 verso.

(l) Handv. bl. 978.

KEUREN. gekomen, dat, nog in 't jaar 1536, belast werdt, eenige huizen met houten wanden, in de oude- en nieuwe-brug-steegen, van steen te hermaaken (*m*). Het zelfde bevel werdt, nog in 't jaar 1547, omtrent eenige huizen in de Warmoesstraat, vernieuwd (*n*). En sedert zyn de houten wanden en gevels allengskens verminderd, met naame ook, na dat zy, laatstelyk, in 't jaar 1681, verboden zyn (*o*); zo dat 'er, tegenwoordig, maar zeer weinigen, in de oude Stad, zyn overgebleeven.

Naar gelang, dat de Stad van zwaarder huizen en gebouwen vervuld geworden is, zyn de Keuren op het bouwen ook vermengvuldigd. De weeke en losse grond der Stad gedooft niet, dat men eenig huis op den zelve zette, zonder dat men, vooraf, een behoorlyk geheid fondament voor het zelve legge. In 't graaven van zulk een fondament, moet men zorg draagen, dat men de naaste huizen niet beschadige. Men moet niet laager dan zyns buurmans grond graaven, zonder de diepte, behoorlyk, te schoeijen en te stutten: alles met kennisse van Rooimeesteren, die ook, over de verdeeling der masten of paalen in den heigrond, moeten oordeelen, zynde de zwaarte derzelven, en de dikte der planken, met welken dezelven belegd moeten worden, by eene Keure van den negenden February des jaars 1701,

(*m*) Groot-Memor. N. I. f. 309 verso.

(*n*) Groot-Memor. N. II. f. 11.

(*o*) Handv. bl. 989.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 129

1701, byzonderlyk, geregeld (p). Op het heijen, welk, in de alleroudste Keuren, be-
 volen wordt (q), is, in 't jaar 1670, eene uit-
 voerige Keur gemaakt. Ieder Heimeester
 moet drie Heijen hebben, een van drie en
 vyftig, een van agt en veertig, en een van
 veertig voeten lang. En zo men in daghuur
 wil laten heijen, is de Heihuur ook gere-
 geld, naar 't getal der arbeideren, die 'er
 aan te paffe komen; en 't beloopt 's daags,
 van ééne gulden, wanneer 'er maar tien man
 aan werken, tot zes guldens, wanneer 'er,
 door zefstig of meer man, aan gearbeid wordt
 (r). De bovenzyde van de bovenste fonda-
 mentplank moet drie voet onder Stads peil
 leggen (s). Tuffchen de zydmuuren van
 twee naaft elkanderen fttaande huizen, blyft,
 gemeenlyk, eene fnyding van zeven duim
 voor een watergang of *Oyfsendrop* (3) open
 (t); hoewel men ook veele huizen vindt,
 die, muur tegen muur, of gemeens muurs,
 betimmerd zyn. In geval iemant, muur te-
 gen muur getimmerd hebbende, zynen muur
 ver-

(p) Handv. bl. 98.

(q) Keurb. A. f. 7 vers9.

(r) Handv. bl. 987.

(s) Handv. bl. 988.

(t) Handv. bl. 979.

(3) Zo is dit woord gesteld, in de *Handvesten*
 bl. 979 [588]. ROOSEBOOM heeft 'er (*Recueil Cap.*
 LXVIII. bl. 233.) *Huyfsendrop* van gemaakt. Doch
 in de oudste Keuren, waarfchynlyk voor 't einde
 der veertiende eeuw geraamd, (*Keurb. A. f. 7 ver-*
fo) lees ik *Tyfsendrop*, 't welk, agt ik, zo veel als
ysdrop, of *bet afdruijen der dooijende yskegelen*, zal
 willen zeggen. Zie ook *Politike Regeer. van den Briel*,
 bl. 265.

KEUREN. verder dan zyns buurmans wil voorttrekken, mag deeze hem niet noodzaaken, een' krimp in den zelve te maaken, onder voorwendsel, dat hy zynen grond betimmert; maar moet hem den muur, op eene gelyke rooijing met den voorgaanden, laten voltooijen (u). De muuren moeten van goeden Leidschen, Vegtischen of Woerdenschen steen opgemetseld zyn. Zy moesten, voormaals, ten minsten anderhalven steens dikte hebben. Doch men kan, sedert veele jaaren, zelfs met gemeene muuren van één steens dikte, volstaan, mids men, in dezelve, noch van de eene, noch van de andere zyde, eenigen schoorsteen, trap, kas, bedstede, of iets anders uit karnisse, gelyk veel, in de anderhalven steens muuren, plagt te geschieden (v). Op een' muur, die over des buurmans grond hangt, mag niet gemetseld worden, dan met deszelfs bewilliging. En zo iemand de herstelling van eenen gemeenen hangenden muur weigert te bekostigen, mag hy, die timmeren wil, den gemeenen muur afbreken; wederom opmetselen, en aan zyne zyde betimmeren, op zyne kosten. Doch de andere, den muur, van zynen kant, ook willende betimmeren, moet, naar gelang van de hoogte, tot op welke hy timmeren wil, draagen in de kosten, naar de uitspraak van Rooimeesteren (w). Van den laatsten November tot den eersten Maart, mogen geene gemeene muuren worden afgebroken, dan met be-

(u) Handv. bl. 986.

(v) Handv. bl. 985.

(w) Handv. bl. 980.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 131

bewilliging van allen, die 'er belang by hebben (x). Die heijen wil, moet zyns buurmans huis eerst stutten; en, voorttimmerende, herstellen, 't gene hy aan 't huis of dak zyns buurmans mogt beschadigd hebben (y). De erven in de nieuwe uitlegging, op de Heeren- en Keizersgrachten, mogen niet dieper dan honderd voeten betimmerd worden. De tuinen tusschen beide, zo wel als de tuinen der dwarsgrachten en straaten, in dezelfde uitlegging, mogen niet hooger leggen dan de straat. De heining-muuren of schuttingen, van nieuws gemaakt of hermaakt wordende, mogen, op de grachten, ten hoogsten, elf voeten, uit den bovenkant van de Stads Peil gemeeten, en in de straaten, zes en een halve voet, gemeeten uit het hoogste van de straat, hoog zyn. Doch aan de westzyde van de Prinsengraaf, van de noordzyde der Leidsche graft tot aan de Vinkenstraat ingeslooten, met de grachten en straaten daar tusschen leggende, mogen zy tot negen en een halven voet hoog zyn (z). Men mag over niemants erf licht zoeken, laager aan den grond dan agt voeten, te meeten, van binnen, uit het vertrek, daar het licht staat gezet te worden (a). Volgens eene Keur van den elfden Maart des jaars 1717, mogen de stoepen, hekken en pothuizen, in de nieuwe uitlegging, beginnende van de zuidzyde der Leidsche graft,

op

(x) Handv. bl. 986.

(y) Handv. bl. 980.

(z) Handv. bl. 985.

(a) Handv. bl. 980.

KEUREN. op de Heeren- en Keizersgracht, tot aan de nieuwe Raapenburger gracht toe, niet hooger dan zeven; en in alle andere deelen der Stad, niet hooger dan vyf voet zyn (*b*). De wydte der stoepen in de oude Stad is, by verscheiden' Keuren, bepaald, van drie en een halven tot één' voet. In enge steegen, mogen geheel geene stoepen zyn (*c*). Niemand mag Stads grond, tot zyn byzonder gebruik, naar zig neemen; 't welk, nog onlangs, by eene Keure van den agt en twintigsten Maart des jaars 1766, op eene hooge boete, ten laste van den eigenaar, die 't bevolen of gedoogd; van den Meester Timmerman of Metselaar, die 't verrigt, en van de Rooimeesters, die het toegelaaten mogten hebben, ernstelyk, verboden is (*d*). Vooral, mag men geene holten of schuinten in de straten, tot ingangen voor kelders of koetshuizen, maaken. Die 'er reeds zyn, moeten, met stevige planken, overdekt worden. Doch ten overstaan van Rooimeesteren, is het gebruik van Stads grond, tot het maaken van pothuizen, kelders of regenbakken, in de stoepen, of onder de straat, geoorlofd; mids men, daarvoor, eene jaarlyksche *Recognitie* betaale aan het Aalmoesniers-Huis deezer Stad (*e*), welke *Recognitie* het regt van *Precario* genaamd wordt. Het voldoen van dit regt was zeer in ongebruik geraakt, toen, by eene Keure van den zes en

(*b*) Handv. bl. 986.

(*c*) Handv. bl. 980 enz. 987, 990, 991, 992, 993.

(*d*) Keurb. U. f. 61.

(*e*) Handv. bl. 986, 993. Zie ook III. Deel, IV. Boek, bl. 399.

en twintigsten January des jaars 1736, op de KEUREN.
 invordering van het zelve, eenige nieuwe
 schikkingen gemaakt werden, en onder an-
 deren vastgesteld „ dat de Secretarissen der
 „ Stad, en de Klerken der Secretaryste gee-
 „ ne Opdragtbrieven van eenige verkogte
 „ Perceelen mogten opmaaken, dan na dat
 „ hun, by een schriftelyk blyk van Rooi-
 „ meesteren, ware getoond, of dat dezel-
 „ ven geen *Precario* onderhevig waren; of
 „ dat het regt van *Precario* daarvan ware
 „ voldaan. Ook zyn Rooimeesteren toen
 „ gemagtigd, om de grootheid deezer Re-
 „ cognitie te schatten (*f*).” De gooten,
 op de straaten, voor de huizen, leggende,
 mogen niet verder, dan op zeven voet in de
 lengte, met vast leggende planken, worden
 toegedekt, op dat menze te ligter zou kon-
 nen reinigen (*g*). De gooten, die, tusschen
 de huizen, tot waterloozinge, worden ge-
 legd, moeten alleen van blaauwen of Bree-
 mer Steen gemaakt zyn (*h*). De rioolen,
 onder de straat doorlopende, moeten ook
 van steen, niet van hout, worden gemaakt.
 Doch volgens eene Keur van den veertien-
 den Juny des jaars 1663, mag niemant ee-
 nige rioolen maaken, die uit de Secreeten
 in de burgwallen loopen, op de verbeurte
 van honderd guldens. De Secreeten moeten
 op een anderhalven steens fundament ge-
 legd, en een steen dik daartegen gemetsfeld
 worden, of anderszins moet men, ter zelf-
 der

(*f*) Handv. bl. 564.

(*g*) Handv. bl. 979.

(*h*) Handv. bl. 985.

KEUREN.

der dikte, eene laag vaste aarde, of klei, of favelaarde leggen, en alles wel digt stoppen, om zyne buuren niet te hinderen (i). In de huizen, mogen geene kagchels, ketels, ovens, fornuizen of andere stookplaatsen, waar buitengewoon vuur gebruikt wordt, worden gesteld, dan met bewilliging van Schepenen, en na voorgaand onderzoek van Rooimeesteren (k), die zorg draagen, dat dezelve worden gesteld, ten minste vier duim vry van alle muuren; en derzelver schoorsteen ook ten minste zo ver van de *Travelingen*, en allen houtwerk. Ook moeten zy toezien, dat de Zydeverwers-, Gouddraadtrekkers-, en Suikerbakkers-kagchels, die, veeltyds, op zolders worden geplaatst, op steenen welffels gezet worden (l). By eene Keure van den zestienden April des jaars 1756, is aan elk belast, zig te onderwerpen aan de afkeuringe van Rooimeesteren, ten ware men daarby meende verongelykt te zyn; in welk geval, het vrystaat, zig te vervoegen aan Schepenen (m). Op de wallen voor de huizen, mogen geene lootsen, of zelfs geene bindten gemaakt worden, dan met bewilliging van Burgemeesteren (n). Boven de duimen der hengfels van pakdeuren en pakvensters, moeten, tot voorkoming van ongelukken, klampen geslaagen worden. Ook mag men geene goederen, door zulke vensters, van de zolders op straat laten

wer-

(i) Handv. bl. 994.

(k) Handv. bl. 995.

(l) Handv. bl. 986.

(m) Keurb. T. f. 223.

(n) Handv. bl. 984.

werpen (o). Het timmeren buiten de Stad KEUREN.
 binnen de Vryheid is, by herhaalde keuren,
 verboden. Maar Molens, Raamen, Blee-
 keryen en Warmoestuinen mogen aldaar,
 met verlof van Burgemeesteren, en na voor-
 gaande rooijinge, worden opgeregt en aan-
 gelegd. Doch alle deeze en andere Buiten-
 timmeraadjn staan *Precario*, en tot weder-
 opzeggens toe (p). De voorwaarden, op
 welken de erven binnen de Stad zyn uitge-
 geven, zyn, op den tienden February des
 jaars 1684, in eene Keure veranderd (q).
 De *Rooimeesters*, van welken wy nu zo dik-
 wils gesproken hebben, zyn vier in getal, en
 worden, door Burgemeesteren, aangesteld.
 Doch twee van hun kunnen rooijingen doen.
 Zy moeten van alle rooijingen schriftelyk be-
 rigt geeven. Byzonderlyk, moeten zy, vol-
 gens eene orde van Burgemeesteren van den
 twee en twintigsten April des jaars 1751,
 jaarlyks, voor den eersten February, aan
 Commissarissen tot het schatten der verpon-
 dinge van de nieuwlyks getimmerde en ver-
 betterde gebouwen, eene Lyst van deeze
 verbeteringen overleveren, die zy, op den
 eed, opmaaken, en allen vier ondertekenen
 moeten (r). Voorts, is hun gewoonlyk sa-
 laris, by eene Keure van den jaare 1680,
 geregeld (s). En in 't jaar 1723, is, by Burge-
 meesteren en Oud-Burgemeesteren, verstaan,
 dat

(o) Handv. bl. 995.

(p) Handv. bl. 1005 - 1011.

(q) Handv. bl. 989.

(r) Vervolg der Handv. bl. 53.

(s) Handv. bl. 1011, 1012.

KEUREN. dat zy, noch hunne kinderen of nabestaanden geene burger-timmermans, noch met-felaars mogen zyn (t).

2.
Op de
STRAA-
TEN. Na de Keuren op het timmeren der huizen, komen in aanmerking de Keuren op de

S T R A A T E N

voor de huizen. Oudtyds, en zelfs tot in de zestiende eeuw toe, maakte elk hier de straat voor zyn eigen huis. En die hierin verzuimig waren, werden 'er, van wege het Geregte, fomtyds ook by openbaare Waarschuwinge, toe aangemaand (u). Doch alzo hieruit ontstaan moest, dat de straaten zeer ongelyk waren, en voor 't eene huis slegter dan voor 't andere, werdt, op den zevenden July des jaars 1524, zo 't schynt, voor 't eerst, beslooten, eenen *Stads Straatenmaaker* aan te stellen, die de straaten, alomme, moest doen maaken, en van de eigenaars of bewooners der huizen betaald werdt (v). Doch, 't zy dat deeze schikking niet doorging, of niet lang stand hieldt; welk laatste waarschynlykst voorkomt, om dat men vindt, dat, in 't jaar 1575, gekeurd werdt, dat elk zyn *straatgeld*, waardoor men, in dien tyd, het geld, door den Stads Straatenmaaker verdiend, of eene zekere schatting, die de Stad daarvoor vorderde, schynt te hebben verstaan, moest komen betaalen (w); in 't jaar

(t) Resol. van den Oud-Raad van Burgemeest. 28 Jan. 2723. *Lr. C. f. 50.*

(u) Keurb. B. f. 21 *verso.*

(v) Keurb. D. f. 102, 139.

(w) Keurb. G. f. 117.

jaar 1579, en dus na de verandering der Re-
geeringe, werdt wederom bevolen, dat elk ^{KEUREN.} zyne eigen straat maaken moest (x). Onder-
tusschen, moest zulks, volgens de Keuren,
altoos, onder 't opzigt van Rooimeesteren,
geschieden (y). Somtyds, was 't ook ge-
beurd, dat de Stad, voor eene enkele reis,
het hermaaken van zekere straat op zig nam,
gelyk, in 't jaar 1547, omtrent de straat aan
de zuidzyde van den Heiligen Weg geschied
was (z). Ook hadt de Stad, nu en dan, het
onderhoud der Straaten bekostigd, en om de
kosten te vinden, eene belasting gelegd op
alle de huizen. En hiertoe werdt, op 't ein-
de van 't jaar 1580, wederom beslooten,
neemende de Stad toen het onderhoud van
alle de Straaten op zig, mids de huizen in de
voornaamste straaten daartoe ieder een blank,
en de overigen ieder een halven stuiver in 't
jaar opbragten (a). 't Is nogtans twyfelag-
tig, of dit besluit toen wel ter uitvoeringe
gebragt zy. Immers, ik vind, dat, by Bur-
gemeesteren en Raaden, in 't begin des jaars
1592, nog wederom beslooten is, de stra-
ten en burgwallen, voor Stads rekening, te
laaten maaken en onderhouden (b). Doch
mogelyk zag dit besluit alleenlyk op de burg-
wallen en straaten der nieuwe uitlegginge,
die toen op handen, of begonnen was. Vast
gaat, dat de Straaten der Stad, sedert meer
dan

(x) Keurb. G. f. 208.

(y) Handv. bl. 983.

(z) Groot-Memor. N. II. f. 6.

(a) Resol. Vroedsch. N. 4. 31 Decemb. 1580.

(b) Resol. Vroedsch. N. 6. 22 Febr. 1592.

KEUREN.

dan honderd jaaren, voor Stads rekening, gemaakt en onderhouden worden, en dat zy de kosten vindt, uit eene schatting, op de huizen gelegd, waarvan wy, wat laager, spreken zullen. Volgens eene Keure van den een en twintigsten September des jaars 1656, mag niemant zyne straat, kaai of stoep opbreken, zonder kennis van Rooimeesteren, mogende, wyders, de herstelling van 't gene opgebroken is niet geschieden, dan met bewilliging der Heeren Thesaurieren (c). Tegen het belemmeren en beschadigen der straaten, en op het beryden van eenigen derzelven, zyn verscheiden' Keuren gemaakt (d). En by eene Keur van den negentienden October des jaars 1764, is, laatstelyk, aan elk, met naame aan de Timmerluiden, verboden, op de wallen te werken, op eene boete van vyf en twintig guldens (e). Men heeft zelfs, op het reinhouden der Straaten, al zeer oude Keuren, en onder anderen eene van den zestienden December des jaars 1497, beveelende, dat *elck Jonckwyf* [Dienstmaagd] *off dient behoort* zyne Straat, alle Saterdag, en *alle heyligen avondts*, zal hebben schoon te maaken (f). Ook heeft men eene uitvoerige Ordonnantie van Burgemeesteren van den zeven en twintigsten October des jaars 1700, op het zuiveren der wateren, en het schoonhouden der Straaten, van Stads wege (g). Het

(c) Handv. bl. 995.

(d) Handv. bl. 731-742, 1667. Zie ook hier voor, IV. Deel. 1. Bock, bl. 50, 218.

(e) Keurb. U. f. 49.

(f) Keurb. B. f. 33 verso.

(g) Groot-Memor. N. VIII. f. 204.

Het diepen der Graften, welk ook van Stads ^{KEUREN} wege geschiedt, plagt, oudtyds, door de ingezetenen, elk voor zynen wal, tot op drie voet, gedaan te moeten worden (b).

Wy komen nu tot de Keuren op de

B R A N D B L U S S C H I N G ,

in 't gemeen, *Brandkeuren* genaamd. De ^{3.} Op het ^{BRAND-} Stad is, oudtyds, meer dan tegenwoordig, ^{BLUS-} aan zwaare en gevaarlyke Branden onderhe- ^{SCHEN.} vig geweest. De meeste huizen hadden houten wanden en stroo- of rieten-daken, zo dat zy ligt vuur vatteden, en, ontfteken zyn- de, bezwaarlyk te blusschen waren. En te minder, om dat men gewoon was, veelen derzelven, van buiten, te pekken en te teeren: 't welk, by eenē der oudste Keuren, verbooden werdt (i). Daarenboven, lagen, gelyk in eenen Brief van Karel den V. van den jaare 1521 aangemerkt wordt, in *diversche straten, plaetsen en quartieren, Was, Vlas, Peck, Teer, Wagenschot, Sparren, Klaphout, Solpher ende dierghelycke lichtelick bernende ende onblusselicke Waren ende Materien* (k). Ook hebben wy, in de Historie der Stad, doen zien, dat zy, somtyds, en, byzonderlyk in de jaaren 1421 en 1452, met branden, bezogt geweest is, die een groot gedeelte der huizen en gebouwen verteerd hebben. 't Was dan wel noodig, dat 'er Brandkeuren gemaakt werden, zo tot voorkoming, als tot spoedige blussching van den brand.

(b) Keurb. C. f. 14.

(i) Keurb. C. f. 13 *verso*.

(k) Handv. bl. 978.

KEUREN.

brand. De oudste bekenden zyn van 't begin der vyftiende eeuw (l). En toen werden 'er reeds, jaarlyks, *xij. guede knapen* gekooren, die te gelyk *waecmeesters*, dat is, Hoofdmannen der waakende burgeren, en *brandmeesters* waren. De Stad was toen in vier wyken verdeeld. Elke wyk hadt drie Brandmeesters, die *elx in boren bedriuen bewaren* moesten *alle, dat den brande behoirt, by nachte ende by daghe*. Ende, zegt de Keure, *zo wair zy aen cloppen, dair zal men him guedertierlicken die dueren vpdoen, ende laten him bezien allen dat zy zien willen* (m). Om trent honderd jaaren laater, werdt bevolen, dat, in geval van brand, de *Dragers*, de *Cellebroeders*, de *pouwels broeders*, en tien of twaalf van de naaste buuren te brande loopen moesten (n). Tot voorkominge en blusschinge van brand, zyn, wyders, van tyd tot tyd, verscheiden' byzondere schikkingen gemaakt. Onder anderen, plagt, by 't ontstaan van brand en anderen onraad, volgens eene Keure van den zesden November des jaars 1597, de Schout, Burgemeesteren, Schepenen, Raaden, Pensionarissen, Secretarissen, Procureurs, gezwooren Roedragers, en anderen tot het Geregt aanhorig, met hun geweer, op 't Stadhuis, te verschynen (o): 't welk noodig geoordeeld werdt, om, in geval de brand sterk voortslaan mogt, te vaardiger, orde te kunnen stel-

(l) Keurb. A. f. 21, 22.

(m) Keurb. A. f. 21 verso.

(n) Keurb. B. f. 34.

(o) Handv. bl. 124. des druks van 1613.

stellen. Doch zulks is nagelaaten, federt dat KEUREN.
de branden, hier ter Stede, minder gevaar-
lyk geworden zyn; schoon de Keur, van
welke wy spreken, by de groote Brand-
keure van den agtsten April des jaars 1685,
nog wederom, grootendeels, vernieuwd is
(p). In deeze Keure, zyn de voornaamste
schikkingen, tot voorkominge en blusschin-
ge van brand, begreepen. Zy werdt ge-
maakt, ter gelegenheid der heilzaame uitvin-
dinge van de SLANG-BRANDSPUITEN,
van welke eenen ingezeten deezer Stede, met
regt, de eer toekomt.

Men hadt, naamlyk, tot in 't jaar 1672
toe, zo wel hier als elders, zeer gebreke-
lyke Brandspuiten en andere bluschgereed-
schappen. In de oudste tyden, bediende men
zig van lederen emmers, die, met water ge-
vuld, langs ladders, tegen de brandende ge-
bouwen opgeregt, werden aangereikt, en in
den brand uitgegooten: voorts, van natte zeil-
en, waarmede de naaste huizen gedekt wer-
den, en van haaken, om de brandende stof-
fen naar zig te rukken, en dus den voort-
gang der vlamme te stuiten (q). By deeze
bluschgereedschappen, voegde men, omtrent
het midden der voorgaande eeuw, eene
soort van groote en zwaare Brandspuiten,
aan ieder van welken, eene lange kromme
koperen pyp geschroefd werdt, door welke,
het water, tot op het dak van 't brandend
huis, kon gespooten worden. Doch men
vondt,

(p) Handv. bl. 840.

(q) Groot-Memor. N. II. f. 24.

KEUREN. vindt, in alle deeze blufchgereedfchappen, groot gebrek. Tot het gebruiken derzelven, werdt veel te veel volks en andere omflag vereifcht. De emmers bragten te weinig waters aan: en de fpuiten zelve konden den brand niet overal bereiken. JAN VAN DER HEIDE fpijfte dan zyn verftand, op het verbeteren der Brandfpuiten, en voegde 'er, onder anderen, eene lange lederen buis aan, die, slangwyze, door de huizen en vertrekken, geleid kon worden. Van deeze buis heeft de Brandspuit, op deeze wyze verbeterd, den naam van *Slang-Brandspuit* gekreegen. En de ondervinding heeft geleerd, dat het gevaar van brand, hier ter Stede, en elders, daar menze in gebruik heeft gebragt, ongelyk veel minder geworden is, dan het te vooren was. Van der Heide werdt, in October des jaars 1672, tot algemeenen Brandmeester, aangefield, en verwierf, federt, Octroi van Burgemeesteren, om zyne nieuwe verbeterde Brandfpuiten, hier, alleen, te mogen maaken en verkoopen (r). De tegenwoordige algemeene Brandmeesters, WYBRAND en AREND ALMENUM, Vader en Zoon, maaken nog de befte Slang-Brandfpuiten, en hebben 'er grooten aftrek van, beide in en buiten Europa. De Slangspuit, tot welks invoering, in November des jaars 1672, by de Vroedfchap, beflooten was (s), is hier, voor 't eerft, gebruikt, in de Lente des jaars 1673, en van dien tyd

(r) Groot-Memor. N. VI. f. 122.

(s) Refol. Vroedfch. Lr. I. 11 Nov. 1672. f. 33.

tyd af, in een bestendig en nuttig gebruik ^{KEUREN.} gebleeven : schoon men dezelve , na weinige jaaren verloops, veel kleiner en ligter gemaakt heeft, dan te vooren, en 'er, tegenwoordig , nog tweederlei grootte van Brandspuiten in gebruik is (t). In 't jaar 1682, werdt, by de Vroedschap, eene schikking beraamd, om de onkosten te vinden, die tot het maaken en onderhouden der nieuwe Brandspuiten vereischt werden (u). In 't jaar 1698, werdt de Slangspuit, door eene nieuwe uitvinding, nog merkelyk verbeterd. Men plagt, naamlyk, tot dien tyd toe, het water, met lederen emmers, die men elkan-deren, langs ladders, uit de graft, aanreik-te, te scheppen in de spuit. Doch, sedert, wordt het, met eene Zuigpomp, uit de graft gepompt in eene zeildoekfche buis, door welke, het in de spuit loopt : waaruit het gepompt wordt in de lederen slang, aan welker einde, eene koperen pyp vastgeschroefd is, door welke, de Pypvoerders het water brengen, daar 't de nood vereischt.

De algemeene Brandkeur van den jaare 1685 is in drie deelen verdeeld. Het *eerste*, uit een en dertig Leden bestaande, bevat veele nutt-ige schikkingen, tot voorkominge van brand. Houten gevels en schoorsteen zyn verboden te maaken. Het maaken van Ovens, Kagchels en andere Stookplaatsen, daar meer dan gemeen vuur gebruikt wordt, moet, gelyk wy, hiervoor (v), reeds heb-
ben

(t) Zie J. VAN DER HEIDE Beschryv. der Slang-Brandspuiten.

(u) Resol. Vroedsch. Lt. P. 23. Dec. 1682. f. 2.

(v) Bladz. 134.

KEUREN.

ben aangetekend, niet geschieden, dan met verlof van 't Geregt. Voorts, wordt byzondere voorzigtigheid, omtrent alle ligt vuur vattende stoffen, aanbevolen. Men mag geene takken, of andere brandstof, op of bezyden de Ovens leggen, nader dan op twee voet. De Bakkers in 't byzonder mogen geene koolen dooven, dan in steenen, koperen of yzeren bakken, of potten. Men mag geen hooi opdoen, dan in plaatsen, rondsom met steenen muuren beslooten. De Eesten moeten allen yzeren latten hebben. By beslooten water, moeten, voor alle straaten, steegen en slopjes, op graften uitkomende, byten gemaakt worden. In het *tweede* deel, vindt men de schikkingen op het spoedig blusschen van den brand, in negen en twintig Leden begreepen. Die in zyn huis brand verneemt, moet eerst *brand!* roepen. De Trompetter van den Tooren, die naast aan den brand staat, is verpligt, zo dra hy dien gewaar wordt, twee Lantaarens naar den kant van den brand, en een derde, daar regt agter, uit te zetten: waartoe hem kaarsen, door de algemeene Brandmeesters, gegeven worden. De Rattelwagts moeten niet alleen *brand!* roepen, maar ook, waar de brand is: voorts, de Brandmeesters en Adfistenten opkloppen. De plaats, daar de brand is, moet, terstond, bezet worden, door de Burgervendelen der naaste wyken, die niemant in 't brandend huis moeten laten, dan vrienden of goede bekenden van hun, die in of naby den brand gezeten zyn. De bewooners der huizen omtrent

trent den brand mogen den Brandmeesteren ^{KEUREN!} geenen toegang weigeren, noch zelfs het leiden der slangen door hunne wooningen, in geval zulks, by Brandmeesteren, noodig geoordeeld wordt (w). De Spuit, die 't eerst by den brand aan den gang gebragt wordt, geniet, zo 't eene groote spuit is, eene premie van vyf en twintig, en, eene kleine zynde, zestien guldens: de tweede krygt, zo 't eene groote is, zestien, en eene kleine zynde, tien guldens: de derde trekt, eene groote zynde, tien, en eene kleine zynde, zes guldens. Doch zo de brand zwaar is, en naar buiten uitlaat, worden alle deeze premien verdubbeld. Zy worden, onder de Brandspuitluiden, gedeeld. Voormaals, plagtenze, door den bewooner van 't huis, daar de brand ontstaan was, te worden betaald; doch nu geschiedt zulks door de Stad. 't Gebergde goed van zulken, die in of omtrent den brand gezeten zyn, moet, binnen vier en twintig uren, wederom geleverd worden. By eene Keure van den dertigsten January des jaars 1766, is belast, geene Spuiten, buiten derzelver District, te voeren, of in 't werk te stellen, dan op uitdrukkelyke orde van den generaalen Brandmeester, of van zulken, die daartoe bevoegd zyn (x). Het *derde* Deel der Brandkeure, vervattende twintig Leden, behelst eenige schikkingen op het plaatsén, bewaaren en onderhouden der Spuiten en bluschgereedschapen,

(w) Handv. bl. 845.

(x) Keurb. U. f. 57.

KEUREN. pen, en op het aanstellen der Brandmeesteren en Brandspuitluiden (y). Op het blusschen van brand, in de schepen, voor de Stad leggende, is ook eene algemeene Keure gemaakt, insgelyks in drie deelen verdeeld, en diergelyke byzonderheden, doch gepast op het gene, tot voorkoming en blussching van brand in schepen, dienstig is, vervattende. De Brandspuitluiden, tot het blusschen van den brand in de schepen byzonderlyk geschikt, zyn de Gildebroeders der Ligtermans- en Schuitenvoerders-Gilden. Voorts, zyn Brandmeesteren bevoegd, om allen, die zy, aan den waterkant, aantreffen, tot blussching van brand in de schepen, te pressen (z). Behalve de algemeene Brandkeure, zyn 'er, van tyd tot tyd, verscheiden' byzonderen, tot voorkoming en blussching van brand, afgekondigd; welker voornaamsten, in de nieuwste Uitgaave der *Handvesten*, geplaatst zyn (a). In de zestig wyken der Stad, staan agt en vyftig Brandspuiten, genoegzaam allen in houten huisjes, daartoe, van Stadswege, opgeregt. De meeste wyken hebben ieder ééne Spuit. Doch de wyken een en twintig en twee en twintig; drie en twintig en vier en twintig; zes en dertig en zeven en dertig; agt en dertig en negen en dertig, en vyf en veertig en zes en veertig hebben maar ééne Spuit met haar beide. Daartegen zyn, in de veertiende, vyftiende, zestiende, drie en vyftigste en vier en vyftigste wyk, twee spui-

(y) Handv. bl. 838 enz.

(z) Handv. bl. 863 enz. Zie ook Vervolg bl. 45.

(a) Handv. bl. 844 enz. 859 enz. 868, 872, 873. Vervolg, bl. 45, 46.

spuiten in ieder. En in wyk twee en veer-^{KEUREN.} tig en agt en veertig, zyn geene spuiten. Voorts, zyn 'er nog twaalf spuiten, geschikt tot blusschinge van brand in de schepen, en, in 't Y, omtrent de Boomen of in de Waalen, in schouwen of schuiten, geplaatst. Buiten de Stad, in de Vryheid, die in vyf wyken verdeeld is, staan zeven Brandspuiten, twee van welken, aldaar, in 't jaar 1694, en in 't jaar 1732, geplaatst zyn (b). Het schoonhouden der slooten op het Hoedenmaakers- en Kuipers-Pad, buiten de Utrechtsche Poort, die, dikwils, zo vol vuiligheid lagen, dat men, bezwaarlyk, in geval van brand, by 't water komen kon, is, by eene Keure van den vyftienden September des jaars 1739, ernstelyk, bevolen (c). Tot ieder Brandspuit, zyn ten minste twee BRANDMEESTERS gesteld. Eenigen hebben 'er drie. Tot de zeven Spuiten buiten de Stad, in de Vryheid, zyn zestien of zeventien Brandmeesters geschikt. Voorheen, plagten 'er *Brandmeesters* en *Brandspuitmeesters* te zyn. De laatsten hadden alleen het opzigt over de Slang-brandspuiten. De eersten over de overige blusschgereedschappen, en 't gene, verder, tot het voorkomen en blussen van den brand, behoorde. Doch in 't jaar 1685, werden de Commissien deezes tweederlei Opzienderen tot ééne gebragt (d). Men heeftze, sedert, alleenlyk, *Brandmeesters* genoemd. Myne Heeren van den Ge-

(b) Handv. bl. 869.

(c) Handv. bl. 1673.

(d) Handv. bl. 841.

KEUREN.

Geregte plagten, tot in 't begin der voorgaande eeuw, Brandmeesters te stellen, daartoe van de voornaamste Burgers, zelfs Raaden en Schepenen, verkiezende (e). Doch in 't jaar 1616, werdt beraamd, dat zy, voortaan, door den Krygsraad, met goedkeuring van Burgemeesteren, zouden worden gekooren. En in 't jaar 1659, den zeventienden February, werdt de verkiezing van Brandmeesteren gebragt, op den tegenwoordigen voet (f). Zy worden, naamlyk, nu, door de Kolonellen der Burgerye, uit een drietal, welk de Kapiteinen der Wyken benoemd hebben, verkooren. De Brandmeesters voeren een' Stok van omtrent agt voet, die, met Stads wapen, beschilderd is, ten teken van hun gezag. Elk hunner heeft ook een' sleutel van de plaats der spuiten. Tot ieder spuit, behooren een onbepaald getal van *Brandspuithuiden*, die, door de Kapiteinen, elk in zyne Wyk, worden aangefteld. 't Getal derzelven is nu grooter dan het plagt, en beloopt van omtrent vyftig tot negentig. Men kiest 'er, doorgaands, van de geringste ingezetenen toe, en daarbenevens, en zelfs voor anderen, de bekwaamste Gildebroeders van de Waagdraagers-, Koorrenmeesters-, Biërdraagers-, en Turfdraagers-Gilden. De verkiezing geschiedt, kort na den gewoonlyken verhuistyd in May, wanneer de Kapiteinen, van de Brandmeesters

(e) Keurb. I. f. 98, 100. Zie ook Handv. bl. 183. des druks van 1613.

(f) Regist. der Resol. van den Krygsraad. N. I. f. 2.

ters verzeld, ten deezen einde, omschryving **KEUREN.**
 door hunne byzondere wyken doen (g). Uit de
 Brandspuitluiden van elke Spuit, worden eenige *Adfistenten der Brandmeesteren* verkoo-
 ren, die, wanneer 'er brand is, aan den wa-
 terkant, en aan de Brandspuit wagt houden,
 en orde stellen. De Adfistenten hebben elk
 ook een' sleutel van de Brandspuithuisjes.
 Ook wordt 'er een bewaard, in 't naaste huis
 by ieder huisje: alles, om, in geval van nood,
 te spoediger by de Brandspuiten te kunnen
 komen. Voorts, zyn 'er, ten minste, vier
Pypvoerders by ieder Spuit, die egter geen
 gezag over de andere Brandspuitluiden heb-
 ben. De Brandmeesters, Adfistenten en
 Brandspuitluiden in 't gemeen worden, jaar-
 lyks, in den Zomer, des voordemiddags,
 eenige weeken agtereen, op de Beurs (h),
 in de behandeling der Brandspuit onderwee-
 zen en geoefend, onder 't opzigt der **GE-
 NERAAL BRANDMEESTERS**, die, door
 Burgemeesteren, aangesteld worden, en wed-
 de trekken van de Stad. Hun pligt is, in 't
 algemeen, zorg te draagen, dat de Brand-
 keuren onderhouden worden naar behooren:
 ten welken einde, zy ook, vooral, by 't ont-
 staan van brand, tegenwoordig zyn moeten,
 om orde te stellen, en 't werk, onder de Brand-
 spuitluiden, naar derzelver byzondere be-
 kwaamheid, te verdeelen. Zy zyn thans twee in
 getal, zynde den Zoon des algemeenen Brand-
 meesters zynen Vader, in 't jaar 1764, toe-
 ge-

(g) Handv. bl. 243.

(h) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 96.

KEUREN. gevoegd (i). De jongste Instructie voor hun is, den tienden January des jaars 1765, door den Oud-Raad van Burgemeesteren, vastgesteld. Zy mogen, niet zonder kennis van den President-Burgemeester, uit de Stad gaan. Ook zyn zy verplicht, om de drie maanden, onderzoek te doen, of 'er, in Stads magazyn, genoegzaame voorraad zy van materialen, vereischt tot herstellinge der Brandspuiten: 't welk, onder hun opzigt, in den Stads Timmertuin, geschieden moet (k). Ieder der Brandspuitluiden bekomt, by zyne aanstelling, een' koperen penning, op welken, aan de ééne zyde, Stads wapen, en de nommer van de Wyk, en aan de andere, eene Brandspuit staat uitgebeeld, waarby ook de nommer van hem, dien de penning gegeven wordt, gevoegd is. De Brandspuitluiden geeven deeze penningen over aan de Brandmeesters, zo dra zy, by den brand, of op de Beurs, om zig te oefenen, gekomen zyn, ten blyke, dat zy op hunne post zyn geweest, alzo zy, anderszins, in boete vervallen. De penningen worden hun te rug gegeven, na dat zy, den brand gebluscht zynde, de Spuiten naar de huisjes gebragt hebben, en afgelezen zyn. Volgens de Keure, moeten, by 't ontstaan van brand, alleenlyk de zeven of agt spuiten uit het District daar de brand is worden aangevoerd, op dat 'er, altoos, genoegzaame voorraad van spuiten gereed moge zyn, in geval 'er,

(i) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 27 Jan. 1764. *Lr. D. p. 242.*

(k) Resol. als boven, 10 Jan. 1765. *Lr. D. p. 281.*

ten zelfden tyde, aan eenen anderen oord KEUREN.
 van de Stad, brand ontstaan mogt: ten wel-
 ken einde, de Stad, in zekere Distrieten, ver-
 deeld is, die zeer veel grooter zyn, dan de
 Wyk van ieder spuit. Behalve de Brand-
 spuiten, zyn ook, door de gantsche Stad, zo
 in de Stads gebouwen, en Godshuizen, als
 in eenige voornaame Burgerhuizen, een ze-
 ker getal van lederen Brandemmers geplaatst,
 die, voormaals, tot blussching, doch, nader-
 hand, om 't water uit de graft te scheppen,
 en in de Brandspuit te gieten, gebruikt wer-
 den. Maar, sedert het invoeren der Zuig-
 pomp, zyn de brandemmers van veel min-
 der gebruik, dan zy plagten. De brandhaa-
 ken zyn, geheellyk, afgeschaft: zelfs is het
 om verre haalen van gevels of houtwerk,
 by den brand, 't welk, dikwils, ongelukken
 veroorzaakte, by eene Keure van den eer-
 sten September des jaars 1691, verboden
 (1). Doch de ladders zyn nog, eenigszins, in
 gebruik. Gemeenlyk, geschiedt 'er, eens 's
 jaars, met het begin van September, eene
 algemeene Brandschouw, waartoe de Kapi-
 teinen, Luitenants, Vendrigs en Serjanten,
 benevens de Brandmeesters van elke Wyk,
 midsgaders, de Opziender der Stads wate-
 ren en de generaale Brandmeesters gecom-
 mitteerd zyn. Men geeft dan, byzonderlyk,
 agt, of 'er, hier of daar, eenige Ovens,
 Kagchels, Ketels of andere vuurplaatsen ge-
 steld zyn; of eenige gevaarlyke Neeringen
 geoefend worden, tegen de Keuren: ook,
 of

(1) Handv. bl. 344.

KEUREN.

of de brandemmers wel in behoorlyken staat, en op de bestemde plaatsen worden gevonden. De Stads-Emmers moeten, voor dat de schouw geschiedt, door den *Stads-Emmermeester*, op den kant van den wal, vol water gezet worden. Doch behalve deezē, moeten 'er ook, in Suikerbakkeryen, Brouweryen en andere plaatsen, daar zwaar vuur gestookt wordt, brandemmers onderhouden worden, ten koste der bewooneren. En deezē moeten ook zorg draagen, dat dezelve, voor de schouw, vol water staan (*m*).

4.
Op de
LAN-
TAAR-
NEN.

Na de Keuren op de Brandblussching, komen in aanmerking de Keuren op het verlichten der Stad, door middel van

L A N T A A R N E N.

In de vyftiende, en in 't begin der zestiende eeuw, hadt men geene middelen, om de Stad, by avond en by nacht, te verlichten, dan eenige weinige Lantaarnen, met brandende kaarsen, die, hier en daar, in 't midden der voornaamste straten, en op de bruggen stonden; doch weinig licht geeven konden. Hierom werdt, in 't jaar 1505, bevolen, dat niemant, na 't luiden der *Boevenklok*, 't welk ten negen uren begint, zonder Lantaarn, op straat zou mogen gaan (*n*). De Burgerwagt en Ratelwagt plagten zelfs, niet zonder licht, de ronde te doen: 't welk, tot diep in de voorgaande eeuw, geduurd heeft (*o*). Ondertusschen, was, reeds in 't

jaar

(*m*) Handv. bl. 344.

(*n*) Keurb. B. f. 82. *verso*.

(*o*) Resol. Vroedich. Lt. F. 19 Nov. 1668. f. 115.

jaar 1579, bevolen, de Lantaarnen, die op ^{KEUREN} de bruggen stonden, terstond met den donker, te ontfteeken; en, om de straaten ook eenigszins te verlichten, aan alle herbergiers en tappers, belast, tot tien uren toe, licht te branden in hunne voorhuizen (p). Doch deeze Keur, niet onderhouden zynde naar behooren, werdt, in 't jaar 1587, vernieuwd. 't Geregt beval toen, in de Lantaarnen, op de bruggen staande, alle avonden, na 't luiden der boomklok, kaarsen te ontfteeken (q). 't Leedt egter naauwlyks agt jaaren, of men bevondt, dat de Stad veel te weinig verlicht was. Men besloot dan, by eene Keure van den zeventienden November des jaars 1595, te beveelen, dat, aan ieder twaalfde huis, door den bewooner, by avond en by nacht, een' Lantaarn met eene brandende kaars zou gehangen worden (r). Doch de bewooners, of veelen ten minste, verzuimden het opvolgen deezer Keure. Men moest, derhalve, van Stads wege, luiden aanstellen, die voor 't ontfteeken deezer Lantaarnen zorg droegen, gelyk, in 't jaar 1597, geschiedde. De kosten, die hierop liepen, werden gevonden, uit eene belasting op de ingezetenen, die zeker Lantaarngeld betaalen moesten, welk, door aangestelde *Collecteurs*, werdt ingevorderd (s). En op deezen voet, is de Stad verlicht geworden, tot in 't jaar 1668. JAN VAN DER HEIDE, aan wiens heil-

zaa?

(p) Keurb. G. f. 206.

(q) Keurb. G. f. 330 verso.

(r) Keurb. H. f. 120 verso.

(s) Keurb. H. f. 122.

KEUREN. zaame uitvinding der Slangbrandspuiten, wy, boven, gedacht hebben, hadt, weinige jaaren te vooren, ook een middel voorgeslaagen, om de Stad, door lampen, gehangen in een byzonder maaksel van Lantaarnen, op kleine afstanden van elkanderen, te verlichten. En zyn voorslag vindt zo veel ingang, dat, by de Vroedschap, beslooten werdt, dien in 't werk te stellen (t). Voor 't einde van 't jaar 1669, was de Stad reeds alomme voorzien met de nieuwlings uitgevonden Lantaarnen, die, sedert, nog in sommige opzigten, verbeterd zyn. Van der Heide heeft 'er veel eers mede ingelegd. Men ziet, ter gedagtenisse van deeze zyne uitvinding en die der Slangbrandspuiten, eene zinnebeeldige vertooning, op beide staande, boven de deur van een huis in de Koestraat, daar hy gewoond heeft, uitgehouwen.

De Lantaarnen, die twee voet hoog, vierkant, doch boven wyder zyn dan onder, zyn, van boven, gedekt met een' blikken snuiver, die den rook van 't Lamppit aan alle zyden uitlaat. De meesten staan op houten paalen, die omtrent negen en een' halven voet lang, en, sedert eenige jaaren, zo wel als de wippen der ophaalbruggen, met eene der kleuren van Stads wapen, wit, in stede van rood, eene andere kleur uit Stads wapen, geleverd zyn, om, in 't donker, te beter af te steeken. De overigen zyn, op een wit geleverd voetstuk, met een' yzeren houvast, aan de wanden van eenige hoek- en an-

(t) Resol. Vroedsch. Lr. F. 19 Nov. 1668, f. 115.

andere huizen, geplaatst. In deeze voet- KEUREN.
 stukken, en boven in de paalen, zyn lugtga-
 ten geboord, om de lampen voor 't uitgaan
 te bewaaren. In ieder Lantaarn, hangt, ter
 hoogte van een' voet boven de paal, eene
 blikken lamp, met een dik gedraaid katoe-
 nen lemmet of pit, en, op de maat, gevuld
 met Raapolie, waaronder, des winters, of
 by vriezend weder, om 't bevrozen te voor-
 komen, eene zekere hoeveelheid van Lyn-
 olie gedaan wordt. De Lemmetten zyn in
 zulker voege geschikt, dat ieder, ontfteken
 zynde, in agt en negentig uren, omtrent
 een mingelen olie verteert. Doch eenige
 weinige Lampen, gelyk die voor en aan 't
 Stadhuis staan, hebben twee Lemmetten.
 De Lantaarns worden, sedert eenige jaaren,
 het gantsche jaar door, by donkere maan,
 en 's avonds, of 's nagts, aangesteken, en
 lichten, ten kortste, drie en een half of vier,
 en ten langste, veertien uren. De Vullers
 krygen nette maaten mede, die juist zo veel
 olie houden, als zy, dagelyks, in de Lam-
 pen, moeten doen. In de wintermaanden,
 January, February, Maart, October, No-
 vember en December, worden de Lampen,
 in de Lantaarns, veertien, vyftien, zestien
 of zeventien ogtenden in elke maand, ten
 vyf, vyf en een half, zes, zes en een half,
 en zeven uren, uitgebluscht. Jaarlyks, wordt
 'er eene Ordonnantie gedrukt, geschikt naar
 den loop en ouderdom der Maane, waarin
 het juiste uur wordt aangewezen, wanneer
 de Lampen ontfteken en gebluscht moeten
 worden: midsgaders, de tyd, wanneer de
 gla-

KEUREN. glazen der Lantaarnen, en de snuivers en lampen moeten worden schoon gemaakt en van nieuwe lemmetten voorzien: geschiedende dit schoonmaaken der snuivers en lampen, en 't voorzien der laatsten van nieuwe lemmetten, alleen op zulke dagen, wanneer het, 's avonds en 's nagts, ligte Maan is; 't welk, in elke maand, van vyf tot negen reizen, voorvalt. De Lantaarns der gantsche Stad, de buitenwyken daaronder begrepen, zyn verdeeld in zeventien wyken, van A. tot R., nevens de nommer van elke Lantaarn, op ieder derzelven, gemerkt. In elke wyk, zyn, voormaals, honderd en zestig Stads Lantaarns geweest, behalven in de wyk A., waarin 'er nog maar honderd zes en veertig zyn, en daaronder nog de zes Lantaarnen aan 't Stadhuis. Ook zyn, onder de honderd en zestig Lantaarns van de wyk R. begrepen zes en twintig, die langs de groote, en veertien, die langs de kleine Waal staan. Doch, in alle de Wyken, behalve de wyk A., is het getal der Lantaarnen toenomen boven de honderd en zestig. In de wyk B., zyn 'er wel honderd negen en zeventig, en in de wyk O., honderd een en tagtig: zo dat 'er, in alles, twee duizend agt honderd en vyftien Stads Lantaarns zyn. Doch aan verscheiden' voornaame huizen, zyn, voor rekening der eigenaaren of bewooneren, sierlyker Lantaarns geplaatst, die ook, het gantsche jaar door, ruim twee maanden in 't midden van den Zomer uitgenomen, door de bedienden der Stads Lantaarnen, bezorgd en ontfteken worden: worden.

dende, voor ieder derzelven, jaarlyks, twaalf KEUREN.
guldens vier stuivers aan de Stad betaald.

't Getal derzelven is, sedert eenige jaaren, sterk toegenomen, en beloopt thans, [in 1766], reeds omtrent drie honderd.

De Bedienden der Stads Lantaarnen, die allen, door de Heeren Thesaurieren, worden aangesteld, zyn een *Opziender*; een *Onder-Opziender*; een *Oliemeeter*; zeventien *Vullers* of *Bezorgers der Lampen*, welken vyf *Noodhulpers* zyn toegevoegd; honderd vier en dertig *Aansteekeers* en *Blusschers*, die zeventien *Noodhulpers* hebben, en zes *Nagtron-den*, die, door byzondere luiden, gewekt worden, en rondgaan, om te zien, of alle de Lampen wel branden. De Lampbezorgers voorzien de Lampen van lemmetten, en van olie, naar de maat van het Dagregister, hun, door den Opziender, ter hand gesteld; het nieuwe Lemmet, onder 't vullen, doorgvogtigende met olie, en, als het gebrand heeft, het zwart met eene schaar wegsnydende. Zy geeven van de gebreken, die zy, aan de olie, aan het katoen, of aan de Lantaarnpaalen ontdekken, kennis aan den Opziender, en van 't gene aan 't blik der Lantaarnen of Lampen, of aan de glazen ontbreekt, aan den Stads Blikslaager of Glazenmaaker, die zorg moeten draagen, dat alles hersteld worde. Zy reinigen, van tyd tot tyd, de glazen, en, by ligten maantyd, de snuivers, en de rook- en lugtgaten; in May, July, Augustus, September en October, byzonderlyk, zorgdraagende, dat de laatsten van spinnewebben gezuiverd blyven.

KEUREN. ven. Wanneer zy jagtsneeuw te gemoet zien, moeten zy de Lampen niet van nieuwe lemmetten verzorgen, dan op den zelfden dag, dat dezelve, 's avonds, zullen moeten aangesteken worden. Eindelyk, zyn zy ook verplicht, toe te zien, dat de Lampen, niet te vroeg, worden aangesteken. De Aansteekers zyn gehouden, de Lampen, voorzigtiglyk, te ontfteeken, de ladder, zagte-lyk, tegen de paal zettende; de kleine deur der Lantaarn alleenlyk openende, en de kaars, behendiglyk, aan 't lemmet brengende, op dat het niet verzet worde; 't welk de Lampen kwalyk zou doen branden. De Vullers moeten hun eigen gereedschap bekostigen, uitgenomen de Oliekruiken en Olie-maaten, die hun, van Stads wege, gegeven worden. De Aansteekers moeten ook hunne eigene ladders, kaarsen en flonsen houden. Beiden verbeurenze boete, wanneerze, in 't eenlof in 't ander opzigt, hunnen plicht verzuimen. Ieder Lantaarnaansteeker steekt, gemeenlyk, twintig Lantaarnen aan, welker meesten, tegenwoordig, maar agt of tien huizen van elkanderen staan, zo dat de Stad, in een vierdendeel uurs, alomme, verlicht kan zyn. De Burgerwagt, de Soldaaten, de Poortiers en de Ratelwagts zyn ook verplicht, agt te geeven, dat de Lampen behoorlyk branden (*u*). Tegen het beschadigen der Stads Lantaarnen, is, reeds by eene Keure van den zes en twintigsten Februa-

(*u*) Handv. bl. 1047. en Instructien voor de Lampbezor-gers en Aansteekers der Stads Lantaarnen.

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 159

bruary des jaars 1670, ernstelyk, voorzien **KEUREN.**
(v). De Amsterdamsche Lantaarnen zyn zo dienstig bevonden, dat menze, door den tyd, alomme hier te Lande, en zelfs, hier en daar, buitens Lands, heeft ingevoerd.

By het besluit der Vroedschap tot opregting der Stads Lantaarnen van den jaare 1668, werdt, te gelyk, vastgesteld, de onkosten, daartoe vereischt, te vinden uit eene belasting op de huizen, geschikt naar de grootte der Verpondingen; van welke belasting, nogtans, de Armenhuisjes of Hofjes zouden vry zyn (w). Uit eene diergelyke belasting, werden ook de kosten der Brandspuiten, Straaten en Waterleidingen gevonden. Doch alle deeze belastingen werden, in 't jaar 1693, met eenige verandering, gebragt, het *Lantaarngeld* op een *zestiende*, het *Emmer- of Brandspuiten- en Straatgeld*, op een *twee en dertigste*, en het geld voor 't *circuleeren* of omleiden der wateren ook op een *twee en dertigste*, samen een *agste* gedeelte van de Ordinaris Verpondinge, nu den twaalfden Penning genaamd (x). Ook wordt het, te gelyk met deeze Verponding, ter Thesaurie extraordinaris, betaald.

Op het

B Y T E N,

5.
Op het
BYTEN.

in en om de Stad, by strenge vorst, zyn, al van ouds, menigten van Keuren gemaakt. Doch, eertyds, met een geheel ander oogmerk,

(v) Handv. bl. 1047.

(w) Resol. Vroedsch. Lr. G. 29 Sept. 1670. f. 64 verso.

(x) Resol. Vroedsch. Lr. W. 14 Sept. 1693. f. 224.

KEUREN.

merk, dan het, tegenwoordig, gemeenlyk, geschiedt. Voor drie eeuwen, plagt men, 's winters, het Y en de Stads graften open te houden, om dat men voor vyandelyke invallen over 't Y bedugt was. Men liet, door de gantsche Stad, op eenen hoorn blaazen, om elk te waarschuwen, dat hy byten moest, daar hy bescheiden was. Op den derden December des jaars 1476, werdt afgekondigd, dat elk *op syn hoefslach sal byten als die hoirne omme der Stede gegaen heeft, als dat van ouds custumelic is* (y). En op den zestienden January des volgenden jaars, werdt bevolen, in 't Y *te byten an beyde syde van die palingen tot an 't lant* (z). Diergelyke Keuren zyn, naderhand, in zorgelyke tyden, meermaalen, vernieuwd (a). Doch in plaats dat, van ouds, de hoorn omging, werdt, in laater' tyd, de Bytklok geluid. En 't Gerecht ging, naderhand, schouwen, of de ingezetenen behoorlyk gebyt hadden (b). Tegenwoordig, en sedert veele jaaren, strekt het byten meest, op dat men, by ongeval van brand, te ligter, aan 't water zou konnen komen: ten welken einde, ieder hoekhuis, volgens herhaalde Keuren, verpligt is, eene byt van twaalf voeten, voor zyne deur, in de graft, te doen maaken. Aan de molens en huizen buiten de Stad, in de Vryheid, moeten, om dezelfde reden, ook by-

(y) Keurb. A. f. 85.

(z) Keurb. A. f. 85 verso.

(a) Keurb. A. f. 115 verso, 131. G. f. 373 verso. P. f. 57 verso. Resol. Voedfch. Lr. P. 4 Febr. 1684. f. 318.

(b) Handv. bl. 269.

byten gemaakt, en open gehouden worden KEUREN.
 (c). De byten moeten, volgens eene Keure van den twintigsten January des jaars 1763, dagelyks, voor tien uren des morgens, open zyn (d). Doch in geval men, t'eenigen tyde, voor eenen vyandelyken overval over 't ys te dugten hadt, zouden, ongetwyfeld, de oude waarschuwingen, om 't Y en de Stads graften op te byten, wederom vernieuwd worden.

Voor de reinigheid van deezer Stede wa- 6.
 teren, is, van ouds, op meer dan éene wy- Op het
 ze, gezorgd, en onder anderen, door het NAGT-
 maaken van verscheiden' Keuren op het WERKEN.

N A G T W E R K E N,

waardoor, hier, het reinigen der *Privaaten*, of heimelyke gemakken verstaan wordt. Over het Damrak, het Rokin en andere graften binnen de Stad, plagten, van ouds, *Privaaten* getimmerd te zyn. By eene Keure van den tienden May des jaars 1530, werdt bevolen, deeze *Privaaten* weg te neemen, en dat wel, om de wateren in de Stad, die, zegt de Keur, *zeer costelyck zyn*, rein te houden (e). Doch deeze Keur schynt niet naargekomen te wezen, naar behooren, alzo zy, in 't jaar 1599, wederom vernieuwd werdt (f). Ook stonden 'er, in 't jaar 1620, nog eenige zulke *Privaaten* langs den Burgwal,

(c) Handv. bl. 340, 370, 371. Vervolg bl. 46.

(d) Keurb. U. f. 26.

(e) Keurb. D. f. 153 verso.

(f) Keurb. H. f. 169.

KEUREN. wal, van de Zwaanenburgsbrugge tot aan de S. Antonis-fluis; die toen ook moesten afgebroken worden (g). De meeste heime-lyke gemakken werden ook in de huizen gemaakt, en de onreine stoffe ontvangen in kuilen, die, van tyd tot tyd, moeten geledigd worden. En dit ledigen wordt *nagtwerken* genaamd, om dat het, volgens de Keuren, by nagt, geschieden moet; en ook, genoegzaam altoos, geschiedt. De tyd, daar toe gesteld, is, van den eersten October tot den laatsten Maart, van 's avonds ten negen, tot 's morgens ten half twee uren, en van den eersten April tot den laatsten September, van 's avonds ten half tien tot 's morgens ten twee uren, welke tyd, volgens de Keuren, voor één' nagt gerekend wordt. De arbeiders, die dit werk verrigten, moeten, door Burgemeesteren, aangesteld zyn, en by eede belooven, zig naar de Keuren op het Nagtwerken te voegen. Over dezelve zyn Toezienders gezet, door Burgemeesteren, die altoos by 't werk tegenwoordig moeten zyn, en zorg draagen, dat de kuilen wel geledigd, en de onreine stoffen niet, tusschen den wal en de schuit, in 't water, geworpen worden. De Toezienders moeten, nu en dan, ook 's nagts, de ronde doen, en agtgeeven, of 'er ook Privaaten, door onbeëdigden, of tegen de Keuren, geledigd worden: zynde, daarenboven, de Ratelwagts bevoegd verklaard, tot het bekeuren van onbeëdigde Nagtwerkers. De stoffe, uit de Privaaten in schuiten gedraagen en overgestort zyn-
de,

(g) Keurb. I. f. 234 *verse.*

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 163

de, plagt, voorheen, buiten de paalen, in 't ^{KEUREN} Y, en in vroeger' tyd, ook in den Amstel, buiten de runmolens, geworpen te worden. Doch alzo men, naderhand, begreep, dat daarvan goede mest komen kon, werdt, in 't jaar 1655, gekeurd, dat menze nergens dan op de Vuilnisbelten brengen zou (*b*). Zy wordt, eenigen tyd in de open lugt gelegen hebbende, door en ten behoeve van het Aalmoesseniers-Weeshuis, verkogt. Wyders, is 'er, behalve de Toezienders, van welken wy gesproken hebben, ook een algemeene *Opziender over de Nagtwerkers*, die ook, door Burgemeesteren, aangesteld wordt. Ten zynen huize, wordt, gemeenlyk, het *Nagtwerkers-Comptoir* gehouden, daar 't werk besteld, en 't werkvolk betaald wordt. Ook verdeelt hy het werk, onder de arbeiders.

De Regeering van Amsterdam heeft, van ouds, ook zorg gedraagen, om de goede zeden te bewaaren, door het instellen van Keuren, tegen zulk een onschikkelyk gedrag, welk zy hieldt nadeelig te zyn voor den Burgerstaat; schoon zy ook eenige ongeregelgheden heeft moeten gedoogen, om erger kwaad te voorkomen.

De Keuren, van ouds, op het *dobbelen* en op de *Bordeelen* gemaakt, bewyzen 't een en 't ander. Het

7.
Op het
DOBBE-
LEN.

D O B B E L E N,

en *valsche speelen* vooral, is, al vroeg, hier
ter

(*b*) Handv. bl. 1012-1014.

KEUREN. ter Stede, verboden geweest. Hertog Albrecht hadt, al in 't jaar 1395, belast „ dat „ niemand, binnen de Vryheid van Amster- „ dam, ooit eenige *Quaeckborden* [veelligt, „ *Tiktakborden*] of *Dobbelscholen* hantieren „ of houden zou, noch van 's Graaven we- „ ge,” [die, dikwils, de Dobbelscholen in de Steden plagt te verpagten, of uit gunst weg te schenken (i)] „ noch van der Stede „ wege. *Ende wic daer dobbelde of quaecke- „ de, by nachte of by daghe, of Quaeckborde „ of Dobbelschole hielde in zynen huysse, dat „ waer op een boet van thien ponden (k).*” 't Schynt, nogtans, dat men, in gevolge van dit verbod, alleenlyk de spelen van bloot geval, waarin de Kerk, van ouds, meer ongeoorlofdheid meende te vinden, dan in de spelen, waarin ook eenige schranderheid of behendigheid te passe kwam, voor ongeoorlofd, gehouden heeft. Immers, in onze oudste Keuren, wordt allerlei dobbelen en speelen verboden, uitgenomen *scaken, scyfspelen ende quairten*, dat is, denk ik, het schaaken, het dammen en het kaartspeelen (4). Doch men hieldt,

(i) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 178.

(k) Handv. bl. 115. [11.]

(4) Het *Kaartspeelen* werdt, agt ik, *quairten* of *vieren* genoemd, om dat een Kaartspel, uit vierderlei figuren, bestaat, *ruiten, harten, schoppen* en *klaveren*. Het gene wy nu een spel *Kaarten* noemen, heette, oudtyds, een *quairtspel* of *spel van vieren*. Zie *Keurb. D. f. 212* verso. Men weet, dat dit spel, eerst op 't einde der veertiende eeuw, in Frankryk, uitgevonden werdt, om Koning Karel den VI., in zyne zwaarmoedige vlaagen, te vermaaken. Voiez *VELLY & VILLARET Hist. de France, Tom. XII. p. 155.*

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 165

hieldt, in de opkomende Koopstad, ook ^{KEUREN.} vooral het grof speelen voor nadeelig. De- zelfde Keur verbiedt meer te verspeelen dan 't geld, dat men by zig, en de kleederen, die men aan heeft (l). In eene latere Keur, vindt men ook het *Craeybecken* verboden (m). Het houden van *Quaakborden* en *Dobbelscholen*, waarfchynlyk diergelyke speel- plaatsen, als de Franschen, nog heden ten dage, *Academies de Jeu* noemen, is ook, by eene Keure van den elfden February des jaars 1508, ongeoorlofd verklaard, en te ge- lyk verboden, meer te verspeelen dan een onse zilvers (n). Doch 't schynt, dat men, al vroeg, zo wel als in laater' tyd, zonder zo zeer op de soort van 't spel te zien, voor- naamlyk, bedagt geweest is, om het *valsche speelen* en het *grof speelen* te weeren. 't Een en 't ander schynt, eigenlyk, *dobbelen* ge- noemd te zyn. In 't jaar 1681, werdt, by de Vroedschap, geraadpleegd, op de be- kwaamste middelen, om het dobbelen te weeren, en beslooten, by eene Keure, te verbieden, meer dan vyf en twintig guldens, op éenen dag, te verspeelen (o); gelyk, eerlang, geschiedde (p). Burgemeesteren beslooten, ten zelfden tyde, geene *Officien*, *Beneficien* of *Digniteiten*, ter hunner begee- vinge staande, te zullen opdraagen aan ie- mant,

(l) Keurb. A. f. 22.

(m) Keurb. A. f. 78 *versa*.

(n) Keurb. B. f. 102.

(o) Resol. Vroedsch. Lr. O. 15, 24 July 1681. f. 18, 25.

(p) Handv. bl. 506.

KEUREN. mant, die grover speelde dan de jongste Keure toeliet (q). Dwaaze weddenschappen op het leeven of de dood van eenige Vorsten; op het inneemen van Steden en diergelyke dingen, zyn hier, al in 't jaar 1601, afgekeurd, hebbende de Wethouderschap verklaard, dat zy daarop geen regt doen zou (r).

8.

Omtrent het houden van

Op het
houden
van BOR-
DEELEN.

B O R D E E L E N ,

werdt, hier ter Stede, van ouds, en tot op de verandering des jaars 1578, groote oogluiking gebruikt. De oudste Keuren verbieden wel, met *Poytierscippe* om te gaan, dat is, bordeel te houden, binnen de Vryheid, en verklaaren zelfs, dat iemant, dié 'er, tot driemaal toe, vergeefs, van afgemaand is, zyn lyf verbeurt, en *mitter cule* geregt, dat is, leevende in de aarde gedolven zal worden. Doch dit 's maar te verstaan van het bordeel houden op plaatsén, daar 't niet vrystondt. In die zelfde Keuren, wordt het bordeel houden op *der Stede nye grafte vptie Vesten* toegelaaten (s). Doch eenige jaaren laater, werdt gekeurd, dat openbaare ligte vrouwen, alleen in de Pylsteeg en in de Halsteeg, *tottie scouten knechten huysen*, wonen mogten (t). Deeze twee steegen waren zo openlyke woonplaatsen van ligte vrouwen, dat zulken, dié, elders woonag-

tig,

(q) Handv. bl. 506.

(r) Handv. bl. 507.

(s) Keurb. A. f. 4 verso.

(t) Keurb. A. f. 78, 93.

tig, als zodanig, by 't Geregt, werden aan-
gebragt, ter Stad uit gebannen werden, KEUREN.
wanneer zy weigerden, in de Halsteeg of
Pylsteeg, te gaan woonen (u). De reden
deezzer oogluikinge schroomde men niet,
openlyk, te geeven, in eene Keure van den
zeventienden Maart des jaars 1478, waar
men, in de inleiding, leezen kon: *Ende eerst,*
want men den gemeyne vrouwen, in goede Ste-
den, ende sonderlinge in Coopsteden, als dese Stede
is, niet ontberen en mach, ende het beter is dat
zy dair zyn, dan off zy dair niet en waren,
gemerct mede dat sy omme sake ende redene
wille van die heylige kercke geleden werde enz.
(v). Doch in 't begin des jaars 1495, scheen
de Regeering van dien tyd dit stuk een weinig
anders in te zien. Men werdt, naamlyk, te
raade, eene algemeene school op te regten in
de Halsteeg, daar toen, zo spreekt de Keur,
byna niemant dan openbaare gemeen vrou-
wen woonden, daer men der Stede buten-
landts meer confusie off spreekt dan eer, ende
oick cleen behagen es voir God almachtich. De
ligte vrouwen kreegen dan bevel, om, ten
langste met May-Avond, uit de Halsteeg,
uit de Pylsteeg, en waar zy meer hier ter
Stede woonen mogten, te verhuizen (w).
Doch de opregting eener Schoole in de Hal-
steeg hadt geen' voortgang, en 't leedt niet
niet langer dan tot den vier en twintigsten
January des jaars 1509, toen openlyk werdt
afgekondigd, dat de Schouten-Dienaars al-
leen

(u) Keurb. A. f. 190 verso, 191.

(v) Keurb. A. f. 93.

(w) Keurb. B. f. 11.

KEUREN. leen gemeene vrouwen mogten houden, en dat die nergens woonen mogten, dan in de Pylsteeg en in de Halsteeg (x). Ondertus- schen, moet men niet waanen, dat 'er, by de oude Keuren deezer Stad, geen agt ge- slaagen werdt op de eerbaarheid der zeden. In de oudsten, was, aan mannen en vrou- wen, verboden, te gelyk, *in den stouen bin- nen der Stede* te gaan, of te slaapen, op eene boete van drie pond Hollandsch. Eene vrouw *van lichten leuene*, in de Kerk of op 't Kerk- hof, met een' man eetende, drinkende, of byslaapende, verbeurde haar oor (y). Doch de openlyke toelaating van bekende Borde- en hieldt niet op, dan na de verandering des jaars 1578. Des Schouts Dienaars kree- gen, toen, terstond, bevel, om het houden van Bordeelen na te laten. De Politike Or- donnantie der Heeren Staaten van 't jaar 1580 hadt, wyders, eenige orde gesteld te- gen het pleegen van Overspel en Hoererye. Doch de Wethouderschap deezer Stad, oor- deelende, dat deeze orde niet genoegzaam was, om 't kwaad te stuiten, verboodt, by eene Keure van den twintigsten Augustus des gemelden jaars „ het verleiden van ge- „ trouwde luiden tot overspel, onder be- „ dreiging van schavotteering; het houden „ van bordeelen, onder gelyke bedreiging „ van schavotteering en geldboete, voor de „ eerste, en geesseling en ban, voor de twee- „ de reize.” Voorts, werden, by dezelf- de

(x) Keurb. B. f. 114.

(y) Keurb. A. f. 4 verso.

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 169

de Keure, de Hoeren, Hoerery oefenende, KEUREN.
en andere snooder soort van ontugtigheden,
bedreigd met straffen, ter bescheidenheid
van den Geregte (z). 's Lands Staaten, by
Plakaat van den elfden September des jaars
1677, verklaard hebbende, dat, in 't geval
van Overspel, geene *Compositie* plaats heb-
ben zou (a); hebben, by nadere Resolutie
van den negen en twintigsten July des jaars
1679, dit Plakaat, in zo verre, buiten exe-
cutie gesteld, dat zy den Officieren het com-
poseeren, met zulken, die zig aan Overspel
schuldig maaken, wederom hebben toegelaa-
ten (b). De Dansschoolen, waar mans- en
vrouwsperfoonen byeenkwamen, en dikwils
groote ongeregeldheden gepleegd werden,
zyn ook, by eene Keure van den agt en
twintigsten April des jaars 1629, verboo-
den geworden (c).

(z) Handv. bl. 572.

(a) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 507.

(b) Zie deeze Resolutie in VAN ALPHENS Papegaay, II.
Deel, bl. 523.

(c) Handv. bl. 572.

BYLAA-
GEN
Lr. A.

B Y L A A G E N

op het V. DEEL, I. BOEK.

Lr. A.

Geregtelyke Verklaaring van eenige oude Luiden te Amsterdam, wegens het staan van draaiboomen buiten de Haarlemmer- en Reguliers-Poorten, en van eene Hamelje buiten de S. Antonis-Poorte; gedagtekend den tweeden May des jaars 1554.

Wy Simon Cops Claesz^a. en Jan Harmesz^a. Scepenen in Aemstelredamme oirconden ende kennen dat voir ons quamen Heere Lambert Claesz. priester oudt LXXV. Goessen Jansz. reecalff oudt LXXIJ. Claes doedenz. oudt LXXIJJ. Cornelys Buyck Zybrantsz. oudt LXJ. Raiden der voirs. Stede. Simon Jansz. harinck oudt LXXV. Geryt Jacobsz. Coeckebacker oudt LXVIJ. Jan Jacobsz. bygenaempt geesselaer oudt omtrent t negentich. Jacob Jansz. Cuyper van delft geboren oudt LXXXVIJ. hans Craech oudt LXX jaeren, ofte daer omtrent. alle gelyck inwoenende poirteren der voirs. Stede, met rechte verdaccht ten versoucke van den Burgermeiren der zelve Stede omme der waerheyt getuychnisse te geuen. Ende hebben by hoeren behoirlycken eeden, te weeten die voirn. heer Lambert by zyn priesterschap zyn handt op zyn borst leggende, die voirn. Goessen Jansz. Claes doedenz. ende Cornelys Buyck by den eeden by hen int aenneemen van hoeren officien gedaen. ende die voirn. Simon Jansz. harinck, Geryt Jacobsz. Coeckebacker, Jan Jacobsz. Jacob Jansz. ende hans Craech, volstaefs eedts lyfflycken met vpgerechten vingeren aen den heyl-

I. BOEK. VOORRECHTEN EN KEUREN. 171

ligen gedeposeert ende verclart hoe warachtich ^{BYLAA-}
 ende henluyden wel kenlyck es ende zy getu- ^{GEN}
 gen wel weten. dat den drayboom staende nu ^{L. A.}
 ter tyt buyten de hairlemer poirte der voirf. ste-
 de tusschen de Cathuyfers sluyse ende het eer-
 ste huys staende westwaerts vp van de zelve
 sluyse aen den dyck daermen nair Sloterdijk
 gaet. aldaer ouer meenige langen Jaeren ende
 soe lange als hen getugen elcx nair respect van
 hoeren ouderdom gedencken mach gestaen
 heeft. Dat oick in voirtyden buyten de regu-
 liers poirte der zeluer Stede een drayboom met
 een vrouwen huysken plachte te staen vpten re-
 guliers dycke zuydwaerts vp tusschen t eersten
 huys genaempt holpoirts huys gestaen aen den
 zeluen dycke aen de zuydtzyde van den regu-
 liers laene ende den zeluen Laene nairder noch-
 tans aen 't voirsz. huys dan den voirf. laene. Dat
 mede van gelycken buyten finte Anthoenys poir-
 te vpten dyck een hameye plachte te staen van
 barcoenen gemaect t eynden 't hoyhuys van
 den leprosen oistwaerts op van de kercke van
 den seluen Leprosen. welcke hameije men in ty-
 de van oirloge plachte te sluyten. Dat oick me-
 de hen getugen wel gedenct ende kenlycken es
 dat omtrent ouer de dertich jaeren geleden die
 bailluw van Amsterlant in der tyt weefende buy-
 ten ende omtrent der voirf. hameye justicie heeft
 gedaen. Voirts quamen voir Scepenen voirn.
 Albert Cors oudt LXIIJ ende pouwels van kaer-
 den oudt LXXXV. Jaeren, oick der voirf. Stede
 poirteren, mede verdaicht ten versoucke als voi-
 ren ende hebben by hoeren solenneelen eeden
 verclaert. Te wetene die voirn. Albert Cors dat
 hem wel kenlyck es ende hy getuge wel weet
 alle t gene des by den voirn. getugen gedepo-
 seert es warachtich te wesen. Ende die voirn.
 pouwels van kairden dat den drayboom buyten
 de hairlemer poirte voirf. ter plaetse voirf. altyt
 soe lange als hem gedencken mach gestaen heeft.

Dat

BYLAA-
GEN
Lr. A.

Dat oick ter plaetse daer nu buten de zelue poirte den drayboem staet een oude drayboem eer-tyts heeft gestaen, die althans, ouermits den dyck zedert der tyt gehoecht ende geresen es, onder ofte gelyck der airden leyt nair zyn beste gedencken. Soe wairlyck moeste hen getugen Godt almachtich helpen ende alle zyne heyli- gen. Inkennisse der Wairheyte hebben wy Sce- penen voirn. onse zegelen hier beneden aen ge- hangen. Gegeuen vpten tweeden dach in meije a°. XV°. vier ende vyftich. (getekend) P E T R. VLOITS.

Lr. B.

Lr. B.

Rentebrief van den een en dertigsten Maart des jaars 1416, waarby de Stad Amsterdam anderhaluen goedene goudene vlaemschen philippus nobele jaarlyksche rente aan Wi- brich heyn coppe ruicschen zoens dochter van Dyemen verkoopt, op zeer zonderlinge Voorwaarden.

Wy scout scepene ende raide der Stede van aemstelredame doen cont ende te wete- ne allen luden dat wy by raede consente ende guetdoncken der Wyshede vroetscippe ende ryc- hede der voirn. stede van der seluer Stede we- ghen gheliet hebben ende gelien mit desen brie- ue voir ons ende voir onsen naecomelingen scoudich te wesen wibrich heyn coppe ruic- schen zoens dochter van dyemen haren naeco- melingen off den houder des briefs bi haeren wille anderhaluen goedene goudene vlaemschen philippus nobele lest gheslegen joff paymente dat alsoe guet is jaerlixer renten totten ewelike pachte te betalen alle iair dese renten binnen der Stede van aemstelredamme vry ende onbe- commert op Sinte pouwels dach conversio off binnen zefs weken daerna ombegrepen mar wairt
sa-

I. BOEK. VOORREGTEN EN KEUREN. 173

fake dat wibrich voirn. haer nacomelingen off
houder des briefs voirf. binnen der voirn. Ste-
de niet wesen noch comen en mochte tot haren
vreden off en woude soe geloeuen wy haer de-
se renten vry en onbecommert te leueren ende
wail te betalen buten haren hinder coste ende
scade binnen der Stat van Utrecht off binnen
der Stede van Antwerpen in die wissele dairt de-
se wibrich haren nacomelingen off houder des
briefs voirf. sal genuegen sonder enich weder-
seggen Indien dat Wybrich voirn. haer naco-
melingen off houder des briefs voirf. den raden
van der voirn. stede dan in der tyt wesende
guets tyts viertien dage lanc voer den termyn
der betalinge laet weten in welke stadt off stede
voirn. haer genuegen dese rente te ontfangen.
Ende wairt dat wy niet en deden alze voirf.
staet soe gelien wy van der voirn. stede wegen
voir ons ende voir onse nacomelingen scoudich
te wesen bouen den voirf. renten deser wibri-
gen haren nacomelingen off houder des briefs
voirf. alle daghe drye hollantsche groete op-
ter voirn. stede te vertere ne ter tyt toe dat hair
dese renten mit alfulken dach ghelde als dair
wair off verscenen zy voldae ende wail betaelt
den lesten penninc mitten eersten voirt soe ge-
louen wy van der voirn. stede weghe voir ons
ende voir onsen nacomelingen deser Wybrich
haren nacomelingen off den houder des briefs
voirf. Alse wairt dat haer dese loffenissen en-
de vorwairden tot enigher tyt van der voirn.
Stede worden gebroken dat sy dan alle haren
hinder scaden afterstal ende gebreke van der
voirf. loffenissen ende voirwarden roerende sou-
de mogen verhalen ende doen verrechten son-
der verbeurnisse jeghens der voirn. Stede an ons
ende onse guede an alle onse medepoirteren en-
de hoire guede soe wair off tot wat stede sy die
beuinde of conde gecrigen Ende ghelien ons
ende onse medepoirteren van dair of verwon-
nen te wesen mit allen recht also dat wy noch
on-

BYLAA-
GEN
L. B.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

onse poirteren des mit ghienen rechte het sy geestlic of waerlic en sullen weren in enigher wys noch oec ghienrehande liste ofte nye vonde dair iegen te doen. Voirt soe hebben wy noch gheloeft ende gelouen van der voirn. stede wegen voir ons ende voir onsen nacomelingen deser Wybrich ende hairen nacomelingen als wanneer dat wybrich voirs. offliuich is dat wy off die rade van der voirnoemde Stede die dan wesen sullen haeren ernamen die poerteren syn der Stede van aemstelredamme elcx enen brief sullen bezegelen van finen aendeel van der voirs. renten inhoudende ghelike dese brieue also verre als zy des begheren ende zy ons off den raden van der Stede voirs. dese iegenwoirdige brieue dan weder leueren ende ouergeuen ter stede behoef voirs. behoudeliken dat men dese renten niet en sal mogen vercopen yemandt anders dan onsen medepoirteren ende dat men dese brieue niemant en sal mogen opdragen quytscelden noch ouergeuen anders dan onsen medepoirteren vorder dan om een jair verschenen renten teffens mede te winnen alle dingen sonder arch ende liste In kennisse der waerhe- de soe hebben wy scout scepen ende rade voirs. desen brieff besegelt mit onsen zegelen hier an gehangen Gegeuen vpten lesten dach in mair- te Int iair ons heren dusent vierhondert ende festien.

V Y F D E D E E L.
 VOORREGTEN, GEWOON-
 TEN, KEUREN *en*
 BEZITTINGEN
 V A N
 A M S T E R D A M.

T W E E D E B O E K.
 VOORNAAMSTE BEZITTINGEN
 DER STAD.

De Privilegien of Voorregten, Coustumen Over-
 en Keuren, naar welken, Amsterdam gang tot
 geregeerd wordt, in't voorgaande Boek, heb- de be
 bende afgehandeld, komen wy nu, tot de schryving
 beschryving van de BEZITTINGEN der van de
 Stad in 't gemeen, die, onder haare voor- naamste
 naamste Voorregten, kunnen geteld worden. bezittin-
 gen der

Amsterdam heeft zig, van tyd tot tyd, Stad Am-
 doorgaands, door aankoop, den eigendom sterdam.
 verkreegen van verscheiden' Heerlyke en
 andere goederen, die, meest in Holland,
 en, voor een groot gedeelte, omtrent de Stad,
 gelegen zyn. De voornaamsten van deeze
 goederen, want ons oogmerk is niet, dezel-
 ven allen op te tellen, zyn eenige Ambagts-
 heerlykheden, in en buiten Holland, en
 eenige regten op Dykaadjén, Wegen, Wa-
 teren, Polders en Sluizen of Verlaaten, ge-
 noegzaam allen naby de Stad leggende.

Wy

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Wy beginnen met de

AMBAGTSHEERLYKHEDEN,

in alle welken, Burgemeesteren, op den voorflag van den aangestelden Ambagtsheer, ook *Sterfheer* genaamd, Schouten en Secretarissen stellen. De Schepenen, Buurtmeesteren en andere Regenten en Amptenaars worden gekoozen of aangesteld, door den gestelden Ambagtsheer, die ook handopening verleent, tot het beroepen van Predikanten, en 't regt van goed- of afkeuring derzelven oefent.

1. Onder de Ambagtsheerlykheden der Stad, tellen wy, in de *eerste* plaatse, die van

Ambagts-
heerlyk-
heid van
AMSTER-
VEEN of
NIEU-
WER-AM-
STEL.

AMSTERVEEN,

welke, onder de Amstellandschen, langst, in 't bezit der Stad geweest is; also zy, nevens die van Slooten, Slooterdyk, Osdorp, de Geer en Vrye Ambagten, in 't jaar 1529, van Reinoud, Heere van Brederode, gekogt werdt (a): schoon, anderszins, aan de Ambagtsheerlykheid van Ouderkerk, of Ouder-Amstel, de rang voor die van Amsterveen toekomen zou, en ook, doorgaands of altoos, gegeven is (b). De Ambagtsheerlykheid van Amsterveen wordt ook de Ambagtsheerlykheid van NIEUWER-AMSTEL genoemd; hoewel, in eenen brief van den jaare 1434, het *Ambocht van Amstelreveen* van het

(a) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 507. XI. Boek, bl. 92.

(b) Zie, onder anderen, Resol. en Keurb. ter Ouder-Amstel, f. 48, 72.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 177

het *Ambocht van der Nieuwer-Amstel* schynt AM-
onderscheiden te worden (c). Doch, veel- BAGTS-
ligt, heeft men, in dien brief, door het Am- HEERLYK-
bocht van Amstelveen, het Dorp *Amsterveen* HEDEN.
in 't byzonder, en door het *Ambocht van*
der Nieuwer-Amstel, de Landeryen, onder
't gebied van Amsterveen leggende, ver-
staan. Het een en 't ander wordt, tegen-
woordig, onder den algemeenen naam van
Nieuwer-Amstel of *Amsterveen*, begreepen.

De naam van *Amsterveen*, dat is, *Amste-* Naams-
lervveen, is, ongetwyfeld, ontleend van de reden.
Veenen, die, in de streek langs de westzyde
des *Amstels*, in overvloed, gevonden wor-
den. De naam van *Nieuwer-Amstel* is my
niet vroeger voorgekomen, dan in twee
brieven van den jaare 1334, reeds by eene
andere gelegenheid, te boek gesteld (d). In
deze brieven, wordt van de Kerk van *No-*
va Aemstel of *Nieuwe Aemstelle* gewaagd;
waarmede, ongetwyfeld, gezien wordt op
de Kerk van Amsterveen, zo genaamd, om
haar te onderscheiden van de Kerk van *Ou-*
de Aemstelle of *Ouderkerk*, die eerder gestigt
was.

Gantsch Amstelland, na de dood van Bis- Historie.
schop Guy, aan de Graaven van Holland
gekomen zynde, bleef, geheellyk, onder de
Graaflyke beheering, tot dat Hertog Al-
brecht van Beijeren, by eenen brief vanden
vyf en twintigsten May des jaars 1399, te
Haarlem gegeven, dat *Ambocht van Amstel-*
re-

(c) Handv. bl. 301.

(d) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 304, 306.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
IEDEN.

reveen, ten onversterflyken erfleen, opdroeg
aan Heere *Koen van Oosterwyk*, Zoon van
Willem Cuser, 's Graaven Hofmeester, die
'er hem een en dertig honderd schilden voor
betaald hadt. Hy kreeg, by deeze opdragt,
regt „ om Schout en Schepenen in dit *Am-*
„ *bocht te setten en te ontfetten*. De halve
„ breuken, op den voet als de Ambagtshee-
„ ren in Kennemerland dezelve bezaten,
„ en de geheele boeten werden hem afge-
„ staan. De Baljuw van Amstelland mogt,
„ in het Ambagt, niet te regt zitten, noch
„ eenige breuken beregten, dan met zyne
„ bewilliging. De gifte der Kerke van Am-
„ sterveen zou, voortaan, aan hem staan:”
gelyk dezelve, nevens die der Kosterye en
Scholasterye, by vonnis van den grooten
Raade van Mechelen van den zeven en twin-
tigsten Maart des jaars 1562 [1563], ook
erkend is, aan de Stad Amsterdam, als be-
zittende toen de Ambagtsheerlykheid van
Amsterveen, toe te behooren (e). „ Voorts,
„ werden hem de Zwaanen van het Am-
„ bagt, benevens de *weder- of Lammeren-*
„ *bede, zwynbede, turfbede*, eenige tienden,”
waartoe, in laater' tyd, ook de Hennip- en
Raaptienden begreepen werden te behoo-
ren (f); „ en eenige Landen, Veenen,
„ Wateren en Viſſcheryen, binnen en bui-
„ ten het Ambagt, opgedraagen (g).” Her-
tog Albrecht beval zelfs, by eenen Brief van
den vyfden Augustus des gemelden jaars,
aan

(e) Handv. bl. 314.

(f) Handv. bl. 311.

(g) Handv. bl. 299.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 179

aan het Gerecht van Amsterdam, dat het Heer ^{AM.}
Arend van Leyenberg, kort te vooren, tot ^{BAGTS-}
 Baljuw van Amstelland, aangesteld, niet in ^{HEERL. XE.}
 die hoedanigheid ontvangen, noch beëdi- ^{HEDEN.}
 gen zou, dan na dat hy Heere Koen schrif-
 telyke verzekering gedaan hadt, dat hy hem,
 in 't geruist bezit der gekogte Ambagtsheer-
 lykheid, zou laten (b). Doch Koen van
 Oosterwyk bleef niet lang Heer van Amster-
 veen. Hy verkogt de Ambagtsheerlykheid,
 in 't begin des jaars 1403, aan Vrouwe *Margareet van Kleeve*, Gemaalin van Hertoge
 Albrecht, die 'er haar, terstond, mede ver-
 lydde (i). Zy overleedt, zonder kinderen.
 Haare Moeder, ook *Margareet van Kleeve*
 genaamd, die haare erfgenaame werdt, ver-
 kocht, met toestemming van haaren Zoon,
Gerard van Kleeve, in 't jaar 1411, de erfe-
 nis aan haare andere Dogter, *Catharina van*
Kleeve, die de Ambagtsheerlykheid van Am-
 sterveen, benevens die van Slooten en Oost-
 dorp, in 't jaar 1434, ook verkogt aan Heere
Henrik van Borselen, Heere van Veere, Zan-
 denburg en Vlißingen (k). *Margareet*, Dog-
 ter van *Wolfert van Borselen*, Heere van
 Veere en Zoon van Henrik (l), met *Walra-*
ven van Brederode, in de egt getreden zyn-
 de, bragt hem de Ambagtsheerlykheid van
 Amsterveen en de andere goederen mede
 ten

(b) Handv. bl. 300.

(i) Handv. bl. 300.

(k) Zie de Acten geregistr. ter Leenkamer van Holland.
Libro Philippus A. 1433-1440. f. 11 verso, 12, 13. Handv.
bl. 301.

(l) Zie ROXHORN op REIGERSB. I. Deel, bl. 222.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

ten Huwelyk; die, gelyk wy reeds gemeld hebben, in 't jaar 1529, door Reinoud, Zoon van Walraven van Brederode, aan de Stad Amsterdam verkogt werden: waarmede een pleit over de grenscheiding der Stad en der Ambagtsheerlykheid, welk, meer dan dertig jaaren lang, voor den Hove van Holland, gehangen hadt, te niet gedaan werdt (*m*). De Heer van Brederode hadt, naamlyk, beweerd, dat die van Amsterdam, by de jongste uitlegging der Stad van den jaare 1480, de muuren, vesten en poorten derzelve hadden durven stellen, en leiden, op, door, en in zyne Ambagtsheerlykheid; en dat zy den schouw over wegen, watergangen, dyken en kaaden, in dezelve, aan zig getrokken hadden (*n*). En schoon 'er, tegen deeze beschuldiging, vry wat, met reden, in te brengen ware; blykende, ten minste, dat de muuren en poorten, niet boven de honderd gaarden van de oude graft af, gesteld waren, tot op welken afstand, de Vryheid van Amsterdam, by Graaflyke brieven, was uitgebreid (*o*); de Stad wilde de Ambagtsheerlykheid liever koopen, dan langer een lastig pleit voeren, over de grenscheiding. Keizer Karel de V. bevestigde den koop, by brieven van den derden Augustus des jaars 1531; doch beval, dat Burgemeesteren, altoos, eenen uit de Vroedschap tot Ambagtsheer zouden aanstellen, die den Leeneed aan de Graaflykheid afleggen, en da

(*m*) Handv. bl. 304.

(*n*) Handv. bl. 304.

(*o*) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 14.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 181

de vereischte Heergewaaden voldoen zou, AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN. van der Stede wege. Ook behieldt de Vorst de helft der *crimineele* boeten, of zulk een gedeelte derzelven, als de voorige Ambagtsheeren plagten te heffen, voortaan, aan zig (*p*), 't welk geduurd heeft, tot in 't jaar 1557, wanneer de Stad de gemelde helft der *crimineele* boeten van de Graaflykheid gekogt heeft (*q*). Voorts, moest de Stad, voor deeze bevestiging van den koop, jaarlyks, vyf en twintig gouden Karels guldens voldoen aan de Graaflykheid, die zig het regt voorbehieldt, om de gekogte Ambagtsheerlykheid, tegen voldoening van den koopprys, ten allen tyde, te mogen naasten (*r*). Doch men heeft nimmer geraaden gevonden, zig van dit regt te bedienen. Van een nader Verdrag, tusschen de Stad en den Huize van Brederode, wegens den koopprys der Ambagtsheerlykheid, in den jaare 1594, getroffen, hebben wy reeds eenig berigt gegeven (*s*).

De Ambagtsheerlykheid van Amsterveen, Verdee-
ling. tot welker byzondere beschryving wy nu overgaan, legt, voor het grootste gedeelte, aan de westzyde des Amstelströoms, hebbende den Slooter-ban, Ryker- of Rietwykeroord en Aalsmeer ten westen, en zig strekkende, van de Vryheid der Stad Amsterdam, in 't noorden, af, tot aan het Dorp Tamen of den Uithoorn, in de Provincie van Utrecht,

(*p*) Handv. bl. 305.

(*q*) Handv. bl. 311.

(*r*) Handv. bl. 306.

(*s*) Zie II. Deel, XI. Boek, bl. 92.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

trecht, in 't zuiden, toe. En deeze streek Lands bestaat uit drie Polders, de *Buitenvelder-Polder*, die zig van de Stads vesten strekt tot aan het kleine Loopveld, en dus, gedeeltelyk, onder de Vryheid der Stad behoort; de *Amsterveensche* of *Middel-Polder*, gelegen tusschen het kleine en het groote Loopveld, en de *Bovenkerker-Polder*, die, voor een groot gedeelte, uitgeveendis, doch, tegenwoordig, droog gemaakt wordt, en, tusschen het groote Loopveld en den Uithoorn legt. De *Stads-Polder*, tusschen de Overtoomsche en Kostverlooren vaart leggende, behoort ook, gedeeltelyk, tot de Ambagtsheerlykheid van Nieuwer-Amstel, en voor 't overige en grootste gedeelte, onder de Vryheid der Stad. Voorts, strekt zig deeze Ambagtsheerlykheid ook, ten oosten van den Amstel, uit, over een gedeelte van de *Outewaler* of *Over-Amstel-Polder*, welk gedeelte, tusschen de Diemer-meer en de Vryheid der Stad, bepaald is.

*Buiten-
velder-
Polder.*

In de *BUITENVELDER-POLDER*, die, volgens een Octroi van 's Lands Staaten van den zesden May des jaars 1634, aangelegd; veertien honderd twee en negentig morgen groot is, en, voor een groot gedeelte, uit vet Weiland bestaat, zyn meest opmerkelyk de fraaije Buitenplaatsen, die, langs de westzyde des Amstels, en langs de oostzyde van den Amsterveenschen weg, gelegen zyn. De *Oude Wetering* loopt, in de lengte, door deeze en door de *Middel-Polder*, van buiten de Weterings-poort af, tot aan het groote Loopveld, van waar zy zig ver-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 183

verder, ook door de Bovenkerker-Polder, Am-
plagt te verspreiden: 't welk, sedert het BAGTS-
droogmaaken dier Polder, ophoudt. Om- HEERLYK-
trent in 't midden der Buitenvelder-Polder, HEDEN.
aan de oostzyde van den Veendyk of Am-
sterveenschen weg, staat eene Roomsche
Kerk, die thans, door eenen Weereldschen
Priester, bediend wordt. En een weinig be-
westen den Amsterveenschen weg, op de
hoogte van 't kleine Loopveld; welk zig,
van den Amstel tot aan den Amsterveen-
schen weg, uitstrekt; en dus buiten de Pol-
der, is een water, het *Karnemelks-gat* ge-
naamd, aan welk, tegen de nieuwe Meer,
een sluisje of verlaat legt, van ouds *Jan-*
Koenen-sluisje geheeten, welk het Amstellands-
water, dat, buiten de Polders, gemeenlyk,
hooger is dan het Rynlands- of Meerwater,
schut uit de Meer. By 't verlaat, staat een
Watermolen, die 't Amstellandsch buitenwa-
ter uitmaakt op de Meer. Door 't verlaat,
welk op twaalf voet twee duim Rynlandsche
maat wydte gehouden wordt, worden de
vaartuigen, van deeze zyde komende, door
de *Karsenbrug*, op de scheiding van Amstel-
land en Rietwyker-oord gelegen, en weinig
wyder dan 't verlaat, geschut, naar de Meer.
De Molen, 't verlaat, de brug, en de wegen
en paden derwaards leidende, schoon in 't
Baljuwschap van Amstelland gelegen, staan
onder de beheering en schouw van 't Hoog-
heemraadschap van Rynland. Voorts, loopt,
meer noordwaards, van 't begin van den
Amsterveenschen weg aan den Overtoom af,

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
NEDEN.

voorby den Slooter-weg, tot in de nieuwe Meer, een water, *de Schinkel* genaamd, welk de Baljuwschappen van Kennemerland en Amstelland van elkanderen scheidt; doch onder den schouw van 't Hoogheemraadschap van Rynland behoort. De zuidoostzyde van den Heiligen- of Overtoomschen weg, genoegzaam van 't een tot het ander einde, dat is, van den Stads Singel af, tot aan den Overtoom toe, bezet met huizen en tuinen, legt ook tegen de Buitenvelder-Polder. En deeze weg is thans eene aanzienlyke Voorstad voor Amsterdam, waar verscheidenerlei fabryken en neeringen gedaan, en de gemeenste handwerken geoefend worden. Men heeft 'er, onder anderen, verscheiden' Katoendrukkeryen, eene Pottenbakkery, eene Zwavelraffineerdery en eene Vingerhoedenmaakery. Drie Watermolens maalen het overtollig landwater uit de Buitenvelder-Polder, en loozen 't in den Amstel. De eerste staat, even buiten de Vryheid der Stad, een weinig landwaards in, by Bergenvaarders-kamer: de tweede, op de hoogte van drie honderd roeden van de Stad, by het Plaatsje *Overmeer*: en de derde, ook in 't veld, tusschen de negen honderd en duizend roeden. Vier Poldermeesters, die, door Burgemeesteren, als Ambagtsheeren, worden aangesteld, hebben het opzicht over deeze Polder. De dyk langs de westzyde des Amstels; de Stads Buitensingel, van den Amstel tot aan den Overtoomschen weg; die Weg zelf, de Amsterveensche

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 185

fche weg of Veendyk, tot aan het kleine Loopveld, en dit Loopveld maaken den ring deezer Polder uit.

De AMSTERVEENSCHEN OF MIDDEL-POLDER, die zig, van het kleine, tot aan het groote Loopveld, of de Kerklaan; loopende, van den Amstel, voorby de buurt, tegen over Ouderkerk, af, tot aan Amsterveen toe; uitstrekt, en, oostwaards, door den Amsteldyk, en westwaards, door den Amsterveenschen weg, bepaald wordt, vervat ook eenige aanzienlyke Buitenplaatsen, zo wel langs den Amstel, als langs den Amsterveenschen weg, of Veendyk, gelegen. Ook staan, in deeze Polder, twee Mylpaa-
 len; een aan den Amstel, by de Hofftede *Tulpenburg*, en een aan den Amsterveenschen weg, by eene kleine braak, die om de Hofftede *Elsryk* loopt; aanduidende den afstand van Amsterdam, binnen welken, de Stad het Ban-en Vangregt oefent. Nog legt, in deeze Polder, tusschen den Amstel en de Wetering, de *Bankras-Meer*, in den Opdragtbrief van het Ambagt aan Koen van Oosterwyk van den jaare 1399, bekend onder den naam van *Banckenmeer* (1). En langs het groote Loopveld, digt aan den Amstel, staat eene groote *Kruidmolen*, waartoe verscheiden' gebouwen, verder westwaards gelegen, behooren. De aanzienlyke buurt tegen over Ouderkerk, die, gemeenlyk, met Ouderkerk verward, en, ten onregte, *Ouderkerk* genoemd wordt, legt ook aan en in dee-

AM-
 BAGTS-
 HEERLYK-
 HEDEN.
*Amster-
 veensche
 of Middel-
 Polder.*

(1) Handv. bl. 5299.

AM- deze Polder, en behoort tot de Ambagts-
BAGTS- heerlijkheid van Nieuwer-Amstel, of Am-
HEERLYK- sterveen. Doch 't gene de Middel-Polder
HEDEN. meest doet uitmunten, is het Dorp

Het Dorp AMSTERVEEN, aan den Amsterveen-
AMSTER- schen weg en 't groote Loopveld, mid-
VEEN. den in 't geboomte, omtrent anderhalf

uur gaans ten zuiden van Amsterdam, ge-
legen. De Kerk is een net, ruim en lug-
tig kruis-gebouw. Het Choor agter den
Predikstoel is, met een hek, van den buik
der Kerke afgescheiden, en dient tot eene
Kerkenkamer. Men heeft, in de Kerke,
een gestoelte voor den Baljuw van Amstel-
land en voor den Ambagtsheer. Het Kerk-
hof is met boomen bezet, en met eenen
muur omringd. Agter het zelve, is de woo-
ning van den Predikant, die een fraai uit-
zigt, en een' tuin voor en agter heeft. Wy
hebben, hiervoor (u), aangemerkt, dat van
de Kerk van Amsterveen, reeds in 't jaar
1334, gewag gemaakt wordt. Uit eenen
Schepenen-Brief van den eersten December
des jaars 1430 (v), is my, daarenboven, ge-
bleeken, dat de Kerk, te Amsterveen, in
den oorlog, die, weinige jaaren te vooren,
tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen,
voorgevallen was, door de Kennemers, of
door de Stigtschen, was afgebrand. De
Goidshuus-beraaders, of Kerkmeesters moes-
ten toen, om de kosten, tot het herbouwen
der Kerke, te vinden, eenige Kerkengoede-
ren verkoopen. De tegenwoordige Kerk is
van

(u) Bladz. 177.

(v) In 's Gasthuis. Laade LXVII.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 187

van eenen spitzen tooren, met uur- en slagwerk, voorzien. Voor den tooren, is het jaartal 1641 gesteld. De Digter *Joan van Broekhuizen* is, op den twintigsten December des jaars 1707, in deeze Kerke, begraven, in het zevende graf van den zevenden regel. De Kerk werdt, na de Hervorming, met de Kerke van Ouderkerk, door éenen Predikant, bediend, van 't jaar 1586 tot het jaar 1595, wanneer Amsterveen, in 't Kerkelyke, van Ouderkerk gescheiden werdt, en een' Predikant op zig zelf kreeg. De dienende Kerkenraad, waarby een afgegaane Ouderling en een afgegaane Diaken gevoegd wordt, en een der naastgelegen Predikanten, als *consulent* of raadgeever, verkieft een' nieuwen Predikant. Het *Regthuis* van Amsterveen plagt, tot eene wooning voor den Schout, geschikt te zyn, die 'er nog huur van betaalt aan de Stad; doch 'er nu iemant in laat wonen. De Regtkamer, tegen over welke, de gewoonlyke Strafplaats is, wordt egter, door 't Gerecht van Nieuwer-Amstel, gebruikt. Wyders, is 'er een gemeen *Armbuis*, waarin bejaarden en kinderen van opgezetenen van Nieuwer-Amstel van allerlei gezindheid geplaatst worden. De Armmeesteren hebben altoos beweerd, regt te hebben op de nalaatenschap van zulken, die zy onderhouden hadden. En in dit regt, zyn zy, door 's Lands Staaten, by eene Resolutie van den eersten July des jaars 1735, bevestigd geworden (w). Doch, in 't jaar 1765, is, met Octroi van 's Lands Staaten, in 't

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

mid-

(w) Handv. bl. 316.

AM.
BAGTS-
HEERLYK-
MEDEN.

midden van 't Dorp, uit eenen verzamelden voorraad, die, door eene milde gifte van den laatstoverleeden Ambagtsheer, MR. GERARD AARNOUT HASSELAER, merkelyk, vermeerderd is, een nieuw *Diaconie-Huis* gestigt, voor Gereformeerde Ledemaa-ten en derzelver kinderen. De jonge *Lieve Geelvinck*, Zoon van wylen den Heere LIEVE GEELVINCK, Schepen der Stad Amster-dam, en van Vrouwe CATHARINA ELIZA-BETH HASSELAER, Dogter van den ge-melden Heere Burgemeester GERARD AARNOUT HASSELAER, Ambagtsheer van Nieuwer-Amstel, heeft den eersten Steen aan 't gebouw gelegd. Behalven eene Re-genten-Kamer, een' Kookken en eene Kamer voor de Binnenmoeder, zyn 'er, in dit Huis, verscheiden' vertrekken, voor oude vrou-wen en kinderen, jongens en meisjes, allen met behangen bedsteden voorzien. Op den veertienden Juny des Jaars 1766, vond ik, in het zelve, vier oude Vrouwen, en vyf-tien kinderen. In het Dorp, zo ver het be-straat is, telde men toen vier en tagtig huis-gezinnen. Amsterveen is, in 't jaar 1523, door Keizer Karel den V., met een vrye Paar-denmarkt, begiftigd (x). Doch zy is, of nimmer gehouden, of reeds, voor meer dan twee eeuwen, te niet gelooopen. Men is, tegenwoordig, in overleg, omze we-derom te herstellen. Door Amsterveen is, inzonderheid des Zomers, veel door-togt van rytuigen van en naar 't zuide-lyk gedeelte van Holland; die hunnen

weg

(x) Handv. bl. 328.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 189

weg dan door de Veenen neemen, om de gulle zandwegen te myden. Te Amsterveen, zyn twee Brandspuiten geplaatst, ten dienste van het Ambagt. Aan den Overtoom, staan 'er ook twee, die, door de Ambagten van Nieuwer-Amstel en Slooten, in gemeenschap, onderhouden en gebruikt worden. In de Middel-Polder, leggen een duizend twee en zeventig morgen goed Weiland. Zy wordt, door twee Watermolens, die beide op den Amstel uitmaalen, van overtollig water ontledigd. De eerste staat, op de hoogte der zeventien honderd roeden van de Stad af, in 't veld: de andere, voorby de twee en twintig honderd roeden, aan de Bankras-meer. Over de Polder en Poldermolens, hebben, insgelyks, vier Poldermeesters het opzicht.

De BOVENKERKER-POLDER, zognaamd, om dat zy hooger, of meer zuidwaards, dan de Kerk van Amsterveen gelegen is, werdt, in gevolge van een Oëtroi van 's Lands Staaten van den negentienden December des jaars 1629 (y), door het leggen van den nieuwen dyk of Tamer-Laan, loopende, van den Amsteldyk af, tot aan den Veen- of Bovenkerkerker-weg, by de Kerk van Tamen, gemaakt; en plagt, volgens de Registers, vyftien honderd en veertig morgen, meest Veen- en weinig Weiland, te vervatten. Doch ver het grootste gedeelte der Polder, al voor veele jaaren, zynde uitgeveend, hebben eenige ingelanden, met bewilliging van Burgemeesteren,

als

(y) Zie II. Deel, XIV. Boek, Bylaage L^e, A. bl. 495.

AM- als Ambagtsheeren (z), verzogt, de Polder
 BAGTS- droog en tot land te mogen maaken: waar-
 HEERLYK- toe hun, op den zevenden September des
 HEDEN. jaars 1764, Octroi verleend is. By dit Oc-
 troi, is, aan de onderneemers der Droog-
 maakerye, voor den tyd van veertig jaaren,
 te beginnen met het eerste jaar, dat'er vrug-
 ten van de drooggemaakte Polder genooten
 worden, toegestaan Vrydom van gewoone
 en buitengewoone Verpondingen, honderd-
 sten, twee honderdsten en meerdere of min-
 dere Penningen: ook van den veertigsten
 Penning van alle geregtelyke vervreemdin-
 gen en belastingen, en van de Imposten van
 't Oor- en Hoorngeld, bezaaide Landen,
 grove Waaren en 't Koehouders-Zout, zo
 ver het de schatting der Koeijen, en niet de
 Huisgezinnen betreft: nog van den honderd-
 sten en twee honderdsten Penning der som-
 men, die, ten laste der bedykinge, zullen
 worden opgenomen; van de *novale* tienden,
 en van de Graaflykheids- en andere gemeene
 Lands Tollen der bouwstoffen, die, aan
 de bedykinge, en aan de werken en werk-
 tuigen, daartoe vereischt, zullen worden ge-
 bruikt. Tot verval der kosten, aan de vaart
 langs het groote Loopveld, is, door 's Lands
 Staaten, eindelyk, eene redelyke Gabelle
 toegestaan. De gantsche Droogmaakery zal
 omtrent zeventien honderd een en veer-
 tig morgen vier honderd roeden groot zyn.
 Zy zal, in Kavelingen van dertig morgen
 ieder, worden verdeeld, en elk, die eene
 Kaveling bezit, zal, als Hoofdingeland, wor-
 den

(z) Groot-Memor. N. X. f. 215.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 191

den aangemerkt, en ééne stem hebben. Die twee Kavelingen heeft, heeft twee stemmen, en zo vervolgens. Na 't beraamen van deze en andere schikkingen, heeft men eenen aanvang gemaakt van 't werk, welk, binnen tien jaaren na 't verleen van 't Octroi, voltrokken moet zyn, zo de onderneemers de vrugt van het zelve niet verliezen willen (a). Men is, thans, in den Zomer des jaars 1766, sterk bezig, met het voortzetten der Droogmaakerye: de ringdyk, die reeds legt, wordt aangehoogd; de ringsloot gegraven. Een gedeelte derzelve, ter breedte van omtrent veertig voeten, loopt, van Amsterveen, langs het groote Loopveld, naar den Amstel: doch op een derde haarer lengte, van het Dorp af gerekend, is zy, door een' dam, tot op agt voet tien duim, vernauwd. Zy zal dienen tot eene vaart naar en van Amsterveen, onder anderen, voor den Marktschipper op Amsterdam. Het Veer op Bovenkerk aan de hand van Leiden, welk, in de voorgaande eeuwe, in stand was (b), is, al sedert veele jaaren, te niet gelooopen. Aan de Ringsloot by Amsterveen, is, in de plaats der fluis aan de hand van Leiden, de *Bovenkerker Sluis* genaamd, eene stevige houten Schutfluis, met drie paar deuren, en eene fraaije brug gelegd. De Schutfluis is agt voet tien duim wyd, even als de *Duivels brugge*; en, ter hoogte van negen voet boven het tegen-

AM.
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

WOOF-

(a) *Vie het Octroi, gedagtekend 7 Septemb. 1764, hier agter in de Bylaagen, Lt. A.*

(b) *Groot-Memor. N. VI. f. 150 verso.*

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

woordige Zomerpeil der Polder, overgalgd. Voorts, wordt, in dezelfde Ringsloot, aan den Amstel, even boven 't groote Loopveld, eene schoone steenen fluis, met twee paar deuren, en eene houten brug gemaakt. En deeze fluis, die veertien voet negen duim wyd; vyf en zestig voet lang, en, ter hoogte van tien voet negen duim boven 't Zomerpeil, overgalgd zal zyn, zal komen in de plaats der even wyde schutfluis aan de Weterings-brug, die ook in den Amstel plagt uit te wateren. De bepaalingen van de wydte der Vaarte en der Sluizen, en van de hoogte der galgen boven de laatsten, geschiedt, om de Stad Haarlem, die het geduurig toezigt over de sluizen bedongen heeft, wegens de doorvaart naar de Haarlemmer Meer, met groote vaartuigen, langs eenen anderen weg dan door 't Spaarne, gerust te stellen. De Bovenkerker-Polder plagt, voormaals, van overtollig water ontlast te worden, door middel van twee Watermolens. De eerste stondt by de drie duizend twee honderd roeden van Amsterdam: de andere pas voorby de vier duizend drie honderd roeden. Doch in den ring der Droogmaakerye, zullen nu wel agt, of negen molens geplaatst worden. Een stuk wegs boven 't groote Loopveld, langs den Amstel, ontmoet men de buurt *Waardhuizen*, op welke, meer zuidwaards, de *Zwaluwen buurt* volgt, alwaar eene Roomsche Kerk is. En nog meer zuidwaards, legt de buurt *de Nes*, die zig, tot dicht aan de *Roopaal*, zynde de grenscheidung tusschen Nieuwer-Amstel en Tamen, of

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 193

of den Uithoorn, in 't Stigt, uitstrekt. Dee-AM-
ze drie buurten worden meest van Viſſchers BAGTS.
bewoond. Ook plagten de Amsterdamsche HEERLYK-
Liefhebbers van 't viſſchen, zig, door 't HEDEN.
verlaat van den eerſten Watermolen by
Waardhuizen, te laaten ſchutten, om in de
Veenplassen, die allen verpagt, of, door de
eigenaars, beviſcht werden, met den angel,
te viſſchen: 't welk nu, door de droogmaa-
kerye, zal belet zyn. De Weg, waaraan Am-
ſterveen legt, verdeelt zig, een ſtuk wegs
boven het Dorp, aan de buurt, *de hand van*
Leiden genaamd, in twee wegen. De ooſte-
lykſte, of *Bovenkerker-weg*, op de helft van
welken, men eene Roomsche Kerk ontmoet,
ſtrekt zig tot aan 't gewezen dorp Tamen
uit. De weſtelykſte, de *Legmeersche Dyk*
genaamd; aan welken ook eene Roomsche
Kerk ſtaat, die, met de Kerk aan den Boven-
kerker-weg, door éenen weereldlyken Pries-
ter, bediend wordt; en in welken weg, twee
ſluisjes leggen, het *Schinkels ſluisje* en het
Legmeers ſluisje; loopt, voorby de *Buurt*
aan de Noorddammer brug, en de Gerechts-
plaats van Nieuwer-Amſtel, langs de Leg-
meer, naar Kudelſtaart. Doch wordt, om-
trent op de hoogte van de Horn-meer, ter
lengte van twee honderd roeden, afgeſnee-
den door het Stigtsche regtsgebied der
Prooſtdye van S. Jan, waarop 't gebied van
Nieuwer-Amſtel wederom volgt, langs eene
meest uitgeveende plas, *de vrye Noordveen*
genaamd, die nog tot Nieuwer-Amſtel be-
hoort, en alwaar eene Roomsche Kerk is, d'e,
door eenen Weereldſchen Priester, bediend

X. STUK.

N

wordt.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

wordt. De Stad Haarlem, in 't jaar 1665, ondernomen hebbende, de Noorddammerbrug te versperren, en dus de doorvaart aldaar te belemmeren, besloot de Vroedschap van Amsterdam, zulks, met de sterke hand, te beletten (c). De Bovenkerker-Polder staat ook onder 't opzicht van vier Polder-meesters, die, nevens vier Gecommitteerden, door 's Lands Staaten aangesteld, het bewind over de tegenwoordige Droogmaakerye hebben.

HEEM-
RAAD-
SCHAP van
NIEU-
WER-AM-
STEL of
AMSTER-
VEEN.

De drie Polders, van welken wy gehandeld hebben, staan, ten opzichte haarer dykaadjen en wateren, onder het algemeen bewind van DYKGRAAVEEN HEEMRAADEN van NIEUWER-AMSTEL of AMSTERVEEN, benevens het Geregte der Ambagtheerlykheid. Men bevondt, omtrent den aanvang der zestiende eeuw, dat de Landen van Amsterveen veel overlast van water hadden (d), ten deele, door het hooger wassen van den vloed der Zuider-Zee, ten deele, doordien die van 't Stigt hun water, met molens en andere werktuigen, over de Amsterveensche Landen, loosden. De voornaamste ingelanden, met naame Heer Simon, Prioor der Regulieren buiten Amsterdam, de Gasthuismeeesters van S. Pieters-Gasthuis in de Stad, Jan Bennink, Raad in Holland, Claas Gerritszoon, en derzelver medestanders verwierven, derhalve, by Octroi van Keizer Karel den V., gedagtekend den een en dertigsten December des jaars 1520, „ dat, van de vyf Landryksten van den Lande „ de en Dorpe van Amsterveen, de oudste

(c) Resol. Vroedsch. Lr. D. 2 July 1665 f. 254 verso.

(d) Handy. bl. 318.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 195

„ altoos Dykgraaf, en de vier overigen AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.
„ Heemraaden zouden zyn, zo lang zy
„ leefden, en regt hebben, om Keuren te
„ maaken op Dyken, Bruggen, Zylen, Sloo-
„ ten, Waterloozingen, Molens, Kaaden en
„ andere noodwendigheden; mids daarover
„ roepende den Schout en de Schepenen
„ van Amsterveen, die ook, agt dagen voor
„ Dykgraave en Heemraaden, zouden mo-
„ gen schouwen: waarna deezen den na-
„ schouw hebben zouden (e).” Het Hof van
Holland stelt nog, gelyk van ouds, Dyk-
graaf en Heemraaden van Nieuwer-Amstel
aan, op de benoeming van Burgemeesteren
van Amsterdam (f). Een der Stads Secre-
tarissen is ook Secretaris van het Heemraad-
schap van Nieuwer-Amstel, welk zynen by-
zonderen Bode heeft.

In 't jaar 1635, zyn, volgens eene Over-
eenkomst tusschen Amsterveen, Aalsmeer,
Kudelstaart, Kallagen en den Uithoorn, de
Landen, buiten den Veendyk of Amsterveen-
schen weg, onder Amsterveen, en onder de
vier overige Ambagten gelegen, ook onder
eene algemeene bepoldering begreepen, na
dat men, daaromtrent, vooraf, met Haar-
lem, welk voor de behoudenis der Scheep-
vaart op Utrecht zorgde, overeengekomen
was. En ingevolge van deeze overeenkomst,
is, in 't jaar 1637, door 's Lands Staaten, Octroi
tot de bepolderinge verleend (g). Doch ver
het

(e) Handv. bl. 317.

(f) Groot-Memor. N. II. f. 273 verso. Stads Missiven
N. XXIX. f. 56 verso.

(g) Privil. van Haarlem bl. 482. en Bylaagen, L^e. B.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

het grootste gedeelte deezer gemeene Polder behoort niet tot het Ambagt van Amsterveen.

Behalve de drie Polders, van welken wy, eerst, gesproken hebben, behoort nog tot de Ambagtsheerlykheid van Nieuwer-Amstel of Amsterveen, een klein gedeelte van de Stads-Polder, en de helft omtrent van de Outewaaler of Over-Amstel-Polder.

Stads-
Polder.

De STADS-POLDER strekt zig, langs de westzyde der Stad, tusschen den Buitensingel en de Kostverlooren vaart, van de vaart naar den Overtoom, tot aan de Haarlemmer Trekvaart toe, uit. Doch het gedeelte deezer Polder, welk zig, van de noordwestzyde der Overtoomsche vaarte, agter 't Pesthuis om, tot aan de drie Baarsjes strekt, en waaronder 't *Jan-Hansen-Pad* begreepen is, behoort alleenlyk onder de Ambagtsheerlykheid van Nieuwer-Amstel: het overig gedeelte legt onder de Vryheid der Stad. Het gedeelte deezer Polder, welk onder Nieuwer-Amstel legt, bestaat meest uit Weiland, geringe woningen en eenige Lustplaatsen en tuinen. Ook heeft men 'er eenige Fabrieken. De Rasphuis-molen staat in deeze Polder, onder Nieuwer-Amstel. De Stads Polder staat, ingevolge van een Octroi van den een en twintigsten May des jaars 1752, onder 't opzicht van zes Poldermeesters, een' van wege de Thesaurie Ordinaris deezer Stad, een' van wege 't Burger-Weeshuis, een' van wege 't Gasthuis, een' van wege 't Leproozenhuis en twee uit de Ingelanden (b). Doch alzo 't Leproozenhuis geen land meer

in

(b) Zie 't Octroi in de Bylaagen Lr. C.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 197

in de Polder heeft, zyn 'er thans niet meer dan vyf Poldermeesters.

De *OUTEWAALER- of OVER-AMSTEL-POLDER*, tot welke 's Lands Staaten, op den negentienden December des jaars 1631, Octroi verleend hebben (*), strekt zig uit, van de oostzyde des Amstels, tusschen den Stads-Buitensingel, den Diemerdyk, en den Ringdyk der Diemermeer, tot aan het nieuwe Diep. De *Outewaaler-weg*, voormaals, de *Meerweg* genaamd, die, uit een' bestraatten ryweg en een bekwaam voetpad, met boomen bezet, bestaat, loopt, van den Stads Singel, tot aan de tolbrug der Diemermeer, dwars door deeze Polder, die, zo ver zy tot Nieuwer-Amstel behoort, meest Weiland en eenige Lustplaatsen bevat. Ook leggen, langs den Amstel, aan deeze Polder, eenige Katoendrukkeryen en andere Fabrieken. 't Schynt, dat de Ambagtsheerlykheid over dit gedeelte Lands, welk, als aan de oostzyde des Amstels gelegen, eigenlyker, tot Ouder-Amstel zou schynen te behooren, al by de eerste opdracht van Amsterveen, in den jaare 1399, aan Koen van Oosterwyk afgestaan is. Immers, men vindt, dat hem *de Zwynbede*, een heerlyk regt, tot *Outewaal*, is opgedraagen (i). Ook was de *Outewaaler-Polder*, van ouds, door de Diemermeer, die ook aan Koen van Oosterwyk opgedraagen werdt, genoegzaam afgescheiden van Ouder-Amstel. *Outewaal* of *Oetenwaal* is, vermoedelyk, zo genaamd naar eene *Waal* of *Wel*, in overoude tyden, door

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.
*Outewaa-
ler of
Over-
Amstel-
Polder.*

(*) Zie Bylaagen, Lr. D.

(i) Handv. bl. 299.

AM-
BAOTS
HEERLYK-
HEDEN.

door eene doorbraak in den S. Antonis- of Diemerdyk, veroorzaakt (i), en, door zekeren *Oute* of *Oete*, bepolderd en droog gemaakt. Het heeft zig, tot op de laatste Vergrooting der Stad, tot dicht onder dezelve, uitgestrekt, en bestondt daar, uit eene buurte, beneden den S. Antonis-dyk, en, gelyk wy, elders (k), gegift hebben, omtrent de plaats, daar thans de middellaan der Plantaadje loopt, niet verre van 't einde, gelegen. De erven deezer buurte, met de laatste vergrooting, binnen geraakt, werden, in 't jaar 1658, door de Stad, overgenomen (l). Over deeze Polder, heeft een Collegie, van Thesaurieren der Stad, als Dykgraaf, twee Heemraaden, en twee Poldermeesteren, het opzigt. Een der Regenten van 't Gasthuis, en de oudste Regent van 't Leproozenhuis, welke twee Godshuizen een goed gedeelte Lands in deeze Polder bezitten, zyn Heemraaden, en worden, door Burgemeesteren van Amsterdam, verkooren (m). De Stad plagt, voormaals, wel omtrent vyftig morgen Lands, in deeze Polder te hebben (n). De Poldermeesters van deeze, en de andere Polders in Nieuwer-Amstel doen huunen schouw, ten overstaan van den Schout van Amsterveen.

In

(k) Zie I. Deel, I. Boek, bl. 103. Verg. II. Deel, VII. Boek, bl. 154.

(l) Groot-Memor. N. IV. f. 165 verso. en zekere *Kuſſing* van 25 July 1664.

(m) Groot-Memor. N. IX. f. 267.

(n) Oud Regiſt. van Secretariſſen, beruſſende ter Thesaurie, op 't jaar 1660.

(i) Dat het woord *Waal*, in deezen zin, genomen wordt, blykt, onder anderen, uit de *Handvesten van Rynland*, bl. 12, 31, 32. Zie ook *Handvesten van Amſterd.* bl. 324, 325.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 199

In de Lyst der Verpondingen van den jaare 1632, stonden, in de Ambagtsheerlykheid van Nieuwer-Amstel, maar twee honderd een en vyftig huizen aangetekend; doch in de nieuwe van den jaare 1732, staan elf honderd zeven en zestig huizen en vyf molens, en volgens eene andere opgaave, wel veertien honderd huizen bekend: welke aanmerkelyke vermeerdering men, voornaamlyk, aan het sterk timmeren, ter wederzyde van den Amstel, en van de vaarte naar den Overtoom, moet toeschryven.

De Vierfchaar van Nieuwer-Amstel wordt, in 't *Crimineele*, gespannen door den Baljuw van Amstelland, en Schepenen van Amsterveen, die, door den Ambagtsheer, van wege de Stad Amsterdam, gesteld, en, door den Baljuw van Amstelland, beëdigd worden. De gevangenen onder Nieuwer-Amstel en onder 't gantsche Baljuwschap worden, veeltyds, in de Boeijen te Amsterdam, bewaard en verhoord. In 't *Civile*, bestaat de Regtbank uit den Schout van Amsterveen, die, door Burgemeesteren van Amsterdam, wordt aangesteld (o), en dezelfde Schepenen, die, in deeze hoedanigheid, eed doen aan den Schout. Zy zyn zeven in getal. Jaarlyks, op Vrouwen-
dag of den tweeden February, gaan 'er vyf af, in welker plaatse, vyf anderen, door den Ambagtsheer, gekooren worden, uit een dubbel getal, welk, door de dienende Schepenen, benoemd is. De nieuwe Schepenen kiezen, vervolgens, twee uit de dienenden,
om

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Rege-
ring en
Regtsoe-
fening in
Nieuwer-
Amstel.

(o) Groot-Memor. N. VII. f. 34, 56, 260.

AM.
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

om nog een jaar te dienen. Van de zeven Schepenen, komt 'er een van den Overtoom, of Buitenvelder-Veendyk, en een van den Buitenvelder-Amsteldyk: en deezen twee zyn, om 't andere jaar, Presidenten, voorts, een van het Dorp Amsterveen, en een van Bovenkerk-Amsteldyk, die, beurtelings, Vice-Presidenten zyn; een van Outewaal; een van Bovenkerk-Veendyk, en een van de Legmeer. De gewoonlyke regtdag wordt, nu, om de drie weeken, gehouden. De Secretaris van Nieuwer-Amstel, die zyn verblyf te Amsterdam heeft, wordt, door Burgemeesteren der Stad, als Ambagtsheeren, aangesteld (p). Voorts, zyn 'er vier Buurtmeesters te Amsterveen, die de omslagen gaderen, welken, door Schout en Schepenen, gedaan worden; twee Kerkmeesters, twee Armmeesters, en, doorgaands, één Gerechtsbode. Voor den Schout, die ook te Amsterdam woont, is, by Burgemeesteren van Amsterdam, in 't jaar 1681, eene Instructie be-raamd; waarby hem de Civile boeten, de Hennip en Raaptienden, de Turfmaat, en de Kooren- en Smaltienden worden toege-legd. Voorts, moet hy aantekening houden van de hooge Civile en Crimineele boeten, die, in het Ambagt, voorvallen, en waarvan de Stad haar aandeel heeft. Het Regthuis van Amsterveen werdt hem, in 't gemelde jaar, tot zyn gebruik, afgestaan, mids daar-voor, jaarlyks, een honderd en vyftig gul-dens, ter Thesaurie Ordinaris van Amster-dam, betaalende (q).

Toen

(p) Groot-Memor. N. X. f. 163.

(q) Handv. bl. 316.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 201

Toen de Ambagtsheerlykheden van Amster-
veen, Slooten, en Slooterdyk, met het gene
'er toe behoort, eerst, in 't jaar 1529, ge-
kocht waren, werdt 'er, over dezelve, maar
één Ambagtsheer gesteld: 't welk geduurd
heeft, tot in 't jaar 1664, wanneer, over
Amsterveen, een byzondere Ambagtsheer
gesteld is. Naderhand, is de Ambagtsheer
van Amsterveen, ook eene enkele reis, tot
Ambagtsheer van Slooten enz. aangesteld
geworden. Doch veelyds zyn 'er, over
deze Ambagtsheerlykheden, twee byzon-
dere Ambagtsheeren geweest. Zy worden,
door Burgemeesteren van Amsterdam, ge-
steld. Zie hier eene Lyst der Ambagtsheeren
van Amsterveen:

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

AM-
BAGTS-
HEEREN,
van wege
den Stad.

1531. HEYMAN JACOBSZ. VAN OU-
DER-AMSTEL.

1541. CORNELIS SYBRANDSZ. BUIK.

1560. SIMON MAARTEN DIRKSZ.
VAN DE RUWIEL.

1574. JACOB GERRIT TEEUWSZ.

1579. M^r. WILLEM BARDESIUS.

1604. GERRIT BICKER.

——— JACOB DE GRAEF.

1624. ANDRIES BICKER.

1652. CORNELIS DE GRAEF.

De negen voorgaanden zyn, te ge-
lyk, Ambagtsheeren van Slooten
enz. geweest.

1664. M^r. SIMON VAN HOORN.

1667. M^r. LAMBERT REYNST.

1669. JOHANNES HUDDE. Hy werdt,
in 't zelfde jaar, ook Ambagtsheer
van Slooten enz.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

1704. M^r. NICOLAAS WITSEN.

1717. M^r. HENDRIK BICKER.

1718. M^r. JAN VAN DE POLL.

1746. M^r. JAN SAUTYN.

1748. M^r. GERARD AARNOUT HAS-
SELAER.

1766. M^r. GERRITHOOFTEGERRITSZ.

II. Schoon de Ambagtsheerlykheden van Ouderkerk en Diemen, twee eeuwen na de Ambagtsheerlykheid van Amsterveen, in 't bezit der Stad Amsterdam gekomen zyn, zullen wy, nogtans, derzelver Beschryving op die van Amsterveen laten volgen, om de Ambagtsheerlykheden, die de Stad in in Amstelland bezit, agtereen af te handelen, eer wy tot de anderen, die elders gelegen zyn, overgaan.

Ambagts-
heerlyk-
heid van
OUDER-
AMSTEL
of OUDER-
KERK.

Wy beginnen met de Ambagtsheerlykheid van

O U D E R K E R K ,

Naams-
reden.

of *Ouder-Amstel*, gelyk het grootste gedeelte van Amstelland, zo ver het aan de oostzyde des Amstels legt, beide in oude en laattere tyden, genoemd is (*r*), en nog tegenwoordig genoemd wordt. De naam van *Ouderkerk* is, vermoedelyk, aan dezen Ban gegeven, om dat de Kerk, in denzelven gestigt, ouder was, dan die van Amsterveen: waarom ook, aan Ouderkerk of Ouder-Amstel, de rang voor Amsterveen of Nieuwer-Amstel, te regt, schynt gegeven te worden

(*r*) Handv. bl. 315. Groot-Memor. N. III. f. 277 verso.

den (s). De Kerk van Ouderkerk draagt, ^{AM-}
 in eenen brief van den jaare 1323, reeds ^{BAGTS-}
 den naam van Kerspelkerk van *Oude Aem-* ^{HEERLYK-}
stele (t), die mede, in de brieven van den ^{HELDEN.}
 jaare 1334, hier voor (u) vermeld, voor- ^{Historie.}
 komt. Voor dat de Oude Kerk te Amster-
 dam gestigt, of tot eene Kerspelkerk ver-
 heeven was, dat is, voor den jaare 1300,
 gingen de ingezetenen van Amsterdam, te
 Ouderkerk, ter Kerke (v). De Ambagtsheer-
 lykheid van Ouderkerk is, na dat Amstel-
 land aan Holland gehegt was, tot in deeze
 eeuw toe, in den boezem der Graaflykheid
 verbleeven, zonder ooit, te vooren, ter
 Leen uitgegeven, verkogt, of verpand ge-
 weest te zyn. De Stad Amsterdam, in't jaar
 1529, de Ambagtsheerlykheid van Nieuwer-
 Amstel gekogt hebbende, bezat, als aanhang-
 fels van dezelve, verscheiden' Veeren over
 den Amstel, die al aan Koen van Oosterwyk
 waren opgedraagen geweest (w), en onder
 anderen, het Veer tegen over Ouderkerk,
 waar, in de oudste tyden, eene brug, en se-
 dert eene schouw gelegen hadt; doch, nader-
 hand, wederom eene brug gelegd is (x),
 die nog onderhouden wordt. Men hadt dus,
 uit eene Ambagtsheerlykheid, die Amster-
 dam toekwam, en, door middel van eene
 schouw, of over eene brug, welke door de
 Stad

(s) Zie hier voor, bl. 176.

(t) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 304.

(u) Bladz. 177.

(v) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 310.

(w) Handv. bl. 299.

(x) Resol. Vroedsch. N. II. 12 Juny, 21 Sept. 1613. f.
 31, 36 verso.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Stad onderhouden werdt, toegang tot het Ambagt van Ouderkerk, waarvan de Stad, al vroeg, den eigendom zocht te verkrygen. Doch byzonderlyk werdt hiertoe gearbeid, in 't jaar 1658, toen de Heeren Gecommitteerde Raaden van Holland dienstig gevonden hadden, eenigen der Graaflykheids Domeinen te gelde te maaken. De Vroedschap besloot toen, onder anderen, de Ambagtsheerlykheden van Ouderkerk en Diemen, voor de Stad, te koopen (y). Doch 't gelukte niet, ten dien tyde. By gelegenheid, dat de Stad Delft, in 't jaar 1674, de hooge Heerlykheid van Ryswyk, tusschen die Stad en den Haage gelegen, in pandschap zocht te verkrygen; werdt ook, by de Vroedschap van Amsterdam, beslooten, voor deeze Stad, eene vermeerdering van *Jurisdicctie* van twee honderd of drie honderd gaarden, en de hooge Heerlykheid van Ouderkerk en Diemen, voor eene redelyke somme, in pandschap te verzoeken (z). Doch dit verzoek is, of niet gedaan, of ten minste niet ingewilligd. 's Lands Staaten hebben zig, sedert ook, doorgaands, ongenegen getoond, om hooge Heerlykheden te verkoopen, of in pandschap uit te geeven. En de Stad heeft zig moeten te vrede houden, met zig, alleenlyk, de Ambagtsheerlykheden van Ouderkerk en Diemen, by aankoop, eigen te maaken; 't welk nogtans, niet voor 't jaar

(y) Resol. Vroedsch. Lt. B. 27 Nov. 1658. f. 66.

(z) Resol. Vroedsch. Lt. K. 17 Decemb. 1674. f. 153.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 205

jaar 1731, gelukt is; gelyk wy, elders (a), Am- omftandiger hebben aangetekend.

De Ambagtsheerlykheid van Ouderkerk of Ouder-Amftel, ten oosten langs den Amftel gelegen, ftrekt zig, van de Diemermeer in 't noorden af, langs 't gebied van Diemen, de Bylemer-Meer en Bylemer-landen, de Abkouder-Meer, Aasdom en Waveren, tot aan Waverveen in 't zuiden toe uit. Het gantfche Ambagt bevat, in deezen omtrek, vyf voornaame Polders, de groote Duivendrechtſche Polder, de kleine Duivendrechtſche Polder, de Holendrecht-Polder, de Bullewyk en de Hoep-Polder, of Ronde Hoep.

De GROOTE DUIVENDRECHTSCHEGROOTE POLDER, die meest uit Weiland beftaat, Duiven- doch waarin ook eenige Buitenplaatsen, langs drechtſche de ooftzyde des Amftels, gelegen zyn, wordt Polder. op agt honderd drie en negentig morgen en drie honderd roeden gerekend. Pas buiten Buurt deeze Polder, aan de Ringsloot der Diemer- aan den meer, legt eene fraaije buurt, die, naar een Omval. Huis en Buitenplaats, op den hoek van den Amftel gelegen, en, voormaals, den Omval, en nu Vryzigt genaamd, de Buurt aan den Omval heet. In deeze buurt, leggen eenige aar- genaame Lustplaatsen, en verſcheiden' Fabrieken, waaronder zyn twee Schuitenmaakers- werven, een Katoen-ftampmolen, eene Wol- wafſchery, eene Loodafchbrandery, en een Snuiftabaksmolen. Binnen de Polder aan de- zelfde Ringsloot, is ook eene Loodwitmaake- ry,

(a) II. Deel, XXIII. Boek, bl. 293.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Duiven-
recht.

ry, waartoe twee molens behooren. Ook staat hier, wat meer Landwaards in, een Oliemolen en nog een Snuiftabaksmolen. Wyders, heeft men, aan den Amstel, eene Katoendrukkery, voormaals, *het Molentje* genaamd. De buurt *Duivendrecht*, in welke eene Roomfche Kerk is, die, tegenwoordig, door eenen Weereidschen Priester, bediend wordt, legt, ten oosten, in deeze Polder, langs de *Duivendrecht-sche Laan*, die, van de Ringsloot der Diemermeer en *Duivendrechtsche brug* af, tot aan de *Ouderkerker Laan* toe loopt. In deeze buurt is eene School, waarvan de Schoolmeester, door 't Gerecht van Ouder-Amstel, wordt aangesteld. Ook heeft men 'er eene Brandspuit, ten dienste van de Polder en van de omleggende buurten. Twee Poldermolens ontlasten de Polder van overtollig water, en loozen 't in den Amstel. Een staat aan de Ringsloot der Diemermeer; de andere aan den Amstel, een weinig benoorden de Lustplaats *Strandvliet*. Zes Poldermeesters hebben het opzigt over de Polder. Zy worden uit de ingelanden gekoozen, en thans zyn drie derzelven ingezetenen van Amsterdam, waaronder een Regent van 't Gasthuis is, en drie opgezetenen van de Polder.

Kleine
Duiven-
rechtsche
Polder.

DE KLEINE DUIVENDRECHTSCHER POLDER, door welke, de Ouderkerker Laan, in de lengte, heenen loopt, wordt, nevens een gedeelte van de Binnen-Bullewyk, op vier honderd zes en dertig morgen gerekend, en vervat ook eenige Buitenplaatfen langs den Amstel, voor 't overige, meest uit Weiland bestaande. Zy staat onder 't op-

opzigt van vier Poldermeesters uit de ingelanden, thans allen ingezetenen van Amsterdam. Doch 't merkwaardigste, welk omtrent deeze Polder gevonden wordt, is het Dorp

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

OUDEKERK, omtrent een en een half uur gaans, of vier en twintig honderd roeden, zuidwaards van Amsterdam gelegen, en, waarschynlyk, het oudste Kerkdorp van Amsteland. Het legt, zeer vermaakelyk, langs de oostzyde des Amstels, behoorende de huizen der westzyde, gelyk wy reeds (b) hebben aangemerkt, niet tot Ouderkerk; maar onder Nieuwer-Amstel. De brug, over welke men, uit Nieuwer-Amstel, in Ouderkerk komt, behoorde ook, al van ouds, tot de Ambagtsheerlykheid van Nieuwer-Amstel, en derhalve, sedert het jaar 1529, aan de Stad Amsterdam, die 't Bruggeld, van tyd tot tyd, verpagt, en uit de penningen, die 'er van komen, de brug en de straat, aan den vleugel derzelve gelegen, onderhoudt. De Stad heeft, in 't jaar 1623, Octroi van 's Lands Staaten verkreegen, om tweemaal zo veel bruggeld te Ouderkerk te vorderen als zy plagt, ter gelegenheid, dat zy dienstig geoordeeld hadt, den Amsteldyk, bewesten den stroom, zo verre als de schouw van Dykgraave en Heemraaden van Nieuwer-Amstel zig strekte, te zanden, en daardoor bekwaam te maaken, om 's winters, zo wel als 's zomers, te kunnen gebruikt worden (c). En

Het Dorp
OUDER-
KERK.

van

(b) Hier voor, bl. 125.

(c) Handv. bl. 355. [110.]

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

van dien tyd af, is het bruggeld zeer veel hooger verpagt, dan te vooren. Het brengt, tegenwoordig, omtrent drie duizend guldens 's jaars op: fomtyds meer, fomtyds minder. De huurder houdt twee knechts, van welken de een, by dag, en de ander, by nagt, pakt op het ophaalen der brugge, ten dienste der doorvaarende schepen en schuiten, en op het ontvangen van 't bruggeld van voetgangers, paarden en rytuigen. Burgemeesteren van Amsterdam hebben, by eene schikking van den dertigsten October des jaars 1711, de opgezetenen van Ouderkerk, boven en beneden de tolbrug, klein Duivendrecht daar onder begreepen, tot aan de Plaats van *Jacob van Nuys*, nu [in 1766] *Goossen van Bommel* behorende, toe, doch verder niet, benevens die van de Bullewijk en Hoepolder of Ronde Hoep, voor hun en hunne huisgezinnen, vry verklaard van het bruggeld te Ouderkerk, zo als zy, van ouds, geweest waren, mids zy, alleenlyk, twaalf stuivers 's jaars betaalen. Doch deeze vryheid kan, ten opzichte van de schepen en schuiten, niet genooten worden, dan na dat men dezelve by den Pagter heeft aangegeven (d). Te Ouderkerk, is zeer sterke doortogt van veelerlei vaartuigen, met naame van Jaagschuiten, naar en van veele Steden en Dorpen van het zuidelyk gedeelte van Holland: ook van rytuigen en wandelaars: al 't welke veel leeven en vertiering brengt in het Dorp, welk, daarenboven, lugtig en

net

(d) Handv. bl. 356.

net betimmerd is, en drie en tagtig huizen AM-
 en honderd en twee huisgezinnen vervat. BAGTS-
 Het *Regthuis* plagt, voormaals, de wooning HEERLYK-
 van den Schout te zyn (*e*); doch wordt nu, HEDEN.
 grootendeels, verhuurd. Voor het zelve,
 staan de wapens van Amsterdam en Ouder-
 kerk, op twee houten pilaaren. In de Regt-
 kamer, staat een armstoel voor den Baljuw.
 De kussens voor de Schepenen en Buurt-
 meesteren zyn, met het wapen van het Dorp,
 bestikt. Beneden in 't Regthuis, is eene ge-
 vangenkelder. De *Kerk* is, in den jaare 1756,
 langs de zuidzyde, daar zy begon te zakken,
 van den grond af, herbouwd. Ter deezer
 gelegenheid, ontdekte men, in den grond,
 eene oude Doopvont van gehouwen graau-
 wen steen, van vooren, versierd met de
 beeldtenissen van Apostelen of Heiligen; en
 eenige oude doodkisten, zynde uitgehoolde
 stammen van boomen, met ronde deksels. De
 Doopvont, en ééne der doodkisten, voor een
 kind geschikt, heb ik, den elfden Juny des
 jaars 1766, hier nog gezien. Voorts, is de
 Kerk tamelyk ruim en licht, en voorzien,
 agter den Predikstoel, van een Choor, welks
 dak ver boven het dak der Kerke uitsteekt.
 Het hek, waarmede het zelve van den buik
 der Kerke afgescheiden was, is egter, al
 voor lang, weggenomen. 't Gestoelte van den
 Ambagtsheer, waarvoor 't wapen van Am-
 sterdam vastgehegt is, staat, in 't noorden,
 ter regterzyde van den Predikstoel. De
 Kerktooren is vierkant, en plagt eene hooge
 spits

(*e*) Resol. en Keurb. ter Ouder-Amstel, f. 29, 36.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

spits te voeren, die, door den geweldigen stormwind van den eersten Augustus des jaars 1674, tot aan het muurwerk toe, weggeslaagen werdt, en, sedert, wat laager, opgetrokken is. De Kerk, in 't jaar 1586, aan de Gereformeerden zynde ingeruimd, werdt, tot in 't jaar 1595, met de Kerk van Amsterveen, door éenen Predikant, bediend, en toen, met die van Diemen, vereenigd, van welke zy, in 't jaar 1606, gescheiden werdt: na welken tyd, zy haaren afzonderlyken Predikant gehad heeft. Hy wordt, na verkreegene handopening van den Ambagtsheer, die ook het regt van goed- of afkeuring heeft, verkooren, door den Kerkenraad, en door allen, die Ouderlingen en Diakenen geweest zyn. In het Dorp, staat eene Brandspuit, ten dienste van het zelve. De opgezetenen van Ouderkerk zyn meest winkeliers en handwerksluiden: ook eenige Renteniërs, en enkele visschers. Een weinig beoosten de Kerke van Ouderkerk, hebben de Portugeesche Jooden van Amsterdam een fraai Kerkhof, welk reeds omtrent agt morgen Lands beslaat, en zig, langs het water *de Bullewyk*, uitstrekt. Aan dit Kerkhof, heeft de Gravenmaaker of Oppasser, die, door de Parnassim der Natie, aangesteld wordt, eene vrye woning. De graven zyn met zerken gedekt: sommigen uit marmer gehouwen, en allen, met Hebreewsche en Portugeesche, of Spaansche graffschriften voorzien. Eenigen zyn, met beeldwerk, en enkelen, met de stamwapens van aanzienlyke Lyken, versierd. Het Kerkhof is omringd

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 211

ringd van eene smalle Laan, die, door zul-
 ken, welken van 't Priesterlyk geslagt zyn, AM-
 BAGTS-
 HEERLYK-
 HEDEN.
 betreden wordt, wanneer dezelve de be-
 graafenis hunner vrienden of nabestaanden
 verzellen. Agter 't Kerkhof, legt nog een
 groot stuk Lands, de Natie toebehoorende,
 waarmede de begraafplaats, des noods, zou
 kunnen vergroot worden. Men rekent, dat
 hier, jaarlyks, omtrent honderd Lyken be-
 graaven worden.

De Holen-
 drechter-
 Polder. **HOLENDRECHTER-POLDER**, zuid-
 oostwaards van de kleine Duivendrechtſche
 Polder gelegen, wordt, ten zuiden, bespoeld
 van het water *de Holendrecht*, welk in de Ab-
 kouder-Meer loopt: doch 't water deezer
 Meer wordt, door een klein Sluisje of Ver-
 laat, welk, door de Holendrecht-Polder,
 de kleine Duivendrechtſche Polder en de
 Binnen-Bullewyk, onderhouden wordt, uit
 de Holendrecht, gekeerd. Diergelyk een
 verlaat legt 'er ook aan den *Voetangel*, om
 't Stigſch water van de *Winkel* te keeren.
 De Holendrecht-Polder bevat vier honderd
 twee en twintig morgen, twee honderd en
 agt roeden goed Weiland. De eenige Pol-
 dermolen ſtaat aan de Holendrecht, een wei-
 nig bewesten de Abkouder-Meer. De Stad
 Amsterdam bezat vry wat lands in deeze Pol-
 der, lang voor dat zy de Ambagtsheerlyk-
 heid van Ouder-Amſtel in eigendom ver-
 kreeg, en was, in 't jaar 1633, met de ove-
 rige ingelanden, wegens de beheering der
 Polder, overeengekomen. De overeenkomst
 werdt bevestigd, by Octroi van 's Lands
 Staaten van den drie en twintigſten Novem-

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

ber des jaars 1637. Sedert, werdt de Polder bekadykt, en op Stads land een Watermolen gezet. Ook was men overeengekomen, om jaarlyks vier perfoonen uit de ingelanden te kiezen, drie van welken de regtspraak hebben zouden over de breuken, die, door den vierden, zynde den oudsten in dienst, naar dykrecht, zouden worden ingevorderd. Het maaken van Keuren en het schouwen der Polder-dykaadje werdt ook aan deeze vier Perfoonen gesteld (f). Doch na dat de Stad haare Landeryen in deeze Polder, van tyd tot tyd, verkogt heeft (g), is 'er verandering gekomen in 't bewind over de Holendrecht, welk nu, met de *Binnen-Bullewyk*, in 't gemeen de *Bullewyk* genaamd, staat aan zes Poldermeesters, zynde thans vier ingezetenen van Amsterdam, en twee opgezetenen der Polders.

Bullewyk.

De BULLEWYK, zuidwestwaards van de Holendrecht-Polder, aan een water, ook de *Bullewyk* genaamd, welk uit de Holendrecht in den Amstel loopt, gelegen, en in *Binnen-Bullewyk* en *Buiten-Bullewyk*, welk laatste, eigenlyk, in den ring der Hoep polder legt, onderscheiden, wordt, zo ver zy afzonderlyk bepolderd, en *Binnen-Bullewyk* genaamd is, op niet meer dan twee honderd en dertig morgen vyf honderd twee en negentig roeden gerekend, en bestaat uit Weiland en eenige aangename Lustplaatsen, die, langs het water de *Bullewyk*, zyn aangelegd. On-

(f) Handv. bl. 439.

(g) Regist. der verkogte Erven ter Thesaurie, N. X. f. 164, 167 verso. N. XI. f. 38 verso, 39 verso.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 213

Onder dezelve, munt, in grootte, uit het *AM-Reigersbosch*, welk zig, met zyne Landeryen, door de Holendrecht-Polder, tot aan den Broeker-weg toe, uitstrekt. Wy hebben, elders (*b*), reden gegeven, waarom sommigen, hier, ten onregte, onzes agtens, een Lusthuis der Heeren van Amstel gezocht hebben. De eenige Poldermolen van de Bullewyk staat, aan 't begin van 't water van dien naam, een weinig bewesten 't verlaat by den Voetangel.

De HOEP-POLDER of RONDE HOEP, die tusschen den Amstel, het water de Bullewyk, en het water *de oude Waver*, beslooten is, is de grootste Polder van Ouder-Amstel, en wordt gerekend vyftien honderd zes en twintig morgen, vier honderd drie en zeventig roeden, meest schoon Weiland, te bevatten. In dezelve, leggen verscheiden buurten, als de *Oostzyde van Waardhuizen* en van de *Zwaluwen-buurt* langs den Amstel, en de *ryke Waveren* langs het water de oude Waver. Ook staat, in deeze Polder, eene Roomsche Kerk, aan het water de Bullewyk, die thans, door eenen Weereldschen Priester, bediend wordt. In de Ronde Hoep, staan drie Poldermolens, een aan de oude Waver, een stuk wegs ten noorden van de buurt aan de *Stokkelaars-brug*, by welke, men eene Biersteekery heeft; een aan den Amstel en de oostzyde der *Zwaluwenbuurt*, en een aan de Bullewyk, dicht by de Begraafplaats der Portugeesche Jooden. Over de Molenwa-

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Hoep-
der of
Ronde
Hoep.

(*b*) II. Deel, I. Boek, bl. 32.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

tering of Molenvliet van deezen laatsten, legt eene kleine houten brug, die, omtrent den jaare 1649, door de Stad Amsterdam, gemaakt is, onder voorwaarde, dat dezelve, door de Hoep-Polder, zou onderhouden worden (i). In deeze Polder, is, niet verre van den Amstel, de Kruidmaakery *Sollenburg* verplaatst, die, in 't jaar 1758, op den Overtoomschen Weg, gesprongen was (k). By de Stokkelaars-brug, staat eene Brandspuit, ten dienste van het Ambagt. De Ronde Hoep staat onder 't bewind van vyf Poldermeesters, zynde thans drie ingezetenen van Amsterdam en twee opgezetenenen van de Polder.

Volgens de Lyst der Verpondingen van den jaare 1632, stonden, in Ouder-Amstel of Ouderkerk, niet meer dan een honderd twee en zestig huizen: welk getal, volgens de Lyst van den jaare 1732, tot twee honderd negen en veertig huizen en vier molens vermeerderd is. Doch thans staan in het Dorp drie en tagtig, in de Ronde Hoep vier en zeventig huizen, waaronder een Koorenmolen, en in de overige Polders honderd zeven en twintig huizen, waaronder vyf molens; samen twee honderd vier en tagtig huizen, waaronder zes molens.

Regeering van
Ouder-
Amstel.

De Regtbank van Ouder-Amstel wordt, te Ouderkerk, even als te Amsterveen, in 't *Crimineele*, waarin, ook Waverveen, te Ouderkerk, te regt staat, door den Baljuw van Amstelland en zeven *Schepenen*, gespannen; en in 't *Civile*, door den *Schout*, die, door Burgemeesteren van Amsterdam, als Am-

bagts-

(i) Groot-Memor. N. III. f. 277 verso.

(k) Zie IV. Deel, I. Boek, bl. 263.

bagtsheeren, wordt aangesteld, en dezelfde ze-
 ven Schepenen. De laatsten werden, eertyds,
 jaarlyks, op den tweeden February; doch,
 sedert eenige jaaren, in 't begin van Maart,
 door den aangestelden Ambagtsheer, gekoo-
 ren, uit een dubbel getal, door de dienende
 Schepenen, benoemd. Voorts, heeft het Ge-
 regt van Ouder-Amstel eenen *Secretaris*, die
 ook, door Burgemeesteren van Amsterdam,
 in dezelfde hoedanigheid, wordt aangesteld,
 en te Amsterdam woont. De gewoonlyke
 regtdag is, te Ouderkerk, op den eersten
 Dingsdag in elke maand. Over de gemeene
 zaaken van het Ambagt, hebben, wyders,
 vier *Buurtmeesters*, nevens Schout en Sche-
 penen, het bewind. Zy gaderen niet alleen,
 gelyk onder Nieuwer-Amstel; maar maaken
 ook, nevens Schout en Schepenen, de om-
 meslagen. Jaarlyks, gaan 'er drie van de vier
 af, wordende derzelver plaatsen vervuld,
 door den aangestelden Ambagtsheer, uit een
 agttal, voor de helft, door Schepenen, en
 voor de helft, door Buurtmeesteren, be-
 noemd. De benoeming beide van Schepe-
 nen en Buurtmeesteren geschiedt ten over-
 staan van den Schout. Wyders, zyn 'er drie
Armmeeesters, van welken, jaarlyks, twee
 afgaan, welker plaatsen, door den Ambagts-
 heer, uit een drietal, door den aanblyvenden
 en de afgaanden benoemd, vervuld worden.
 Het eene jaar, dienen twee Gereformeerde
 en een Roomschgezinde, en het andere jaar,
 een Gereformeerde en twee Roomschgezin-
 de Armmeeesters. Ook heeft men 'er twee
Kerkmeesters, van welken 'er, jaarlyks, een

AM-
 BAGTS-
 HEERLYK-
 HEDEN.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

afgaat, in wiens plaats, de Ambagtsheer, uit een tweetal, door den aanblyvenden en afgaanden benoemd, een' ander' kiest: en twee *Broodweegers*, die, door den Ambagtsheer, Schout en Schepenen, aangesteld worden, en een jaar of langer dienen, naar welgevallen. De *Koster*, door 't Geregt, gehoord zynde, wordt, door den Ambagtsheer, gekooren. De Ambagtsheer stelt ook een' *Gravenmaaker* en een' *Tker* aan; en vier *Marktschippers* op Amsterdam, een van het Dorp, een van de ryke Waveren en twee van de Nes.

De Dorps-rekening wordt, jaarlyks, op den eersten Regtdag in Maart, wanneer ook de gewoonlyke verandering der Regeeringe geschiedt, door Buurtmeesteren, gedaan aan den Ambagtsheer en Schout en Schepenen; en daarna, door den Secretaris, den volke, van de puije van 't Regthuis, voorgelezen. De Kerk- en Armmeesteren doen, ten zelfden tyde, rekening.

De volgende Heeren zyn, federt het aankopen deezer Heerlykheid, door Burgemeesteren van Amsterdam, tot Ambagtsheeren aangesteld:

1731. EGIDIUS VANDEN BEMPDEN.

1738. M^r. JAN SIX.

1749. WILLEM GIDEON DEUTZ.

1757. JAN CALKOEN.

III.
Ambagts- van
heerlyk-
heid van
DIEMEN.

Wy komen nu tot de Ambagtsheerlykheid

DIEMEN,

die, op den zelfden tyd als die van Ouderkerk, in 't jaar 1731, door de Stad, werdt

aan

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 217

aangekocht (l). Zy legt, tusschen de Wa- AM-
tergrachts. of Diemermeer, ten westen, en BAGTS-
den Ban van Muiden, ten oosten, en grenst, HEERLYK-
ten zuiden of zuidwesten, aan de Bylemer- HEDEN.
meer en groote Duivendrechtsche Polder, Gelegen-
en ten Noorden, tot over den Zeedyk, aan heid.
't Y.

Het Ambagt heeft zynen naam naar het Naams-
water *den Diem*, welk, uit de Ringsloot der reden,
Bylemermeer komende, door de Diemerdam-
mer-fluis, gemeenschap met het Y heeft, en
den Ban van Diemen in twee deelen scheidt.
Het Gerecht van Diemen, of *Demen*, gelyk Oudheid.
het, oudtyds, genoemd werdt, wordt reeds
vermeld, in eenen brief van Otto van der
Lippe, Bisschop van Utrecht, van den jaare
1225, en plagt, door de Heeren van Am-
stel, voor de helft, in pandschap gehouden
te worden van het Stigt (m). De opgezete-
nen van deezen Ban schynen, in onze oude
Chronyken, ook op het jaar 1170, gedagt
te worden; lezende men, in ééne derzelven,
dat de Kennemers, in 't gemelde jaar, van
eenen zwaaren watervloed overvallen zynde,
door die van Diemen, met schuiten [*navibus*
Dimensibus], geholpen werden (n). Zy plag-
ten, van ouds, den Graave, in zyne krygs-
togten te water, met zestien riemen te die-
nen; doch werden, om hun onvermogen, in
't jaar 1389, op dertien en een halve, en in 't
jaar

(l) Zie II. Deel, XXIII. Boek, bl. 293.

(m) Vide MATTH. de Jure Gladii. Cap. XXV. p. 424.
en hiervoor, II. Deel, I. Boek, bl. 10, 24.

(n) WILHELM. PROCURAT. ad annum 1170. in MATTH.
Analect. Tom. II. p. 464.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

jaar 1390, op agt riemen gesteld (o). De Ambagtsheerlykheid van Diemen, met de andere goederen van den Huize van Amstel, aan Guy van Henegouwen, en, naderhand, aan de Graaven van Holland gekomen zynde, is in de Graaflykheids Domeinen gebleeven, tot dat zy, in 't jaar 1731, aan de Stad Amsterdam verkogt geworden is.

Verdee-
ling.

Het Geregte of de Ban van Diemen is, van ouds, onderscheiden geweest, in vier Buurten, Over-Diemen, Bovenkerk, Buitenkerk en Outersdorp: en deeze verdeeling wordt, nog tegenwoordig, gevolgd, in 't gaderen der Dorps-lasten; om welke lasten, die, jaarlyks, zes of zeven honderd guldens be- loopen, over de opgezetenen van het Ambagt, en over zulken, die, buiten 't Ambagt woonagtig, hunne eigene vaste goederen binnen 't Ambagt gebruiken, om te slaan, Schout, Schepenen en Buurtmeesteren, by Octroi van 's Lands Staaten van den dertig- sten October des jaars 1755, gemagtigd zyn.

Over-
Diemen.

In OVER-DIEMEN, gelegen, ten zuid- oosten van 't water den Diem, en ter weder- zyde van de Trekvaart naar Muiden, leg- gen, behalve de buurt van dien naam, ver- scheiden' Polders, als de *Diemerdammer-Pol- der*, de *Hopmans-Polder* en de *School-Polder*, welke twee laatsten, op honderd vyf en negentig morgen, vyf honderd roeden be- groot zyn, ten noorden, en de *Oude-Stam- mer-Polder*, de *Oude Kicken-Polder*, en de *Oude Gaasper-Polder*, ten zuiden van de Mui- der

(o) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 516, 565.

der Trekvaart. De laatstgemelde Polder legt, gedeeltelyk, onder 't Geregt van Weesperkarspel, en de drie laatstgemelde Polders maaken, met vier anderen, ook onder 't Geregt van Weesperkarspel leggende, eene gemeene Polder uit, de *Gemeenschaps-Polder* genaamd, die, in 't geheel, zeven honderd zes en twintig morgen, vier honderd agt en veertig roeden groot gerekend wordt. In Over-Diemen, staat ook de eenige Roomsche Kerk van den gantschen Diemer-Ban, naar welke men, van Diemen en Diemerbrug, over de *Vinkenbrug*, den naasten toegang heeft. Zy is, omtrent den jaare 1630, gestigt, en lang, met de Roomsche Kerk van Durgerdam, vereenigd geweest. Tegenwoordig, wordt zy, door eenen Weereldschen Priester, bediend. De *Diemerdam*, by welken, maar één huis staat, legt ook in Over-Diemen, aan den Diemerdyk en 't water den Diem, in welk water, een der twee uitwaterende sluizen van den Diemerdyk (de andere is de *Ypesslooter-sluis*) legt, die, hierom, den naam van *Diemerdammer Sluis* draagt. Wy zullen 'er, beneden, in de Beschryving van het Hooge Heemraadschap van den Zeeburg en Diemerdyk, nader van handelen. By Diemerdam, ruim honderd roeden boven eenen kleinen inham van 't Y, de *Mullem* genaamd, staat de gewoonlyke steenen mylpaal, die de uitgestrektheid van 't Ban- en Vangregt der Stad Amsterdam aanwyft. De *Diemerdammer Polder*, die, zuidoostwaards van Diemerdam, tegen den Muiderban legt, en thans maar negen en

twin-

AM-
BACTS-
HEERLYK-
HEDEN.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

twintig morgen drie honderd vyftig roeden groot gerekend wordt, is, gedeeltelyk, tot verbetering van den Diemerdyk, verdolven, waarom derzelver Ringdyk niet meer onderhouden wordt. De Molen van de School- en Hópmans-Polder ontlaft de Diemerdammer-Polder van het overtollig water.

Boven-
kerk.

De Buurt BOVENKERK legt, ten noorden en ten zuiden van eene oude vaart, de *Rykersloot* genaamd, die, van de Hardveldsche, tot by de Vinkenbrug, in den korten Diem loopt, en een gedeelte der Muider-Trekvaart uitmaakt. Bovenkerk wordt, in Boven-Rykersloot en Beneden-Rykersloot, onderscheiden. *Boven-Rykersloot* bestaat uit een gedeelte van de *Venfer-Polder*, welks overig en zuidelyk gedeelte tot Ouderkerk en tot de Hoog-Bylemer behoort. De Landen deezer Polder zyn, volgens Oëtroi van den vyfden May des jaars 1638, met eene zwaarder Kaade, omringd geworden (*). *Beneden-Rykersloot* vervat de *Diemer-Polder*, aan den Landweg en Kerkvaart, die, volgens Oëtroi van den vyftienden July des jaars 1641, bepolderd is (†), en thans drie honderd zeven en dertig morgen, drie honderd twee en veertig roeden groot gerekend wordt; en een gedeelte van de Polder de *Veentjes*, langs de Ringsloot der Diemermeer, welks overig gedeelte onder Buitenkerk legt. De aanzienlyke buurt *Diemerbrug* legt aan den Diemerweg en Rykersloot, uit welke, de vaart van Amsterdam naar Muiden voortgegraaven is. In deeze buurt,

De buurt
Diemer-
brug.

(*) Zie Bylaagen, Lr. E.

(†) Zie Bylaagen, Lr. F.

buurt, staan veel meer en veel beter huizen, AM-
 dan in het Dorp Diemen. Ook zyn hier ver- BAGTS-
 scheiden' neeringryke herbergen. De brug, HEERLYK-
 naar welke, de buurt haaren naam, en die HEDEN.
 de Stad Amsterdam in pagt heeft van de
 Graaflykheid, legt over de Rykersfloot,
 loopende in de gemelde vaart, sedert het
 graaven van welke, omtrent den jaare
 1640, de buurt, in getal van huizen, sterk
 toegenomen is. Ook moeten alle schui-
 ten en rytuigen, die, van Amsterdam, langs
 den naaften weg, naar Muiden, Naarden en
 Weesp willen, de Diemerbrug voorby: 't
 welk veel leevens en gewoels, in deeze
 buurte, veroorzaakt. De Trekvaarten van
 Muiden en Weesp loopen, aan de Diemer-
 brug, samen, en tusschen de twee vaarten,
 legt hier een driehoekig stuk Lands, welk
 der Stad Amsterdam toekomt, en het *Verkens-*
Eiland genaamd wordt. Het is een overge-
 bleeven gedeelte van het land, welk, tot
 het graaven der Weesper Trekvaart, uit de
 Venfer-Polder, aangekocht was. Het is vyf-
 tien morgen, honderd vyf en vyftig en drie
 vierde roeden Amsterdamsche maat groot.

Onder de Buurt **BUITENKERK**, behoort Buiten-
 de *Buitendyksche Polder*, buiten den Zeedyk kerk.
 tegen 't Y gelegen, en bestaande uit zeer
 goed hooiland, op welks etgroen vee geweid
 wordt. De kaade deezer Polder is, ter oor-
 zaake van 't wegspoelen der Landen, dikwils,
 en laatstelyk in 't jaar 1763, binnenwaards,
 gelegd. De Polder wordt een en zestig mor-
 gen, zes honderd zeventig roeden groot ge-
 rekend. Voorts, leggen hier, binnenwaards,

te-

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Het Dorp
Diemen.

tegen den dyk, twee kleine Braakjes, *Van Van Tydens Waade* en *Akkers Waade* genaamd. Doch 't voornaamste van de Buurt Buitenkerk is het Dorp DIEMEN zelf, welk, aan den Diemer weg, en aan eene vaart, die naar de Ringsloot der Diemermeer loopt, en de *Kerkvaart* genaamd wordt, gelegen is. De Kerk van Diemen, die, in 't jaar 1572, door het Staatsch Krygsvolk onder den Graave van der Mark, verbrand werdt, is een oud, doch tamelyk wel geschikt gebouw, welk, in den jaare 1744, merkelyk, verbeterd is. 't Gewelf is, van binnen, beschilderd met de verbeelding van eenige aloude Voorzeggingen, en van de vervulling der zelve, in den persoon des Zaligmaakers. Doch het schilderwerk is, gedeeltelyk, vergaan, door ouderdom. Agter den Predikstoel, die, voor eenige jaaren, verzet is, staat het oud gestoelte van den Baljuw van Amstelland. 't Gestoelte van den Ambagtsheer, voor welk, het wapen van Amsterdam gesteld is, staat ter regter zyde van den Predikstoel. De Tooren der Kerke heeft eene sierlyke spits, die, meer dan eens, vernieuwd is; doch eenigszins scheef staat. De Predikant wordt, door den Kerkenraad, verkooren, na verkreegene handopening van den Ambagtsheer, die 't regt van goed- en afkeuring heeft. Het zogenaamde Regthuis van den Diemerban, zynde eene herberg, staat omtrent de Kerk; doch behoort het Ambagt niet in eigendom toe. Ook komt het Geregt hier, tegenwoordig, alleenlyk des Zomers, byeen. Des Winters, vergadert het,

het, gemeenlyk, in eene herberg aan de Diemerbrug. Voorts, staan de meeste huizen van Diemen niet dicht by de Kerk; maar hier en daar, door 't Land verspreid. Van de geschiedenissen van Diemen weten wy, behalve 't gemelde, niets byzonders aan te tekenen, dan dat 'er, op den elfden Juny des jaars 1652, in eens Bakkers huis, brand ontstaan is, waardoor tien huizen, en daar onder het Regthuis verteerd werden. Tot voorkoming van diergelyken ramp, heeft het Ambagt, tegenwoordig, twee Brandspuiten, waar van de eene, in de Kerk te Diemen staat, en de andere, in een huisje aan de Diemerbrug.

De Buurt **OUTERSDORP** legt westwaards van het Nieuwe Diep, binnen den Diemerdyk, en paakt aan de Vryheid der Stad Amsterdam. By deeze buurt, beneden tegen den dyk binnenwaards, hebben de Hoogduitsche Jooden van Amsterdam een Kerkhof aangelegd, waar de geringsten onder hen begraaven worden. Men vindt 'er geene zerken; maar alleenlyk staande platte paalen, met opschriften, op de graven. De aanzienlyksten hebben eene Begraafplaats by Muiderberg, tusschen Muiden en Naarden. Een gedeelte van Outersdorp, ter grootte van omtrent vyf en zestig morgen, legt binnen den ring der Outewaaler- of Over-Amstel-Polder. Oostwaards van Outersdorp, lagen, van ouds, de buurten *Jaap-Hannes* en *Tpesloot*, die, door het doorbreken van den Diemerdyk, welk het *Nieuwe Diep* veroorzaakt heeft, geheellyk, zyn weggeraakt. 't Gemeene-Lands-Huis van

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Outers-
dorp.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

van den Diemerdyk, en de Buitenplaats *Ruimzicht*, voormaals de Traankookery van *Jean Tourton*, staan nog op *Jaap - Hannes*. Doch op *Ypesloot*, staat maar één huis, het *Visschershuis* genaamd. De herberg *Zeeburg*, aan den Diemerdyk, tusschen Outersdorp en *Jaap - Hannes*, die 't Oude-zyds-Huiszitten-Huis toekomt, is, in 't jaar 1766, grootendeels, vertimmerd. Ten zuidoosten van 't Nieuwe Diep, legt een stuk Rietland, welk aan de gemeene Waarschappy van den Diemerdyk toebehoort.

Van ouds, hebben, door den Diemberban, twee Heerenwegen gelooopen, die nog in wezen zyn: de een, van den Afloop naar Diemen, door Diemen en Diemberbrug, naar Ouderkerk, en de andere, van Diemerdam, langs den Diem, en over de Vinkenbrug, die, eerst na 't graaven der *Muiders Trekvaart*, gelegd is, langs de *Bylemermeer* en de *Gaasp*, naar *Weesp*. Beide deeze Wegen zyn, reeds voor de bepoldering der Landen, in wezen geweest; gelyk klaarlyk te zien is, uit de oude Kaarte van *Joost Jansz.* van den jaare 1575, van welke een gedeelte, voor de *Handvesten van Amsterdam*, geplaatst is. Schout en Schepenen van Diemen hebben, zo ver men geheugen mag, deeze twee wegen, als zynde Heerenwegen, geschouwd. Ook zyn zy, in 't bezit van 't regt hiertoe, ten opzichte van den eerstgemelden weg, tegen de meening van Poldermeesteren van de *Venfer-Polder*, bevestigd geworden, by eene Sententie van den Hoogen-Raade van den agt en twintigsten

sten September des jaars 1755. Ten opzig- ^{Am-}
 te van het zelfde regt over den anderen weg, ^{BAGTS-}
 daar dezelve langs de Gaasp loopt en de ^{HEERLYK-}
Stammerdyk genaamd wordt, hangt het ge- ^{HEDEN.}
 ding, tegenwoordig [1766], nog onafge-
 daan, voor den zelfden Hoogen Raade.

In de Lyft der Verpondingen van den
 jaare 1632, werdt Diemen met de Diemer-
 meer gerekend op een duizend twee en
 zeventig morgen Lands. Doch de Diemer-
 meer, sedert, een byzondere Geregtsban
 geworden zynde, is Diemen alleen, in de
 Lyft van den jaare 1732, aangeslaagen voor
 een duizend negen en zestig morgen, ze-
 ven honderd zeven en zestig en een halve
 roeden Lands, van agt honderd roeden ier-
 der morgen. In de eerstgemelde Lyft, wer-
 den, in Diemen en de Diemermeer, een en
 negentig, en in de andere, voor Diemen en
 Diemerdam, honderd en dertien huizen ge-
 steld.

In 't *Crimineele*, spant de Baljuw van Am- ^{Regt-}
 stelland, met zeven *Schepenen*, de Vierschaar ^{bank en}
 over den Ban van Diemen, in 't zogenaam- ^{Regee-}
 de Regthuis van het Dorp, of aan de Die- ^{ring.}
 merbrug. De Schout zit, met dezelfde Sche-
 penen, ter zelfder plaatsen, over *Civile*
 zaaken, gewoonlyk, op den eersten Satur-
 dag in elke maand, te regt. Vyf van de
 zeven Schepenen worden, jaarlyks, tegen
 den tweeden February, op welken dag, zy
 in dienst treden, gekooren, door den
 aangestelden Ambagtsheer. De twee oud-
 ste Schepenen blyven, gemeenlyk, nog
 een jaar, in dienst; schoon 't aan den

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEIDEN.

Ambagtsheer staat, dezelve allen zeven te doen afgaan. Burgemeesteren van Amsterdam stellen, als Ambagtsheeren, sedert het jaar 1731, den Schout en eenen Secretaris, welke twee ampten, sedert het jaar 1728, door dezelfde personen, bekleed zyn. De Schout heeft regt om beesten te schutten, ook op den Zeedyk, in gevolge der Handveste van Hertoge Albrecht van den jaare 1387 [1388] (p). Het schuthok staat aan de oostzyde van den Afloop naar Diemen; binnensdyks. Voorts, zyn 'er zes *Buurtmeesters*, die, nevens Schepenen, stem hebben in alle Dorpslasten. Zy dienen maar één jaar, en worden, door den aangestelden Ambagtsheer, gekooren, uit een dubbel getal, door de afgaanden benoemd. Schepenen stellen, wyders, drie *Armmesters*, die drie jaaren dienen; doch van welken, jaarlyks, één afgaat. De drie *Kerkmeesters* dienen, van gelyken, drie jaaren, gaande 'er ook, jaarlyks, één van af. De Ambagtsheer vervult de plaats van den afgaanden, uit een drietal, door Kerkmeesteren benoemd. De Arm- en Kerkmeesters doen, jaarlyks, rekening aan den Ambagtsheer, ten overstaan van Schout en Schepenen. De Ambagtsrekening en die der Verpondingen geschiedt ook aan den Ambagtsheer, en in 't openbaar, door Schout, Schepenen en Buurtmeesteren. Schout en Schepenen stellen, op voorslag van den Schout, twee *Broodweegers*, die een jaar dienen. De Ambagtsheer stelt, wyders, den *Ceregtsbode*, een *Gravenmaaker*, een *Tker*, een

een' *Marktschipper* van Diemen en Die-
merbrug op Amsterdā en twee *Verken-*
schouwers. De *Koster* wordt, even als onder <sup>AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.</sup>
Ouderkerk, aangesteld. De gemeene Dorps
Armen worden onderhouden, uit de maan-
delyksche Collecte, die, door de Armmees-
teren, geschiedt. Ook deelen zy, met de
Diaconie-Armen, 't gene, onder 't begraa-
ven, en in de Boffen, die in de herbergen
hangen, gecollecteerd wordt. Wyders, heb-
ben zy hun aandeel van de rantsoenen der mid-
delen op de verteeringe, die, voormaals,
verpagt werden, en van de rantsoenen der
vaste goederen en beesten, die in 't openbaar
worden verkogt. Eindelyk, wordt 'er, ten
hunnen behoefte, ook een Armengeld betaald
van de Turf, die in 't Ambagt wordt op-
gedaan. De Diaconie en Armmeesteren van
Diemen hebben, op den twaalfden January
des jaars 1745, te gelyk met die van Ouder-
Amstel, Waveren, Waverveen en Nieuw-
koop, Octroi verkreegen, om te mogen er-
ven van zulken, die, door hen, onderhou-
den geweest zyn, en zonder nakomelingen
overlyden; mids geen' uitkoop gedaan heb-
bende.

Zie hier de naamen der Ambagtsheeren
van Diemen, die, van 't jaar 1731 af, door
Burgemeesteren van Amsterdam, zyn aan-
gesteld.

1731. GERRIT CORVER.

1750. M^r. PIETER RENDORP.

1761. M^r. GUALTERUS PETRUS BOU-
DAAN.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

De Dorpen van Amstelland en Gooiland hebben, by eene Handvest van Hertoge Albrecht van den vyftienden Maart des jaars 1387 [1388], verkreegen, dat een der twee partyen, die geschil met elkanderen hadden, op kosten van hem, die in 't ongelijk gesteld zou worden, by Schepenen van Amsterdam, vonnis zou mogen doen haalen: welke gewoonte, tot op deezen tyd toe, stand gehouden heeft (q). Zie hier de woorden der Handveste, waaraan zy haaren oorsprong verschuldigd is: *Voort soo en sal men geen vonnissen beroepen, in gheene Dorpen in onsen Lande voorschreven: maer waer eenigh man van der eener partye, die dat vonnisse aenginghe, ende des begeerde, soo souden die Schepenen dat Vonnisse halen tot Amstelredamme, op der geenre kost, die in den onrecht bevieler. Ende soo wes die Schepenen van Amstelredamme voor recht uytgaven, dat soude voortgaen* (r). By een Advys van Haagfche Regtsgeleerden van den zestienden April des jaars 1604, is verstaan, dat dit Privilegie zig ook tot *Crimineele* zaaken uitstrekt (s). Ook is niet zonder voorbeeld, dat de Baljuwen van Amstelland, in *Crimineele* zaaken, vonnis by Schepenen van Amsterdam gehaald hebben (t).

De

(q) Zie't Vonnissen-Register ter Secretarje, en StadsMissiven N. X. f. 156 verso, XI. 2 verso.

(r) Handv. bl. 71. [7.]

(s) Register van diverse Sentent. ter Secretarje berustende, f. 126.

(t) Zie't Vonnissen-Regist. op 24 Aug. 1667, 14 April 1668 en 31 January 1669.

De Ambagtsheerlykheden, die de Stad in Amsteland bezit, hebbende afgehandeld, gaan wy nu over, tot de eenige Ambagtsheerlykheid, Amsterdam in Kennemerland toekomende, zynde die van

S L O O T E N,

met het gene 'er, van ouds, onder begreepen geweest is, te weten, SLOOTERDYK, OSDORP of *Ooftdorp*, de GEER, of *Vrye Geer*, en de VRYE AMBAGTEN. Zy legt ten westen van de Vryheid der Stad, en van het water *de Schinkel*, en strekt zig, zuidwaards en westwaards, tot aan de Nieuwe en Haarlemmer-Meer, en over halfwege Haarlem, en Noordwaards, tot aan den Haarlemmer- of Spaarnedammer-dyk en 't Y toe, uit. Het Ambagt van Slooten is, reeds in 't jaar 1303, door Graave Jan den II., voor drie honderd en tagtig ponden Hollandsch, verpand geweest aan *Dirk van Haarlem Simonszoon*, onder beding, dat hy het, ten regten Leen, van de Graaflykheid houden zou, zo 't, in den tyd van drie jaaren, niet wederom geloft werdt (*u*). 't Zy dat dit geschied, of dat het Ambagt, anderszins, door het Zoonloos overlyden van Dirk van Haarlem, of van eenen zyner mannelyke nazaaten, wederom aan de Graaflykheid vervallen zy; 't is ten hoogste waarschynlyk, dat Vrouw *Margareet van Kleeve*, in laater' tyd, gelyk met andere Heerlyke

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

IV.
Ambagts-
heerlyk-
heid van
SLOO-
TEN,
SLOO-
TERDYK,
OSDORP,
de VRYE
GEER en
de VRYE
AMBAG-
TEN.

Historie.

(*u*) B. VAN SANTEN Handv. van Kennemerl. bl. 259.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

goederen, door haaren Egtgenoot, Hertoge Albrecht, met het zelve, verlyd geworden is. Immers, men vindt haar, in 't jaar 1405, en haare Zuster, *Catharina van Kleeve*, in 't jaar 1411, in 't bezit van dit Ambagt (v). Hoe 't, sedert, te gelyk met het Ambagt van Amsterveen, in bezit van 't Huis van Brederode geraakt zy, hebben wy, hiervoor (w), aangetekend: ook hoe zig de Stad Amsterdam, in 't jaar 1529, de Ambagtsheerlykheden van Slooten en Amsterveen, door aankoop, heeft eigen gemaakt. Beide deeze Ambagtsheerlykheden omringen de Stad en derzelver Vryheid aan de Landzyde: zo dat, door het aankopen derzelven, de geschillen, die, anderszins, ligtelyk, over de grenscheiding ontstaan konden, voortaan, of niet konden voorvallen, of gemakkelyk konden bygelegd worden. De Amsterdammers bezaten, al vroeg in de veertiende eeuw, Land in het Ambagt van Slooten. Wy hebben, elders (x), gewag gemaakt van een geschil, welk, tusschen hen en de opgezetenen van het Ambagt, ontstaan was, en, in 't jaar 1339, door Graave Willem den IV., bygelegd werdt. Het regt om eene Waage te mogen hangen, werdt, in 't jaar 1466, door Hertog Filips van Bourgondie, aan die van Slooten en Osdorp verpagt (y). De Waag werdt, sedert, te Sloo-
ter-

(v) Zie Handv. van Rynl. bl. 30, 76, 81.

(w) *Bladz.* 179.

(x) II. Deel, II. Boek, bl. 91.

(y) LAMS Handv. van Kennemerl. bl. 751, VAN SANTEN Handv. van Kennemerl. bl. 176.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 231

terdyk, aan den Dyk geplaatst. Doch zy is, AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.
Verdee-
ling.
al voor veele jaaren, wederom weggenomen.
In de Ambagtsheerlykheid, van welke wy
spreeken, komen ons voor de Slooter-Ban,
met de Dorpen Slooten en Slooterdyk, de
Osdorper-Ban, met de buurt Osdorp, de Geer-
Ban by Slooten, en de Vrye Ambagten.

De SLOOTER-BAN, die verre de groot- Slooter-
Ban.
ste is van het Ambagt, bestaat, voornaam-
lyk, uit vyf Polders, de *Binnen-Polder*, door
welke, de Slooter-Vaart loopt, van den O-
vertoom af tot aan de Kerkvaart; de *Bo-
venwegs-Polder*, bezuiden den Slooterweg,
die, een stuk wegs boven den Overtoom,
by de Hofftede 't *Huis de Vraag*, aanvangt,
en regt op Slooten aanloopt; de *Middelvelde-
Polder*, tusschen den *Groenen-Weg* en den
Uitweg, die beide aan den Haarlemmer-
Trekweg beginnen, en op den *Osdorper-
slimmen-weg* uitloopen; en twee Polders be-
noorden de Haarlemmer Trekvaart, de *Over-
Braaks-Polder*, zo genaamd, om dat zy, ten
oosten van de Braak de *Slochter*, gelegen is,
en de *Agter-Slooterdyker-Polder*, bewesten het
zelfde water leggende. Buiten den Haarlem-
merdyk, ten noorden van het Dorp Slooter-
dyk, legt nog eene bekadykte Polder, de
Slooterdyker-Buiten-Polder genaamd. Doch
't land, in deeze Polder, is van geringe
waarde. Wyders, legt, tusschen Slooterdyk
en Slooten, een drooggemaakt en bedykt
Meertje, de *Slooter- of Slooterdyker-Meer*
genaamd. Het is, voor 't eerst, in 't jaar
1644, bedykt, en tot Hoffsteden, Tuinen

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

en Bouwhuizen aangelegd: doch, sedert, meer dan eens, doorgebroken, en telkens wederom beverfcht (z). Het staat onder 't bestier van eenen Dykgraaf en twee Heemraaden, die den Ringdyk, Wegen en Wateren van het zelve schouwen.

Over-
toom.

In den Ban van Slooten, langs de westzyde van de Schinkel en Kostverlooren-Vaart, en elders, zyn verscheiden' Lustplaatfen, en ook eenige Katoendrukkeryen en Afkookeryen van Katoenen-Lynwaaten aangelegd. Zy behooren, zo wel als de huizen en herbergen aan deeze zyde, tot de buurt vanden Overtoom, zo genaamd naar den *Overflag* of *Overhaal* (in eenen brief van Hertoge Albrecht van den jaare 1364, lees ik *Overthoon* (a)), door welken, kleine schuiten en praamen gehaald worden over eenen dam, in de Kostverlooren-Vaart gelegd. By welke gelegenheid, zulks geschied, en hoe veel geschils 'er, wel eer, met de Stad Haarlem, en met het Hoog-Heemraadschap van Rynland, over ontstaan zy, hebben wy, elders (b), omstandiglyk, te boek gesteld. In 't jaar 1655, is, by Burgemeesteren van Amsterdam, eene Ordonnantie gemaakt, op het overhaalen der Veerschepen van Leiden naar deeze Stad, over den Overtoom (c). Doch also de Leidsche Kaagen, sedert veele jaaren, niet worden overgehaald, maar voor den Overtoom blyven leggen, wordt deeze Or-

(z) COMMELIN, bl. 875.

(a) Handv. van Rynl. bl. 19.

(b) Zie II. De I, XI. Boek, bl. 138 enz.

(c) Groot-Memor. N. IV. f. 71.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 233

donnantie niet meer agtervolgd. Het Hoog-Heemraadschap van Rynland heeft, altoos, naauwkeuriglyk toegezien, dat de dam van den Overtoom, en de Overtoom zelf, op eene bekwaame hoogte, gehouden werden, om te voorkomen, dat het Amstellands-water, welk, doorgaands, hooger dan het Rynlands-water is, behalve by aanhoudende westen-winden, in den boezem van Rynland vloeije. Men heeft den Overtoom, in 't jaar 1705, naauwkeuriglyk gemeeten, en de hoogte van 't middenvak zes en een halve duim laager dan Stads peil bevonden (*d*): en naar deeze meeting, wordt dezelve, nog tegenwoordig, op den voet der oude overeenkomsten, onderhouden. Langs den Slooterweg, ontmoet men ook eenige Lustplaatsen. Wyders leggen, in deezen Ban, de Dorpen Slooten en Slooterdyk, tot welker byzondere Beschryving wy nu overgaan.

SLOOTEN, vermoedelyk, zo genaamd, Het Dorp naar de *Slooten*, die den Ban doorsnyden, is, ongetwyfeld, een van de oudste Dorpen in deezen oord, wordende van deszelfs Kappelle reeds gewaagd, in eene overeenkomst tusschen *Willem den I.*, Bisschop van Utrecht, en *Regimbert*, Abt van Epternach, die, in 't jaar 1063, getroffen werdt (*e*). Het legt, een groot uur gaans ten zuidwesten van Amsterdam, midden in 't geboomte, aan den Slooter-weg, en ten einde eener vaarte, de

Kerk-

(*d*) Groot-Memor. N. IX. f. 43. Zie ook Privileg. van Haarl. bl. 598.

(*e*) *Apud HEDAM*, p. 132.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Kerkvaart genaamd, die gemeenschap met de Ringsloot der Slooter- of Slooterdyker-Meer heeft. De Kerk en een gedeelte van het Dorp zyn gelegen in den Ban der *Vrye Geer*, van welke wy, beneden, handelen zullen. By de Kerk, staat eene Mylpaal, die de uitgestrektheid van het Ban-en Vangregt der Stad Amsterdam aanwyft. De Kerk van Slooten plagt, van ouds, aan S. Pancras gewyd te zyn. Ook willen sommigen, dat het Dorp zelf S. *Pancras* plagt genoemd te worden. En verhaalt men, dat de Priester, op den Feestdag van S. Pancras, zynde den twaalfden May, den volke een doodshoofd plagt te vertoonen, welk hy zeide te zyn dat van S. Pancras, die gehouden werdt, ten tyde van Diocletiaan, om het geloof, den marteldood geleden te hebben. Men wil zelfs, dat zekere Pastoor van Slooten, zyne kudde van de egtheid van dit heilig overblyffel, met luider stemme en deeze woorden, plagt te verzekeren: *ten is gheen Ossenhoofd, ten is gheen Paardenhoofd; maer t is het heylighe hoofd van Sinte Pancras (f)*. Ondertusschen, gelooft men, te Rome, dat het hoofd van S. Pancras, die aldaar onthalsd zou zyn, met den romp, in de Lateraansche Kerke, begraven is. De Kerk te Slooten, schoon nog tamelyk ruim, naar de gelegenheid der Plaats, plagt zeer veel grooter te zyn, dan zy tegenwoordig is. Zy is, ten tyde van Keizer Karel den V., door ouderdom, zeer vervallen zynde, uit de inkomsten der Slooter-

(f) W. SYVAERTS Roomsche Myster. ontdekt. *Voorr. bl. 28.*

ter-Meer, ten dien einde, door den Vorst, AM-
 geschonken, wederom opgetimmerd. Ge- BAGTS-
 duurende 't beleg van Amsterdam, in 't jaar HEERLYK-
 1572, werdt zy, door 't Staatfch Krygsvolk, HEDEN.
 in den brand gefteken. Doch zy is, nader-
 hand, wederom herbouwd. Tegenwoordig,
 pronkt zy met een vierkant Toorentje, welk
 eene agtkante spits heeft. De Predikftoel
 is netjes, en, nevens het hek van het Doop-
 huis, van gebruid eekenhout gemaakt.
 Ter regterzyde van den Predikftoel, staat
 een geftoelte voor den Ambagtsheer. De
 Kerken te Slooten en te Slooterdyk zyn, na
 't invoeren der Hervorminge, omtrent den
 jaare 1584, tot in 't jaar 1613, door éenen
 Predikant, bediend geworden. Doch toen
 werdt, te Slooterdyk, een byzondere Predi-
 kant aangefield: en fedent heeft elk Dorp zy-
 nen Predikant gehad. Men rekent, dat, in het
 Dorp Slooten, waar verfcheiden huizen,
 door twee huisgezinnen, bewoond worden,
 omtrent vyftig wooningen zyn.

SLOOTERDYK, zo genaamd, om dat Het Dorp
 het in den Ban van Slooten, aan den Dyk is SLOO-
 aangelegd, en niet, agt ik, naar het water TERDYK.
 de slochter, gelyk sommigen (g) willen, legt
 maar een half uur gaans weftwaards van Am-
 fterdam, tuffchen de Haarlemmer Trekvaart
 en den Haarlemmer-Dyk, tegen over het
 Tolhek aan de vaart, over welke, men zig,
 met eene fchouw, laat overzetten, om, van
 deeze zyde, in het Dorp te komen. Het
 Dorp is net bebouwd, en van een goed ge-
 tal

(g) C. BEUDEKER Aantek. op CL. BRUINS Zoelen.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

tal van lustige speelhoven voorzien, die, voor 't grootste gedeelte, van agteren uitkomen aan het water de Slochter, welk zig, tot aan den dyk toe strekt, en, oudtyds, in 't Y liep, door eene sluis, die, al voor veele jaaren, is weggenomen. Het grootste gedeelte der huizen staat, binnenwaards, in eenen halven kring, tegen eenen bogt van den dyk: 't welk, aan het Dorp, van deeze zyde, eene bevallige gedaante geeft. De Kerk te Slooterdyk is zekerlyk veel jonger dan de Kerk te Slooten, en, veelligt, niet lang na 't midden der vyftiende eeuw, gestigt, toen Slooterdyk, welk, in de Verlybrieven van den jaare 1434 (*b*), nog niet genoemd wordt, in getal van huizen, genoegzaam, toegenomen was. Immers, sommigen hebben, uit eenige aantekeningen in een oud misboek, welk, in deeze Kerke, plagt gebruikt te worden, beweezen, dat, in dezelve, in 't jaar 1479, eene nieuwe Doopvont, en in 't jaar 1488, de eerste pilaaren in 't Choor geplaatst zyn (*i*). In 't jaar 1572, werdt de Kerk van Slooterdyk, geduurende het kort beleg van Amsterdam, door het Staatsch Krygsvolk onder den Graave van der Mark, in den brand gesteken; doch, naderhand, eenigszins, hersteld, en in 't jaar 1664, in de tegenwoordige gedaante, van den grond af, opgebouwd, gelyk, uit dit tydschrift, aan den tooren boven den ingang:

CHRIS-

(*b*) Zie Handv. bl. 303.

(*i*) LE LONG, bl. 398.

CHRISTIANO VIGILANDVM,

dat is:

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

't Voegt een' Christen te waaken:

en uit een Latynsch opschrift, boven den
Predikstoel, in eene zwarte tafel, gesteld,
blyken kan. Het luidt aldus:

AD
MAJOREM DEI GLORIAM
VERE REFORM. CHRIST. RELIG.
EXERCITIUM.

TEMPLUM HOC, INCENDIO VASTATUM,
VETUSTATE COLLAPSUM,

AB IMIS FUNDAMENTIS INSTAURARI, AMPLIFICARI

CURAVIT

CORNELIUS DE GRAAF,
LIBER DOMINUS IN SUYTPOLSEROEK ETC.;
AMSTEL. REIPUB. COS. AC SENATOR,
PAGI HUIJUS ETC. TOPARCHA;

PASTORE

ENGELBERTO SLOOT,

ÆDILIBUS

JOHANNE NICOLAI VAN DYK

MARTINO PETRI LYST:

PRI-

AM.
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

PRIMUM LAPIDEM PONENTE

JOHANNE VAN NOORT.

A°. ÆRÆ CHRISTIANÆ MDCLXIV.

dat is:

TOT

MEERDER VERHEERLYKING VAN GOD,

EN OEFENING

VAN DEN WAARLYK HERVORMDEN

GODSDIENST,

HEEFT

CORNELIS DE GRAAF,

VRTHEER IN ZUIDPOLSBROEK ENZ.

BURGEMEESTER EN RAAD DER STAD
AMSTERDAM,AMBAGTSHEER VAN DIT EN ANDERE
DORPEN,

DEEZE KERK, DOOR DEN BRAND

VERWOEST, EN DOOR OUDERDOM

VERVALLEN ZYNDE, VAN DEN

GROND AF, DOEN HERBOU-

WEN EN VERGROOTEN:

TOEN PREDIKANT WAS

ENGELBERT SLOOT,

EN KERKMEESTERS

JAN KLAASZON VAN DYK

EN

MAAR.

MAARTEN PIETERSZON LYST. AM-
JAN VAN NOORT BAGTS-
 HEEERLYK-
 HEDEN.
HEEFT DEN EERSTEN STEEN GELEGD,
IN 'T JAAR DES HEEREN MDCLXIV.

De Kerk is niet groot, doch net en wel getimmerd, en heeft een' vierkanten tooren, met eene laage spits. Regt over den Predikstoel en het Doophuis, is eene galery gesteld. Het Kerkhof is, gedeeltelyk, met blaauwe zerken, belegd, en tegen de Kerk van buiten, staan agt Graftomben; in eene van welken, begraaven is JAN CLAASZON VAN DYK, die, in een opschrift op dezelve, STIGTER DER KERKE genoemd wordt. Wy hebben reeds gemeld, dat de Kerk van Slooterdyk, te vooren, met de Kerke van Slooten, door éénen Predikant, bediend geweest zynde, in 't jaar 1613, eenen afzonderlyken Predikant gekreegen heeft. De Predikanten van Slooten en Slooterdyk worden verkooren door den Kerkenraad, na verkreegene handopening van den Ambagtsheer, die 't regt van goed- en afkeuring heeft. Het Regthuis van Slooterdyk, zynde eene herberg, staat dicht aan de Trekvaart op Haarlem. De opgezeten en van het Dorp zyn meest handwerksluiden, arbeiders en winkeliers. Ook staat, in het zelve, eene Salpeter-rafineerdery.

Tegen over Slooterdyk, ten zuiden van den Haarlemmer-Trekweg, werdt, in 't laatst der voorgaande eeuw, en in gevolge eener overeenkomst, tusschen 't Geregt van Slooten, Voetpad naar de Groen- of Salade-tuinen.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

ten; Slooterdyk, Osdorp en de Vrye Geer, en Kerkenraad en Kerkmeesteren van Slooterdyk, van den drie en twintigsten October des jaars 1697, een nieuw Voetpad aangelegd; waartoe de Kerk het land gaf, en 't Geregt de kosten deedt. Doch de Kerk nam het onderhoud op zig (*k*): vanwaar het pad ook wel het *Kerkpad* genoemd is. Het loopt, van den Haarlemmer Trekweg, tot aan het *Groenpad*, welk zig, langs de *Groente- of Saladetuinen*, strekt tot aan de *Kostverlooren-Vaart*, by de Buurt aan de drie Baarsjes. Op de verbetering van dit *Groenpad*, welk, met een hek, dat, met het luiden der *Amsterdamsche Boomklok*, 's morgens, geopend, en 's avonds gesloten moet worden, van het eerstgemelde Voetpad afgescheiden is, hebben de geïnteresseerden, in 't jaar 1699, ook een minnelyk Verdrag getroffen, welk, door Burgemeesteren van Amsterdam, bevestigd is (*l*). Wy hebben den tyd van het leggen van dit voetpad hier te liever willen aantekenen, op dat men, met sommigen (*m*), niet waanen zou, dat het, reeds in de veertiende eeuw, gediend hebbe tot een pad naar den Heiligen weg, en vervolgens naar de Kapel der Heilige Stede in Amsterdam, voor de Slooterdykers, die, immers, langs den hoogen dyk, veel eerder in Amsterdam konden komen; zo zy al, 't welk egter niet te vermoeden is, voor 't maaken van den Haarlemmer-Trekweg, geen toepad derwaards,

(*k*) Handv. bl. 330.

(*l*) Handv. bl. 331.

(*m*) LE LONG, bl. 400.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 241

waards, door 't Weiland, gehad hebben. AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.
Osdorper-
Ban.

In den OSDORPER-BAN, bewesten den Slooter-Ban gelegen, leggen vier Polders, de *Binnen-wegs-Polder* in 't midden, ten zuiden van de Haarlemmer-Trekvaart, in welke Polder, een klein Meertje legt, de *Ookmeer* genaamd; de *Boven-wegs-Polder*, ten zuidwesten, tusschen den *Osdorper-weg*, en de *Luttik* of *Lutkemeer* en Raasdorp; de *Aaker*- of *Middelvelder-Aaker-Polder*, in 't zuiden, tusschen den Slimmen- en Aaker-weg, aan de Haarlemmer-Meer, en de *Spiering-Horns-Polder*, benoorden de Haarlemmer-Trekvaart, tot aan den dyk. De Aaker-Polder is thans [in 1766] in eenen slegten staat, zynde den Aaker-weg, al voor eenige jaaren, doorgebroken, en 't gat niet wederom gestopt, naar behooren. Alleenlyk, heeft men, binnenwaards, door de Polder, eenen nieuwen weg begonnen te leggen, die nog niet voltrokken is. In de *Spiering-Horns-Polder*, zyn drie Braakjes: de *groote Braak*, ter wederzyde van de Trekvaart op Haarlem, tegen over de paal van halfwege; de *Jan-Louwen-Braak*, ter wederzyde van de zelfde Trekvaart, aan de twaalf honderd roeden van Amsterdam, en de *Doggenaars Braak*, omtrent twee honderd roeden noordwestwaards van Jan-Louwen-Braak, digt aan den dyk. Voor den dyk, leggen ook twee stukjes bekadykt buitenland, *Spiering-Horns-buiten-Polder* en de *Heining* genaamd.

't Gene, in deezen Ban, de meeste aan-De Buurt merking verdient, is de groote en oude Osdorp.

X. STUK.

Q

Buurt

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Buurt OSDORP, ook dikwils *Ostdorp* en *Ooftdorp* genaamd, gelegen aan den *Osdorper-weg*, die, ten zuiden van den Haarlemmer-Trekweg, op de hoogte der paal van halfwege Haarlem, aanvangt, en, voorby de Roomsche Kerk van Osdorp, thans door eenen weereldschen Priester bediend, daar hy den naam van *Slimmen weg* aanneemt, tot aan Slooten toe loopt. Langs deezen weg, leggen eenige aangename Lustplaatsen en ruime bouwhuizen. Wy hebben, te regt, Osdorp eene oude buurt genoemd, zo men agten mag, dat MELIS STOKK, op het jaar 1155 (n), door die *Gebure van Okesdorp*, welken de Friezen hielpen verstaan, onze *Osdorpers* verstaan heeft; gelyk my ten hoogste waarschyndlyk voorkomt. *Okfen* en *Offen* zyn dezelfde dieren. *Okesdorp* en *Okfedorp* is ook het zelfde, en zegt zo veel als *Osdorp*; welke naam aan de buurte en ban gegeven schynt te zyn, om dat de opgezetenen zig, van ouds al, met de weidery, plagten te geneeren (o). Zy plagten, weleer, den Graave, met twintig man, in den kryg te dienen. Doch dit getal werdt, om hun onvermogen, in 't jaar 1398, tot op de helft, verminderd (p). Om dezelfde reden, werdt hun, in 't jaar 1414, ook een gedeelte der kosten, die zy tot het graaven der Kostverlooren-vaarte moesten opbrengen, kwytscholden (q). Tot

(n) In DIRK VI. bl. 48.

(o) Zie VAN SANTEN Handv. van Kennemerl. bl. 176.

(p) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 665.

(q) Handv. van Rynl. bl. 81.

Tot den Osdorper-Ban, behooren nog twee kleine Eilandjes in het Y, genaamd *de Hoekenes* en *Buitenbeining*. Zy geeven slegts een weinig hooigewas, en zyn, voor't overige, met riet bezet.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Eilandjes
Hoekenes

De GEER of VRYE GEER is een klein driehoekig stuk lands, in den Ban van Slooten, op welk, gelyk wy reeds gemeld hebben (r), de Kerk en eenige huizen van het Dorp gebouwd zyn. Men wil, dat de landen in de Vrye Geer laager gelegen zyn, dan in het overige gedeelte van den Ban van Slooten, om dat de grond van de Kerke en het Kerkhof, uit deeze landen, meermaalen, aangehoogd geworden is. Het Regthuis van het Ambagt, zynde eene herberg, staat in de Vrye Geer. Zy is vry genaamd, om dat de opgezetenen, van ouds, niet verplicht waren, eenige Graaflyke Bede of schot te betaalen. Ik twyfel niet, of de Vrye Geer wordt, in den Verlybrief voor Henrik van Borselen van den jaare 1434, genaamd *dat Vroengers, also groit en also cleyne als 't gelegen is an 't 's Graven-damme* (s). *Gers*, *Geers* of *Gors* betekende, oudtyds, laag Land: en *Vroen* of *Vroon* en *Vry* was ook het zelfde. *Vroengers* en *Vrye Geers* of *Geer* zyn, derhalve, woorden van ééne betekenis.

en Bui-
tenbei-
ning.

Geer of
Vrye
Geer.

De VRYE AMBAGTEN, met naame *Vrye Ambagten*, *HOUTRYK*, *POLANEN* en *RAASDORP*, zyn niet zo duidelyk vermeld, in de oude Verlybrieven; doch moeten geagt worden begrepen

met naa-
me,

(r) Hier voor, bl. 234.

(s) Handv. bl. 303.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

pen te zyn, onder 't *Ambocht van Slooten ende van Oosdorp*, mit visscherien ende allen zynen toebehoren, zo als Heer Reinoud van Brederode het zelve van de Graaflykheid *te Leene* hilt: in welke uitgebreidheid, Keizer Karel de V. de Stad Amsterdam, met deeze Ambagtsheerlykheid, verlyd heeft (t). Ook wordt *Polanen*, als tot deeze Ambagtsheerlykheid behorende, reeds uitdrukkelijk vermeld, in eenen brief van Vrouwe *Margareet van Kleeve* van den jaare 1404 (u). En in eenen doorgesteken brief der Regeeringe van Amsterdam, van den negentienden February des jaars 1545, wordt *Henrik Pieterz.* genoemd *Schout van Slooten, Slooterdyk, Oistdorp, de Geer, Houtrick ende Pelanen* (v): ten duidelijken bewyze, dat ten minste twee der drie vrye Ambagten tot de Ambagtsheerlykheid van Slooten behoorden. Raasdorp, het derde, is, veelligt, toen onder Osdorp begreepen geweest. De drie Ambagten schynen ook *Vrye Ambagten* genoemd te zyn, om dat zy, even als *de Geer*, van ouds, niet in de Graaflyke Beden plagten te draagen.

Houtryk, HOUTRYK, of *Houtrick*, gelyk het, oudtyds, genoemd werdt, is eene kleine Polder, gelegen tusschen den Spaarnedammer-dyk en Spierings-Meer, bewesten Polanen, of halfwege Haarlem, aan eenen inham van 't Y, 't *Houtrak* genaamd. 't Hof-Ambagt grenst, ten westen, aan Houtryk, en de Haarlemmer-Trekvaart loopt 'er door: waarom

(t) Handv. bl. 307.

(u) Handv. bl. 324.

(v) Handv. bl. 328.

om het in Noord - Houtryk en Zuid - Houtryk AM-
onderscheiden is. In het eerste gedeelte, BAGTS-
legt eene Lustplaats en eenige bouwhuizen: HEERLYK-
het ander gedeelte, welk genoegzaam open HEDEN.
legt voor de overstromingen der Spierings-
Meer, is verlaaten Land. In het Houtrak,
voor de Spaarnedammer Sluizen op halfwe-
ge, legt een Eilandje, *Ruigoord* genaamd,
welk, voor een groot gedeelte, onder Hout-
ryk behoort. Het overige gedeelte behoort
onder Westzaanen. In het gedeelte onder
Houtryk behorende, is eene Vogelkooi.

POLANEN, meer bekend onder den naam *Polanen*
van *Halfwege Haarlem*, legt ten oosten van en
Houtryk, tegen den Osdorper Ban. Het
Gemeene-Lands-Huis van Rynland, *Zwaa-
nenburg* genaamd, en de Spaarnedammer-
of Rynlandsche sluizen hier omtrent zyn in
't geregt van Polanen gestigt. De huizen,
die, ter wederzyde van de vaart, aan Half-
wege Haarlem staan, en de Lustplaats, hier,
weleer, door *Nikolaas Kalf* van Westzaandam,
aangelegd, en ook *Polanen* genaamd, be-
hooren allen onder 't Geregt van Polanen,
welk zig, oost- en westwaards, ter wederzyde
van de Trekvaart, zo ver uitstrekt, als de
buurt huizen.

RAASDORP is eene kleine Polder, ge- *Raasdorp.*
legen tusschen de Bannen van Osdorp en
Nieuwerkerk, en oostwaards, door de Lut-
kemeer, en westwaards, door de Spierings-
meer, bespoeld. In dezelve, plagt een ta-
melyk Dorp te leggen, welk, al voor lang,
door de Meer, weggespoeld is, of onder wa-
ter legt.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

In de Lyft der Verpondingen van den jaare 1632, staan de Ambagten van Slooten, Slooterdyk en de Vrye Geer, op vier duizend drie honderd drie en veertig morgen, drie honderd vier en negentig roeden Lands, gerekend. Doch in de Lyft van den jaare 1732, worden de drie gemelde Ambagten, benevens het Ambagt van Osdorp, op niet meer dan vier duizend vier honderd zes en vyftig morgen zes honderd twee en vyftig roeden gesteld, na dat 'er een honderd vyftien morgen vier honderd en tagtig roeden, wegens Landen, die, door de Haarlemmer-Meer, waren ingezwolgen, afgetrokken waren. Volgens de oude Lyft stonden, in de drie Ambagten, maar een honderd zeven en zestig; doch volgens de nieuwe, in allen vier, vier honderd vyf en vyftig huizen en zeven molens: welke vermeerdering, voornaamlyk, veroorzaakt is geworden, door het aanleggen van veele lustplaatsen, tuinen en huizen, langs de Haarlemmer-vaart; in de Slooter-Meer; omtrent Slooterdyk, en elders. In de Lyft van 't jaar 1632, werden, in het Hof-Ambagt, Houtryk en Polanen, drie en zestig, en in die van 't jaar 1732, in Houtryk en Polanen alleen, zeven en twintig huizen gesteld. Doch 't getal der Huizen onder Polanen is, sedert, toegenomen. Onder Raasdorp, werden, in 't jaar 1632, een honderd dertien morgen twee honderd vyf en zeventig roeden Lands, en agt huizen in de Lyft der Verpondingen aangetekend. 't Getal der huizen is niet byzonderlyk vermeld, in de Lyft van 't jaar 1732, om dat dezelve toen

on.

onder Slooten gebragt werden, of reeds ver-AM-
dweenen waren. Wegens de Ambagtsheer-BAGTS-
lykheid van Slooten, met het gene 'er toe HEERLYK-
behoort, spant de Baljuw van Kennemerland, HEDEN.
in *Crimineele* zaaken, de Vierschaar, met
zyne Leenmannen, te Haarlem. In *Civile*
zaaken, geschiedt zulks door den Schout,
die, door Burgemeesteren van Amsterdam,
als Ambagtsheeren, wordt aangesteld (w).

De Ambagtsheerlykheid heeft, sedert het Geregten
jaar 1654, maar drie Geregten. Voor dien tyd, in de
maakten Slooten, Slooterdyk, Osdorp en de Ambagts-
Vrye Geer ieder een byzonder Gerecht uit. heerlyk-
Doch men kwam toen overeen, om deeze heid van
vier Geregten tot één te brengen; 't welk be- Slooten
staan zou, uit den Schout en zeven Sche- enz.
penen: van welke laatsten 'er, jaarlyks, vyf
afgaan, en twee twee jaaren dienen zouden.
De Staaten van Holland bekrachtigden deeze
overeenkomst, op den elfden December des
gemelden jaars. Het Gerecht zit nog, in
gevolge der gemelde overeenkomst, van den
eersten May tot S. Pieter, dat is, den eersten
Augustus, te Slooten, op de Vrye Geer;
van S. Pieter tot Allerheiligen, of den eer-
sten November, te Slooterdyk; van Aller-
heiligen tot den eersten February, te Osdorp,
of liever, gemakshalve, te Slooterdyk; en
van den eersten February tot den eersten
May, aan den Overtoom (x). Voorts, maaken
Houtryk en Polanen samen een byzonder
Gerecht, uit drie Schepenen bestaande. Van
Raas-

(w) Zie Groot-Memor. N. VII. f. 13.

(x) Zie hieragter, *Bylaagen* I. G.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Raasdorp, is ook een byzonder Geregt, welk, thans, maar uit twee Schepenen bestaat, die, buiten Raasdorp, waar geene huizen meer zyn, woonen: zo dat 'er, in de gantsche Ambagtsheerlykheid, thans drie byzondere Geregten zyn. Tot Schepenen moeten, volgens de oude Privilegien, *goede ryke Knaapen* genomen worden (y). De Ambagtsheerlykheid heeft maar ééne algemeene Weeskamer, die zig schikt naar de Keuren voor de Weeskamer te Amsterdam, en waaronder ook de vrye Ambagten behooren. De Weeskamer wordt waargenomen, door drie Weesvaders, veeltyds, een' uit Slooten, een' uit Slooterdyk, en een' uit Osdorp. Zy dienen voor hun leeven, en houden, viermaal 's jaars, in het Regthuis te Slooten, of elders, Weesdag, op den eersten Vrydag, na den eersten May; na S. Pieter; na Allerheiligen, en na den eersten February. Ook zitten zy wel, op andere tyden, en in de byzondere Bannen, mids zy daartoe verzogt worden. Zy genieten, voor zulke buitengewoone zittingen, ieder een Kennemerpont, dat is, zes en twintig stuivers. De verkiezing van Schepenen, Ambagtsbewaarders, Kerkmeesters en Armmeesters geschiedt, in de week voor Paaschen, door den aangestelden Ambagtsheer, uit een benoemd dubbel getal van elke soorte. Zy treden, op Goeden Vrydag, in dienst. De Secretaris van Slooten met het gene 'er onder behoort wordt, door Burgemeesteren van

(y) Handv. van Kennemerl. bl. 35.

van Amsterdam, aangesteld, en heeft, gemeenlyk, zyn verblyf te Amsterdam. De Schout betaalt, tegenwoordig, jaarlyks, ter Thesaurie van Amsterdam, dertig guldens, en geniet, daartegen, 's Heeren tynfen en tienden door 't gantsche Ambagt, en de Visschery in 't Ook-meertje. De byzondere Bannen der Ambagtsheerlykheid betaalen ook, jaarlyks, zekere schotpenningen aan de Stad, als Ambagtsheer. Ook brengen zy een hondergeld van een en een vierde stuiver 's jaars van elke haardstede op, 't welk, door den Schout, die daarvan vier penningen voor zyne moeite geniet, wordt ingevorderd. Voor 't overige, wordt het, tusschen den Baljuw van Kennemerland en de Stad Amsterdam, als Ambagtsheer, gedeeld. De Geregten van Kennemerland in 't gemeenzyn, dikwils, ook door de hooge Geregthoven, bevoegd verklaard, om Keuren te maaken tegen 't vegten en mestrekken, zonder den Baljuw van Kennemerland te kennen, en de vegtboeten, tot een Kennemer-pond toe, in te vorderen (z). Men heeft zelfs nog oude Keuren van Schout en Schepenen van Slooten, tegen 't slaan, mestrekken en kwetsen (a).

De opgezetenen van Slooten, Polanen en Oostdorp en van de andere Ambagten, tusschen Amsterdam en Spaarnedam gelegen, waren, al by eenen brief van den jaare 1404, door Vrouwe Margareet van Kleeve, belast met der dykaadje.

(z) Handv. van Kennemerl. bl. 165 enz. 225 enz.

(a) Handv. van Kennemerl. bl. 260.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

met de herstelling van den Spaarnedammer dyk, indien 'er eenige doorbraak in komen mogt (b). Hertog Willem van Beijeren beval hun het zelfde, by eenen brief van den vyfden October des volgende jaars (c). Sedert, werdt 'er eene verdeeling gemaakt op het herstellen des dyks, die in drie deelen gekaveld werdt. Het eerste deel, beginnende van Amsterdam, stondt ter bezorginge van die van Slooten en Slooterdyk; het tweede, van die van Osdorp, en het derde van die van Spaarnewoude, Houtryk en Polanen. Die van Spaarnewoude een gat, welk, in 't begin der zestiende eeuw, in hun deel dyks gevallen was, verzuimende te stoppen; waren de andere dykpligtigen, deswege, in 't jaar 1508, klagtig gevallen voor 't Hof. Dykgraaf en Heemraaden van Rynland namen kwalyk, dat men hunne Regtbank voorby gegaan was, en voegden zig met Spaarnewoude. 't Geschil hing nog onafdaan, toen 'er, op nieuws, twee gaten vielen in den dyk; om welken te stoppen, Dykgraaf en Heemraaden voornoemd alle de Dorpen, tusschen Amsterdam en Spaarnedam gelegen, opontboden. Doch Slooten en Slooterdyk bleeven agter. De kosten van 't herstellen des dyks werden, onder anderen, over de Landeryn in den Ban van Slooten leggende, omgeslaagen; doch de voldoening volgde niet. Men verstondt, naamlyk, dat die van Rynland niet bevoegd waren, tot het doen

dee-

(b) Handv. bl. 324.

(c) Handv. bl. 325.

deezzer omslagen. Doch 't werdt, by 't Hof van Holland, anders begreepen; en zelfs by den grooten Raad te Mechelen, voor welken, die van Slooten en Slooterdyk 't geschil getrokken hadden, en waar het, den vier en twintigsten December des jaars 1511, in hun nadeel, uitgeweezen werdt (d). De ingelanden van Rynland in 't gemeen, die zeer veel nuts trokken van de bezorginge des dyks tusschen Amsterdam en Spaarnedam, kwamen, nogtans, die van Slooten en derzelver mede-dykpligtigen te baate in de kosten, met vier, en naderhand met drie stuivers, op ieder morgen. Doch die van Slooten en de hunnen, oordeelende nog te veel bezwaard te zyn, vorderden, eenige jaaren laater, dat de ingelanden van Rynland den dyk nevens hen, morgen morgens gelyk, zouden onderhouden. De groote Raad te Mechelen, voor welken, 't geschil hierover, en over andere punten, wederom gebragt was, verstondt dit egter anders, in 't jaar 1539. Doch die van Slooten vonden zig, by deszelfs uitspraak, zo zeer bezwaard, dat zy *Revisie* van dezelve verzogten en verkreegen. Partyen kwamen, nogtans, eer 't geding verder voortgezet wierdt, in der minne overeen, wegens *drie* punten, waarmede alle verschil gehouden werdt, te niet gedaan te zyn, te weten „ 1. Dat die van Rynland „ alle Bolwerken, die aan den dyk tusschen „ Amsterdam en Spaarnedam waren, of komen zouden, zouden bekostigen, en onder-

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

(d) Handv. van Rynl. bl. 131 enz.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

„ derhouden. 2. Dat zy alle spagesteken
„ gedeelten dyks zouden naar zig neemen,
„ maaken, en onderhouden. 3. Dat zy,
„ met die van Slooten en de hunnen, de
„ grondwaalen, in den dyk vallende, zou-
„ den helpen stoppen, morgen morgens ge-
„ lyk." Het Verdrag, deswege gemaakt,
werdt bekragtigd, door Burgemeesteren,
Schepenen en Raad der Stad Amsterdam,
en met Stads zegel ter zaaken bezegeld, op
den negentienden February des jaars 1545
(e). Het oorsprongkelyke wordt, nog te-
genwoordig, by de Handvesten der Stede,
in de Oude Kerke, bewaard (f). En van
deezen tyd af, zyn die van Slooten, met het
gene 'er toe behoort, in 't stuk van dykaad-
je, aan de Keuren en schouw van het Hoog-
heemraadschap van Rynland onderworpen
geweest. Zelfs heeft dit Hoogheemraadschap,
by eene overeenkomst van den agt en twin-
tigsten May des jaars 1593, aangenomen, den
dyk van Slooten en Slooterdyk, geheellyk,
te onderhouden; gelyk het, te vooren reeds,
het onderhoud van het overig gedeelte van
den dyk tusschen Amsterdam en Spaarnedam
op zig genomen hadt, mids Slooten en Sloo-
terdyk, in de omslagen, droegen, op ge-
lyken voet met de overige dykpligtigen,
zonder eenigen vrydom te genieten (g). De
beheering van den Spaarnedammer dyk blyft
dus aan 't Hoogheemraadschap van Rynland.
Alleenlyk, werdt de beheering, over het

(e) Handv. bl. 325.

(f) Handv. bl. 329.

(g) Handv. bl. 329.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 253

gedeelte deszelfs, welk, met de derde uitlegging, binnen Amsterdam of deszelfs Vryheid, getrokken was, in 't jaar 1611, aan de Stad afgestaan (b).

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Burgemeesteren van Amsterdam, als Ambagtsheeren van Amsterveen en Slooten, in aanmerking neemende, dat, onaan gezien het grooter worden der Haarlemmer-Meer, die, van tyd tot tyd, geweldige brokken Lands, in en omtrent de gemelde Ambagtsheerlykheden, inzwolg; veelen zig niet ontzagen, tot op vyf en twintig roeden na aan de Meer, te veenen of te slagturven, en 't land eerst aan riemen te snyden, en den Veengrond daarna, tot agttien of twintig voet diep, weg te haalen; verwierven, op den elfden Augustus des jaars 1656, Oëtroi van 's Lands Staaten, dat niemant, voortaan, in deeze Ambagtsheerlykheden, slagturven mogt, zonder hun byzonder verlof, als Ambagtsheeren (i). Dykgraaf en hooge Heemraaden van Rynland neemen, in de Ambagtsheerlykheid van Slooten, en Schouten en Geregten van Amsterveen en Slooten, elk in hunne Ambagtsheerlykheid, ter eerster aanleg, kennis van de overtredingen der Plakaten, Oëtrojen en Keuren, op het slagturven gemaakt (k). En in de Ambagtsheerlykheid van Slooten, mogen Schout en Schepenen schouwen, zonder kennis van den Baljuw van Kennemerland (l).

Verbod
van het
slagtur-
ven in de
Ambagts-
heerlyk-
heden
van Am-
sterveen
en Sloo-
ten.

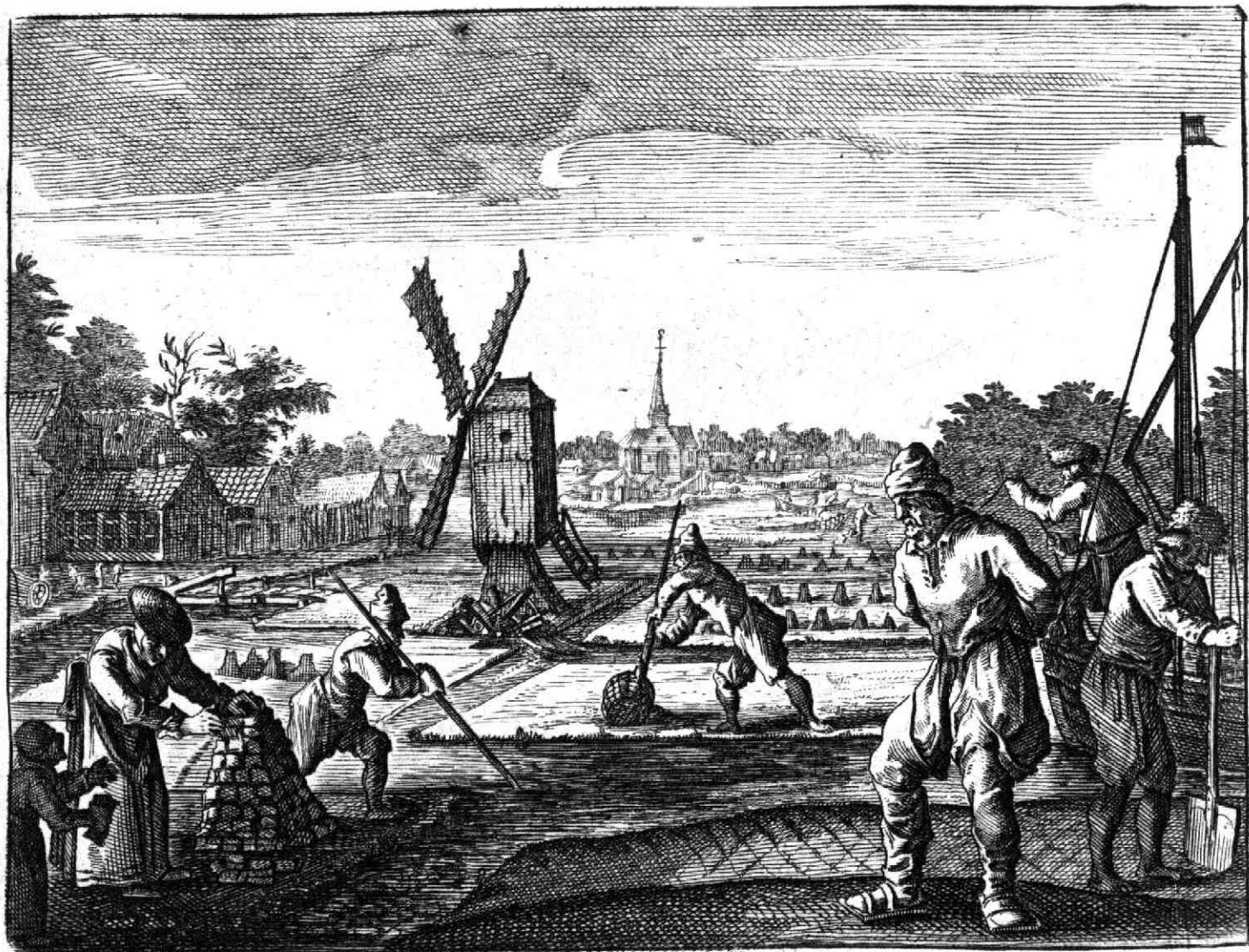
In

(b) Handv. bl. 9.

(i) Handv. bl. 323.

(k) Handv. bl. 323, 323. Zie ook II. Deel, XXI. Boek, bl. 183.

(l) Handv. van Kennemerl. bl. 60.

AM-MA
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

In de Ambagtsheerlykheid van Amsterveen, hebben Dykgraaf en Heemraaden van Nieuwer-Amstel ook, meermaalen, Keuren gemaakt, en schouwen gedaan op het slagturven (m). Doch in 't jaar 1719, zyn Burge-meesteren van Amsterdam, als Ambagtsheeren van Amsterveen, met *Jacob van der Dussen*, Baljuw en Dykgraaf van Amstelland, overeengekomen, dat Dykgraaf en Heemraaden van Amstelland, ook, om hunne bewilliging in 't verlos om te slagturven, van den Ambagtsheer verkreegen, zouden moeten verzogt worden: dat de *recognitie*, die voor dit verlos betaald werdt, voor de helft, ter beschikkinge van den Ambagtsheer; en voor de wederhelft, ter beschikkinge van den Dykgraaf, zou gelaa-ten worden. Dat beide de Dykgraaf en de Schout van Amsterveen, of eenige andere Gemagtigde van den Ambagtsheer, by * voorkominge, de *calange* hebben, zouden, over de overtredingen in 't stuk van het slagturven, en dat de Dykgraaf zyne *calange* brengen en vervolgen zou voor de Heemraaden ter Nieuwer-Amstel; terwyl het aan den Schout van Amsterveen of anderen Gemagtigde van den Ambagtsheer vry zou staan, hunne *calange* te doen beregten, door Schepenen van Amsterveen." Ten zelfden tyde, kwam men ook overeen, dat Schout en Schepenen van Amsterveen, in den naam of met kennis van den Ambagtsheer, geene hooger boe-

**Præven-
tie.*

(m) Groot-Memor. N. IV. f. 64 verso, N. IX. f. 168 verso.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 255

„ ten of breuken opleggen zouden, dan van AM-
 „ tien ponden van veertig grooten ieder, BAGTS-
 „ en dat de hooger boeten of breuken, door HEERLYK-
 „ den Baljuw, midsgaders Schout en Sche- HEDEN.
 „ penen ter Nieuwer-Amstel, met kennis en
 „ goedkeuring van den Ambagtsheer, ten
 „ opzigte der gemelde Schepenen, zouden
 „ worden gekeurd. Dat het regt van den
 „ Yk zou gelaaten worden aan den Ambagts-
 „ heer: en dat geene drenkelingen, of ande-
 „ re verongelukte Perfoonen, onder Am-
 „ fterveen, zouden mogen worden begraa-
 „ ven, dan na dat daarvan vooraf aan den
 „ Baljuw kennis gegeven was.” En deeze
 overeenkomst is, op den drie en twintigsten
 January des gemelden jaars 1719, door de
 Rekenkamer der Graaflykheids-Domeinen,
 goedgekeurd en bekrachtigd (n).

Veele jaaren te vooren, te weeten op den
 vyfden September en den twaalfden October
 des jaars 1662, was 'er ook eene overeen-
 komst getekend, tusschen *Joan van Merode*,
 Baljuw van Kennemerland, en Burgemees-
 teren van Amsterdam, als Ambagtsheeren
 van Slooten en Slooterdyk (o), waar by, aan
 de laatsten, by provisie, werdt toegestaan
 het genot van 't gene, by twee Sententien
 der hooge Geregtshoven van de jaaren 1597
 en 1606, aan eenige Kennemerlandsche Dor-
 pen toegewezen was; bestaande, voornaam-
 lyk, in het regt, om, ten overstaan van den Am-

(n) 't Appointement en de Conventie beruften in 't
 Vertrek der Thesaurie, *Nieuwe Laade Y. Lt. ZZZ.*

(o) 't Oorsprongkelyke beruft in 't Vertrek der The-
 saurie, *Nieuwe Laade Y. Lt. RRR.*

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Ambagtsheer of Schout, Keuren te mogen maaken op het zetten van gelagen, het kaaten, de maat en 't gewigt, het baggeren, het bezien van gekwetsten, en andere Ambagtsheerlyke zaaken; en op de overtredinge dier Keuren, boeten te mogen stellen, tot twee en veertig Kennemer schellingen toe, zonder den Baljuw daarin te kennen (p).

AM-
BAGTS-
HEEREN
VAN
Slooten,
Slooter-
dyk enz.

De negen eerste Ambagtsheeren van Amsterveen, zyn te gelyk Ambagtsheeren geweest van Slooten, met het gene 'er toe behoort (q). Doch in 't jaar 1664, werdt de eerste byzondere Ambagtsheer van Slooten enz. aangesteld. Zie hier de naamen van hem en van zyne Opvolgers:

1664. HENRIK HOOFT.

1679. JOHANNES HUDDE. Hy was ook Ambagtsheer van Amsterveen.

1704. DR. DIRK BAS.

1709. MR. GERRIT HOOFT.

1717. GERBRAND PANCRAS MICHIELSZ.

1721. MR. JAN TRIP.

1733. MR. MATTHEUS LESTEVENON.

1744. MR. PIETER SIX.

1756. MR. GERRIT HOOFT.

V. Onder het Baljuwschap van Rynland, bezit de Stad Amsterdam twee Ambagtsheerlykheden, te weten, die van Kudelstaart zo ver dit Ambagt tot Holland behoort, en die

(p) Zie deeze Sententien in de Handv. van Kennemerl. bl. 171, 181.

(q) Zie hier voor, bl. 201.

die van Leimuiden en Vriezekoop, onder AM-
welke laatste, de buurt Billerdam behoort, BAGTS-
zo ver dezelve bewesten de Billerdammer HEERLYK-
Laan gelegen is. HEDEN.

Het Dorp en Ambagt van

K U D E L S T A A R T,

welk, ten noorden en ten westen, door de uitgeveende plassen van Aalsmeer; ten zuiden, door die van Kalflagen, omvangen wordt, legt, tegenwoordig, gemeen met het water van de Haarlemmer-Meer, ter wederzyde van den gewoonlyken Ryweg van Amsterdam, door de Veenen, naar den Rynkant en naar Leiden. Deeze ryweg begint, een weinig boven Amsterveen, aan de Noorddammer brug, en wordt hier de *Legmeersche*, en, by en boven Kudelstaart, de *Kudelstaartsche Dyk* genaamt. 't Gene, in dit Ambagt, beoosten den dyk of ryweg, gelegen is, behoort, onder 't Stigt van Utrecht, en aan de Proostdye van S. Jan aldaar: schoon het, voor een groot gedeelte, Hollandsche lasten draagt. De weg zelf, en 't gene ten westen van den zelve legt behoort onder Holland, en is een Heerenweg. De Kerk van het Dorp staat op Stigtschen bodem, en onder de Classis van Utrecht. De Gemeente bestaat, uit omtrent dertig Ledemaaten. De Predikant geniet zyne wedde van de Provincie Utrecht. Doch de Kerk wordt, in gemeenschap, geregeerd, door twee Kerkmeesters, een' van de Hollandsche, en een' van de Stigtsche zyde. Volgens eene Ordonnantie van den ne-

AM- gen en twintigsten Maart des jaars 1641 ou-
 BAGTS- den styl, dienen zy twee jaaren; doch, jaar-
 MEERLYK- lyks, moet 'er één afgaan. Zy worden ge-
 HEDEN. kooren, door de Schouten van Kudelstaart
 en den Uithoorn, benevens den Predikant.
 De Kerkklok, in 't jaar 1747, ter gelegen-
 heid der verheffinge van Prinsse Willem Ka-
 rel Henrik Friso tot Stadhouder, aan stukken
 gelaid zynde, werdt 'er, in 't volgende jaar,
 een nieuwe klok in den tooren gehangen,
 waarop te leezen staat:

IN 'T JUBELJAAR DER VRYHEYD 1748,
 ALS DE VREEDEMAKER G. A. HASSELAAR
 HEER WIJRD,

EN D. SLOB SCHOUT V. CUDELSTAART
 EN F. PRINCE SCHOUT V. D. BESWOREN KERK
 WAREN,

BEN IK, DOOR J. V. DER PAUWERT,
 ADM. BURG., BEZORGT TE MAKEN.

Het Ambagt van Kudelstaart is, ter weder-
 zyde van den weg, genoegzaam geheellyk,
 uitgeveend. In de Lyft der Verpondingen
 van den jaare 1632, staan, in het zelve, maar
 agt en vyftig, en in die van den jaare 1732,
 niet meer dan vier en veertig huizen onder
 Holland aangetekend. En sedert vyftien
 jaaren, zyn 'er onder Holland vyf of zes
 huizen vervallen, en weggeraakt. De op-
 gezetenen geneeren zig, met viisschen. Wy
 hebben, in de Geschiedenissen der Stad, ge-
 wag gemaakt van zekere verongelyking,
 door die van Amsterdam, omtrent het mid-
 den der veertiende eeuwe, den buuren van
 Kudelstaart toegebracht; welke verongely-
 king

king, in 't jaar 1358, met zes honderd Brus- AM-
felfche schilden, die aan de Graaflykheid BAGTS-
betaald werden, geboet werdt (r). De Stad HEERLYK-
heeft de Ambagtsheerlykheid van het ge- HEDEN.
deelte van Kudelftaart, welk onder Holland
gelegen is, in den jaare 1724, uit de Graaf-
lykheids Domeinen, aangekocht (s), met
oogmerk, om te zorgvuldiger te waaken,
tegen 't verder slagturven of veenen, en
voor 't onderhoud van den weg of dyk in dit
Ambagt, zynde den naaften ryweg naar Lei-
den, Gouda en Rotterdam: de doortogt naar
welke Steden verhinderd zou worden, zo
deeze weg bedorven werdt, door 't veenen
digt aan denzelven. Zelfs is dit veenen, 't
welk, door 't indringen der Haarlemmer-
Meer, ten uiterste gevaarlyk zou worden,
tegenwoordig, volstrektelyk verboden. Het
kolven en klootschieten, in het Hollandsch
gedeelte van Kudelftaart, is, by eene Keure
van Rynland, ook ongeoorlofd verklaard (t).

Opmerkelyk is, dat een groot gedeelte van Gronden
Stigtich Kudelftaart, van de dertiende en van het
veertiende eeuw af, in 't schot, de Bede- regt van
penningen en diergelyke schattingen, onder Holland,
Holland, aangeslaagen geweest is, en, nog om Ver-
tegenwoordig, Verpondingen en andere ge- pondin-
meene Lasten aan Holland opbrengt. Doch gen en
alzo hierover, van 't begin der zestiende andere
eeuwe af, tot voor omtrent twintig jaaren lasten te
toe, meermaalen, geschil ontstaan is, tus- doen
schen Stigtich
Kudel-
staart; en

(r) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 148.

(s) Zie II. Deel, XXIII. Boek, bl. 285.

(t) S. VAN LEEUWEN Costum. en Keuren van Rynland.
bl. 527.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

vereffe-
ning der
gefchil-
len, des-
wege ge-
vallen.

fchen de Provinciën van Holland en Utrecht, zal 't, agt ik, niet ondienftig zyn, de gronden van het regt van Holland, en den afloop der gereezen gefchillen, hier, kortelyk, aan te tekenen.

Hollandsch Kudelftaart fchynt, oudtyds, alleen en volftrektelyk, *Kudelftaart* genoemd, en 't gene men nu *Stigtsch Kudelftaart* heet, of ten minften een groot gedeelte van het zelve, onder den naam van *Swoorenkerf*, begrepen geweest te zyn. Ook is *Stigtsch Kudelftaart*, nog tegenwoordig, onderscheiden in den *bezwooren Kerf*, het *Geerland*, en *Steenwyk* en *Steenwyker-veld*. De *bezwooren Kerf*, die, voor een groot gedeelte, uitgeveend is, legt, ten oosten van den Kudelftaartschen dyk, ten westen van de Drecht, ten noorden van het Geerland, en ten zuiden van de bedykte Hornmeer en Vrye Noord-Veen. De Kerk van Kudelftaart staat, op den grond van den *bezwooren Kerf*, en in denzelven, legt eene aanzienlyke buurt, die, aan de Drecht, de *Vrouwen-Akker*, en meer noordwaards, de *Quakel* genaamd wordt. De gantsche *bezwooren Kerf* draagt, in de Verpondingen of 't Schot, de Riemtalen, het Damgeld, en eenige andere lasten, onder Holland, schoon 't, in alle andere opzigten, tot de Provincie van Utrecht, en de Landen der Prooftdye van S. Jan, behoort. Het Geerland, tusschen den *bezwooren Kerf*, Kallagen en de Drecht gelegen, behoort onder 't Geregt van den Uithoorn in 't Stigt; doch draagt, nevens Hollandsch Kudelftaart

en

en den bezwooren Kerf, drie deelen van elf ^{AM-}
en een half in 't Waarschappygeld, hier ^{BAGTS-}
Damgeld genaamd, welk, tot onderhoud van ^{HEERLYK-}
de Ypeslooter fluis in den Diemerdyk, wordt ^{HEDEN.}
opgebragt. Steenwyk en Steenwyker-veld,
welken ook behooren onder 't Geregt van
den Uithoorn, tot in welk Dorp, eenige
huizen van Steenwyker-veld zig uitstrekken,
leggen, van de Hornmeer in 't noorden, tot
aan de Drecht en den Amstel in 't zuiden,
en paalen aan de Legmeer en Zydmeer, in 't
noordoosten, en aan den bezwooren Kerf en
't Vrye Noord-Veen, in 't zuidwesten. Beide
deezee Streeken draagen samen een vierde in
de kosten van de Kerk, Pastoorye en Schoo-
le van Kudelstaart.

Van waar nu Holland het regt bekomen
hebbe, om Stigtsche Plaatsen te doen draa-
gen in Hollandsche lasten, en vooral, om den
bezwooren Kerf aan te slaan in de Verpon-
dingen onder Holland, is bezwaarlyk te zeg-
gen. Men weet alleenlyk, dat Willem de
II., Graaf van Holland en Roomsche Koning,
sedert dat hy Henrik van Vianden, in of
omtrent het jaar 1250, op den Bisschoppe-
lyken zetel van Utrecht hadt doen verhef-
fen, vry wat gezags geoefend heeft, in 't
Stigt. Gozewyn van Amstel hadt, ter be-
geerte van Koning Willem, van de Bisschop-
pelyke waardigheid moeten afstaan. Hy was,
te vooren, Proost van S. Jan geweest (u),
en in die hoedanigheid, Heer van Stigtsch
Kudelstaart. Veelligt, heeft zyn afstand ge-
le-

(u) BEKA p. 83. HEDA p. 213, 214.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

legenheid gegeven, dat Koning Willem, als Graaf van Holland, eenig gezag in de Prooftdy-Landen verkreegen, en eenigen derzelven, op zekere jaarlyksche Kerven, in 't Schot, gesteld heeft, naar 't omslaan van welke *Kerven* door *gezwoorens*, een gedeelte van 't Prooftdy-Land, vermoedelyk, den naam van *gezwooren Kerf* gekreegen heeft, die, in laater' tyd, in *bezwooren Kerf* veranderd is. Doch wy geeven dit alles slegts voor giffingen op. Vaster gaat, dat Koning Willem, en Graaf Floris de V. na hem schot uit den bezwooren Kerf geheeven hebben. Het wordt, met ronde woorden, gesteld, in eenen brief van Graave Willem den III. van den jaare 1309, die, geheellyk, ingevoegd is, in eenen anderen van Hertoge Albrecht van den elfden May des jaars 1396, welken wy, hier agter, onder de *Bylaagen* (v), geplaatst hebben. By beide deeze Brieven, wordt de bezwooren Kerf schotbaar aan Holland verklaard: en 't blykt niet, dat hierover eenig geschil gevallen is, voor 't begin der zestiende eeuw; om welk geschil te beslegten, naar alle waarschyndykheid, gediend heeft eene verklaring van den Pastoor en Ambagtsbewaarders van Kudelstaart van den jaare 1514, inhoudende, onder anderen, „ dat aldaar, van wege Holland, de beden, „ by Kerven, gegaderd werden; dat 'er „ van Kudelstaart omtrent honderd morgen „ Lands in Holland lagen; dat het Land in „ 't Stigt onbekend was; doch dat gantsch „ Ku-

(v) *Lr. H.*

„ Kudelstaart op zes en twintig Kerven AM-
 „ stondt , waarvan het Stigtsch Land drie BACHTS-
 „ vierde , en het Hollandsch een vierde op- HEERLYK-
 „ bragt (w).” Sedert, vindt men niet, dat HEDEN.
 ’er zwaarigheid gemaakt is, door die vanden
 bezwooren Kerf, om de gewoone lasten aan
 Holland te voldoen, voor den jaare 1577.
 Zy werden toen gesterkt, door den Prooft
 van S. Jan en zynen Baljuw. Doch de Bal-
 juw van Rynland bewees het regt en de veel-
 jaarige bezitting van Holland zo klaar, dat
 de Prooft van zyne onderneeming afzag.
 Zelfs slooten die van Kudelstaart en den be-
 zwooren Kerf, op den twee en twintigsten
 October des jaars 1586, eene overeenkomst,
 waarby zy beloofden, elkanderen de Ver-
 pondingen, waarop zy, uit kragte der oude
 Privilegien, onder Holland, waren aange-
 slaagen, te zullen helpen draagen. Ook
 vindt men, dat de bezwooren Kerf, in de
 Provincie van Utrecht, niet met Verpon-
 dingen, aldaar *Oud schildgeld* genaamd, be-
 zwaard geweest is, voor ’t jaar 1662: ’t welk,
 toen en sedert, wederom gelegenheid gaf,
 dat eenige opgezetenen van den bezwooren
 Kerf de gewoonlyke lasten onder Holland
 weigerden te voldoen. ’t Geschil hierover
 tusschen de twee Provincien, die ’er ver-
 scheiden Brieven over wisselden, duurde, tot
 in ’t jaar 1678, wanneer die van Utrecht,
 eindelyk, toegaven, en Holland lieten in
 de

(w) Uit het Privilegie- ende Resolutieboek van Kudel-
 staert ende den beswooren Kerff.

AM-
BAGTS.
HEERLYK-
HEDEN.

de bezitting, om de gewoonlyke lasten in Stigtsch Kudelstaart te heffen. Een nieuw geschil tusschen Hollandsch Kudelstaart en den bezwooren Kerf, over 't berekenen eeniger buitengewoone kosten werdt, in 't jaar 1690, door gekoooren Zegsluiden, vereffend. Laastelyk, hebben die van den bezwooren Kerf, in 't jaar 1739, wederom geweigerd, de rekening van 't Schot en Damgeld, op den ouden voet, goed te keuren, voorgee- vende, ongehouden te zyn, om Verpondin- gen en andere Hollandsche lasten te draa- gen. Doch dit geschil is, voornaamlyk, door bewerking van den Heere JAN SAUTYN, Burgemeester van Amsterdam, en, wegens de Stad, Ambagtsheer van Kudelstaart, ins- gelyks, afgedaan; en, op den eersten Juny des jaars 1747, by minnelyke schikking, al- les hersteld op den ouden voet (x). Ten besluite, merken wy nog aan, dat de bezwoo- ren Kerf, zekerlyk, van ouds, merkelyke betrekking tot Holland gehad moet hebben, naardien aldaar, even als in de Hollandsche Dorpen, zo ver men geheugen mag, al- toos, Ambagtsbewaarders gesteld geweest zyn, welke hoedanigheid, in de Stigtsche Dorpen, niet gevonden wordt, wordende diergelyke Regenten aldaar *Buurtmeesters* ge- naamd. Ook wordt de Schout van Hollandsch Kudelstaart, in 't bewind over de Kerk, die op Stigtschen grond staat, als eerste Regent aangemerkt, en de Rekening der Kerke, door

(x) *Vit Stukken*, berustende ter Secretarye van Kudel- staart.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 265

door den Hollandschen Secretaris, opgemaakt, AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.
op eene jaarlyksche wedde van vyf guldens. Zelfs worden alle de Rekeningen der gemeene bestieringe, op 't Hollandsch klein Zegel, geschreeven.

't Geregt van Hollandsch Kudelstaart be- Regeer-
ring.
staat uit eenen Schout, die, door Burgemeesteren van Amsterdam, als Ambagtsheeren, wordt aangesteld, en vyf Schepenen, die, te gelyk, Ambagtsbewaarders zyn; doch, welker getal, by gebrek van bekwaame voorwerpen, nu tot op drie verminderd is. Zy worden, door den Ambagtsheer van wege de Stad, verkooren, en plagten twee jaaren te dienen, terwyl 'er, jaarlyks, een afging. Doch thans blyven zy, gemeenlyk, eenige jaaren, of voor hun leeven, in dienst. De Schout is, tegenwoordig en doorgaands, ook Secretaris, en wordt, in deeze hoedanigheid, insgelyks, door Burgemeesteren van Amsterdam, aangesteld. Wyders, zyn 'er, ook twee Huis-armmeesters in Kudelstaart, een van de Hollandsche zyde, die, door den Schout aldaar, en een van de Stigtsche zyde, die, door den Schout van den Uithoorn, aangesteld wordt. Voor deeze Huis-armmeesters, is, in 't jaar 1637, eene Ordonnantie gemaakt (y). De volgende Heeren Naamen
der AM-
BAGTS-
HEEREN.
zyn, van wege de Stad Amsterdam, met de Ambagtsheerlykheid van Kudelstaart, verlyd geworden.

1728.

(y) S. VAN LEEUWEN Costum. en Keuren van Rynl.
bl. 537.

AM- 1728. Mr. JOAN VAN DE POLL.
 BAGTS- 1746. JAN SAUTYN.
 HEERLYK- 1748. Mr. GERARD AARNOUT HAS-
 HEDEN. SELAER.
 1766. Mr. GERRITHOOFTEGERRITSZ.

VI. De Ambagtsheerlykheid van

Ambagts-
 heerlyk-
 heid van
 LEIMUI-
 DEN en
 VRIEZE-
 KOOP.

LEIMUIDEN en VRIEZEKOOP

legt ook, ter wederzyde van den voorge-
 melden ryweg, naar den Ryn en Leiden;
 welke weg door Kallslagen loopt, en hier de
Heerenweg genaamd wordt. Leimuiden legt,
 met zyne Kerk en Ban, meest westwaards,
 digt aan de Haarlemmer of Leidſche Meer.
 Vriezekoop legt, ooftwaards, tegen de Bil-
 lerdammer Laan en de Ambagtsheerlykheid
 van Kallslagen, die zig, van Kudelftaart af,
 tot hier toe, en nog verder, tot over de
 Drecht, uitſtrekt. De Landen onder Lei-
 muiden en Vriezekoop werden, in de jaaren
 1550 en 1553, reeds zo gering bevonden,
 dat zy geoordeeld werden, merkelyk min-
 der, in de omſlagen der Dykslaſten van
 Rynland, te moeten draagen dan zy plagten.
 Leimuiden werdt toen op zes honderd vyf
 en twintig, en Vriezekoop op zes honderd
 dykpligtige morgens gerekend (z). Eigen-
 lyk, bevat thans het Ambagt van Leimuiden
 vyf honderd een en tagtig morgen, vier
 honderd zeven en veertig roeden; en dat van
 Vriezekoop drie honderd drie en negentig
 morgen, vyf honderd negen en zeventig roe-
 den

(z) Handv. van Rynland, bl. 246, 261, 349.

den gronds. 't Getal der huizen, in beide de Ambagten, is, in den tyd van honderd jaaren, merkelyk afgenomen. In de Lyst der Verpondingen van den jaare 1632, stonden, voor Leimuiden, twee honderd en zes, en voor Vriezekoop, een honderd en zeven huizen aangetekend. Doch in die van den jaare 1732, staan, in Leimuiden, maar een honderd vier en veertig huizen en een molen, en in Vriezekoop, niet meer dan negen en vyftig huizen geboekt. In beide de Ambagten, is zeer veel lands uitgeveend. Doch een gedeelte van het zelve is, in de voorgaande en in deeze eeuw, wederom droog, en tot land gemaakt. Zodanig is de *H. Geest-Polder* onder Leimuiden, bezuiden het water de Drecht, tot welks droogmaakinge, na dat men zig, eerst, met Haarlem verdraagen hadt (a), 's Lands Staaten, op den zestienden April des jaars 1669, Octroi verleend hadden. Een gedeelte der *Grietpolder* onder Leimuiden, en de *Vriezekoopsche Polder* onder Vriezekoop, is, volgens twee diergelyke Octroijen van den negenden February des jaars 1741 en van den negentienden December des jaars 1742, voor omtrent twintig jaaren, drooggemaakt: te gelyk met de Veenplas, tusschen de Drecht, den Heerenweg en de *Billerdammer Laan* (b), welke Laan eene Waterkeering is tusschen Rynland en Amstelland, aan welke veele kosten gespild waren; in alles, eene uitgebreidheid van zes hon-

Am-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

(a) Zie Privileg. van Haarlem, bl. 545.

(b) Resol. Vroedsch. Lx. MM. 3 January 1741. f. 156.
Groot-Memor. N. X. f. 179 verso, 200 verso, 209 verso.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

honderd en vyftig morgen beftaande. In beide de Ambagten, zyn, van tyd tot tyd, verfccheiden' bevallige Luftplaatsen aangelegd, 't welk, vermoedelyk, toeneemen zal, zo de beteugeling van de woede der Haarlemmer-Meer, waarvoor Leimuiden en Aalsmeer, onmiddelyk, blootftaan, gelyk men vertrouwen mag, voortgang heeft. Men hadt, naamlyk, in Maymaand des voorleeden jaars 1766, bevonden, dat de oever der Meer onder Leimuiden, van de oude Wetering af tot aan de Kerkvaart toe, in een en twintig jaaren tyds, tien, twintig en dertig roeden, en, op enkele plaatsen, federt het jaar 1740, vyftig en zestig roeden, afgefleeten was; en dat de afgefleeten oever, grootendeels, flegts uit fudzig of driftig rietland beftondt, welk geenen wederftand bieden kon. Van de Kerkvaart tot aan den wefthoek van Burgerveen, daar 't Ambagt van Leimuiden aan dat van Aalsmeer paalt, was de oever, federt het jaar 1745, van vyf en vyftig tot zestig roeden, afgenomen, en beftondt meeft uit verveend land, welk, door den tyd, met riet, liezen en biezen, in den bagger en 't flyk, begroeid zynde, tegenwoordig, begangbaar was; doch zo los, dat men 'er, met een' ftok, tot op den kleigrond, ter diepte van tien, twaalf of veertien voet, kon doorfteeken. Men heeft drie der gevaarlykste Plaatsen, boven de Kerkvaart, langs de Griet-Polder, reeds van 't jaar 1744 af, op Polders kosten, met paalwerk, beheid. Doch dit werk is te zwak, en de kosten te zwaar, om door de Polder lan-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 269

langer gedraagen te worden; behalve, dat 'er nog andere en gevaarlyker plaatsfen, zo onder Leimuiden als onder Aalsmeer, te bezorgen zyn: waarmede het Hoogheemraadschap van Rynland, op last van 's Lands Staaten, in den zomer des jaars 1766, eenen aanvang gemaakt heeft. Men heeft een gat van dertig roeden, bewesten de Rysbrugge in den Westeinder dyk, gestopt, met eene dubbele gording paalwerk, behoorlyk, verbonden, en, van agteren, op een' vloer van rys en bladriet, met puin en keisteen, bestort: en een gedeelte van den zwakken oever, oostwaards van 't gemelde gat gelegen, ter lengte van honderd roeden, door zandplempinge, tot een bekwaam strand gemaakt: beide met oogmerk om te beproeven, of de woede der Meer, op deeze wyze, op andere diergelyke en nog gevaarlyker plaatsfen, te beteugelen ware; en 'er, zo 't werk aan de verwagting beantwoordt, van jaar tot jaar, mede voort te vaaren. Onder tusschen, zal deeze aanvang, zo wel voor Leimuiden als voor Aalsmeer, van dienst kunnen zyn (c).

De Ambagtsheerlykheid van Leimuiden en Vriezekoop, nevens die van Rynfaterwoude, in den jaare 1599, aan Jonkheere *Pieter van der Does*, ter Leen zynde uitgegeven (d), werdt, in 't midden der voorgaande eeuw, bezeten, door den Huize van Was-

(c) Uit het Rapport van Gecomm. Raaden en van Dykgr. en Hoogheemr. van Rynland van 4 Juny 1766.

(d) Uit den Verlybrief, gedagtekend 4 Maart 1599.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Wassenaer en Warmond (e); doch is, daarna, door erfenis en huwelyk, geraakt in bezit van het huis van Oultremont en Warfusé. De Stad kocht dezelve, in 't jaar 1727, van dit Huis, of eigenlyk van *François Paul Emile*, Graave van Oultremont en Warfusé en Vrouwe *Maria Isabelle van Beijeren van Schagen*, zyne Gemaalin, die de Ambagtsheerlykheid van Vrouwe *Anna Henrietta van Wassenaer van Warmond*, Graavinne van Berlo, geërfd hadt; met alle haare gevolgen en aankleeven, en byzonderlyk, met het regt, om Schout, Ambagtbewaarders, Schepenen en andere Amptenaars te mogen stellen; en met de pagten, inkomsten en binnenwateren, zo tegenwoordige als toekomende, van welken geene andere Steden, Dorpen of Ingezetenen, tot nog toe, bezit genomen hadden: ook met het regt van den wind en de turfmaat (f). En 't bezit deezer Ambagtsheerlykheid geeft der Regeeringe van Amsterdam gelegenheid, om van naby agt te doen geeven op de gesteldheid der geduuriglyk aflytende oevers der Haarlemmer of Leidsche Meer; der Poelen of Veenplassen; der Waterkeeringen, en der Billerdamsche Verlaaten; aan al 't welke het beste gedeelte van Amstelland, en de Stad en derzelver Binnenlandsche scheepvaart, zo wel als de doortogt te lande van hier naar Leiden, Gouda, Rotterdam enz. zeer veel gelegen is.

LEI-

(e) S. VAN LEEUWEN Costum. en Keuren van Rynland, bl. 17.

(f) Handv. bl. 333. en hier voor II. Deel, XXIII. Boek, bl. 285.

LEIMUIDEN, tot welks byzondere beschryving wy nu overgaan, is eene van de oudste Dorpen hier te Lande. De Kappelle van *Lietbemuthen* of *Leythemuthe* wordt reeds vermeld, in het Verdrag van Bisschop Willem van Utrecht, met Regimbert, Abt van Epternach, van den jaare 1063 (g), en in het Verdrag van Dirk den VI., Graave van Holland, met Gerard, Abt derzelfde Abtdye, van den jaare 1156 (h). De Kerk van Leimuiden werdt, met verlof van Georgius van Egmond, Bisschop van Utrecht, vergroot, in 't jaar 1555; ten welken einde, eenige Landeryen, der Kerke toebehoorende, verkogt werden (i). De tegenwoordige is een ruim, doch oud gebouw. In 't jaar 1737, zyn 'er vier nieuwe houten pilaaren ingezet. De overige oude steenen pilaaren en het onderste gedeelte van den Tooren staan scheef, door 't zakken der grondslagen. De Predikant, die, na bekomene handopening, door den Kerkenraad beroepen, en, door den Ambagtsheer, goed- of afgekeurd wordt, behoort tot de Classis van Woerden en Over-Rynland. Volgens de Keuren van Rynland, mag niemant, op het Kerkhof, of in het Dorp kolven, of met de kloot schieten, op eene boete van twee en veertig stuivers (k). Het Dorp Leimuiden is fraai betimmerd. Ook is 'er zeer veel doortogt, te lande en te water.

De

(g) *Apud* HEDAM p. 132.

(h) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 102.

(i) VAN HEUSSEN en VAN RYN Kerk. Oudh. III. Deel, bl. 880.

(k) S. VAN LEEUWEN Costum. en Keuren van Rynland, bl. 527, 528.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

De naaste weg te lande, van Amsterdam naar Gouda en Rotterdam, of van daar herwaards, loopt door Leimuiden. Het water de *Drecht*, welk, van de *oude Wetering* af, door het Dorp loopt, en tusschen de Vriezekoopsche en Waffenaersche Polder, voorby het Tolhuis onder Kalflagen, zig, een weinig boven den Uithoorn, met de *Kromme Mydrecht* vereenigt, en 't begin aan den *Amstel* geeft, is ook veel korter vaart, voor zulke Schepen, die hunne masten kunnen stryken, en klein genoeg zyn om door de Billerdammer-fluizen en Leimuider-brug te komen; en die, anderszins, uit den Ryn naar Amsterdam willende, door Haarlem en Spaarnedam, zouden moeten vaaren. De brug, van welke wy spreken, legt te Leimuiden, over de Drecht, en werdt, op verzoek van Schout en Ambagtsbewaarders van Vriezekoop, in 't jaar 1611, in eene wipbrug veranderd. Doch Haarlem leedt hier by zo veel in zyne vaart, alzo 'er nu veel grooter schepen, zelfs met staande masten, door de Drecht konden; dat die Stad, by welke, Dordrecht en Gouda zig voegden, te wege bragt, dat die van Rynland 't verleende verlof wederom introkken, en de wipbrug in eene vaste brug deden veranderen (1). De Ambagtsheeren van Leimuiden uit den huize van Warmond, sedert, het onderhoud en de beheering deezer brugge van het Ambagt hebbende overgenomen, hebben al hun regt op dezelve, op den eersten October des jaars 1665, afgestaan aan de

(1) Privileg. van Haarl. 61, 441.

de Stad Haarlem (*m*), die, op den vyftien AM-
den Juny des jaars 1668, met de Stad Am- BAGTS-
sterdam, wegens de wydte en de hoogte HEERLYK-
derzelve overeengekomen is. De wydte HEDEN.
werdt toen op vyftien en een halve voeten,
Rynlandsche maat, en de hoogte, volgens
zeker teken aldaar, bepaald. Doch deeze
wydte zou, des zomers, door middel van een
fchot of balk, tot op dertien voeten, ver-
fperd of vernauwd; en alleenlyk, van den
eerften December tot den laaften Maart,
op de volle wydte, mogen bevaaren worden,
door zulke Amsterdamsche of andere Schip-
pers, die blyk van 't Groot-Binnenlandsch-
vaarders-Gilde alhier medebragten, dat zy,
in dat jaargetyde, niet zonder groot gevaar,
door Spaarnedam en over de Haarlemmer-
Meer, komen konden. Ook zouden de Hout-
vloten en Groente- en Fruitschuiten, het
gantfche jaar door, op de volle wydte, door
de brug mogen vaaren. Voorts, zou 'er,
van wege elk der twee Steden, een beë-
digde oppaffer aan de brug gesteld worden,
om zorg te draagen, dat aan deeze Overeen-
komst voldaan werdt (*n*). De overeenkomst
werdt, flegts by voorraad, gemaakt. Doch
hieldt, onaangezien Amsterdam, nu en dan,
klaagde, dat het fchot of de fchuif, des zo-
mers, de vaart te zeer belemmerde (*o*),
ftand, tot in 't jaar 1765, wanneer de twee
Steden, na veel handelens, op den vyfden
Sep-

(*m*) Privileg. van Haarl. bl. 552.

(*n*) Groot-Memor. N. V. f. 22° verso. Privileg. van
Haarl. bl. 552.

(*o*) Stads Missiven N. IV. f. 13.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

September, overeen kwamen, dat de brug, op de wydte van veertien voet, tien duim, Rynlandsche maat, gemeeten van paal tot paal, zou hermaakt werden. De hoogte bleef, gelyk zy geweest was, te weeten, in 't midden van den onderkant der Leggers gemeeten, elf voet twee en een vierde duim boven den voorsten slagdrempel der nieuwe steenen Dorpsfluis, en zes voet zeven duim boven 't Amsterdamsche peil, welk, door den Landmeester van Rynland, aan die fluis werdt overgebracht. Haarlem heeft zig verbonden, om de brug, op deeze wydte en hoogte, te onderhouden; en de doorvaart door dezelve is, ten allen tyde, voor allerlei schepen en houtvlotten, vry bedongen. De geschillen, die, onverhoopt, over de voldoening aan de gemaakte overeenkomst, mogten vallen, moeten, ter eerster aanleg, voor den Hoogen Raade, gebracht en afgedaan worden (p). In den zomer des jaars 1766, toen ik Leimuiden bezag, was men, met het hermaaken der brugge, reeds verre gevorderd; en ik verneem, dat zy, sedert, overeenkomstig met het gemaakte Verdrag, voltrokken is.

Oude We-
tering.

De oostzyde der fraaije buurte langs de oude Wetering behoort, voor 't grootste gedeelte, ook onder Leimuiden, en voor 't kleinste gedeelte, naar 't zuideinde, onder Rynfaterwoude. Men heeft, derwaards, twee wegen van Leimuiden: een', door de Griet-Polder, en een', door de H. Geest-Polder. De Landscheiding wordt, op den Hee-

(p) Groot-Memor. N. XII. f. 103.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 275

Heeren-weg, aangewezen door een' paal, Am-
 waarop, aan de eene zyde, het wapen van ^{BAGTS-}
 Amsterdam, en aan de andere, dat van Was- ^{HEERLYK-}
 fenaer, aan een' Heer uit welk Huis, de ^{HEDEN.}
 Ambagtsheerlykheid van Rynfaterwoude
 toekomt, gesteld is. De westzyde der buur-
 te aan de oude Wetering behoort, insge-
 lyks, naar 't zuideinde, voor een klein ge-
 deelte, onder Rynfaterwoude, en, voor het
 grootste gedeelte, onder Alkemade. Aan
 deeze zyde, is eene Buurtkerk getimmerd,
 die, uit giften, onder de preeke verzameld,
 onderhouden wordt. De buuren van Al-
 kemade behooren, anderszins, onder het
 Kerspel van Leimuiden. Ook draagen zy nog,
 in het onderhoud der Leimuider-Kerke. De
 oude Wetering, die de groote Haarlemmer-
 of Leidsche Meer aan de Braassemer-Meer
 hegt, is de gewoonlyke doortogt van alle
 Binnenlandsche vaartuigen, die, van Am-
 sterдам, naar 't zuiden van Holland en ver-
 der; of, van daar, naar Amsterdam te rug
 willen. De grootsten van deezen neemen
 hunnen weg door 't Spaarne. De anderen
 komen, door de Drecht, in den Amstel, of
 uit den Amstel, door de Drecht, in de oude
 Wetering. En deeze doortogt doet de buurt
 aan de oude Wetering bloeijen. Men heeft
 'er verscheiden' Zaagmolens en Scheepstim-
 merwerven: ook eenige Zeilenmakers, Blo-
 kenmakers, en andere handwerken, tot de
 scheepvaart vereischt, behalven een goed
 getal van winkeliers. Tot beveiliging der
 scheepvaart, staat, aan den kant der groote
 Meer, eene hooge houten Vuurbaak.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

De Buurt
Biller-
dam.

Biller-
damsche
Verlaa-
ten of
Sluizen.

In het AMBAGT van VRIEZEKOP, verdient de meeste opmerking het gedeelte der buurte van *Billerdam*, waarin de sluizen of verlaaten leggen. Zy zyn twee in getal, en leggen beide in het water de *Drecht*. De buurt *Billerdam* is tamelyk wel betimmerd. Doch het kleinste gedeelte derzelve legt alleenlyk in het Ambagt van Vriezekoop. Het grootste behoort tot de Ambagtsheerlykheid van *Kalsslagen*, van welke de Stad *Haarlem* zig, omtrent den jaare 1700, door aankoop, den eigendom verkreegen heeft; en onder welke, een weinig oostwaards van de *Verlaaten*, het *Tolhuis* aan de *Drecht* staat, alwaar de Trekschuiten van *Amsterdam* op *Gouda*, en de Pak- en Nagtschuiten, van hier op *Delft*, *Leiden*, *Rotterdam* en 's *Graavenhaage*, aanleggen. Het westelykste der twee *Verlaaten*, welk twee paar deuren en boven ieder paar een bind heeft, om het doorvaaren met staande masten te beletten, wordt, door het Heemraadschap van *Rynland*; het oostelykste, welk maar een paar deuren en een bind boven dezelve heeft, door dat van *Amstelland*, onderhouden en beheerd. Het eerstgemelde dient om het *Amstellandsch* water uit *Rynland*, het andere om het *Rynlandsch* water, wanneer het, t'eenigen tyde, hooger is dan het *Amstellandsch*, uit *Amstelland* te keeren. Ook wordt het *Rynlandsch* verlaat inzonderheid op eene zekere engte gehouden (q), op dat 'er geene groote vaartuigen zouden doorkonnen; 't welk, tot merke-

(q) Stads Missiven N. IV. f. 16, 17, 34, 35, 40, 73.

kelyke benadeeling van de vaart door 't AM-
 Spaarne, strekken zou. In de Trekvaart, BAGTS-
 een weinig boven het Tolhuis, by de Dui- HEERLYK-
 velsbrugge, leggen twee diergelyke verlaa- HEDEN.
 ten, een Rynlandsch en een Amstellandsch.
 De dam in de Drecht, waarin de Billerdam-
 sche verlaaten leggen, is, vermoedelyk, reeds
 in de dertiende eeuw, in wezen geweest.
 Zo dra de sluizen, in den Middeldam hier
 ter Stede, tot eene uitwatering voor Amstel-
 land, gelegd waren, werdt het keeren van
 het vreemd, en onder anderen van het
 Rynlandsch water uit Amstelland noodzaa-
 kelyk. Hiertoe diende ook het leggen van
 den dam in de Drecht, sedert den *Billerdam*
 genaamd. Men vindt 'er het eerste gewag
 van, in twee Verklaaringen van den jaare
 1364, onder den naam van den *Bilresdam*; en
 van de *Billerdammer-Laan*, onder dien van
des Bilredams weer. Beide de verklaaringen
 strekken ten bewyze, dat die van Kalslagen
 en Nieuwveen, lang voor dien tyd, en,
 waarschyglyk, reeds in de dertiende eeuw,
 het regt om, dyk en sluisvry, door Amster-
 dam, uit te wateren, van den Huize van
 Amstel gekogt hadden, onder voorwaarden,
 dat zy den *Bilresdam* en *des Bilredams weer*,
 van agteren, voor het doorzygend Ryn-
 landsch water, zouden digt houden (r): 't
 welk ook de reden geweest is, waarom die
 van Kalslagen zig verbonden hebben, om,
 by het droogmaaken der Vriezekoopsche
 Plas,

(r) Zie Handv. van Rynl. bl. 355 en hier voor, II. Deel,
 II. Boek, bl. 153.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Plas, op en langs de Billerdammer Laan, eene bekwaame Kaade te leggen, die, aan de oostzyde der Droogmaakerye, tot eene Polderkaade verstrekt, en over welke, die van Vriezekoop en Kallagen den schouw dryven (s). 't Blykt ook, van elders (t), dat de Billerdam opgemaakt was, uit een weer Lands, de *Billerweer* genaamd, en tot eene waterschutting diende, tusschen Rynland en Amstelland. Doch omtrent den jaare 1500, ondernam *Jacob Coppier*, Heer van Kallagen, op eigen gezag, den Billerdam door te steeken; met een verlaat en schotdeuren te voorzien, en daardoor wel het Rynlandsch water te laten loopen in Amstelland; maar, daarentegen, ook, aan alle vaartuigen van Leiden, Delft en den Haage, onder 't betaalen van zekeren tol, welken hy arbeidsloon noemde, doortogt te verleen naar Amsterdam. Men bevondt, wel haast, dat zulks strekte tot benadeeling van de vaart door 't Spaarne, en van de Graaflykheids tollén, te Haarlem en te Spaarndam. De Amsterdamsche schippers, uit Brabant en Zuidholland komende, gebruikten, ten deezen tyde, nog andere ongewoone vaarten, om de tollén te ontgaan; hunnen weg neemende, behalve door Billerdam, door Zevenhoven, en door den Heiligen Weg. Doch 't een en 't ander werdt, van 's Graaven wege, verbooden, in 't jaar 1519 (u). De vaart door Billerdam hieldt nogtans

(s) Conventie van 7 Sept. 1739.

(t) Privileg. van Haarlem, bl. 224.

(u) Privileg. van Haarlem, bl. 215.

tans aan, tot dat *Jan Bennink*, Raad in den AM-
Hove van Holland, door bewerking, naar 't BAGTS-
fchynt, van die van Haarlem, in July des HEERLYK-
jaars 1524, den dam deedt stoppen. De HEDEN.
Heer van Kalflagen opende hem, terftond,
wederom, en daagde Bennink voor 't Hof;
welk, eindelyk, by uitspraak van den een-
endertigften January des jaars 1529 [1530],
Coppier in 't ongelyk ftelde, hem beveelen-
de, de fchotdeuren en 't verlaat uit den dam
weg te neemen; den dam digt te maaken,
en 'er noch fchuiten, noch water door te
laaten (v). 't Schynt, nogtans, dat men
aan deeze uitspraak niet voldaan heeft. De
Billerdam bleef open. De Stad Haarlem,
altoos zorgvuldig, om de vaart door 't Spaar-
ne te handhaaven (w), bekostigde gewa-
pende vaartuigen, om de vaart door den
Billerdam, den Heiligen Weg en elders, ge-
weldigterhand, te beletten; en bewoog, in
't jaar 1552, de Graaflykheids-Rekenkamer,
om de helft te draagen in de kosten (x).
Doch de ongewoone vaart bleef stand hou-
den. Het Heemraadschap van Amftelland
boodt dat van Rynland, in 't jaar 1621, aan
het digthouden van den gantschen ring tus-
fchen de twee Heemraadschappen, mids dan
ook, te Zevenhoven, en aan den Billerdam,
geene Verlaaten gemaakt, noch gabellen ge-
heeven werden (y). Men fcheen, derhal-
ve,

(v) Privileg. van Haarl. bl. 224.

(w) Zie Privileg. van Haarl. bl. 190, 250, 365, 465, 478,
488, 496, 551 enz.

(x) Privileg. van Haarl. bl. 250.

(y) Privileg. van Haarl. bl. 462.

AM-
BAGTS.
HEERLYK-
HEDEN,

ve, van de ongewoone vaart te willen af-
zien, om 't Rynlandsch water te zekerer te
keeren uit Amsteland. Doch deeze aanbie-
ding hadt geen gevolg; schoon zy, door
Haarlem, aangenomen was. De geschillen
tusschen de twee Heemraadschappen en de
belanghebbende Steden werden, omtrent
den jaare 1670, gebragt voor den Hoogen
Raade. En terwyl zy daar onafgedaan hin-
gen, kwam Rynland met Haarlem en Leiden
overeen, dat men eenige *provisioneerle* Verlaa-
ten steeken zou in de Drecht, dat is, te Biller-
dam, en in de Aar, of nieuwe Vaart van Am-
sterdam op Gouda, aan de Duivels-brugge, ter
wydte van vyftien voet twee duim Rynland-
sche maat (z). Over 't sluiten van den ring
tusschen de twee Heemraadschappen, werdt,
vervolgens, gehandeld met de Steden Amster-
dam en Gouda, zonder dat men elkanderen
verstaan kon. De *provisioneerle* Verlaaten blee-
ven, derhalve, leggen (a); gelyk zy, nog
tegenwoordig, in wezen zyn. Omtrent de
beheering en het onderhoud der twee Ver-
laaten in den Billerdam, zyn de Heemraad-
schappen van Rynland en Amsteland, op
den voorgemelden voet, overeengekomen.

Regt-
bank en
Regee-
ring.

De Hooge Vierschaar wordt, wegens *Cri-
mineele* zaaken, in de Ambagtsheerlykheden
van Leimuiden en Vriezeloop en Kudelstaart
voorvallende, gespannen door den Hoog-
Baljuw en welgebooren mannen van Ryn-
land, op het Stadhuis, te Leiden. De *Civile*
Regtbank van Leimuiden en Vriezeloop be-
staat

(z) Privileg. van Haarl. bl. 561.

(a) Privileg. van Haarl. bl. 562.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 281

staat uit den Schout, die, door Burgemees-
 teren van Amsterdam, als Ambagtsheeren, <sup>Am-
 BAGTS-
 HEERLYK-
 HEDEN.</sup>
 aangesteld wordt, en vyf Schepenen, drie
 uit Leimuiden, en twee uit Vriezekoop. On-
 der de drie Ouderlingen, de drie Armmees-
 ters en de drie Kerkmeesters van Leimuiden,
 zyn 'er ook, gemeenlyk, drie uit Vrieze-
 koop, een van ieder soorte. Doch onder
 de Kerkmeesters, is 'er ook een uit Alke-
 made, welks Polder aan Leimuiden grenst,
 en welks opgezetenen, van ouds, onder de
 Kerspelkerk van Leimuiden, behoord heb-
 ben. Zy worden, zo wel als de Schepenen,
 tegen den negentienden July, zo dezelve niet
 op Saturdag of Zondag valt, gekooren, door
 den aangestelden Ambagtsheer, van wege
 de Stad.

Zie hier de naamen deezer aangestelde <sup>Naamen
 der AM-
 BAGTS-
 HEEREN.</sup>
 Ambagtsheeren:

1728. M^r. LIEVE GEELVINCK.

1745. M^r. FERDINAND VAN COLLEN.

1754. M^r. EGBERT DE VRY TEM-
 MINCK.

De Stad bezit, wyders, een heerlyk regt <sup>VII.
 Ambagts-
 heerlyk-
 heid van
 de Vo-
 LEWYK.</sup>
 over de

V O L E W Y K,

welk wy niet bekwaamlyker, dan tot het
 regt van Ambagtsheerlykheid, weeten te
 betrekken.

De V O L E W Y K, van sommigen, de *Voor-
 wyk*, doch oudtyds de *Voelwyk* (*b*), dat is,
 Vo-

(*b*) Handv. bl. 2.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Vogelwyk, genaamd, is een stuk Voorland van den Waterlandschen dyk, in 't Y, tegen over de Stad gelegen. Het plagt, van ouds, onbedykt, en met het Y gemeen, te leggen. Doch op den zevenden Augustus des jaars 1393, gaf Hertog Albrecht van Beijeren den ingelanden, die, voor 't grootste gedeelte, in Amsterdam, en voor 't overige, in Waterland woonden, Octroi, om de *Volewyk*, met eenen Zomerdyk, te mogen bedyken. Te gelyk, beval hy, dat de Raaden of Burgemeesteren van Amsterdam, uit de Ingelanden in hunne Stad, drie Heemraaden zouden stellen, waarby, uit de Waterlandsche ingelanden, nog twee Heemraaden zouden gevoegd worden, te kiezen uit en door de voornaamste Waterlandsche ingelanden. Burgemeesteren van Amsterdam kreegen, daarenboven, regt, om, jaarlyks, eenen der vyf Heemraaden aan te stellen tot Schout, die, nevens twee Heemraaden ten minste, den Dyk, de Dykslanden en Watering schouwen, en keuren op dezelve maaken zou: ook alles beregtende, wat, in de *Volewyk*, te doen viel, en van de boeten rekening doende aan den Baljuw van Waterland (c), die, tot dien tyd toe, nog de hooge Jurisdictie hadt over 't grootste gedeelte van, of over de geheele *Volewyk*; over een gedeelte van welke, in, of voor 't jaar 1409, de Jurisdictie der Stad werdt uitgebreid; gelyk wy, hiervoor (d), meenen

(c) Handv. bl. 337.

(d) V. Deel, I. Boek, bl. 21.

nen beweezen te hebben. Het Octroi van AM-
den jaare 1393 is dus de grondslag van het ^{BAGTS-}
regt van Ambagtsheerlykheid, welk der ^{HEERLYK-}
Stad, over de gantsche Volewyk, toekomt. ^{HEDEN.}
Het hoog geregt bezit zy, onzes agtens, ten
minste tot zestig roeden in de Volewyk;
doch haar Ban- en Vangregt strekt zig veel
verder, en tot in Waterland, op de hoogte
van het Dorp Landsmeer, uit; alwaar, van
ouds, eene mylpaal schynt gestaan te heb-
ben (e). De Regeering der Stad vindt, zo
't schynt, eerlang, geraaden, de Galg, waar-
aan de gestrafte misdadigen gehangen, en
de raden en staaken, op welken, derzelver
rompen en hoofden gesteld werden, te
plaatsen in de Volewyk, op eenen grond,
die haar toekwam, of, waarover zy ten
minste Jurisdic tie hadt: 't welk, vroeg in de
zestiende (f), zo niet reeds in de vyftiende
eeuwe, geschied is. De galg en de put on-
der dezelve, die van gebakken steen is op-
gehaald, is meermaalen vernieuwd gewor-
den. Hoe 't met de Volewyk gesteld ge-
weest zy, terwyl Amsterdam de Spaansche
zyde hieldt, en de Staatschen meester van
Waterland waren, in en na 't jaar 1572,
vind ik nergens aangetekend. Doch 't is zeer
te vermoeden, dat de Stad toen veel af-
breuk in haar regt aldaar geleeden zal hebben.
En vind ik, dat zy 't Veer op de Volewyk
en op Waterland, welk zy, in de zestiende
eeuwe, bezat, tot in 't najaar van 1568, ver-
huurd

(e) Zie, onder anderen, de oude Kaart van Amstclland en
Waterland, voor de Handvesten.

(f) Zie hier voor, bl. 25.

AM-
BACTS-
HEERLYK-
HEDEN.

huurd heeft, doch, na dien tyd, niet meer (g). Na de verandering der Regeeringe, heeft zy zig, in dit haar regt, wederom begonnen te handhaaven. Uit een *Register der Schouwen van de Volewyk*, welk ter *Thesaurie* bewaard wordt, en van 't jaar 1620 tot het jaar 1665 loopt, zie ik, dat Burgemeesteren van Amsterdam, van 't jaar 1620 af, jaarlyks, eenen Schout en twee Heemraaden over de Volewyk, uit de Stad, aangesteld, of *gecontinueerd* hebben. Ook werden de twee Waterlandfche Heemraaden, in dien tyd, door Burgemeesteren deezer Stad, gekooren, uit een dubbel getal, welk, door Regenten van Buikflood, genoemd was. En deeze verkiezing geschiedde, op verzoek van die Regenten zelven; gelyk my, uit een egt affchrift van hun Request, gebleeken is (h). De Stad hadt, wyders, van 't jaar 1617 af, begonnen te zorgen tegen het afneemen der Volewyk, ten westen en ten oosten. Zy verkreeg zig ook, toen reeds, door aankoop, den eigendom van eenige Landeryen, die, voorheen, door byzondere perfoonen, hier of in Waterland, bezeten waren (i). Onder anderen, vind ik, dat het *Moniken-Rietland* buiten den Kadyk, in 't begin der voorgaande eeuw, aan het Burger-Weeshuis deezer Stede heeft toebehoord (k). 't Onderhouden en beschoeijen van 't

zui-

(g) Regist. der Ambagtsh. van Amsterveen, *berustende ter Thesaurie*, f. 55.

(h) Regist. der Schouwen van de Volewyk, *berustende ter Thesaurie*, f. 3.

(i) Resol. Vroedsch. N. 12. 4 April, 13 July 1617. f. 10, 17 verso.

(k) Groot-Memor. N. XI. f. 136.

zuidelyk einde der Volewyk werdt, inzonderheid, noodig geoordeeld, om schuuring en diepte te houden voor de Stad; waarom 'er, van tyd tot tyd, in voorzien werdt (l); gelyk, tot heden toe, geschiedt. En heeft hiertoe ook gediend het leggen van een paalen-hoofd, aan den zuidoosthoek van de Volewyk, het *Schelvischhoofd* genaamd, welk nog, zorgvuldiglyk, onderhouden wordt. In 't jaar 1631, werdt, by de Vroedschap, in beraad gelegd, om een' ryweg te maaken door de Volewyk, tot aan den Waterlandschen dyk, en, van daar af, verder, tot aan de Beemster en de Purmer (m). Doch 't werk hadt toen geen en voortgang. In 't jaar 1662, werdt niet alleen een ryweg, maar ook eene Trekvaart gemaakt door de Volewyk, tot aan den dyk te Buiksloot toe: van waar, vervolgens, eene Trekvaart geschooten is, over Monikendam en Edam, en over Purmerende, naar Hoorn. Tot de vaart en ryweg door de Volewyk, werden meer dan zestien Perceelen Lands, die der Stad toekwamen, vergraaven (n). Het Veer op Buiksloot komt alleen aan de Stad toe. En Tolhuis, de weg en vaart door de Volewyk wordt onderhouden, uit eene gabelle; om welke te heffen, een *Tolhuis*, aan 't zuidwest-einde der Volewyk, door de Stad, gebouwd is. Dit Tolhuis is de eenigste woning in de Volewyk. De Stad heeft, van tyd tot tyd, alle

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Tolhuis.

(l) Resol. Vroedsch. N. 21. 16 July 1655. f. 267.

(m) Resol. Vroedsch. N. 16. 7 Maart 1631. f. 193.

(n) Aantekeningen van Secretarissen, berustende ter *The-
saurie*, op 't jaar 1659.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

alle de Landeryen van de Volewyk ingekogt, en bezatze reeds, in 't jaar 1663, na welken tyd, de geregelde fchouw en nafchouw over den Volewykfchen Zomerdyk opgehouden is (o). De Volewyks-Landen zyn, tegenwoordig, in veel beter ftaat dan zy plagten, en worden, door de Thefaurie, verhuurd. De Volewyk werdt, in 't begin der voorgaande eeuw, gerekend, een honderd en twintig *deimpten*, of tagtig morgen Lands, groot te zyn (p). De aanftelling van eenen Schout of Dykgraaf, gelyk hy, federt, genoemd is, en van drie Heemraaden van de Volewyk, door Burgemeefteren van Amsterdam, waarvan my, beide in de zefstiende en zeventiende eeuw, blyken voorgekomen zyn (q), fchynt, niet altoos, geregeld gefchied te wezen. Tegenwoordig, is 'er egter nog een Dykgraaf van de Volewyk, zynde de Heer en MR. GERRIT HOOFT, Burgemeefter. De Burgemeefter *Joan van de Poll* is de eerfte geweest, aan wien deeze titel, in de plaats van dien van Schout, die, te vooren, gevoerd was, in den jaare 1660, opgedraagen werdt (r). De Schouten van de Volewyk plagten, als daartoe, op den negenden July des jaars 1621, byzonderlyk, door Burgemeefteren, gemagtigd zynde, eenen Subftituit-Schout onder zig aan te ftellen, daartoe, gemeenlyk, verkiezende eenen in-

(o) Regift. der Schouwen van de Volewyk f. 79 *verfo.*

(p) Groot-Memor. N. XI. f. 136.

(q) Groot-Memor. N. I. f. 246. Refol. van den Oud-Raad van Burgem. 20 May 1620, f. 42.

(r) Register der Schouwen van de Volewyk f. 79 *verfo.*

ingelande, die te Buiksloot woonagtig was ^{Am.}
 (s). Doch tegenwoordig draagt de Ontvan- ^{BAGTS-}
 ger der gabelle, die in het Tolhuis woont, ^{HEERLYK-}
 den naam van *Schout van de Volewyk*, en ^{HEDEN.}
 handhaaft de Keuren, die, nu en dan, we-
 gens de Volewyk, gemaakt worden. Het
 Tolhuis is, te gelyk, eene herberg, van waar
 men een bevallig uitzigt heeft op de Stad,
 en op de breede Laag schepen in 't Y. Sedert
 het afbreken der Oude-Stads-herberge, is,
 aan dit huis, een vertrek gebouwd, tot geryf
 van zulken, die, na 't sluiten der boom,
 voor de Stad komen (t), en, voor deezen,
 hunnen intrek in de Oude-Stads-herberg
 plagten te neemen.

Westwaards van de Volewyk, tusschen ^{Nes of}
 de Buikslooter-Kerk en den Oostzaaner- ^{Kaale}
 Overtoom, buiten de Vryheid van Am- ^{Nes.}
 sterdam, legt een stukje buitendyks Land
 van niet meer dan vier morgen, de *Kaa-*
le Nes, of blootelyk de *Nes* genaamd.
 Amsterdam kocht dit stukje Lands, in 't jaar
 1618 (u), om dat het, behoorlyk beschoeid
 zynde, even als de Volewyk, dienen kon,
 om schuuring en diepte te houden voor de
 Stad. De Waterlandsche Dorpen onderna-
 men, in de voorgaande eeuwe, tot twee
 reizen toe, in 't jaar 1655 en in 't jaar 1661,
 eene doorvaart te graaven, in 't Rietland
 tusschen den dyk en de Nes; 't welk dit Land,
 t'eenemaal, onbekwaam gemaakt zou heb-
 ben,

(s) Register als vooren f. 4, 18 verso, 79.

(t) Resol. van den Oud-Raad van Burgemeest. 24 April
 1755. bl. 36.

(u) Resol. Vroedsch. N. 12. 4 April, 13 July 1617. f.
 10, 17 verso. Groot-Memor. N. II. f. 277 verso.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

ben, tot het einde, waartoe de Stad het hadt aangekocht. De eerste reize werdt de doorgraaving, van wege de Stad, geweldigerhand, belet (v). Doch de tweede reize, kwamen Burgemeesteren met Dykgraave en Heemraaden van Waterland overeen, dat die van Waterland het Rietland nimmer doorgraaven zouden: en, zo 't, by ongeluk, afspoelen mogt, gedoogen, dat het, door de Stad, beschoeid en bepaald werdt, mids deeze hun daartegen twee duizend vyf honderd guldens uitkeerde. 't Verdrag werdt, den dertienden February des jaars 1662, geslooten, en, sedert, ter wederzyde, bekragtigd (w). Het houdt nog tegenwoordig stand. De Schout van de Volewyk doet, by gelegenheid, den schouw over de Nes.

VIII.
Heerlyk-
heid van
URK en
EMMEL-
DOORD.

In de Zuiderzee, tusschen Enkhuizen en Kampen, leggen twee Eilandjes, het kleinste en westelykste *Urk*, het grootste en oostelykste *Schokland* genaamd. Urk is, van de dertiende eeuw af, geagt tot Holland te behooren. Doch Schokland, waarop twee Dorpen leggen, *Emmeloord* in 't noorden, en *Ens* in 't zuiden, behoort, gedeeltelyk, tot Holland, gedeeltelyk, tot Overysfel. Emmeloord legt in 't Hollandsch; Ens in 't Overysfelsch gedeelte van Schokland. De Stad Amsterdam heeft de Ambagtsheerlykheid van

URK

(v) Resol. Vroedsch. Lr. C. 21 Dec. 1661. f. 173 verso.
(w) Resol. Vroedsch. Lr. C. 27 Febr. 1662. f. 186. Handv.
bl. 337.

URK en EMMELOORD,

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

in de voorgaande eeuwe, gekogt, waarom wy noodig agten, beide deeze Plaatsen, hier, kortelyk, te beschryven.

URK is, zomen wil, van ouds, veel grooter geweest; doch kan nu naauwlyks een uur gaands in den omtrek haalen (x). 't Is, op zyn langst, vierhonderd en vyftig roeden lang, en, op zyn breedst, twee honderd roeden breed. De Zuiderzee heeft, in vroeger tyd, een goed gedeelte van het Eiland afgespoeld. Men plagt, nog in de voorgaande eeuwe, oostwaards en zuidwaards van Urk, twee plaatsen aan te wyzen, waar weleer Kerken en huizen gestaan hadden. De vaartuigen, die tusschen Urk en Schokland aan den grond raakten, plagten, dikwils, op overblyffels van steenen huizen te stooten. Ook scheuren 'er de Visschers, nog somtyds, hunne netten aan. De grond van 't Eilandje is ten deele zandagtig, schoon met steengruis bezet: ten deele steenagtig, en, op sommige plaatsen, vooral noordoostwaards, zo laag, dat het water, somtyds, in of voor de huizen staat. In de laagte, wordt hooi gewonnen. Tusschen Urk en 't Enkhuizer zand, loopt een diep, het *Val van Urk* genaamd, waar de zee, somtyds, zeer hol staat, en geweldiglyk klotst tegen 't Eiland. Op Urk, zyn omtrent twintig waterputten, die vier of vyf vademen diep, en rondsom met steenen

Eilandje

URK.

Gelegenheid.

(x) Verbaal van den jaare 1661. in 't Groot-Memor. N. v. f. 63 verso.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

nen opgehaald zyn. Het water, in deeze putten, is bruin, of geelagtig, en eenigszins brak. Doch een derzelven heeft zeer blank water, welk men gemeend heeft te ryzen of te daalen, naar dat de Yffel, die by Kampen in de Zuiderzee valt, hoog of laag was. Doch my is verzekerd, dat het water dezer put regenwater is, welk van de hoogte afzypelt, en toe- of afneemt, naar dat 'er veel of weinig regen valt. Op Urk is, tegenwoordig, niet meer dan ééne Kerk. De Predikant, die dezelve bedient, behoort onder de Classis van Enkhuizen. De Ledemaa- ten der Gemeente verkiezen den Predikant, ten overstaan van eenen afgezonden uit de Classis. Doch de Ambagtsheer heeft het regt van goed- of afkeuring. De Kerk van Urk, door zwaaren storm, zynde ingestort, is, in 't jaar 1716, herbouwd. 't Huis van den Predikant werdt, in 't jaar 1736, van nieuws, opgetimmerd. Men vindt een goed getal van steenen huizen op het Eiland. 't Getal der huizen in 't geheel was, volgens de Lyst van den jaare 1632, zeven en veertig. In 't jaar 1749, werden 'er drie en zestig geteld: dat der opgezetenen beloopt omtrent vier hon- derd. Zy zyn, tegenwoordig, allen Gere- formeerd; geneeren zig, voor 't grootste gedeelte, met visschen, en brengen of Both, of ook wel Kabbeljaauw, Schelvisch, Tar- both, Schol en Tongen, te Amsterdam en elders, ter markt. Men heeft eene Zeilen- maakery en Taanery op 't Eiland. 't Land van Urk is vol groote steenen, die, voor- maals, ten behoeve van den Heer, plagten ver-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 291

verkogt te worden: doch, sedert veele jaaren, tot zeeweering dienen. Voor 't overige, heeft men 'er bouw- en hooiland. Men heeft weinige boomen op Urk, en eene gemeene weide, waar veertig of vyftig koeijen geweid worden. Men plagt 'er, van ouds, de gewoonte te hebben van, eens 's jaars, naar de Papegaai te fchieten: doch zulks is, na 't jaar 1655, niet meer geschied. De mans gaan in visschers gewaad: de vrouwen, even als die van de Streek, tusschen Hoorn en Enkhuizen. Urk wordt, zo wel als Schokland, met veel moeite en kosten, beschermd tegen de aanvallen der zee, om dat beide deeze Eilandjes, dikwils, eene schuilplaats verstreken, voor zulken, die de Zuiderzee bevaaren, en van eenen storm belooopen worden. Ook zyn 'er, op Urk, vier personen door 't Gerecht gesteld, die byzonderlyk verplicht zyn, den verlegenen zeeluiden bystand te bewyzen. In 't jaar 1617, werdt, aan 't zuidwest-einde van Urk, onder 't opzigt van den Heere *Gerrit Jacob Witsen*, Burgemeester van Amsterdam, een Vuurtooren gesteld, die, sedert, meer dan eens, Landwaards in, heeft moeten verzet worden; doch van de uiterste noodzaakelykheid is, tot beveiliging der vaarte langs de Zuiderzee. Het strand omtrent den Vuurtooren is sterkt beschoeid.

EMMELOORD, oudtyds *Emmelwaarde* Het Dorp genaamd, beslaat het noord-oostelyke gedeelte van het Eilandje Schokland, en is met een dykje, de *Landscheiding* genaamd,

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

gescheiden van Ens. 't Eilandje is, rondsom; met een' kadyk omringd, waarop en aan, de huizen staan, en voor welken, eene zwaare gording van paal- of kistwerk legt. Buiten de gording, aan de noordwestzyde, legt eenig rietland, welk zeer veel toebrengt, om den slag van 't water te breeken. De gesteldheid van Schokland, en van Emmeloord in 't byzonder ist eenemaal onderscheiden van die van Urk. 't Land is hier moerassig en gebroken. Het staat, met naame aan de westzyde, waar, in 't jaar 1766, onder Ens, nog vier en twintig roeden paalwerk geheid zyn, zeer bloot voor overstrooming. 't Water plagt 'er, by laag getyde, door duikers, geloosd te worden: doch deeze duikers zyn vervallen. In 't jaar 1632, werden, voor Emmeloord, zeven en veertig huizen, in de Lyst der Verpondingen, gebragt. Eenigen zyn, in 't midden, afgeschooten, en worden, door twee huisgezinnen, bewoond. 't Getal derzelven is, sedert, merkelyk, toegenomen. Doch in 't jaar 1749, zyn de Kerk, die, in een bovenvertrek van 't huis des Schoolmeesters, gehouden werdt, en wel vier en dertig huizen, door den brand, verteerd geworden. De meeste huizen zyn, sedert, wederom opgebouwd. Ook het huis des Schoolmeesters, voor rekening van de Stad Amsterdam. De Predikant van Ens, die tot de Classis van Kampen in Overyssel behoort, is ook Predikant van Emmeloord. Doch toen, in 't jaar 1672, Kampen in de magt der Franschen geraakt

raakt was, werdt hy, voor eenen tyd, onder de Classis van Amsterdam gebragt (y). Hy geniet, als Predikant van Emmeloord, gaadje van de Stad Amsterdam, en is gewoon, om de twee of drie weeken, de School aldaar te bezoeken; doch hy predikt 'er tegenwoordig [in 1766] niet. Ook zyn 'er, in Emmeloord, maar zeer weinige Gereformeerden. Men heeft 'er eene Roomsche Kerk, waar de dienst, voor de meeste opgezeten en der Plaats, door eenen weereldschen Priester, wordt waargenomen. Deeze Kerk en 't Huis des Schoolmeesters zyn de eenigste steenen gebouwen in Emmeloord. De meeste huizen staan, op eene ry, langs den beschoeiden kadyk, en voor dezelve, legt eene straat. Het getal der opgezeten en kan omtrent twee honderd haalen. Zy geneeren zig, zo wel als die van Ens en Urk, genoegzaam allen met visschen. Voormaals, plagten sommigen, met hunne eigene kaa-gen, of kossen, door 't land te vaaren, en graanen en andere waaren in 't Noorderkwartier te slyten. Doch dit heeft, sedert lang, byna geene plaats meer. De dragt der vrouwen op Schokland is ongemeen. Zy hebben rokken aan, die haar maar even aan of op de kuit en komen, en de melksters draagenze nog korter. De meeste vrouwen zyn gewoon, haar hoofdhair, dikwerf, met Loog of Zeep, te wasschen, om 'er dus eene geele verw op te brengen; waartoe de heete Zomer-zon ook veel medewerkt. Ook hebben de

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. I. 9 Octob. 1673. f. 247.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

Historie
van Urk
en Em-
meloord.

de meeste dogters en vrouwen geel hair, welk haar, aartiglyk, met gekrulde lokjes, voor 't voorhoofd, en in den nek hangt.

Urk is, reeds in de tiende eeuw, bekend geweest, indien 'er, gelyk ten hoogste waarschyglyk is, van gewaagd worde, in eenen Giftbrief van Keizer Otto den Grootten van den jaare 968; waarby *Urch in pago Salo*, nevens *Nardinclant*, dat is, Gooiland, en andere goederen, aan de Abtdye van Elten, door Wichman, Graave van Zutfen, gestigt, wordt opgedraagen (z). In eenen anderen brief van Otto den III. van den jaare 996, en tot bevestiging van den voorgaanden strekkende, wordt *Urck*, insgelyks, vermeld. Ook blykt, uit den zelven, niet donkerlyk, dat men, door *Pagus Salo*, waarin *Urch* geplaatst wordt, de Landstreek *Salland* in Overysfel verstaan moet (a): 't zy dat Urk toen nog aan 't vaste Land gehegt ware; 't zy, gelyk my waarschyglyker voorkomt, dat het gebied van Salland zig over het Eiland hebbe uitgestrekt. De Abtdis van Elten stondt, in 't jaar 1280, *Nardingerlant* met zyn toebehooren af aan Floris den V., Graave van Holland (b): en, by deeze gelegenheid, is Urk, agt ik, ook aan Holland gekomen, schoon het, in den Opdragtbrief, niet byzonderlyk genoemd wordt. In 't jaar 1309, ter gelegenheid van eenige on-

lus-

(z) *Vide Fundat. Sacrar. aliq. Aedium in MATTHEI Anal. Tom. III. p. 454.*

(a) *Vid. PONTANI Histor. Gelr. Libr. V. p. 72. coll. Libr. VI. p. 103.*

(b) *Fundat. Sacr. Aedium in MATTHEI Anal. Tom. III. p. 458.*

lusten tusschen de Stigtschen en Friezen, AM-
 waarin zig ook de Hollanders gesteken had- BAGTS-
 den, droegen die van Stellingwerf, de Lem- HEERLYK-
 mer en de Kuinder de inkomsten der Kerke HEDEN.
 van Urk op aan de Abtdye van Staveren (c).
 Doch of deeze opdragt van kragt geweest
 zy, en hoe lang zy stand gehouden hebbe,
 vind ik nergens gemeld. In 't jaar 1368,
 werdt *Roderik van Voerst*, door Hertoge Al-
 brecht, Ruwaard van Holland, met Urk,
 verlyd. Het schynt, sedert, eenen gerui-
 men tyd, door den huize van Voorst en
 Keppel, bezeten te zyn (d). In eenen brief
 van Graave Willem den VI. van den agt-
 sten February des jaars 1407 [1408], leest
 men, dat beide Urk en Emmeloord, toen
Emelwairde genaamd, altoos, ter leen ge-
 houden waren van de Graaven van Holland.
 Urk, aan de zuidzyde van de Kerk, toen
die Delff genaamd; en *half Emelwairde*, welk
 in bezit was van *Dirk van Zwieten*, werdt
 toen aan *Joanna*, Vrouwe van Voorst en
 Keppel, toegewezen (e). Doch in 't jaar
 1412, werdt *Herman van Kuinder*, door den
 zelfden Graave, verlyd met de Heerlykheid
 van *Urck ende van Emelwairde*, die zyn Va-
 der, ook *Herman van Kuinder* genaamd, voor-
 maals, bezeten, en aan *Dirk van Zwieten*
 opgedraagen hadt (f). *Otto van Asperen*,
 Heer van Voorst, en *Joanna*, zyne egtge-
 noo-

(c) Zie WINSEMIUS Chron. van Friesl. bl. 188.

(d) Zie G. F. BARON THOESCHWARTZENBERG Register
 op 't Groot Charterb. van Friesl. bl. 19, 24.

(e) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 48.

(f) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 196.

AM-
BAGTS-
HEERLYK-
HEDEN.

noote, stonden toen af van het regt, welk zy op Urk en Emmeloord hadden (g), en hun, nog in 't jaar 1408, opgedraagen was. Ten deezen tyde, was 'er een Slot op 't Eiland Urk. En Herman van Kuinder beloofde, by eenen Brief van den agtsten February des jaars 1415 [1416], berustende ter Registerkamer van Holland, dit Slot, altoos, tot een open huis voor den Graave van Holland, te zullen houden, en 's Graaven onderzaaten, nimmer, uit het zelve, te zullen beschadigen (h). De zelfde Herman van Kuinder deedt, wegens die *Heerlicheide van Oerck ende van Emelwerde, mit allen hoeren toebehoeren*, hulde aan Vrouwe Jacoba, in 't jaar 1417 (i). In sommige Aantekeningen, wordt gemeld, dat Hertog Karel van Bourgondie de Heerlykheid van Urk en Emmeloord, omtrent den jaare 1470, aan *Gerrit Entszoon*, Burgemeester van Enkhuizen, die hem merkelyke diensten gedaan hadt, geschonken heeft (k). Na hem, is de Heerlykheid van Urk en Emmeloord geraakt in het oude Utrechtsche Huis van *Zoudenbalch*. En vind ik, dat *Evert Zoudenbalch* deeze Heerlykheid, nog voor 't einde der vyftiende eeuw, bezeten heeft. Ook was *Gerard Zoudenbalch* Heer tot Urk en Emmeloord, tot omtrent het einde der zestiende eeuw. Zy waren beide Dykgraaven van den Lekkerdyk bovensdams. Onder de Schepenen van

U.

(g) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 210.

(h) Uit Aantek. van Burgem. N. WITSEN.

(i) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 428.

(k) BRANDT Enkh. bl. 30.

Utrecht van 't jaar 1576, vind ik ook eenen ^{AM-}
Gerrit Zoudenbalch tot Urck (1), waarschyn- ^{BAGTS-}
 lyk, den zelfden met den laatstgemelden. ^{HEERLYK-}
 Zyne Weduwe, *Barbara van Abkoude*, is, ^{HEDEN.}
 na hem, Vrouw van Urk en Emmeloord
 geweest; gelyk blykt, uit zekere beeldtenis,
 die in de Kerke van Urk plagt te zien te
 zyn. Vervolgens, is de Heerlykheid ge-
 raakt in 't huis van *van der Werve*, van welk
 de Stad Amsterdam dezelve, in 't jaar 1660,
 gekogt heeft (m); gelyk wy, reeds elders
 (n), hebben aangetekend. Zy onderhoudt
 de Vuurboet, op het Eiland Urk (o). Doch
 't Eiland zelf wordt, tegen 't afneemen, met
 paal- en steenwerk, beschermd, op kosten
 van Holland en van de Stad Amsterdam;
 welke Stad, somtyds, een derde gedeelte,
 in dezelve, gedraagen heeft (p). Ens,
 moet, volgens eene schikking, in 't jaar
 1710, gemaakt, door Holland, Friesland
 en Overijssel, onderhouden worden. Hol-
 land draagt agttien, Friesland tien, en O-
 veryssel twee en dertig in de zestig. Doch
 't onderhoud van Emmeloord komt ten las-
 te van Holland alleen. In 't jaar 1737, zegt
 Holland deszelfs aandeel in het onderhoud
 van Ens te doen verminderen, te meer, om
 dat de twee andere Provinciën niets betaa-
 len wilden, tot het onderhoud van Emmel-
 oord

(1) VAN DE WATER Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 95. III. Deel, bl. 174.

(m) Koop-Contract van 4 Oct. 1660. in 't Verrek der The-
 saurie, Nieuwe Laade V. Lr. A.

(n) II. Deel, XVII. Boek, bl. 246.

(o) Handv. bl. 335.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. V. 6, 11 Sept. 1694. f. 152, 162.

AM-
BAGTS
HEERLYK-
HEDEN.

oord (*q*). Doch zulks gelukte niet. Onder-
tuffchen, loopen de kosten op het onder-
houd van beide de Eilandjes zo hoog, en
Amsterdam heeft 'er zulk een' zwaaren last
van, dat 's Lands Staaten aan de Stad, reeds
tot tweemaal toe, Oëtroi verleend heb-
ben, om eene Lotery, ten behoeve van Urk
en Emmeloord, op te regten; eens in den
jaare 1710 (*r*), en eens in den jaare 1752 (*s*).
Ook is Amsterdam, in 't jaar 1711, gereg-
tigd verklaard, om, wegens 't ankeren aan
Emmeloord, zo veel ankergeld te heffen,
als Friesland en Overijssel vorderen, wegens
't ankeren aan Ens, te weeten, dertig stui-
vers van ieder schip, welk, in geene der
drie Provinciën, t'huis hoort (*t*).

Rege-
ring.

't Geregt van Urk bestaat uit den Schout,
die te gelyk Secretaris is, en door Burge-
meesteren van Amsterdam wordt aangesteld,
en vyf Burgemeesters. De Burgemeesters,
die ook Schepens zyn, plagten, by hunne
aanstelling, geen en eed te doen. Doch de
Heer *Nicolaas Witsen*, Burgemeester van
Amsterdam, Ambagtsheer van Urk en Em-
meloord zynde, heeft, in 't jaar 1709, den
gewoonlyken Schepens-eeed, op Urk, in ge-
bruik gebragt (*u*). In 't jaar 1668, ver-
oordeelde het Geregt van Urk een vrouws-
perfoon tot het Vrouwen-Tugthuis of Spin-
huis

(*q*) Resol. Vroedsch. Lt. LL. 10 Sept. 1737. f. 216 enz.
Muniment-Regist. N. 21. f. 215.

(*r*) Groot-Memor. N. IX. f. 111 verso.

(*s*) Groot-Memor. N. XI. f. 165, 165 verso.

(*t*) Handv. bl. 336.

(*u*) Uit Aantek. van Burgem. N. WITSEN.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 299

huis deezer Stad, die 'er, tot in 't jaar 1679, Ambagtsheerlyk heden, zat, en toen, door Burgemeesteren, ontslaagen werdt (v). 't Geregt van Emmeloord bestaat, insgelyks, uit een' Schout en vyf Burgemeesters: van welken het eene jaar drie en 't andere jaar twee afgaan. De verandering der Regeeringe geschiedt omtrent Paaschen. De dienende Burgemeesteren maaken den nieuwe Keur, die, door den Ambagtsheer, bevestigd wordt. Het hoog Geregt over Urk en Emmeloord staat ook aan den Ambagtsheer, met wien, Schout en Burgemeesteren, in *Crimineele* zaaken, komen raadpleegen. Op Urk en Emmeloord, worden geene Verpondingen, noch Imposten op de verteeringe geheeven. Doch Emmeloord betaalt zeker jaarlyksch regt, onder den naam van *Proclamatiegeld*, aan de Drosten van Salland en Vollenhoven, in Overysfel.

De volgende Heeren zyn, sedert het jaar 1660, van wege de Stad, tot Ambagtsheeren van Urk en Emmeloord aangesteld:

Naamen
der Ambagts-
heeren.

1660. ANDRIES DE GRAEF.

1672. M^r. COENRAAD VAN BEUNINGEN.

1679. JOAN HUYDECOPER.

16 . JACOB JACOBSZ. HINLOPEN.

1705. M^r. NICOLAAS WITSEN.

1718. GERBRAND PANCRAS MICHIELSZ.

1721. M^r. JAN VAN DE POLL.

1746.

(v) Groot-Memor. N. VI. f. 254 verso.

AANDEEL IN SURINAME.	1746. Mr. WILLEM MUNTER.
	1749. WILLEM GIDEON DEUTZ.
	1757. Mr. DANIEL DE DIEU.
	1766. Mr. JONAS WITSEN.

Aandeel der Stad in de VOLK-PLAN-TING van SURINAME.

De Stad bezit verscheiden' Leengoederen, in Holland, in 't Stigt en elders. Doch onder de voornaamsten, moet gerekend worden haar aandeel in de *Colonie of Volkplanting van*

S U R I N A M E,

Gelegenheid. in Zuid-America, die van de algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden ter Leen gehouden, of onder de oppermagt derzelyen bezeten wordt.

SURINAME, in 't Landschap Guiana, tusschen de zes en zeven graaden Noorderbreedte, aan eene rivier van den zelfden naam, gelegen, strekt zig, zo men wil, wel dertig mylen boven den mond dier Riviere uit. Twee mylen opwaards, staat eene sterkte, *Zelandia* genaamd, die 't Vlek *Pamararibo* dekt, welk omtrent vier honderd huizen groot is. Nog hooger, legt het kleine Dorp *Zandpunt*: en meer Landwaardsin, het Dorp de *Savane*, welk meest door Jooden bewoond wordt. De Labadisten hebben, nog hooger op, eenige Plantaadjen aangelegd. Aan de samenvloeiingen der verscheiden' Rivieren, die de Landstreek doorsnyden, zyn nog eenige sterkten gestigt: en langs de menigvuldige takken der stroomen, zyn alomme Suikermolens gebouwd, en Koffy- en Suiker-Plantaadjen aange-

gelegd. Het getal deezer Plantaadjen wordt, AANDEEL
IN SURINAME.
tegenwoordig, op meer dan vier honderd
begroot.

Wy hebben elders gemeld, by welke gelegenheid, Suriname, door de Zeeuwen, op de Engelschen veroverd, en sedert aan de Westindische Maatschappye verkogt zynde, in 't jaar 1683, voor een derde gedeelte, door de Stad, en, voor een derde gedeelte, door *Cornelis van Aerssen*, Heere van Sommelsdyk, overgenomen is; terwyl de Westindische Maatschappye het overige derde gedeelte aan zig behieldt (w). Deeze drie Leden maaken de SOCIETEIT of het GENOOTSCHAP van SURINAME uit. De ingezetenen der Vereenigde Nederlanden mogen, vryelyk, op Suriname handelen, en zig in de Volkplanting nederzetten. Doch ieder ingezetene moet, jaarlyks, een hoofdgeld van vyftig ponden suikers opbrengen, ten behoeve van de Societeit, die, daarenboven, drie guldens van 't last vordert van alle de schepen, die in de Rivier van Suriname komen, en een Waaggeld van twee en een halve guldens van de honderd der waarde van alle Koopmanschappen, die daar verkogt, of van daar herwaards gezonden worden.

De bestiering der Societeit staat, hier te Regeer-
Lande, aan eenige DIRECTEUREN, die, ring.
door ieder Lid, worden aangesteld; in zulk
een getal, als elk Lid goedvindt: also 'er,
in de Vergaderingen der Directeuren, die,
op den eersten Woensdag van elke maand,
in

(w) Zie II. Deel, XX. Boek, bl. 53. Handv. bl. 265.

AANDEEL in het Westindische Huis, gehouden worden, **IN SURI-** niet by hoofden, maar by Leden gestemd **NAME,** wordt, zo dat 'er in 't geheel maar drie stemmen zyn. De Directeurs trekken geene wedden ten laste der gemeene Maatschappye. Elk Lid beloont dezelve, naar zyn welgevallen. De Stad heeft thans vier Directeurs in de Societeit van Suriname, die door Burgemeesteren worden aangesteld, en met elkanderen een tiende gedeelte genieten van de zuivere uitdeeling, die de Stad trekt uit de Societeit, mids dit tiende, jaarlyks, niet meer dan vyf duizend guldens beloope (x). De Westindische Maatschappye heeft ook vier Directeurs in de Societeit. Doch het Huis van Sommelsdyk niet meer dan drie. Den Directeuren is een Secretaris toegevoegd. Voorts, zyn 'er verscheiden' Boekhouders en andere Bedienden der Societeit.

De Regeering der Volkplantinge in America staat aan eenen *Gouverneur* en twee *Raaden*, een' *Raad van Politie en Crimineele Justitie*, uit tien Raadsheeren bestaande, en een' *Raad van Civile Justitie*, die uit zes Raadsheeren bestaat. De *Gouverneur* is aan 't hoofd van beide de Raaden. Ieder Raad heeft zynen Secretaris. Voorts, is 'er een *Fiskaal*, die tot den Raad van Politie en Crimineele Justitie behoort. De *Gouverneur*, Raaden en andere hooge Amptenaars houden hun verblyf en Vergaderingen aan het Vlek Paramaribo, alwaar ook eene *Kamer van*

(x) Resol. Vroedsch. Lr. LL. 6 Novemb. 1738. f. 415.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 303

van *Commissarissen van kleine Zaaken* en eene AANDEEL
Wees- en onbeheerde Boedelkamer haare zittin- IN SURI-
 gen houden. In de Sterkten der Volkplan- NAME.
 tinge, leggen, gemeenlyk, vier Compag-
 nien voetvolk. Voorts, zyn de Burgers in
 agt vendelen verdeeld, van welken 'er twee
 uit Paramaribo, en de overigen, uit de ande-
 re deelen der Volkplantinge, byeen verza-
 meld zyn. Onder deeze Burgervendelen,
 is 'er ook een van de Joodsche Natie. In
 Suriname, zyn drie Gereformeerde Kerken,
 die, door drie Nederduitsche, en eenen
 Franschen Predikant, bediend worden. Zy
 worden, door de ingezetenen der Volkplan-
 tinge, betaald. Ook is, onlangs, aan Para-
 maribo, eene Luthersche Kerk gestigt, die,
 door éénen Predikant, bediend wordt. Jaar-
 lyks, wordt 'er eene Kerkelyke Vergade-
 dering der Gereformeerden aan Paramaribo
 gehouden, waarin een Raadsheer uit den
 Raad van Politie, als *Commissaris politicq*,
 voorzit (y).

De Planters in Suriname, voor eenige jaa-
 ren, eenige merkelyke ondersteuning noo-
 dig hebbende, om hunne Plantaadjn be-
 hoorlyk te bebouwen, en 'er rykelyker in-
 komsten van te trekken dan zy plagten,
 werdt 'er, hier te Lande, en voornaamlyk
 in deeze Stad, eene aanzienlyke somme, ten
 hunnen behoeve, van byzondere personen
 opgenomen. De Stad zelve, byzonder be-
 lang hebbende by de welvaart der Plante-
 ren,

(y) Zie wyders Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. I.
 Deel, bl. 534 enz.

POLDERS, ren, nam voor dertig duizend guldens deel
WATE- in deeze geld-ligting (z).

REN, DY. Wy komen nu tot het regt, welk de Stad
KEN en heeft in of over verscheiden' Meeren, Pol-
WEGEN. ders, Dyken, Wegen en Vaarten: welk,
Regt der ten deele, in den eigendom, ten deele, in
Stad over Meeren, eene beheering, of toezigt over dezelve,
Meeren, Polders, gelegen is. Wy beginnen met de
Dyken,
Wegen
en Vaar-
ten: als

I.
WATER- WATERGRAFTS- of DIEMER-MEER,
GRAFTS-
of DIE-
MER-
MEER.
Gelegen-
heid.

Naams-
reden.

tegenwoordig, eene bedykte Polder, aan de oostzyde van den Amstel, een vierdendeel uur gaands, of wat minder, van de Stad Amsterdam, west-en noordwaards van den Diemer ban en groote Duivendrechtsche Polder, en zuidwaards van de Outewaaler- of Over-Amstel-Polder gelegen. Twee wegen zyn 'er, van Amsterdam naar de Diemer-Meer: de kortste, langs den Outewaaler-weg, buiten de Muider-poort, en de langste, buiten de Weesper-poort, langs de oostzyde des Amstels.

Zy heeft den naam van *Diemer-Meer* gekreegen, naar het nabygelegen Dorp *Diemen*; en dien van *Watergrafs-Meer*, die de oudste is van de twee (a), en waarvoor nu, in 't gemeen, *Watergraafs-Meer* geschreeven wordt, zo 't schynt, naar eene *graft* of *gegraaven vaart*, die, van ouds, tot in de Meer plagt te loopen, en, vermoedelyk, naar de *Ryker-sloot*, zynde de vaart, die zig, langs Diemerbrug, tot de Meer toe uitstrekt, en

(z) Resol. Vroedsch. Lx, Q Q, 2 July 1751. f. 134.

(a) Zie Handv. bl. 338.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 305

en reeds in de zestiende eeuw in wezen was; POLDERS, WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.
gelyk, uit de oude Kaart van *Joost Janszoon*,
van welke een gedeelte voor de meeste uit-
gaaven der *Handvesten* deezer Stad geplaatst
is, blyken kan.

De Watergrafts-Meer behoorde, eer zy Historiel
bedykt was, der Stad Amsterdam in eigen-
dom toe. Zy was, ongetwyfeld, een aan-
hangfel der Ambagtsheerlykheid van Am-
sterveen of Nieuwer-Amstel, die de Stad,
in 't jaar 1529, van den Heere van Brede-
rode gekogt hadt. In den Verlybrief van
Hertoge Albrecht van den jaare 1399, ten
behoefte van Koen van Oosterwyk verleend,
wordt 'er, in deeze woorden, gewag van ge-
maakt: *Item dat Veer en de Visscherye ter*
Meer, vier pondt: en klaarlyk, in deezen,
die Watergraeu meer, twintich pondt (b). *Dat*
Veer en de Visscherye ter Meer heeft men,
agt ik, naderhand, *het Veer en de Visschery*
te Meerhuizen genoemd, onder welken naam,
ik vind, dat het, in 't jaar 1542, door de
Stad, als Ambagtsheer van Nieuwer-Am-
stel, verpagt is: gelyk het, nog tegen-
woordig, van tyd tot tyd, verhuurd wordt.
De Visschery van de *Diemermeer*, genoemd
't Watergraeffmeer, is, in 't jaar 1543 en se-
dert, ook van Stads wege verhuurd (c).
De Meer hadt, van ouds, door eenen wyden
mond, gemeenschap met den Amstel, en 't
water stondt, omtrent deezen mond, veel-
tyds,

(b) Handv. bl. 299.

(c) Regist. van de Ambagtsch. van Amsterveen enz. be-
ruisende ter *Thesaurie*, f. 36, 40.

POLDERS, tyds, vooral by oostelyke of noordelyke win-
WATE- den, zo hol, dat 'er de voorbyvaarende sche-
REN, DY- pen en schuiten zeer door belemmerd, en,
KEN en somtyds, in merkelyk gevaar gebragt wer-
WEGEN. den; waarom niet vreemd schynen moet,
 dat SPIEGHEL gewaagt van het *bruyzen*
 der *Diemer zê* (d). De Vroedschap leide,
 derhalve, reeds in 't jaar 1569, in beraad,
 om eene vaart te graaven, binnen den Zee-
 dyk, langs en om de Meer, tot in den Amstel;
 door welke men, van de Stad af, boven in den
 Amstel, zou kunnen komen, zonder den Mond
 der Meer voorby te zeilen (e). Doch men
 kwam tot geen besluit. Dezelfde zaak werdt,
 na de verandering der Regeeringe, in 't jaar
 1583, andermaal in beraad gelegd. Men be-
 floot toen, te ondertasten, of, en hoe veel
 die van Utrecht zouden willen draagen tot
 de kosten (f). Doch 't werk kreeg, ook
 toen, zyn beslag niet. In 't jaar 1601, werdt,
 om 't gevaar, in 't voorbyzeilen der Diemer-
 meer, langs den Amstel, te voorkomen, be-
 flooten, den Amsteldyk door te graaven, en
 twee bruggen in den zelven te leggen (g):
 door welk middel, men, naar 't schynt, be-
 oogde, aan 't water der Meere ruimer door-
 togt te verleenen, en dus de kragt van het
 zelve te breeken. Maar men schynt, zo ver
 my bekend is, ook dit besluit niet ter uit-
 voeringe te hebben gebragt. In 't jaar 1605,
 werdt belast, eene binnenvaart te maaken,
 door

(d) *Hertspiegel*, IV. *Boek*, vers 30. bl. 69.

(e) *Resol. Vroedsch. N. 2. 12 July 1569. f. 122.*

(f) *Resol. Vroedsch. N. 4. 20 Dec. 1583.*

(g) *Resol. Vroedsch. N. 29 Juny 1601. f. 354 verse.*

door den Amsteldyk, omtrent den mond der Meere (b): 't welk ik nogtans ook niet vind geschied te zyn. Omtrent den aanvang des jaars 1622, deden de Advokaat *Cornelis van Davelaar* en eenigen zyner medestanderen een verzoek aan Burgemeesteren, om de Die-mermeer te mogen bedyken en droogmaaken (i). Doch 't liep aan, tot den veertien- den May des jaars 1624, eer Burgemeeste- ren van Amsterdam daartoe Octroi verwier- ven van 's Lands Staaten. By dit Octroi, werdt de bedykte grond aan de Stad of derzelver regt verkrygenden, ten eeuwigen dage, in eigendom afgestaan, onder een jaarlyksche Recognitie ten behoeve der Graaflykheid, die nogtans, in 't jaar 1626, te niet gedaan werdt. Voorts, verkreeg de Stad vrydom van Verpondingen en andere Imposten voor de Meer, geduurende den tyd van vyftien jaaren, die, naderhand, tot op dertig jaa- ren, verlengd werdt: midsgaders, vryheid van de Graaflykheids tollén, voor altoos: ook regt, om de bedykte Meer te doen re- geeren, by eenen Dykgraave, op de benoe- ming der Hoofd-ingelanden, door of van wege 's Lands Staaten te kiezen, en by eeni- ge Heemraaden en andere gewoonlyke Amp- tenaars. Dykgraaf en Heemraaden zouden magt hebben, om Keuren op de bedykinge te maaken. Doch het hoog, middelbaar en laag Geregt over alle andere zaaken zou verblyven aan de Graaflykheid, en aan de Amp.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN EN
WEGEN.

(b) Groot-Memor. N. II. f. 217.

(i) Resol. Vroedsch. N. 13. 27 Jan. 1622. f. 32 verso.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

Amptenaars, door de Graaflykheid, te stel-
len (k).

De bedyking werdt hierop ondernomen, en in 't jaar 1629 voltrokken. Burgemeesteren van Amsterdam, als, van wege de Stad, eigenaars van den bedykten grond, verkogten denzelven, by kavelingen van tien morgen, aan byzondere Perfoonen, alleenlyk, dertig morgen behoudende voor rekening van de Stad, uit hoofde van welken, zy altoos Hoofdingelanden blyven zouden van de bedykte Polder (l). Men heeft ook eene *Recognitie* van een gulden van 't morgen 's jaars bedongen, ten behoeve van de Stad. Eenigen verkogten, kort hierna, den gekogten grond aan anderen, zonder daarvan wettige opdracht te doen; 't welk gelegenheid gaf tot een bevel van 's Lands Staaten van den negen en twintigsten November des jaars 1629, volgens welk, alle *Transporten*, en *Hypothecatiën*, of geregelyke belastingen van huizen en landen, in de Diemermeer gelegen, voortaan, zouden moeten geschieden voor Dykgraave en Heemraaden (m), die, omtrent dien tyd, voor 't eerst, waren aangesteld. 't Liep aan tot in 't jaar 1640, eer 'er, op oefening der hoo-ge en laage Jurisdictie in de Meer, eene nieuwe schikking by de Graaflykheids Rekenkamer gemaakt werdt. De Meer lag rondsom in Amstelland. De hoo-ge Jurisdictie over dezelve schein, derhalve, natuurlykft, tot het Baljuwschap van Amstelland te behooren. Doch wie de laage Jurisdictie

toe-

(k) Handy. bl. 338, 340.

(l) Groot-Memor. N. IV. f. 191 verso.

(m) Handy. bl. 342.

toekwame, was moeilyker te bepaalen. De ^{POLDERS,}
 Geregten van Amsterveen, Diemen en Ou- ^{WATE-}
 derkerk omringden de Meer. Elk van hun ^{REN, DY-}
 scheen, derhalve, zulk een gedeelte der ^{KEN en}
 laage Jurisdic tie over de Meer te moeten ^{WEGEN.}
 hebben, als naast aan zynen Ban gelegen
 ware. Doch waar zig deeze gedeelten, in
 de Meer, behoorden te scheiden, was be-
 zwaarlyker te zeggen, en viel daarover, dik-
 wils, geschil tusschen de Geregten. De Re-
 kenkamer deedt deeze zwaarigheden af, op
 den tienden May des gemelden jaars, be-
 veelende „ dat de Baljuw van Amstelland,
 „ die toen was *Pieter Boudewynsz. van Lok-*
 „ *horst*, het hoog, middelbaar en laag Ge-
 „ regt, met Heemraaden der Diemermeer,
 „ aldaar, oefenen zou. Doch dat, na zyn
 „ overlyden, het ampt van Baljuw over
 „ de Diemermeer aan het Dykgraaffschap
 „ der gemelde Meer zou gehegt wor-
 „ den.” Burgemeesteren van Amsterdam
 gaven, als Ambagtsheeren van Amsterveen,
 hunne toestemming tot deeze schikking (n):
 en, na 't overlyden van den Baljuw, Pieter
 Boudewynsz., welk eerst in 't jaar 1651
 voorviel, werdt de Dykgraaf ook Baljuw van
 de Watergrafts-Meer, en de Heemraaden
 bleeven, als Schepenen, dienen.

De Meer liep, tusschen den vyfden en
 zesden Maart des jaars 1651, onder, ter gele-
 genheid eener doorbraake in den Zeedyk bo-
 ven Outewaal, niet verre van Jaap Hannes,
 by de Herberg *het Paradys*. 't Zeewater stort-
 te,

(n) Handv. bl. 343.

POLDERS, te, omtrent den Molen aan het nieuwe Diep,
WATE- over den Ringdyk der Meer, en stondt, in
REN, DY- dezelve, wel zestien voet hoog. Een groot
KEN en gedeelte van den Ringdyk werdt, tot aan den
WEGEN, kleigronde toe, ter hoogte van dertig voeten, weggespoeld: veele huizen werden van hunne grondslagen afgedrongen: anderen deerlyk beschadigd. Doch tegen 't einde des volgenden jaars, verwierven de ingelanden, tot het beverschen der Meer en 't herstellen der dykaadje, Oëtroi van 's Lands Staaten, waarby hun de voorige vryheden werden toegestaan, voor den tyd van tien jaaren, ingaande na 't eindigen van 't Oëtroi van den jaare 1626, welk, voor den tyd van dertig jaaren, verleend was (o). Doch in 't jaar 1672, werdt de Ringdyk der Diemermeer doorgesteken, om de Stad te beter te dekken tegen den naderenden vyand. En 't liep aan tot in 't jaar 1678, eer de Hoofdingelanden, Dykgraaf en Heemraaden vernieuwing van Oëtroi verwierven; waarby hun de voorige vryheden en ontlastingen, voor den tyd van vyftien jaaren, vergund werden (p). De Meer werdt toen in beter staat gebragt, dan zy geweest was. De doorbraak van den Zeedyk in 't jaar 1702 bragt haar wel in nieuw gevaar; doch zy werdt toen, gelukkiglyk, behouden.

Byzondere De Watergrafts- of Diemermeer legt be-
re be- slooten in eenen ringdyk, die vyf en twin-
schryving tig honderd roeden in den omtrek beslaat,
deezes
Meer. en

(o) Handv. bl. 340.

(p) Handv. bl. 341.

en alomme, behalve langs den Amstelen aan POLDERS,
't *Nieuwe Diep*, eene braak tusschen de Meer WATE-
en den Zeedyk, ter plaatse waar, weleer, de REN, DY-
buurt *Ipsflood* gestaan heeft, omringd is van KEN 'en
eene breede ringflood. De Stad, die, van WEGEN.
ouds, de Visschery der gantsche Meer be-
zat, behoudt nog het regt tot de Visschery
in deeze ringflood; doch geeft het, voor ze-
ker getal van jaaren, in erfpagt aan Dykgraave
en Heemraaden, die 't, by kleine ge-
deelten, aan byzondere personen verhuu-
ren. De Visschery binnen de Polder wordt,
door Dykgraave en Heemraaden, aan de
ingelanden, die ten minste vyf morgen lands
in dezelve bezitten, onderzekere jaarlyksche
Recognitie, toegestaan: en 't geld, dat van
deeze *Recognitie* komt, alle jaaren, besteed,
tot het planten van visch in de Polder; om
welke vischplantinge by te wonen, de in-
gelanden, op zekeren bestemden dag, uit-
genodigd worden. De Meer is zeven hon-
derd en vyf morgen groot: van welken,
nogtans, maar zes honderd twee en zestig
morgen, drie honderd een en drie vierde roe-
den, in de gemeene Lasten behoeven te draa-
gen. In 't jaar 1730, zyn 'er, in de Meer,
twee honderd zeven en twintig huizen ge-
teld, onder welken, eenige zeer aanzienly-
ke Landwooningén zyn. De grond der Meer,
die veenagtig is, en in welken, hier en daar,
wellen van zoet en helder water gevonden
worden, is aangelegd tot Lusthoven, Wei-
en Warmoeslanden. De Warmoeziers bren-
gen hunne meeste groente, op drie plaatsen,
te Amsterdam, ter markte, op de Prinsengraft,

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

gracht, aan de Oude Kerke, en op de Houtgracht, of Jooden-Groenmarkt. De Meer wordt doorsneden van twee groote wegen, de *Middelweg*; die van de Outewaaler brug tot aan de Hartsvelder brug loopt, en de *Kruisweg*, die de langste is van de twee; den *Middelweg*, op de helft, doorsnydt; aan 't zandpad over de groote Duivendrechtſche Polder aanvangt, en aan 't Nieuwe Diep eindigt. Beide deeze Wegen zyn, voor 't grootſte gedeelte, ter wederzyde, bezet met hooge Ypen- en Lindenboomen. De voor- naamſte Luſtplaatſen leggen langs deeze twee wegen, met naame langs den *Middelweg*, die, voor weinige jaaren, van 't eentot aan 't ander einde, beſtraat is. Ook ſtaan, langs deezen weg, verſcheiden' Lantaarns, die, by donkere maane, des avonds, onſteken worden. Langs den middelweg, is, vooral des Zomers, zeer ſterke doortogt van rytui- gen, over Diemerbrug, naar en van Weesp, Muiden, Naarden en de Provincie van Utrecht. De *Outewaaler-brug* is, in 't jaar 1762, fraai van ſteen herbouwd, en op dezelve, een ſierlyk yzeren Tolhek geplaatſt, tuſſchen twee hardſteenen zuilen, waarop, aan de ééne zyde, de wapens van Amſterdam en van de Watergrachts-Meer uitgehouwen zyn. Het laaſte beſtaat uit de letters WGM. op een wit ſchild, welk, door een' Zwaan, met uit- gespreiden vleugels in de biezen ſtaande, van agteren, onderſteund wordt. Aan de andere zyde, ſtaat het wapen van den tegenwoor- digen Heere Baljuw en Dykgraaf, WIL- LEM VAN HEEMSKERCK, Oud-Schepen
en

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 313

en Raad deezer Stad, en het jaartal der bouwinge 1762. De herbergen aan deeze brug, en de vier bevoorregte Herbergen in de Meer, schoon buiten de Vryheid van Amsterdam leggende, betaalen, nogtans, Excyns aan de Stad (q), in gevolge van het Privilegie van Hertoge Filips van Bourgon- die, van den jaare 1452, volgens welk, niemant, op een vierdendeel myls na aan de Stad, wyn of bier tappen mogt, dan op der Stede Excynzen (r). Even over deeze brug, op den zuidwestelyken hoek van den middelweg, staat het Regthuis der Meer, tegen welk, het Schavot wordt opgeregt, waarop de lyfstraffen worden uitgevoerd. Ter zyde van het Regthuis, aan den middelweg, staat ook een huisje, waarin de Brandspuit der Diemermeer bewaard wordt. Het opzigt over de brandblus- schinge is aan drie Brandmeesters aanbevo- len. Doch de Gerechtsbode is generaale Brand- meester. Behalve de Middel- en Kruisweg, loopen 'er verscheiden' Laanen in de Meer, eenigen van welken geenen doortogt heb- ben. De voornaamsten zyn de *Paauwenlaan*, de *groene of Burghorstslaan*, de *Klooster- of Schelpslaan*, en de *Schagerlaan*. De laatste is de fraaiste. Zy heeft eenen ryweg naar den Middel- en Kruisweg; begint aan den Ringdyk, niet verre van de *Schelp-*, of, ge- lyk men hier spreekt, *Schulpbrug*, die, over de ringsloot, aan den Amstel, legt; en loopt, met verscheiden' kromten, tot aan 't einde der

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

(q) Groot-Memor. N. III. f. 138, 240.

(r) Zie Handv. bl. 17, 18, 171.

POLDERS, der *Maliebaan*, die, omtrent vyftig roeden
WATE- aan deeze zyde van den Kruisweg, aangelegd
REN, DY- is, en aan den Middelweg begint. De Ma-
KEN en liebaan, die, voormaals, grooter uitspanning
WEGEN. voor de Amsterdamsche jeugd plagt te zyn,
 Malie. dan federt eenigen tyd, is een honderd drie
 baan. en zeventig roeden lang. Aan 't zuidwest-
 einde van dezelve, staat eene herberg, het
Maliehuis genaamd, die, met dicht geboom-
 te, omringd is. Ook staat 'er eene ry hoo-
 ge boomen ter wederzyde van de *Maliebaan*,
 die, binnenwaards, plat geschooren zyn.
 Baljuw en Schepenen hebben, in 't jaar 1759,
 eene uitvoerige Keur gemaakt op het spee-
 len in de *Maliebaan* (s). Behalve het Ma-
 liehuis, zyn 'er nog drie herbergen in de
 Meer, eene van welken het Regthuis is. Aan
 de toegangen tot de Meer, zyn vyf Wagt-
 huizen geplaatst, tot verblyf van tien Nagt-
 waakers.

Doordien de Landen in de Meer veertien
 voet laager leggen, dan het buitenwater, is
 men verplicht, het overtollige Polderwater,
 ter hoogte van vyftien voet, op te maalen.
 Hiertoe bediende men zig, tot in 't jaar 1743,
 van vier Watermolens, met schepraden voor-
 zien, die elkanderen het water toemaalden:
 doch na dien tyd, van niet meer dan twee;
 in welken, in plaats van schepraden, zekere
 waterschyven, kort te vooren, door *Antoni*
de Jong, Inwooner van Amsterdam, uitge-
 vonden; doch, naderhand, door de Heeren
 Burgemeester M^r. PIETER RENDORP, Bal-
 juw en Dykgraaf, en M^r. JAN JACOB HART-

SINCK,

(s) Keuren van de Watergr. Meer, bl. * 107.

SINCK, Heemraad en Schepen der Meer, POLDERS, WATEREN, DYKEN EN WEGEN. merkelyk, verbeterd, geplaatst zyn. En van deeze twee schyfmolens heeft men, met minder kosten, ruim zo veel nut, als van de voorgigen vier. Zy kunnen, zelfs in harde vorst, blyven doormaalén. Ook is de grond der Meer, sedert het gebruik deezer molens, veel verbeterd. Zy staan beide, op zekeren afstand van elkanderen, in eene kolk, die gemeenschap met de molen-wateringen der Polder heeft, niet verre van 't Nieuwe Diep, waarin zy, door een sluisje van ééne deur in den Ringdyk, het Polderwater storten: welk, vervolgens, door de Ypseflooerfluis, in 't Y geloosd wordt.

De Watergrafts-Meer wordt geregeerd Regeering. door eenen Dykgraaf, die te gelyk Baljuw is, en vyf Heemraaden, die ook Schepenen zyn. En dit Collegie maakt, als een Heemraadschap, keuren, en voert schouw over de dykaadje, wegen en wateren van de Meer; en oefent, als een Geregt, allerlei hooge, middelbaare en laage Jurisdictie. Voorts, is 'er een Secretaris, een Penningmeester en een Geregtsbode van de Watergrafts-Meer. De Baljuw en Dykgraaf wordt, by de Staaten der Provincie, verkooren, uit een drietal, welk, door Burgemeesteren van Amsterdam, als Hoofd-ingelanden, benoemd wordt. Van de Heemraaden en Schepenen, moeten 'er, het eene jaar drie, en het andere jaar twee afgaan: en Dykgraafen Heemraaden benoemen, jaarlyks, in het begin van May, het eene jaar zes, en het andere jaar vier ingelanden, uit welken, Burgemeesteren

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

ren van Amsterdam, als Hoofd-ingelanden, drie en twee Heemraaden kiezen, in de plaats der afgaanden (*t*). De Nominatie wordt, in Burgemeesters - Kamer, overgeleverd, door den Secretaris, die, na dat de verkiezing gedaan is, verzoekt, dat Burgemeesteren eenen uit hen gelieve te benoemen, om, van wege de Stad, als Hoofd-ingelande, de jaarlyksche rekening der Meer, in de Regtkamer, te komen hooren, en om in den nieuwen omflag te bewilligen: gelyk, doorgaands of altoos, geschiedt. De nieuw-verkooren Heemraaden worden, twee dagen daarna, in 't vol Collegie, als Schepenen, erkend, en door den Baljuw beëdigd. De Secretaris wordt, door Burgemeesteren van Amsterdam, als Hoofd-ingelanden, aangesteld (*u*). Alle de overige ampten en bedieningen in de Meer staan ter begeevinge van Dykgraave en Heemraaden.

Het Collegie van Dykgraave en Heemraaden, of Baljuw en Schepenen der Watergrafts- of Diemermeer houdt zyne gewoonlyke Zit- en Regtdagen, op den eersten Maandag in elke maand. Het plagt, in 't eerst, in 't Regthuis in de Meer, byeen te komen; doch, op het einde des jaars 1645, werdt het naar Amsterdam overgebracht, en geplaatst in het Wagthuis nevens de Reguliers-Poort, tegenwoordig, een gedeelte van de herberg de Munt. In 't jaar 1693, werdt de Regtkamer der Diemermeer verplaatst in een beneden-vertrek van 't Stadhuis, in den noord-

(*t*) Resol. Vroedsch. N. 16. 3 July 1629. f. 93.

(*u*) Groot-Memor. N. VIII. f. 41. N. X. f. 114 versé,

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 317

noordoostelyken hoek der eerste Verdiepinge, waar, sedert, het Comptoir der Directeuren over de Admodiatie der Wynen geweest; nog laater, de Stads-Excyns van 't Beestiaal ontvangen is, en welk nu, door de Leden der Teken-Schoole, gebruikt wordt; tot dat zy, in 't jaar 1716, op de derde Verdieping van 't gebouw, boven de Kamer van Commissarissen van Zeezaaken, werdt overgebracht, daar zy, nog tegenwoordig, gehouden wordt.

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

De Keuren van de Watergrafts-Meer, zeet Keuren. vermenigvuldigd, en daar door duister geworden zynde, werden, in 't jaar 1757, voornaamlyk, door beleid van den Heere Baljuw en Dykgraaf, Mr. PIETER RENDORP, Heere van Marquette, en Burgemeester der Stad Amsterdam, op negen na, allen te niet gedaan (v). De tegenwoordigen hebben, in veele opzigten, merkelyke overeenkomst met de Keuren der Stad Amsterdam, en, zo verre de dykaadje aangaat, ook met de Keuren van andere Polders in Holland. Die in de Meer wil woonen, moet vooraf borg stellen, dat hy niet ten laste der Armmeesteren zal komen, en vervolgens, by geregtelyke Acte, worden toegelaaten. Niemand mag eenig huis in de Meer verhuuren of verkoopen, met het regt, om de Neering, die aldaar gedaan wordt, te blyven oefenen. De Wegen in de Meer mogen niet bereeden worden, door Hefsenkarren, of andere rytuigen, op vreemd spoor gaande, of knoes-

(v) Keuren der Watergr. Meer, bl. 12.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN ^{en}
WEGEN.

knoesten, knoppen of banden aan de wielen hebbende. Ook mogen 'er geene verkens door de Meer worden gedreeven. Volgens Octroi van 's Lands Staaten, wordt, aan de Outewaler-brug, en aan een' slagboom aan de Schagerlaan, eene gabelle ontvangen van twee stuivers van een rytuig met vier wielen, een stuiver van een rytuig met twee wielen, agt penningen van een man te paard, en vier penningen van een paard, os of koe. Doch de inwoners en ingelanden zyn vry. Niemand mag goederen, voor anderen, of te vragt, naar en uit de Meer voeren, dan de gewoonlyke Veerschipper. Alleenlyk, mogen de Schuitenvoerders van den Amstelsfeiger aan de Offenmarkt de goederen van ingezetenen van Amsterdam naar de Meer, en van daar te rug brengen. In 't gewigt en den prys van 't brood, schikt men zig, in de Meer, naar de zetting van Amsterdam (w). Wy ontleenen deeze byzonderheden uit eene nette uitgaave van de *Keuren der Meer*, voor weinige jaaren, in 't licht gekomen.

II.
BYLE-
MER-
MEER.

De Stad Amsterdam bezat ook, voorheen, de Viſſchery en 't Riet- en Grasgewas, in en langs de

BYLEMER-MEER,

in eigendom. Deeze Meer legt niet meer dan een vierdendeel uur gaands zuidoostwaards van de Diemer- of Watergrafts-Meer, en heeft de Bylemer-Landen ten zuidoosten en
ten

(w) *Keuren der Watergr. Meer*, bl. 10, 37, 66, 86, 89.

ten oosten; en den Ban van Diemen ten noorden. Ik twyfel niet, of zy is, oudtyds, nevens het naaste Land, onder den naam van *Palus* of *Poel Bendelmerbruc*, bekend (x), en onder de goederen, die de Heeren van Amstel van den Utrechtschen Stoel ter leen hielden, gerekend geweest (y). Het *buffsche*, daer die reyggers inne broeden, korter, het *Reygerbosch* genaamd, behoorde ook aan de Heeren van Amstel, en lag in *Bindelmerbroec*; gelyk, uit eenen brief van Hertoge Albrecht van den jaare 1386, blykt (z): om welke reden, dit bosch, somtyds, *Bindelmerebosch* genoemd wordt (a). En deeze gelegenheid van het *Reigerbosch* doet ons te meer denken, dat de Bylemermeer en de naaste Landen, voor het oude *Bindelmerbroec*, moeten gehouden worden; also, nog in 't begin dezer eeuw, een of meer Vogelkooijen in de Bylemermeer waren, die egter nu niet meer in wezen zyn. De Graaf van Holland wees, na de verbeurdverklaaring der goederen van den Huize van Amstel, *Bindelmaerbroec* zig zelve en zynen nakomelingen toe, in 't jaar 1298 (b). En van dien tyd af, schynen de Bylemermeer, die, beide in oude brieven en latere schriften, de *Bindelmeer* en *Bydelmeer* genoemd wordt (c); 't gehugt de Bylemer, de Broek en de Bylemer-Landen, die allen, veel-

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

Oudheid
en His-
torie.

(x) BUCHEL. ad HEDAM p. 175.

(y) Zie hier voor II. Deel, I. Boek, bl. 6, 24, 26.

(z) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 446 en hier voor, II. Deel, I. Boek, bl. 32.

(a) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 401.

(b) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 593.

(c) Handv. bl. 360. HOOFTS Brieven N. 155, bl. 128.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

veelligt, van ouds, onder den naam van *Bydelmerbroec*, begreepen geweest zyn; schoon men, in laater' tyd, de benaaming van *Bylmerbroeck*, in bepaalder betekenis, voor de *Broeker-Landen*, gebruikt vindt (*d*); met Holland vereenigd te zyn gebleeven. De *Bylemer*, de *Gaasp*, 't *Gein*, de *Noorder- en de Broeker-landen*, zo als zy, federt meer dan eene eeuw, genoemd zyn, leggen onder *Weesper-karspel*, en zyn, in 't jaar 1641, agt honderd zes en twintig morgen, vier honderd een en tagtig roeden, *Weesper maat*, van agt honderd vierkante roeden de morgen, groot bevonden (*e*). Doch de *Bylemermeer* alleen behoort tot het bestek onzer *Beschryvinge*.

Abel Matthyszoon Burch, Burger en Koopman te Amsterdam, en zyne medestanders verwierven, op 't einde des jaars 1622, *Octroi* van 's Lands Staaten, om de *Bylemermeer*, die toen gerekend werdt zes honderd morgen te beslaan, ten hunnen koste, te bedyken en droog te maaken; met magt om, over de drooggemaakte Polder, *Dykgraaf*, *Heemraaden*, *Penningmeester* en andere *Amptenaars* aan te stellen. Daar benevens, werdt hun het regt van *Ambagtsheerlykheid* afgestaan. Doch de hooge *Jurisdictie* behielden de Staaten aan zig (*f*). De Meer was, in 't jaar 1627, reeds droog, zynde eenige

(*d*) Schepenen-Register van de *Bydelmeer* op 20 *Janua-ry* 1623.

(*e*) Uit de Origineele meeting van *Steven Pauw* en *Lucas de Hoy* van 10 *Jany* 1641.

(*f*) *Groot-Plakaatb.* II. *Deel*, kol. 1725.

nige huizen van 't gehugt de Bylemer begrepen binnen de dykaadje (g). Ook ziet men, in de Meer, nog overblyffels eener oude Kapelle, die, voormaals, tot het gemelde gehugt, behoord heeft (h), en, in 't jaar 1634, nog in wezen was, en haare Kapelmeefters hadt (i). De ingelanden verzogten, terftond na't droogmaaken der Meer, ook om de oefening der hooge Jurisdic tie, aan de Graaflykheids-Rekenkamer. De Drofffaard van Muiden, *Pieter Corneliszoon Hooft*, wiens Jurisdic tie, als Baljuw van Gooiland en Schout van Weesperkarfpel, hierdoor, ftondt verminderd te worden, ftelde zig, nogtans, niet tegen het bewilligen in dit verzoek; alzo hy verftondt, dat hierdoor verfcheiden' zwaa- righeden zouden voorkomen, en de goede orde, op 't beft, bewaard worden (k). De Rekenkamer ftondt dan den ingelanden der Bylemermeer hun verzoek toe. En federt zyn de Dykgraaf hier ook Baljuw, en de Heemraaden Schepenen geweest (l), even als in de Watergrachtsmeer. De Bylemermeer werdt, tot beveiliging der Stad Amfterdam, te gelyk met andere Polders, doorgefteken, in 't jaar 1672. Doch eenige jaaren laater, wederom beverfcht en drooggemaakt. Tuffchen den vyfden en zesden April des jaars 1702, bezweek de ringdyk der Meer, voor eenen geweldigen ftorm. Den ingelanden begaf toen de luft, om ten derde maa-

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

(g) Zie HOOFTS Brieven N. 560. bl. 419.

(h) Zie de Kaart van Jooft Jansz. van 't jaar 1575.

(i) Schepenen-Register van de Bydelmeer, op 18 May 1634.

(k) HOOFTS Brieven N. 155. bl. 123.

(l) Zie HOOFTS Brieven N. 560. bl. 419.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN EN
WEGEN.

le hand aan werk te slaan. De Meer werdt verlaaten. Ondertuffchen, lei den Steden Amsterdam en Weesp veel gelegen aan 't herstellen van den Ringdyk der Bylemermeer, waar langs het Zandpad en de Trekvaart tuffchen de twee Steden liep. Zy kwamen, derhalve, op den twintigsten November des gemelden jaars, overeen „ dat zy de Bylemermeer, in dien staat als dezelve toen „ was, voor gemeene rekening, en op zulke „ ke voorwaarden, als zy, naderhand, met „ de eigenaars zouden overeenkomen, aanvaarden zouden. Dat zy den ringdyk „ zouden herstellen, en de Meer zelve droog „ of dras maaken. Dat zy 't jaarlyksch onderhoud der bedykinge, ieder voor de „ helft, zouden bekostigen. En dat de voordelen, die van de Meer komen mogten, „ met naame de Gabelle, de Visfchery, de „ Vogelkooi of Vogelkooijen en 't Riet- en „ Grasgewas, ook op gelyken voet, zouden worden genooten (m).” 't Liep aan tot den vier en twintigsten Augustus des jaars 1703, eer de twee Steden overeenkwamen met de ingelanden „ dat de Steden regt zouden hebben, om den dyk der Meere te herstellen; modder te brengen binnen aan den zelven, en dien, over de oude of over de nieuwe landen, te doen werpen, „ naar haar welgevallen. Dat de Steden en de ingelanden, ieder voor de helft, het genot zouden hebben van het gewas op den dyk, mids men 'er geene beesten op liete „ loo-

(m) Handv. bl. 343.

„loopen, en van het riet- en grasgewas over POLDERS,
 „de geheele Meer. De visschery bleef aan de WATE-
 „Steden; doch de ingelanden zouden, voor REN, DY-
 „zig zelven, vryelyk, mogen visschen.” Een KEN en
 weinig laater, verkogten de ingelanden de WEGEN.
 twee Stryk-Watermolens, de Ooster- en Wes-
 ter-gangmolens genaamd, aan de Stad Am-
 sterдам alleen, voor drie duizend vyf hon-
 derd guldens (n).

Van dien tyd af, begonden de twee Ste-
 den den dyk te doen herstellen. Doch Weesp,
 een' weêrzin krygende in de kosten, heeft,
 op den vyfden December des jaars 1710, al
 de baate en schade der Bylemermeer, voor
 rekening van Amsterdam alleen, gelaaten. En
 deeze Stad onderhoudt, sedert dien tyd, den
 Ringdyk en de Molens. De Meer is, nog-
 tans, nimmer wederom geheel drooggemaakt.
 Men heeft, in dezelve, alleenlyk door het
 plempen of instorten van modder, welke,
 voor een groot gedeelte, uit de Amsterdam-
 sche graften gebaggerd, en derwaards ge-
 voerd werdt, en op eenige andere wyzen,
 land aangewonnen. Op dit nieuwe land,
 wordt zeer goede groente geteeld, die, voor
 verre het grootste gedeelte, te Amsterdam,
 ter markt wordt gebragt. De Visschery in
 de Bylemermeer wordt, voor rekening der
 ingelanden, verhuurd, die nogtans het regt
 behouden, om, voor zig zelven, in de Meer
 te visschen. De beheering der Bylemer-
 meer staat aan eenen Baljuw en Dykgraaf,
 en vyf Heemraaden, die te gelyk Schepenen
 zyn.

(n) Handv. bl. 344.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

zyn. Zy hebben eenen Secretaris, die ook Schout is, en eenen Penningmeester onder zig. De Baljuw en Dykgraaf wordt, op den voorflag der Heemraaden en Hoofd-ingelanden, door 's Lands Staaten, aangesteld. De Heemraaden en Schepenen worden, uit de Hoofd-ingelanden, door het Collegie van Heemraaden, voor hun leeven, gekooren, gemeenlyk, op den voorflag van den Dykgraaf. Ook stelt het Collegie den Secretaris en den Penningmeester. Het houdt zyne Vergaderingen, gewoonlyk, te Amsterdam in de herberg de Munt; doch, enkele reizen, des zomers, ook in het Regthuis van de Bylemer-meer.

III.
ABKOU-
DER
MEER.

In 't Stigt van Utrecht, tusschen de Hollandrecht- en Broeker-Polder, digt by het Dorp Abkoude, legt een klein Meertje, de

ABKOUDER-MEER

genaamd, welk de Stad Amsterdam, sedert het jaar 1630, om negentig guldens 's jaars, in erfpagt houdt van het Kapittel van S. Pieter, te Utrecht (o). De Erfpagtbrief is, den agt en twintigsten April des jaars 1631, gedagtekend, en wordt ter Thesaurie bewaard (p). Op den vyftienden Juny des jaars 1619, hadt de Stad reeds eene overeenkomst geflooten, met het Kapittel van S. Pieter, over 't gebruik van het rietgewas aan de Meer (q). Burgemeesteren der Stad stellen eenen Sterf-

(o) Groot-Memor. N. III. f. 93 verso.

(p) In 't Vertrek, *Nieuwe Laade* M. Lr. C.

(q) In 't Vertrek der Thesaurie, *Oude Laade* Z. Lr. N. N.

Sterfheer aan over de Abkouder Meer, zo POLDERS,
wel als over eenige andere goederen, die de WATE-
Stad van 't Stigt ter Leen houdt, en eenigen REN, DY-
van welken onder Nigtevegt gelegen zyn (r). KEN en
De Visschery in de Abkouder-Meer wordt, WEGEN.
van tyd tot tyd, van Stads wege, verpagt.
Zie hier de naamen van eenigen der Heeren,
die, van wege de Stad, met de Abkouder-
Meer verlyd geweest zyn:

1630. VOLKERT OVERLANDER.

1631. ANTHONI OETGENS VAN WA-
VEREN.

— Mr. JOAN HUYDECOPER.

1705. Mr. GERBRAND PANCRAS.

1716. Mr. JAN TRIP.

1733. JAN TRIP.

De Stad Amsterdam heeft ook een aan- IV.
zienlyk deel in 't bewind over den ZEEBURG
of DIEMERDYK.

ZEEBURG of DIEMERDYK,

die zig, langs het Y en de Zuiderzee, van Naams-
buiten de Muider-poort der Stad Amsterdam reden.
af, tot aan de Kykuits-, zynde de westely-
ke poort der Stad Muider toe, uitstrekt, en
drie duizend twee honderd agt en zestig
roeden, vyf voeten, zes en een halve duim,
Diemerdyks maat, lang is. Hy wordt ook,
dikwils, de *Muiderdyk*, en enkele reizen de
Dykaadje van Ypesloot (s) genoemd. En men
begrypt, ligtelyk, dat de dyk deeze benaa-
min.

(r) Groot-Memor. N. IX. f. 40 verso, 44.

(s) Handv. bl. 361.

POLDERS, mingen gekreegen heeft, naar de Stad *Muiden*, het Dorp *Diemen* en de gewezen buurt *Ypesloot*, langs, en tot aan welken, hy loopt. **WATER- REN, DY- KEN en WEGEN.** Digter naar, en zelfs tot binnen Amsterdam, droeg hy, weleer, den naam van *S. Antonis-dyk*, naar *S. Antoni*, aan wien het Leproozen-huis, aan deezen dyk gelegen, en nog in wezen, toegewyd was. In de Stad, daar hy, ten oosten van den Amstel of het Damrak, op de hoogte der nieuwe brugge, aanving, werdt hy, al van ouds, de *Zeedyk* genaamd, dien hy, aldaar, tot heden toe, behouden heeft. De naam van *Zeeburg*, dat is, *Burg* of Sterkte tegen de zee, werdt, hier te lande, oudtyds, aan alle *Zeedyken* gegeven. De Haarlemmer- of Spaarnedammer-dyk, die, ten westen van den Amstel, of het Damrak, insgelyks, omtrent op de hoogte der nieuwe brugge, aanvangt, en tot Spaarnedam toe, loopt, wordt, onder anderen, in eenen Schepenen brief van den jaare 1418, genaamd de *Zeeborch buten der wintmolen zyde poirthuys (1)*.

Oudheid en Historie. Beide deeze dyken zyn, reeds in de der- tiende eeuw, en, vermoedelyk, al eerder, in wezen geweest, en dekten het grootste gedeelte van Holland, tegen den hoogen vloed der Zuiderzee; terwyl het, tegen de Noord-zee, door de hooge stranden en duinen, beschermd werdt. 't Is ten hoogste waarschynlyk, dat zy, door de naaste Landen, en op derzelve kosten, zyn aangelegd; alzomen blyk heeft, dat zy, door dezelve, elk voor zulk een

(1) Groot-Memor. N. I. f. 3.

een gedeelte dyks, als hem, onmiddelyk, ^{POLDERS,}
 beschermde, in de oudste tyden, en voor het ^{WATE-}
 opregten der hooge Heemraadschappen, on- ^{REN, DY-}
 derhouden geworden zyn (u). De Haarlem- ^{KEN en}
 mer- of Spaarnedammerdyk is, sedert, ge- ^{WEGEN.}
 raakt, en altoos gebleeven, onder de beheer-
 ring van het hooge Heemraadschap van Ryn-
 land, uitgenomen een klein gedeelte van den
 zelven, welk binnen Amsterdam en deszelfs
 Vryheid gelegen is; waarom het onderhoud
 en de beheering van dit gedeelte, in den
 jaare 1611, aan de Stad is afgestaan (v).
 Zelfs heeft de Stad de Braaken en Vissche-
 ryen, die, buiten haare tegenwoordige of toe-
 komende Vryheid, tot aan het einde der Am-
 bagtsheerlykheid van Slooten, langs den
 Haarlemmerdyk, gelegen waren, voor vyf-
 tig guldens 's jaars, afgestaan aan het Hoog-
 heemraadschap van Rynland, welk haar, in
 't jaar 1656, het leggen van twee duikers in
 dien dyk toegelaaten, en haar, in 't jaar 1679,
 van het onderhoud van zeker end dyks, by
 de duikers, ontheeven heeft (w). Wy be-
 hoeven, derhalve, van deezen dyk hier niet
 byzonderlyk te spreken. Doch wat den
 Diemer- of Muiderdyk aangaat, men vindt
 van den zelven, zo ver my bekend is, niet
 vroeger gewaagd, dan in eenen Brief van
 Guy, Bisschop van Utrecht, en Heere van
 Amstelland, van den tweeden February des
 jaars

(u) Regist. van 't Hoogheemr. van Amstell. Lr. A. f. 7
 verso. en hier voor, bl. 249, 250.

(v) Zie I. Deel, II. Boek, bl. 158.

(w) *Vier Stukken in 't Vertrek der Thesaurie, Nieuwe
 Laade Z. Lr. HHH. XXXX. en L.*

FOLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

jaars 1307, waarby bevolen wordt, alle Dyk-
regt *op ten Zeedyk*, dat is, buiten twyfel, op
den Diemerdyk, te beregten, gelyk van ouds
(x). Maar uit deezen brief zelve, blykt,
dat de Diemerdyk, toen, reeds lang te voo-
ren, gelegd geweest was, alzo daarby alleen-
lyk een oud regt vernieuwd wordt. De Die-
merdyk keerde niet slegts het zeewater uit
Amstelland, den Ban van Muiden, Wees-
perkarspel en een gedeelte van Gooiland, al-
len onder Holland gelegen; maar ook, uit
het laage gedeelte der Provincie van Utrecht.
En 't blykt, dat elk het gedeelte dyks, welk
naast onder zyn Regtsgebied gelegen was,
beheerd en onderhouden heeft. Tusschen
Amsterdam en Ypessloot, gelegen omtrent
twee honderd roeden voorby de plaats, waar
nu't Gemeene Lands-huis staat, liep de dyk, of
Zeeburg (y), die daar, volgens eene Handvest
van Hertoge Albrecht van den jaare 1387
[1388], door drie Schepenen tot Nieuwer-Am-
stel, twee Schepenen tot Amstelredamme, een
Schepen tot Ouder-Amstel, ende een Schepen
tot Oetenwael, geschouwd werdt (z), van
ouds, minst gevaar; alzo men aldaar, voor
den zelve, veel voorlands aanwon, gelyk
nog, binnen de Stad, aan de gantsche Las-
taadje, Uilenburg, Marken, het nieuwe
Waals-Eiland, Raapenburg, den Kadyk, Kat-
tenburg, Oostenburg en Wittenburg; en bui-
ten de Stad, aan al 't buitendyks Land tot
aan de herberg Zeeburg toe, te bespeuren is.

Zelfs

(x) Groot-Utr. Plakaatb. II. Deel, bl. 1.

(y) Zie Handv. bl. 2.

(z) Handv. bl. 73.

Zelfs is het Kamperhoofd binnen de Stad, onder den naam van *aengewerfde lant*, op den een en dertigsten December des jaars 1549, door haar, aan de *buyrluyden* ten noorden de Nieuwebrugssteeg, opgedraagen (a). En heeft dit aanwinnen van buitendyks land Koen van Oosterwyk, Heere van Nieuwer-Amstel, in den jaare 1401, gelegenheid gegeven, om den eigenaaren van het zelve te veroorlooven, om het niet alleen te bezomerkaaden, en 'er laanen, slooten en wateringen door te leggen; maar ook, om den Kadyk te doen schouwen door drie Schepenen uit Amsterdam, die, door Burgemeestren, en drie Schepenen uit Outewaal, die, door den Schout van Nieuwer-Amstel, gesteld zouden worden, en een van welke laatsten, als Schout, dienen zou. En schoon deeze schikking, niettegenstaande dezelve, door Hertoge Albrecht, bevestigd werdt (b), niet lang stand hieldt; ziet men 'er, nogtans, myns oordeels, klaarlyk uit, wat de eerste aanleiding gegeven hebbe, tot het aanhoogen en bekaaden der Lastaadje, en andere buitendyksche Landen, die, sedert lang, binnen de Stad getrokken zyn. Doch hooger op, daar de dyk, van ouds, onder 't bewind van Schout en Schepenen van Diemen stondt, liep hy meer gevaar, en werdt zo wel niet onderhouden. Eene doorbraak by Ypesloot in den jaare 1422, waardoor eene groote

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

Waal

(a) Oud Register ter Thesaurie, genaamd *Anneminghe van de Clarissen, Copien van Rentebrieven enz. Kas XI. 't bovenste Vak.*

(b) Handv. bl. 358.

POLDERS,
WATER-
RENNEN, DY-
KEN en
WEGEN.

Waal veroorzaakt werdt (c), gaf, naar 't schynt, gelegenheid tot de schikkinge van Hertoge Jan van Beijeren van den jaare 1423 (d), en van *Hugo van Lanoy*, Stadhouder van Holland, van den jaare 1436 (e), by welke laatste, Schout en Schepenen van Diemen, onder anderen, in moeilijke dykszaaken, aan het hooge Heemraadschap van Rynland geweest werden. Doch in 't jaar 1440, maakte Hertog Filips van Bourgondie, ter gelegenheid van het aanleggen eener zwaare beschoeiing van yzer en paalwerk, voor den dyk, op verzoek van die van Amsterdam en andere dykpligtigen, de schikking op de beheering van den dyk, die nog, voor een groot gedeelte, stand houdt; bevelende, naamlyk, dat de nieuwe beschoeiing, tweemaal 's jaars, zou geschouwd worden door den Baljuw van Amstelland, met vyf Waardsluiden uit Holland, een uit Muiden, een uit Weesp, een uit Weesperkarspel, een uit Loosdrecht en uit Loenen Kroonenburgs-Geregt, met den jongsten Burgemeester van Amsterdam; en met vier Waardsluiden uit het Stigt van Utrecht, die 'er, te vooren reeds, bewind over gehad hadden (f); een uit Kortehoef, een uit Breukelen, *gheseten in Johans Gherechte van Nienrode*, een uit Abkoude, en een uit Nigtevegt. By afwezendheid van den Baljuw, werdt de jongste Burgemeester van Amsterdam gemagtigd, om

(c) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 627.

(d) Handv. bl. 358.

(e) Handv. bl. 359.

(f) Zie Handv. bl. 358.

om zyne plaats te bekleeden. Midlerwyl, POLDERS,
bleef de schouw over den Diemerdyk nog WATE-
aan den Baljuw van Amstelland, en Schout REN, DY-
en Schepenen van Diemen en van Muiden, KEN en
zo ver zy die, voormaals, gehad hadden (g). WEGEN.
Doch de Stād Amsterdam, zig, allengskens,
vindende gebragt in de noodzaakelykheid,
om, meer dan voorheen, te draagen tot het
onderhoud van den Diemerdyk (h), ver-
wierf, in 't jaar 1485 [1486], by een Privi-
legie van Maximiliaan en Filips, ook meer
bewind over den zelven; wordende haar toe-
gestaan, dat haar jongste Burgemeester, voort-
aan, de beschoeijingen van den dyk, heel
tot Muiden toe, met de gemeene Waardslui-
den, zou mogen schouwen (i). Die van Die-
men behielden den schouw over den aarden-
dyk, gelyk voorheen; doch deden 't zo
agtelooos, dat Burgemeesteren en drie Sche-
penen van Amsterdam, by eene Handvest
van Maximiliaan en Karel van den een en
twintigsten Juny des jaars 1509, nevens den
Baljuw van Amstelland, tot het doen van
eenen naschouw over den gantschen aarden
dyk, tot aan Muiden toe, gemagtigd wer-
den (k). Ter gelegenheid eener nieuwe schik-
kinge, in 't begin des jaars 1591, by 's Lands
Staaten, gemaakt, op de herstelling en het
onderhoud van den Diemerdyk, werdt de
opregting van een nieuw Collegie van Heem-
raaden over den zelven en over de sluizen,
dam-

(g) Handv. bl. 361. Groot-Utr. Plakaatb. II. Deel, bl. 6.

(h) Handv. bl. 362. Groot-Utr. Plakaatb. II. Deel, bl. 8.

(i) Handv. bl. 364. Groot-Utr. Plakaatb. II. Deel, bl. 9.

(k) Handv. bl. 366.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

dammen, watertogten, en waterloozingen, tot den zelven behoorende, vastgesteld. Het zou uit den Baljuw van Amstelland, als Dykgraaf, en tien Heemraaden bestaan; die, even als, by de oude Handvesten, bepaald was (l), sedert, gekooren werden uit Holland, en uit de Provincie van Utrecht. De jongste Burgemeester van Amsterdam was de eerste in rang onder deeze Heemraaden. Doch also hy niet altoos tegenwoordig zyn kon, verwierf de Stad, in 't jaar 1612, Octroi om, nevens hem, of alleen, een ander bevoegd persoon te magtigen, om de gewoone en buitengewoone Vergaderingen van het Heemraadschap by te wonen, midszy, wanneer zy beide tegenwoordig waren, niet meer dan ééne stem zouden hebben (m). En sedert hebben Burgemeesteren, hiertoe, gemeenlyk, eenen hunner Secretarissen gemagtigd. De Geïnteresseerden by de uitwatering door de Ypeslooter sluis, zo wel in de Provincie van Utrecht als in Holland woonagtig, in 't jaar 1696, met de Stad Amsterdam, zynde overeengekomen, dat dezelve eene barmte binnen den dyk zou doen leggen, te beginnen aan de herberg Zeeburg, en te eindigen aan de Traankookery van *Jean Tourton*, sedert, door de volgende eigenaars, tot ander gebruik geschikt, en thans eene Lustplaats, *Ruimzigt* genaamd; verwierf zy, daartoe, op den een en twintigsten May des volgenden jaars, verlof van 's Lands Staaten. Men beoogde, door 't leggen deezer barmte,

(l) Handv. bl. 367.

(m) Handv. bl. 368.

te, ter lengte van twee honderd negen roe-^{POLDERS,}
den en agt voeten, en ter breedte van agt-^{WATE-}
tien roeden, den dyk, die, inzonderheid om-^{REN, DY-}
trent het nieuwe Diep, groot gevaar van^{KEN en}
doorbraak liep, te versterken. De Stad ver-^{WEGEN.}
bondt zig, om aan de ingelanden te voldoen,
't gene van de Viſſchery in 't nieuwe Diep,
die hun overgelaaten werdt, jaarlyks, by
verpagtinge, minder dan zes honderd gul-
dens komen zou (*m*): 't welk, door het ver-
val deezer Viſſcherye, federt eenige jaaren,
wel vyf honderd guldens bedraagt; gelyk,
by de openlyke verpagting, die, door de
Geïntereſſeerden in de Ypeſlooter fluis, van
tyd tot tyd, in 't Stadhuis, in de Burger-
wagt-kamer, geſchiedt, blyken kan. Kort
hierna, nam de Stad, die, voor dien tyd,
den Dyk, van den draaiboom buiten de
Muiderpoort af, tot aan Zeeburg toe,
reeds onderhieldt, het onderhoud van het
gedeelte van den dyk tuſſchen Zeeburg en
de Traankookery, geheellyk, op zig, het her-
ſtellen van grondwaalen alleenlyk uitgeno-
men; mids de dykpligtigen haar, voor ieder
roede dyks, jaarlyks, tien guldens betaalden
(*n*). In 't jaar 1702, heeft de Stad ook een
ſtuk rietland in 't nieuwe Diep overgenomen
van de eigenaars, met oogmerk, om het met
modder aan te hoogen, en daarna den aange-
bragten modder te laaten weghaalen, tot hoo-
ging van den Zeedyk en van den Ringdyk
der Diemermeer (*o*). De Diemerdyk wordt,
fe-

(*n*) Groot-Memor. N. VIII. f. 167. Handv. bl. 369.

(*n*) Handv. bl. 370.

(*o*) Handv. bl. 371.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN EN
WEGEN.

sedert, zeer wel onderhouden. Van het byleggen van eenige geschillen, over de verdeling der dykslasten, onder de dykpligtigen in beide de Provinciën, in laater' tyd, voorgevallen, hebben wy, elders (p), verflag gedaan.

De Diemerdyk is, in de vyftiende, zestiende en zeventiende eeuw, dikwils, doorgebroken (q), waardoor niet alleen het platte Land van Holland, tot aan en over den Ryn, maar ook het laage gedeelte der Provincie van Utrecht, tot boven Breukelen en Portengen toe; met één woord, al wat beweften de Vegt gelegen is onder water gezet is. Zelfs, loopen Kortehoef, Breukelenveen, Maarseveen en de overige Stigtsche Veenen beoosten de Vegt, tot voor Utrecht toe, gevaar van overstrominge, zo de Oolter-Vegtdyk niet kan gehouden worden. De jongste doorbraak viel, tusschen den vyfden en zesden April des jaars 1702, en maakte, een stuk wegs boven Diemerdam, een gat in den dyk van een en dertig roeden en twee voeten (r). In den Kersvloed des jaars 1717, stondt het water, tot op zeven duim, aan den kruin van den dyk, die, egter, toen nog, gelukkiglyk, behouden bleef. In 't jaar 1678, hadden 's Lands Staaten orde gesteld, zo wel op de verzwaaringe en het onderhoud, als op de beheeringe van den dyk. De hoogte was toen bepaald, op twee voet onder den bovenkant van den deksteen

aan

(p) Zie II. Deel, XXIII. Boek, bl. 271 enz.

(q) Zie Handv. bl. 365, 366.

(r) Zie Handv. bl. 405.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 335

aan de oostzyde van de groote fluis te Muiden; de breedte van den Aardendyk, op agt-
 tien voeten, op den kruin, en van den Paalendyk, voor den aardendyk leggende, en zo genaamd, om dat dezelve met paalwerk geschoord was, op vier en twintig voeten, en zes voeten rietdyk, daarenboven, samen dertig voeten op den kruin. De aardendyk zou, buitenwaards, vier, en binnenwaards, twee; en de paalendyk, binnenwaards, ook twee voet op den voet glooijen moeten. Agter den dyk, moest eene barmte van vier en twintig voet, en agter deeze, eene bekwaame sloot gelegd worden (s). De dyk is, omtrent volgens deeze schikking, onderhouden, tot in 't jaar 1735; wanneer men bevondt, dat het paalwerk en de balken, die den paalendyk schoorden, door een vreemd zeegewormte, t'eenemaal doorknaagd, en genoegzaam nutteloos gemaakt waren. Dykgraaf en Heemraaden werden, derhalve, gemagtigd, door 's Lands Staaten, om den dyk tusschen Muiden en Diemerdam, daar hy 't meeste gevaar liep, met zwaare keisteenen, in de plaats van paalen en balken, te beschutten: 't welk, in 't gemelde jaar 1735, begonnen; in 't jaar 1737, voltrokken werdt, en vyf honderd negen en dertig duizend vier honderd agt en negentig guldens gekost heeft. De vernieuwde dyk is, onder, in zynen aanleg, elf roeden breed; waar van zeven roeden tot de buitenglooijing, twee tot

POLDERS,
 WATE-
 REN, DY-
 KEN en
 WEGEN.

(s) Resol. Holl. 7 May 1678, bl. 241 enz., en hieragter, in de Bylaagen, Lr. I.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

tot den kruin, en twee tot de binnenglooijing verstreken. De buitenglooijing is be-
stort met puin, op welken, zwaare keistee-
nen geplaatst zyn, die egter, onaangezien
hunne zwaarte, somtyds, door den geweldigen
aandrag van 't water, zyn weggeslaa-
gen. De kosten, die, hierdoor, en door 't
zakken van den dyk, veroorzaakt worden,
zyn evenwel veel draaglyker, dan de kosten,
die, voormaals, tot onderhoud van 't paal-
werk, moesten worden besteed. Zy wor-
den, gelyk alle de overige dykslasten, ge-
draagen, by hoefslag over de Landerycn,
die onder den dyk gelegen zyn. De Stad
Amsterdam bekostigde, volgens het Dykre-
gister van den jaare 1598 en de meeting van
den jaare 1678, vyf honderd agt en veertig
roeden, elf voeten, zes duimen dyks, die,
van den draaiboom buiten de Muiderpoort
af, aanvangen, en zig, tot aan de herberg
Zeeburg toe, strekken: waarby, in 't jaar
1697, nog een honderd een en dertig roe-
den en drie voet gekomen zyn, die, van
de gemelde herberg, tot aan de gewezen
Traankookerye toe loopen; zo dat de Stad,
in 't geheel, zes honderd tagtig roeden, twee
voet en zes duim dyks onderhoudt (t). Van
de Traankookerye, nu de Lustplaats *Ruim-
zigt*, af, tot aan Muiden toe, is de dyk
door paaltjes, die ieder hun byzonder merk
hebben, in bonnen verdeeld, gelyk, uit het
Dykregister van den jaare 1742, herdrukt, in
de *Handvesten van de Stad* (u) geplaatst, te
be-

(t) Zie het Dykregister in de Handv. bl. 377, 378.

(v) *Bladz.* 377 enz.

bespeuren is. De merken wyzen aan, door wie, elk gedeelte dyks moet onderhouden worden. De Waardschappy of het Hoog-Heemraadschap onderhieldt, volgens dit Dyk-register, wel twaalf honderd zeven en tagtig roeden, vier voet en zes duim dyks, voor meer dan negen honderd morgen dykpligtige, doch spagesteken Landen; van welken ruim een honderd een en vyftig morgen, tot verhooginge van den dyk, vergraaven zyn. De overige zeven honderd en vyftig morgen werden verhuurd. De huur beliep egter zo veel niet als de dykslasten; waarom het kort, over de andere dykpligtigen, moest worden omgeslaagen. Doch alle, of de meeste spagesteken Landen zyn, sedert eenige jaaren, verkogt, en nu zeer wel in staat, om de dykslasten, die, na 't invoeren der zeeweer- ringe met steen, sterk afgenomen zyn, op te brengen. In het onderhouden van den dyk, van de gewezen Traankookerye af, tot Muiden toe, draagen Muiden en Weesp famen een negende, Weesperkarspel een negende, Loosdrecht een negende, Loenen en Breukelen famen een zesde, Kortehoef een negende, Abkoude een zesde, Nigtevegt een negende, en Diemen en Overdiemen famen een negende. De Landen, die, tot het onderhoud des dyks, draagen, worden in *Dykpligtigen* en *Waalpligtigen* onderscheiden. Onder den dykpligtigen ring, behooren de Landen van Outersdorp, Buitenkerk en Overdiemen, de Landen benoorden de Gaasp en Smal-Weesp, of tusschen de Weesper-Vaart en den Zee-

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

POLDERS, dyk, tot aan Weesp, en van daar, langs de
WATE- westzyde van de Vegt, door Muiden, tot
REN, DY- aan den hoogen dyk toe. Alle de overige
REN en Landen, die de lasten van den Diemerdyk
WEGEN. helpen draagen, en, zo wel in de Provincie
 van Utrecht, als in Holland (v), gelegen zyn,
 heeten *Waalpligtigen*; vermoedelyk, om dat
 zy, van ouds, den dyk plagten te moeten
 helpen hermaaken, wanneer 'er eene door-
 braak geschied, of eene *grond-waal* geval-
 len was.

COLLE- Het COLLEGIE van DYKGRAAF en
GIE van HOOGHE HEEMRAADEN van den ZEE-
DYK- BURG of DIEMERDYK bestaat uit den
GRAAF en Dykgraaf en tien Heemraaden. De Dykgraaf,
HOOGHE zynde de Baljuw van Amstelland, wordt, in
HEEM- deeze hoedanigheid, door de Staaten van
RAADEN. Holland, aangesteld. De Heemraaden, die
 voor hun leeven dienen, zyn nog, gelyk by
 de Handvest van den jaare 1440 bepaald
 was, de jongste Burgemeester van Amster-
 dam, in wiens plaats, gemeenlyk, een der
 Secretarissen van Burgemeesteren gemagtigd
 wordt (w); een Heemraad van Muiden, een
 uit Weesp, een uit Weesperkarspel, een uit
 Loosdrecht, en een uit LoenenKroonenburgs-
 Geregt; dus zes, wegens Holland; benevens
 vier anderen, wegens Utrecht, te weeten,
 een uit Korteboek, een uit Breukelen, een
 uit Abkoude, en een uit Nigtevegt. De ne-
 gen laatstgemelde Heemraaden, die ieder,
 binnen den ring der bedykinge, twintig
 mor-

(v) Zie Handv. bl. 371, 373, 374.

(w) Groot-Memor. N. X. f. 97 verso.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 339

morgen lands bezitten, of tot tien duizend guldens gegoed zyn moeten, worden aangesteld door de Steden, Bannen of Ambagtsheerlykheden, wegens welken, zy afgevaardigd zyn, uitgenomen de Heemraad van Abkoude, die aangesteld wordt, door de Staaten 's Lands van Utrecht, welken, by 't verkoopen der Ambagtsheerlykheid, het regt hiertoe aan zig behouden hebben. Wegens Kortehoef, wordt ook, sedert dat deeze Heerlykheid aan 't Gasthuis hier ter Stede gekomen is (x), altoos, een Regent van dit Godshuis, als Hoogheemraad, afgevaardigd. De Geregten van Muiden en Diemen hebben, elk in zynen Ban, het regt om keuren en uitgiften te maaken op de dykaadje, die zy egter, terstond, moeten overbrengen aan Dykgraave en Heemraaden, aan welken, het regt der nakeure, by Resolutie van 's Lands Staaten van den zevenden May des jaars 1678, verbleeven is (y). Het Collegie van Dykgraave en hooge Heemraaden heeft eenen Secretaris, eenen Penningmeester, en eenen Boekhouder onder zig.

Het Hooge Heemraadschap van den Zeeburg en Diemerdyk heeft ook, uit kragte van het Octroi van den jaare 1591 (z), eenen algemeenen schouw, over twee uitwa-
 terende sluizen in dien Dyk, de Ypeslooter-sluis, en de Diemerdammer-sluis; het onmiddelyk bewind over welken, aan twee by-
 uitwa-
 rende
 sluizen
 van den
 Zeeburg
 en Diemerdyk.

(x) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 226.

(y) Resol. Holl. 7 May 1678. bl. 241 en hier agter Bylaagen Lc. I.

(z) Handv. bl. 367.

POLDERS,
WATE-
KEN, DY-
KEN en
WEGEN.

byzondere Collegien gesteld is, welker Leden afgevaardigd zyn uit, of bewind hebben in de byzondere Bannen, die het onderhoud deezer twee sluizen bekostigen. In de beheeringe der Ypeslooter-fluis, heeft de Stad Amsterdam haar aandeel, onder anderen, als Ambagtsheer van Ouderkerk en Amsterveen, welke twee Bannen de kosten, die op het onderhoud deezer fluis vallen, helpen draagen. Doch in de beheeringe der Diemerdammer-fluis heeft zy geen ander deel, dan voor zo ver zy een Lid is van het Hooge Heemraadschap van den Zeeburg en Diemerdyk, welk den schouw over dezelve heeft. Wy zullen van ieder deezer twee sluizen afzonderlyk handelen.

Ypeslooter-Sluis.

De *Tpeslooter fluis*, een duiker van twee paar vloeddeuren en een valdeur, gelegen tusschen het Gemeene-Lands-huis en den *Afloop naar Diemen*, wordt, voor de helft, dat is, elk voor een vierde, onderhouden, door Ouderkerk en Amsterveen, Ambagtsheerlykheden der Stad, die, nevens Waveren en Waverveen, welker lasten zy gemeenlyk draagen; schoon Waverveen, nog tot diep in deeze eeuw, tot zyn aandeel betaald heeft (a); door deeze fluis uitwateren; en, voor de wederhelft, insgelyks, ieder voor een vierde, door die van de Byleveld, zynde de Landen van Reyerskoop, Byleveld, Agthoven, Mastwyk en Harmelerweerd; en die van de Proostdye van S. Jan, te weeten, Ze-

(a) Regist. ter Ouder-Amstel N. 2, f. 106, III. N. 32 f. 2, 3.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 341

Zevenhoven, Mydrecht, Willis, Westveen, POLDERS,
den Uithoorn, Kudelftaart en Oudhuizen, WATE-
in de Provincie van Utrecht (b); die, van REN, DY-
ouds, het regt gehad hebben, om door Am- KEN en
steland uit te wateren. De fluis te Ypesloot WEGEN,
lag 'er reeds in 't jaar 1413, en strekte, toen
al, tot eene uitwatering voor die van de By-
leveld (c). De Visschery beide van de Y-
peslooter- en Diemerdammer-fluis, die, van
wege de Graaflykheid, plagt verhuurd te
worden, werdt, in den jaare 1603, in eeu-
wige erfpagt, uitgegeven aan de gezamen-
lyke ingelanden, die, ten zelfden tyde, we-
gens de verdeeling der voordeelen van elke
fluis, tegens de betaaling van een evenredig
gedeelte der Erfpagt, met elkanderen, o-
vereen kwamen. En sedert, bezitten de
Ingelanden der Diemerdammer-fluis de Vis-
schery aldaar en in den Diem, en die van de
Ypeslooter-fluis de Visschery derzelve, en
van het nieuwe Diep. De eersten betaalen
een vierde, de anderen drie vierden van de
jaarlyksche Erfpagt, die vier honderd en
negentig ponden van veertig grooten be-
loopt (d). De Stad Amsterdam heeft, niet
alleen, als bezittende de Ambagtsheerlykhe-
den van Ouderkerk en Amsterveen, veel
belang by het onderhoud en de goede waar-
neeminge der Ypeslooter-fluis; maar ook,
voor zo ver, door dezelve, de Outewaa-
ler-Polder, ligtelyk, zou kunnen worden
on-

(b) Stads Missiven N. XXVI. f. 59.

(c) Handv. bl. 710.

(d) Handv. bl. 415, 416.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

onder water gezet. Burgemeesteren hebben zig, hierom, altoos, bevytigd, om deeze fluis wel te onderhouden, en, fomtyds, ook Instructie gegeven aan den fluiswagter, gelyk, onder anderen, in 't jaar 1700, geschied is (e). Ook vaardigen zy, op de gewoone jaarlyksche Vergadering, die, wegens deeze fluis, op Maandag na belooken Pinksteren, in 't Gemeene-Lands-huis aan den Diemerdyk, gehouden wordt, en op de algemeene rekening van ontvangst en uitgaave, die, om de vier jaaren, in 't Gasthuis hier ter Stede, geschiedt, eenen hunner Secretarissen af. De overige Leden der Vergaderinge zyn de Schouten van Amsterveen en Ouderkerk, een Gecommitteerde wegens de Proostdye van S. Jan, en een Gecommitteerde wegens de Byleveld; welke twee laatsten, fomtyds, een' Gedeputeerde wegens de Staaten 's Lands van Utrecht aan hun hoofd hebben.

Diemer-
dammer-
Sluis.

De *Diemerdammer-fluis* is een duiker met een paar vloeddeuren en een valdeur, en legt, in den Diemerdyk, tegen 't water den Diem. In zeker pleit voor den Hove van Holland, gevoerd in 't begin der voorgaande eeuw, tusschen die van den hoek van 't Gein in Weesperkarspel, en die van Overdiemen, welken beide, in 't onderhoud der sluize, droegen, werdt, van de zyde der eersten, ondersteld, dat de Noordzee, oudtyds, een binnenwater veroorzaakt hadt, strekkende tot aan de Stede van Amsterdam; maar zo smal, dat men, van buiten Diemen, met een'

(e) Handv. bl. 416, 417.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 343

een' pols of stok, hadt konnen komen in Wa-
 terland. Doch voor de waarheid deezer on-
 derstellinge, die, vermoedelyk, alleen op eene
 onzekere overlevering rust, zou ik geenszins
 durven instaan. Vaster gaat, dat de dyk, te-
 gen dit binnenwater, de Zuiderzee en het Y,
 opgeworpen, by deszelfs eersten aanleg, on-
 derhouden is, door den Ban, die 'er onmid-
 delyk door gedekt werdt, en dat dezelve,
 allengskens, verzwaaard zynde, ingevolge van
 zekere overeenkomsten, werdt onderhouden
 door zulke Districten, die 'er nut van had-
 den: behoudende nogtans den dyk den naam
 van *Diemerdyk*, om dat hy, gelyk de over-
 levering wil, door die van Diemen, eerst
 aangelegd en bekostigd was. In deezen dyk,
 was, reeds in de veertiende eeuw, eene
 sluis gelegd: also men vindt, dat de Stad
 Amsterdam, in 't jaar 1402, niet alleen de
cynse of *tynse* te Diemen; maar ook het Veer
 en de Sluis te Diemerdam van de Graaflyk-
 heid in pandschap bekomen; en in den jaa-
 re 1409, tegen andere goederen, wede-
 om afgestaan heeft (f). Doch in 't jaar
 1549, werdt 'er eene nieuwe houten sluis
 gelegd op den Diemerdam, de *Sluis by Claas*
Jacobsz, en, sedert, de *Diemerdammersluis*
 genaamd. Wat laater, vindt men geraaden,
 eene diergelyke sluis te leggen in den dyk,
 die, eerst, de *Abkouder*-, en, naderhand, om
 dat zy kleinen dienst deedt, de *Kostverlooren*-
sluis genaamd werdt. De *Diemerdammer*-
 sluis werdt, in 't jaar 1567, vernieuwd: en,
 in

POLDERS,
 WATE-
 REN, DY-
 KEN en
 WEGEN.

(f) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 196, 197, 202.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

in 't jaar 1599, besloot men, dezelve wy-
der, en van steen te hermaaken, en te gelyk
de Kostverlooren-fluis, die van byna geen
gebruik was, te stoppen; gelyk geschiedde.
Over 't draagen der kosten, viel toen ver-
schil, tusschen die van 't Gein onder Wees-
perkarspel en die van Overdiemen, welk,
door Dykgraave en Heemraaden van Amstel-
land, als goede mannen, op den dertienden
July des jaars 1601, beslegt werdt. Der-
zelve uitspraak werdt, den zesden April des
jaars 1604, door den Hove van Holland,
bekragtigd (g): en, sedert, wordt de Die-
merdammer-fluis onderhouden, door Weesp,
Weesperkarspel, waaronder 't Gein, de
Gaasp en de Bylemer behooren, Abkoude,
Nigtevegt en Overdiemen met Bovenkerk,
die allen hun overtollig water, door den
Diem en deeze fluis, in 't Y loozen, en
GEINTERESSEERDEN IN DE DIE-
MERDAMMER-SLUIS genaamd worden.
Ook hebben zy het onmiddelyk bewind over
de fluis, welk, jaarlyks, by beurte, aan
twee deezer vyf *Districten* opgedraagen
wordt.

Gemeen-
ne-
Lands-
Huis.

De gewoonlyke Vergaderingen van het
hooge Heemraadschap van den Zeeburg en
Diemerdyk worden, des Zomers, gehou-
den op het *Gemeene-Lands-huis*, even voorby
de gewezen Traankookery, op Jaap-Hannes,
en niet verre van de Ypeslooter-fluis, aan den
dyk gelegen, en bewoond, door eenen Kas-
te-

(g) *Vit de Sententie van den Hove van Holland van 6
April 1604, geregistr. in 't LIV. Reg. van den Griffier A.
DUYK.*

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 345

telein, die ook Opzigter over de dykaadje is. Het is een deftig vierkant gebouw, met twee vleugels, en werdt, in den jaare 1726, van den grond op, in den tegenwoordigen stand, herbouwd; gelyk, uit dit tydschrift, welk in den voorgevel uitgehouwen staat, is af te neemen:

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

HIC DE FRET I BATAVI FURORE
ARCENDO AGRIS TVENDIS
AGITVR.

't welk zal willen zeggen:

*Hier wordt gehandeld, over 't beveiligen
der Landeryen, door 't betemmen van
de woede der Zuiderzee.*

't Voorhuis van 't gebouw is, van boven en ter wederzyde, met een' Neptuin op zynen wagen, en met de wapens der Provinciën Holland en Utrecht, en der tien Steden en Plaatsen, uit welken, de hooge Heemraaden afgevaardigd zyn, sierlyk, bepleisterd. Aan elke zyde, is een ruim vierkant vertrek; ten dienste van het Hoog-Heemraadschap. 't Vertrek of de Kamer ter regterzyde, die, met zes groote lichten, naar drie zyden uitziet, en waarin, agter, eene balie gesteld is, dient tot de gewoonlyke *besoignes* der Leden. De andere Kamer, die twee groote lichten naar vooren heeft, wordt tot een eetvertrek gebruikt. Ook is hier, in een afzonderlyk vertrekje, de Secretary van 't Hoog-Heemraadschap geplaatst, benevens eene kleine slaapkamer voor één der Leden. De overigen hebben hunne slaapvertrekken, op

POLDERS, de tweede en derde verdieping van 't ge-
WATE- bouw. De schoorsteenmantels der twee
REN, DY- groote vertrekken zyn versierd met de wa-
KEN en pens van de laatste Dykgraaven en hooge
WEGEN. Heemraaden. De Wooning van den Kaste-
 lein, de Kookken en Kelders zyn beneden.
 Agter 't huis, is eene Laan tot aan 't nieu-
 we Diep, en ter wederzyde van dezelve, een
 moestuin, een boschje en eenig weiland.

Des Winters, wanneer de dyk niet ge-
 bruikt kan worden, vergadert het Collegie,
 te Amsterdam, in eene voornaame herberg,
 tegenwoordig, gemeenlyk, in de Munt, aan
 den Reguliers-Tooren.

De gewoonlyke Vergaderingen worden
 gehouden, op den eersten Woensdag en
 Donderdag na den tweeden February, op
 den twaalfden en dertienden May, op den
 vier en twintigsten en vyf en twintigsten
 July, op den zeventienden Augustus, en op
 den eersten Dingsdag en Woensdag in No-
 vember. De Vergaderdagen in May, July
 en Augustus zyn de Schouwdagen, waar-
 toe, by de Handvest van den jaare 1440,
 S. Odulphus-dag en S. Lamberts-dag, zynde
 den twaalfden Juny en den zeventienden
 September, bepaald waren (h). Doch hierin
 is, by 't Octroi van den jaare 1704, veran-
 dering gemaakt, en de Schouwtyd der by-
 zondere Geregten bepaald, op den twaalf-
 den May en den vier en twintigsten July.
 De naschouw van Dykgraave en Heemraa-
 den over den gantschen Dyk geschiedt, op
 den zeventienden Augustus, en de belaa-
 king,

(h) Handv. bl. 361.

king, op den eersten September. De eerste Dingsdag en Woensdag in November zyn Reken-, en de eerste Woensdag en Donderdag na den tweeden February, betaaldagen. Nu en dan, worden 'er ook buitengewoone Vergaderingen belegd. De Resolutien van het Hoog-Heemraadschap worden, door drie Gecommitteerden uit de Heemraaden, die jaarlyks benoemd worden, en den Secretaris, uitgevoerd. De Polderzaaken werden, voormaals, en zouden, wanneer de Waardschappy wederom deel in de Polders verkrygen mogt, nog, aan eenen Gecommitteerden Heemraad en den Secretaris aanbevolen worden.

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

Het zegel van het Hoog-Heemraadschap draagt de wapens der tien Steden of Districten en Plaatsen, uit welken, de Heemraaden afgezonden zyn, in derzelver rang, van boven, door de Zon bestraald, en van onderen, van de Zee bespoeld.

Amsterdam heeft ook eenig deel, in de beheering over den

V.
ZEEDYK
BEOOS-
TEN
MUIDEN.

ZEEDYK BEOOSTEN MUIDEN,

die zig, van den mond der Vegt by 't Muider-flot af, strekt tot aan Muiderberg, en voorts, van daar, tot niet verre van Naarden toe (i). En deeze dyk plagt, van de Hameije van 't Muiderflot af, tot digt aan Muiderberg toe, ter lengte van agt honderd en vyftig roeden, een Paalendyk te zyn; doch is, na 't jaar 1735, even als de Die-

mer-

(i) Stads Missiven N. X. f. 140 verso.

POLDERS, WATERS, DYKEN en WEGEN. merdyk met eene glooiing van keifteenen beschut. Doch van hier af, tot aan de scheiding der Bannen van Muiderberg en Naarden, ter lengte van een honderd drie en vyftig roeden en twee voeten, en van deeze Banscheiding, tot aan den beer der Stad Naarden, ter lengte van een duizend zes en twintig roeden en zes voeten, daar hy, ter oorzaake van het uitgestrekte voorland, weinig te lyden heeft, is hy slegts een Land- of Aardendyk, die, zo ver hy door den Naarder-Ban legt, op kosten van de ingelanden onderhouden wordt, naar gelang dat de breedte van ieders Land, agter en langs den dyk, gestrekt legt.

Oudheid. De Dyk beoosten Muiden is, waarschynlyk, al zeer oud; doch omtrent de aloude beheeringe van den zelven, vindt men weinig bescheids. Hertog Albrecht maakt, in eene Handvest van den jaare 1399, gewag van eenen dyk in den Ban van Muiden, dien hy den *Houdyck* noemt, het Rietland voor welken, hy erkent, ten onregte, aan *Hertelyn*, zynen Bottelier, geschonken te hebben; waarom hy het den opgezetenen van den Muider-Ban, die deezen dyk onderhouden moesten, wederom geeft. Met deezen *Houdyck*, schynt op den Dyk beoosten Muiden gezien te worden, also dezelve van den *Zeeburch* in *Diemer-ban* onderscheiden wordt (*k*). Ook agt ik, dat de Aartshertog Filips 'er 't oog op heeft, als hy, in eene Handvest van den jaare 1501, aan de Stad Muiden gegeven, be-
veelt,

(*k*) Handv. van Weesp, Muiden en Naarden, bl. IIJ.

veelt, geen Dyck te schouwen, dan te rechte POLDERS,
 schouw daghe, ten ware dat die schepenen ken- WATE-
 nen tot Lands noode (l). Het Reglement op REN, DY-
 het schouwen van dykaadjén, in zekere Keu- KEN en
 ren van Naarden van den jaare 1518 (m), be- WEGEN.
 treft, ongetwyfeld, het schouwen van een
 gedeelte van den Dyk beoosten Muiden. 't
 Is ten hoogste waarfchynlyk, dat de beheer-
 ring over deezen dyk, van ouds, zal geftaan
 hebben aan de byzondere Gerechtsbannen,
 onder welken de Landen, die door den dyk
 gedekt werden, gelegen waren; zonder dat
 'er een algemeen Collegie van Dykgraave en
 Heemraaden over gefield was. In 't jaar
 1550, ftelde het Hof van Holland eerst ee-
 nen Dykgraaf over deeze Dykaadje (n). Doch
 op den twaalfden Auguftus des jaars 1577,
 en dus kort na dat Weesp en Muiden vol-
 doening ontvangen hadden van Willem den
 I., Prinfe van Oranje, in gevolge der Gend-
 fche Vrede (o), verleende zyne Doorlug-
 tigheid, op den naam van Koning Filips, den
 ingezetenen beoosten de Vegt dezelfde dyk-
 regten, die, bewesten dien ftroom, dat is,
 onder den Diemerdyk, bezeten en geoefend
 werden (p). En in gevolge van deeze ver-
 gunning, is de Dyk beoosten Muiden onder
 de beheering der byzondere Bannen geblee-
 ven, tot dat de geweldige doorbraak van den
 vyfden November des jaars 1675, wanneer
 wel

(l) Handv. als boven, bl. XXIX.

(m) Handv. als boven, bl. XXXX.

(n) H. Memoriaal van VAN DAM f. 140.

(o) Vaderl. Hift. VII. Deel, bl. 133.

(p) Groot Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 13.

POLDERS, wel elf zeer groote en diepe waalen in den
WATE- dyk vielen, gelegenheid gaf, dat 'er nieuwe
EEN, DY- orde op de beheering van den zelven gesteld
KEN en werdt. En zulks geschiedde, by eene Re-
WEGEN. solutie van 's Lands Staaten van den zeven-
 den May des jaars 1678 (q).

DYK- Het bewind over den Zeedyk beoosten
GRAAF en Muiden werdt toen gesteld aan een Collegie
HOOGHE van **DYK GRAAF en zeven HOOGHE HEEM-**
HEEM- **RAADEN**, welken een Secretaris toegevoegd
RAADEN. werdt. Dykgraaf en Heemraaden moeten,
 volgens deeze Resolutie, binnen den ring van
 deezen Dyk, voor zes duizend guldens, of
 tot twaalf morgen lands, gegoed zyn. De
 Drofflaard van Muiden in der tyd is altoos
 Dykgraaf. Drie der Heemraaden worden
 aangesteld, door Burgemeesteren van Am-
 sterdam, Muiden en Naarden; de vierde,
 door Schout en Schepenen van Weesper-
 karspel; en de Dykgraaf en dienende Heem-
 raaden kiezen de drie overigen, een' uit
 Muiden, een' uit Naarden, en een uit Weesp
 of uit den Weesper-Ban. De Secretaris wordt,
 door het Collegie, aangesteld. De Schout
 en 't Gerecht van Muiden hadden, voormaals,
 den schouw over den dyk in den Muider-
 Ban, en de Schout en 't Gerecht van Naar-
 den schouwden den dyk, in den Naarder-
 Ban. En Dykgraaf en hooge Heemraaden
 deden den naschouw. Doch, tegenwoordig,
 wordt de schouw, eeniglyk, aan het Hoog-
 heemraadschap verbleeven. Dykgraaf en
 hooge Heemraaden, van welken wy spree-
 ken,

(q) Resol. Holl. 7 May 1678, bl. 241 enz. en Bylaagen Lr. I.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 351

ken, beheeren niet alleen den dyk beoosten POLDBERS,
Muiden; maar inzonderheid ook de groote WATE-
Sluis, in 't jaar 1674, in de Vegt, te Mui- REN, DY-
den, gelegd: door middel van welke, by KEN en
gelegenheid van eenen vyandelyken inval, WEGEN.
het Land bewesten en beoosten de Vegt onder water gezet, en de toegang naar Amsterdam belemmerd kan worden. De Stad hadt, hierom, sterk geyverd voor het leggen deezer fluis (r), en 'er zelfs eene aanzienlyke somme toe verschooten. En schynt dit eene der redenen geweest te zyn, waarom haar, in 't jaar 1678, eenig deel gegeven werdt in de beheering der dykaadje beoosten Muiden, waarin ik niet vind, dat zy, in vroeger' tyd, iet te zeggen gehad heeft. Sedert, heeft de Stad, meermaalen, een Lid der Regeeringe gemagtigd, om de Vergaderingen van het Heemraadschap over deezen Dyk by te wonen (s). Het hooge Heemraadschap van den Zeedyk beoosten Muiden houdt zyne Vergaderingen, in de Steden Amsterdam, Muiden of Naarden, alwaar het, door den Dykgraaf, beschreeven wordt. In April, is 'er eene byeenkomst tot schouwinge van den gantschen dyk, en in January daarna, wederom, tot het opneemen der rekeningen, en het sluiten der boeken. Op deeze Vergadering, worden twee Heemraden gecommitteerd, om de besluiten van 't Collegie uit te voeren, en voorvallende zaken

(r) Resol. Vroedsch. Lr. G. 28 Jan. 3 Febr. 1671. f. 88 verso, 90. Lr. H. 3, 4, 13 July, 30 Aug. 1672. f. 140, 144, 154, 275. Lr. I. 25 April 1673. f. 171.

(s) Groot-Memor. N. IX. f. 245, 251, 254.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

ken af te doen, terwijl het Collegie niet vergaderd is; 't welk egter, by gewigtige gelegenheden, nu en dan, buitengewoonlyk beschreeven wordt. Van de Sluis te Muiden, die, jaarlyks, omtrent vyftienduizend guldens opbrengt, en zeer wel onderhouden wordt, wordt een afzonderlyke staat en rekening gehouden. Bezuiden de sluis, legt eene brug over de Vegt, die, door de Stad Muiden, bekostigd is, en uit eene gabelle of bruggeld, welk aldaar wordt geheeven, onderhouden wordt. Doch de Regeering van Muiden heeft, by Resolutie van den dertigsten December des jaars 1681, de Burgemeesteren, Schepenen, Raaden, Commissarissen en de verdere Regeering van Amsterdam niet alleen; maar ook de eigenaars of ingelanden aan de oost- en westzyde van Muiden, in Amsterdam woonagtig, uit aanmerking der menigvuldige diensten, haar door deeze Stad gedaan, ten eeuwigen dage, van dit Bruggeld vry verklaard (t).

Nu komen wy tot het uitgestrekte

VI.
HOOG-
HEEM-
RAAD-
SCHAAP van
AMSTEL-
LAND.

HOOG-HEEMRAADSCHAP van AM-
STELLAND,

welk, inzonderheid, gemagtigd is, tot het doen van een' algemeenen schouw, over eenen grooten ring, begrypende de Landen, beide in en buiten Amstelloand gelegen, die, met elkanderen, over Amstelloand, uitwateren, in 't Y en in de Zuiderzee.

De

(t) Handv. bl. 442.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 353

De Landen van Amstelland, en anderen, POLDERS, WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN. welker wateren met de Amstellschen ge-
meenschap hadden, plagten, in overoude
tyden, eene vrye uitwating te hebben, Oor-
sprong
en His-
torie. door den Amstel, in 't Y. Doch 't leggen
van eenen dam en fluis in den Amstel, welk
den naam aan Amsterdam gaf, in de der-
tiende eeuw, verhinderde deeze uitwate-
ring. De Heeren van Amstel stonden de-
zelfde wel toe aan de opgezeten en hunner
Heerlykheid; doch vreemden, die, voor-
heen, over Amstelland plagten uit te wate-
ren, moesten deeze vryheid koopen. Die
van Nieuwveen en Kallsagen deden 't, voor
't einde der dertiende eeuw, toen de Hee-
ren van Amstel nog Heeren van Amsterdam
waren, en werden, in 't jaar 1364, door
Hertoge Albrecht van Beijeren, in 't gekog-
te regt, bevestigd (u). Ten zynen tyde,
waren 'er reeds een Heemraad en eenige
Sluismeeesters in Amstelland, gelyk, uit eenen
zyner Brieven van den zeven en twintigsten
October des jaars 1387, ten overstaan van
twee Heemraders, *Peter Allert* en *Godevaert
Trudensz.*, gegeven, af te neemen is. By
denzelven, wordt, ter begeerte der Poorte-
ren van Amsterdam, op den Middeldam
woonagtig, en der *goede luyden in Amsterlandt*,
en die met hen, door de Amsterdamsche
fluizen, uitwaterden, de prys bepaald van
de huizen op den Middeldam, die, t'eenigen
tyde, ter gelegenheid van 't verleggen der
flui-

(u) Handv. van Rym. bl. 354.

POLDERS, sluizen, zouden moeten afgebroken worden.
 WATE- Ook wordt 'er eenig opzigt over deeze slui-
 REN, DY- zen gegeven aan Heemraaden uit Amstel-
 KEN en land, in de volgende woorden: *Item soo sal*
 WEGEN. *men dese sluysen, by der meerren manne van*
onsen Gherechte van Amstelredamme, ons Heem-
rades ende Shuysmeesters in Afichdoem, ons
Landts voorschreeven, dat is, in Nieuwer-
Amstel (v), op ende toe doen, als ben nut en-
de oorboorlyck dunckt (w). En hierin ontdekt
 zig het oudste spoor der beheeringe van den
 ring van Amstelland. Het regt van uitwa-
 teringe werdt, in den jaare 1413, ook ge-
 kocht door die van Reijerskoop, Byleveld,
 Agthoven en Mastwyk, allen op Stigtschen
 bodem, ten zuiden van den ouden Ryn of
 Leidsche Vaart gelegen; die, sedert, eene
 watering gegraven hebben, de *Byleveld*
 genaamd, en loopende, uit den Ryn, door
 Harmelenwaard, voorby 't Huis te Harme-
 len, en door Kokenge, Willis en Waver-
 veen, in den Amstel; gelyk, in de groote
Heemraads-Kaart van Rynland, en in de groo-
 te gemeten Kaart der *Provincie van Utrecht*,
 klaarst, te zien is. Over deeze watering,
 werdt, in 't volgende jaar, door den Bisschop
 van Utrecht, een byzonder Heemraadschap
 opgeregt, welk nog in wezen is. Het moet
 zorg draagen, dat 'er, tusschen den eersten
 April en den elfden November, geen Hei-
 kooper water kome in de Byleveld, dan by
 hoogen vloed, 't zy uit zee, of uit de stroom-
 men,

(v) Zie de Oude Kaart van Amstell. voor de Handvesten;
 (w) Handv. bl. 709.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 355

men, de Lek of den Yffel; of ook, by droo-
ge zomers, tot drank voor 't vee. 't Blykt,
uit den Brief van Hertoge Willem van Beijeren,
dit regt van uitwateringe betreffende, dat
de ring van Amstelland toen reeds geschouwd
werdt (x): waaruit volgt, dat het Heem-
raadschap reeds in stand geweest moet zyn.
Die van de Byleveld hadden eenen Waards-
man, om mede te schouwen. Deschouw ging
ook over de sluizen in den Middeldam al-
hier, 't welk geduurd heeft, tot dat de Stad
het onderhoud van deeze en andere sluizen,
binnen en by de muuren gelegen, geheellyk,
op zig nam: gelyk, op 't einde der vyftien-
de en in 't begin der zestiende eeuw, ge-
schiedde (y). En uit de brieven, deswege
verleend, blykt, dat de *Proostie van Myert*
of Mydrecht, in 't gemeen, de *Proostdy van*
S. Jan genaamd, en derzelver aanhoorigen
omtrent Ouder- en Nieuwer-Amstel, begry-
pende Mydrecht, Tamen, Uithoorn, Wil-
lis, Westveen, Blokland, Stigtsch Kudel-
staart en Agttienhoven, zig toen ook reeds
het regt, om over Amstelland uit te wate-
ren, verkreegen hadden.

Doch, niet lang hierna, bevondt men,
dat de Stigtsche Landen, die door de Vegt
in de Zuiderzee uitwaterden, wanneer zy,
hierin, door de vloed, die langs hoe hoo-
ger gingen, belet werden, dikwils, eenige
dammen opnamen, en hun overvloedig wa-
ter

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

(x) Handv. bl. 709, 711. Groot Utr. Placaatb. II. Deel,
bl. 138, 141, 147, 151, 153.

(y) Handv. bl. 711, 712, 713, 713.

POLDERS, ter bragten over Amstelland. Byzonderlyk,
 WATE- vindt men, dat de Dam ter Aa; de oude dam,
 REN, DY- gelegen ter plaatse, daar, federt, het Woerd-
 KEN en sche Verlaat gelegd is, en de Billerdam, om-
 WEGEN. trent den jaare 1520, waren weggenomen.
 Ook lieten die van de Byleveld, dikwils,
 Heikooper en ander vreemd water in hun
 Waterschap: 't welk tot merkelyken over-
 last strekte van Amstelland en Amsterdam;
 vooral, wanneer de sluizen, by hoogen vloed
 en aanhoudende westelyke en noordwestely-
 ke winden, niet konden uittappen, naar be-
 hooren. Amsterdam beschreef, derhalve,
de Amstellanden, tegen den zevenden July
 des jaars 1520; en *Jan Bennink*, Raad in den
 Hove van Holland, die, reeds te vooren,
 gemagtigd geweest was, om, by de Land-
 voogdesse, herstelling van 't geleeden onge-
 lyk te verwerven, deedt, op deeze byeen-
 komst, verslag van 't gene hy verrigt hadt.
 Onder anderen, hadt hy 't leggen van 't
 Woerder-Verlaat, onder beding, dat men
 'er nooit water door laten zou op Amstelland,
 en het laten leggen van den Dam ter Aa te
 wege gebragt. Doch in plaats van 't Woer-
 der-Verlaat, kwam, federt, een dam, die 'er,
 tot in de zeventiende eeuw, gelegen heeft.
 Bennink hadt, daarenboven, een Octroi ver-
 worven voor Dykgraave en Heemraaden,
 om den Ring van Amstelland en dien van de
 Byleveld te mogen schouwen. Hy hadt van
 deezen schouw eene Kaart doen maaken (z),
 die,

(z) Regist. van 't Hoogheemraadschap van Amstelland
 Lt. A. f. 30 enz.

die, sedert, in de Rekenkamer van Holland ^{POLDERS,}
 bewaard, en, naderhand, in de Rekenka- ^{WATE-}
 mer te Utrecht, overgebracht is, alwaar zy, ^{REN, DY-}
 door *Dirk Malburch*, Glaschryver te Utrecht, ^{KEN en}
 nagetekend, gesneeden, en, vervolgens, in ^{WEGEN.}
 't licht gebragt is, met eene bygevoegde
 uitvoerige beschryving van den Ring (a).
 Ondertusschen, verliepen 'er nog eenige ja-
 ren, eer 't verworven Oëtroi uitkwam. Kei-
 zer Karel beval, eindelyk, by brieven van
 den vyf en twintigsten September des jaars
 1525, dat de Baljuw van Amstelland, als
 Dykgraaf, jaarlyks, zes Heemraaden zou
 kiezen, uit de Geregten van Amsterdam,
 Weesp, Ouderkerk, Amsterveen, Diemen
 en Waverveen, en, met twee of drie der-
 zelve, den gantschen ring van Amstelland
 schouwen, op gelyke boeten, als in Ryn-
 land gevorderd werden; doende van den
 aanstaanden schouw aan die van de Byleveld
 kennis geeven, by afkondiging in de Kerke
 van Harmelen, gelyk, van ouds, gebruike-
 lyk geweest was. Doch deeze schouw zou
 geschieden, onverminderd de schouwen, die
 de Ambagtsheeren en Schouten, elk in zy-
 nen bedryve, doen mogten (b). En deeze
 schikking heeft den eigenlyken oorsprong
 gegeven aan het HOOG-HEEMRAAD-
 SCHAP van AMSTELLAND, welk nog in
 wezen is.

Het bestaat uit een' Dykgraaf, zynde den
 Baljuw van Amstelland, en eenige Heem-

raa-

(a) Regist. van 't Hoogheemraadschap van Amstelland
 Lr. B. f. 3 enz.

(b) Handv. bl. 345.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

* Commis-
sien.

raaden, die allen door, of op last van den Dykgraaf, uit de bovengemelde zes Geregten, beschreeven worden. Ook ontvingen zy allen, voormaals, hunne * Lastbrieven van den Dykgraaf, uitgenomen die van Amsterdam en Weesp, welken van Burgemeesteren dier Steden, en die van Amsterveen, welken van Burgemeesteren van Amsterdam, als Ambagtsheeren, aangesteld werden, en hunne Commissien kreegen (c); 't welk, nog tegenwoordig, plaats heeft. Doch, volgens de voorwaarden, op welken, de Ambagtsheerlykheden van Ouderkerk, Diemen en Waverveen verkogt zyn, is het stellen van Heemraaden wegens deeze Ambagten ook gebragt aan den Ambagtsheer, dat is, ten opzigte van Ouderkerk en Diemen, aan Burgemeesteren van Amsterdam, mids zy dezelve kiezen uit de Geregten dier twee Plaatsen. Het Collegie vergadert egter, zo om te schouwen, als tot andere einden, op aanzegging, of aanschryving van wege den Dykgraaf. De zes genoemde Geregten draagen allen tot de kosten van den ringschouw: doch Waverveen heeft zig, sedert veele jaaren, dien last onttrokken. Voorts, heeft het Collegie zynen byzonderen Secretaris. Het zit, volgens eene Resolutie van Dykgraave en Heemraaden van den agtsten Juny des jaars 1716 (d), doorgaands, op de eerste

(c) Regist. van 't Hoogheemr. van Amstell. Lr. E. f. 190, 197 verso.

(d) Regist. van 't Hoogheemraadschap van Amstelland Lr. E. f. 157 verso.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 359

ste Maandagen in Maart, May, July, September en October, of, zo dikwils, als de Dykgraaf dienstig oordeelt, het zelve te beschryven, op het Gemeene-Lands-Huis van den Zeeburg of Diemerdyk, of ook wel op het Stadhuis te Amsterdam, in Burgemeesters-Vertrek.

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

De waterboezem van Amstelland, op welken ten minste vier en tagtig molens uitmaalen, is zes honderd, of, volgens eene andere berekening, zes honderd en vyftig of zeven honderd vierkante morgens groot (e). De ring of omloop van deezen boezem, die, doorgaands, jaarlyks, in Juny, July of Augustus, 't zy geheel, of by gedeelten, geschouwd wordt, begon, naar 't schynt, oudtyds, aan de westzyde der sluizen in den middeldam alhier; ging voort, langs de Kalverstraat en Heiligen weg; kwam, de Landen, die op Amstelland uitwaterden, omvangende, by Muiden, aan den Zeedyk; liep, langs denzelven, voort tot in Amsterdam, en eindigde, aan de groote of oostelyke fluis in den middeldam, aan welks westzyde, hy begonnen was. Doch, na dat de beheering der Sluizen en Waterkeeringen, die, voormaals, tot den ring van Amstelland behoorden, aan de Stad, en aan andere Waterschappyen verbleeven zyn; en na de laatste uitlegging, begint die ring, welke, in de Stad, door de Reguliers-toldeuren, en in de Stads buitengraft, door den Weteringspoortsbeer,

Groote
Ring van
Amstel-
land.

(e) Regist. van 't Heemraadschap van Amstell. Lr. G. f. 167, 167 verso.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

beer, geslooten wordt, nu, van buiten de Leidsche Poort alhier; voortgaande, langs den Heiligen of Overtoomschen weg, den Veendyk of Amsterveenschen weg, in welke twee duikers leggen, een by de paal 55., en een by de paal 181.; voorts, door Amsterveen, over de nieuwe Sluis in de Bovenkerker-Polder, langs den Bovenkerker-dyk, tot aan de Buurt, *de Hand van Leiden*. Van hier, loopt hy, de Legmeer-laan op, tot aan de *Noorddammerbrug*; en dan, langs den Legmeer-dyk, waarin twee Verlaaten leggen, het *Schinkel-Verlaat* en 't *Legmeer-Verlaat*, door Kudelstaart, over 't *Heeren brugs-*, en, door Kalslagen, over 't *Kalslager Verlaat*, naaren door de *Billerdammer Laan*, van welke het Hoog-Heemraadschap zig, ter gelegenheid van het droogmaaken der Vrieze-koopsche Plassen, den schouw heeft voorbehouden (f): en voorts, over de *Billerdammer Verlaaten*, die in het water *de Drecht* leggen, langs den Waffenaerschen Polderdyk, en den *Geer- of Nieuwveenschen weg*, in welke, ook een Verlaat legt, aan de *Duivelsbrugge*, naar en door Nieuwveen; alwaar de ring gebroken wordt, door eene brug, onder of aan welke, voormaals, schutdeuren plagten te leggen, in welker plaats, sedert, een Verlaat gelegd is in de *Bregge- of Nieuwveensche Vaart*, langs welke, ter wederzyde, de ring vervolgt; en welk verlaat het Rynlandsch water, uit Amstelland, schut. Wyders, loopt de ring voort over den Nieuw-veen-

(f) Missiven ter Dagvaart 17 Jan. 1741. f. 59.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 361

veenschen, en draait dan over den *Zevenhovenschen weg*, naar Zevenhoven, over het *Zevenhovensche*, en naar Noorden, over het *Noorder Verlaat*: voorts, naar *Slikkendam*; en over 't Verlaat aldaar, langs de *Hollandsche Meent*, naar het *Woorder-Verlaat*, welk, in of omtrent den jaare 1666, wederom gelegd was (g); van waar, de ring zig verder strekt, langs de *Hollandsche Kaade*, die, tot aan den *Oudendam*, en voorts, met verscheiden keeren, door *Tekkoop* en langs *Gerwerskoop*, loopt, tot aan de westzyde van de *Watering de Byleveld*, langs welke, de ring voortgaat, tot aan den *Broe- of Breuidyk*, zig, van dien dyk, over een voetpad, keerende, door 't *Oude Land*, naar *Harmelen*, en voorts, tot aan en over 't *Haanwyker-Sluisje*, gelegd in den *Haanwyker-dam*, van welken, reeds in eenen Brief van den jaare 1399, gewaagd wordt (h), tot over den Ryn, naar de *gemeene Lands kaade*; langs welke, en de *Kattenbroeker-Kaade*, hy zig, ter zyde der Landen van *Haanwyk*, *Byleveld*, *Reyerskoop*, *Kattenbroek* en *Mastwyk*, uitstrekt, tot aan den *Yffeldyk*, digt by de *Stad Montfoort*, toe. Van hier, keert de ring, oostwaards, langs dien dyk, en ter zyde van het zuidelykste van *Mastwyk* en *Agthoven*, tot aan den *Meerendyk*, en noordwaards, langs den zelven, tot aan de *Leidsche Vaart* of *Ouden Ryn*. Langs de zuidzyde deezer vaarte, loopt de ring voort, tot aan

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

(g) Groot Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 287.

(h) Groot Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 270.

POLDERS;
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

aan den *Heldam* (i), over 't Verlaat in welken, hy zig noordwestwaards keert; loopende ten westen van de *Heikooper Watering*, of *Lange Vliet*, die, in gevolge van een Octroi van Floris van Wevelikhoven, Bisschop van Utrecht, van den jaare 1385 (k), gegraaven is, door *Kokenge*, tot aan *Joostendam*, en verder langs de *Portengensche Kaade*, tot aan de *Dooden-fluis*, in de *Rondeveensche Polder-Kaade*, die, volgens Octroi en Overeenkomst van den jaare 1674, gelegd zynde (l), de Landen van Waveren, Botshol, ruige Wilnis, Waverveen, Mydrecht, Willis, een gedeelte van Oudhuizen en Demmerik, Vinkeveen en een gedeelte van de Proostdye van S. Jan en Aasdom in 't Veen besluit; en vanwaar de ring zig, door het *agterste* en *voorst* *Bosch*, strekt tot over den *Dam ter Aa*, over welken, de Stad, reeds in de zestiende eeuw, overeenkomsten getroffen heeft (m), en welke dam, by het Dorp ter Aa, legt, in den *krommen Angstel*. Voorts, loopt de ring, langs de oostzyde van den krommen Angstel, tot aan en langs de zuidwestzyde der *nieuwe Vaarte* by Nieuwersluis; en, over de Sluis in deeze Vaart, langs derzelver noordoostzyde, wederom naar den krommen Angstel; langs denzelven, noordwaards, tot aan den *Indyk*; en, langs deezen, door *Velters-Laan*, tot aan de westzyde van de Vegt: voorts, door Nig-

(i) Zie Groot Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 256.

(k) Groot Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 129.

(l) Groot Utr. Placaatb. II. Deel, bl. 295, 296. Zie ook bl. 163, 164.

(m) Stukken in 't Vertrek der Thesaurie Nieuwe Lande E. L. C. 1, 2. en R.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 363

Nigtevegt, tot aan Weesp, alwaar het Vegt-^{POLDERS,}
water van het Amstellands water gescheiden ^{WATE-}
wordt, door verscheiden' duikers, die ook ^{REN, DY-}
geschouwd worden. Van Weesp, strekt de ^{KEN en}
ring zig, langs eene hooge kaade, bewesten ^{WEGEN.}
de Vegt, over de Lustplaats van den Heere
GERRIT HOOFT, Burgemeester van Am-
sterdam, en over nog eene andere, tot aan
en door Muiden, naar den hoogen Zeeburg
of Diemerdyk, die, tot aan Amsterdam toe,
loopt. De twee sluizen in deezen dyk, de
Ypsefloo- en Diemerdammer-fluis, en de
Y-sluizen in Amsterdam zyn de uitwaterende
sluizen van den ring van Amstelland (n). Ook
is 'er blyk, dat de twee Sluizen in den Die-
merdyk, al van de zestiende eeuw af, on-
der den schouw van 't Hoog-Heemraadschap
gestaan hebben (o). En in 't jaar 1732, heb-
ben Dykgraaf en Heemraaden den Diemer-
paalendyk nog geschouwd (p).

Wy hebben den grooten Ring van Amstel-
land beschreeven, zo als hy, tegenwoordig,
loopt, en federt veele jaaren, gelooopen heeft.
Doch al van de zestiende eeuw af, is 'er
verandering in gekomen. Op eene byeen-
komst, tusschen Rynland en Amsterdam, den
zevenden Juny des jaars 1569, gehouden,
bevondt men de oude Waterschutting tus-
schen Amstelland en Rynland, zo onherstel-
baar, doordolven en gebroken, dat Amster-
dam verklaarde, te vrede te zullen zyn, dat
men,

(n) Regist. van 't Hoogheemraadschap van Amstelland
Lr. B. aan 't einde.

(o) Regist. als boven, Lr. D. f. 98 verso.

(p) Regist. als boven, Lr. F. f. 116.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN *en*
WEGEN.

men, voortaan, den voornaamen Rydyk of Heerenweg, strekkende, van de Stad af, door Amsterveen en Kudelstaart, tot aan Kalflagen, deedt strekken tot eene Waterschutting, waarin men alle de gaten moest stoppen, uitgenomen 't gat aan de Noorddammer-brug, waarby Amstelland en Rynland weinig nadeel te dugten hadden, en welk, daarom, slegts met een schotdeurtje, tot geryf voor die van Amsterveen, zou behoeven geslooten te worden (*q*). De Noorddammer-brug is, sedert, doorgaands, open gebleeven. Alleenlyk, vind ik, dat zy, waarschyndlyk door bewerking van Haarlem, in 't jaar 1639, met aarde, toegedamd geweest is: doch in 't jaar 1642, was zy reeds wederom open (*r*). De bepoldering der Landen, buiten den Veendyk, onder Amsterveen, en onder eenige andere Ambagten, gelegen, waartoe, in 't jaar 1637, Octroi verkreegen was (*s*), maakte het stoppen van de Noorddammer-brug, waardoor toen geen Meerwater op Amstelland komen kon, te minder noodzaakelyk, inzonderheid, na dat Amsterveen, Uithoorn en Kalflagen, bespeurende, dat Aalsmeer zig niet geslooten hieldt naar behooren, in 't jaar 1674, te raade geworden waren, hunne Landen, buiten den Veendyk gelegen, in eene byzondere bepoldering te begrypen (*t*): gelyk, terstond, geschiedde; loopende de nieuwe Pol-
der-

(*q*) Regist. *als boven*, L^r. D. f. 97.

(*r*) Regist. *als boven*, L^r. E. f. 8, 96. L^r. A. f. 122, 143. L^r. C. f. 38, 55, 69.

(*s*) Zie hier voor, bl. 195.

(*t*) Regist. van 't Hoogheemr. van Amstell. L^r. A. f. 172, 173 *verso*, 174 *verso*.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 365

derkaade, van de Billerdammer Laan af, langs den Heerenweg van Kalslagen en Kudelstaart, den Legmeer- en Schinkeldyk op, langs den Oosteinder dyk, en door de Noorderpolder en Ryker-oord, naar het Karnemelks-gat en den Molen aldaar, toen *Andriesmolen* en *Koenenmolen* genaamd: van daar, naar den Buitenvelder Veendyk, en, langs den zelve, door Amsterveen, over den Bovenkerker weg, naar den Uithoorn, en de Drecht langs, wederom tot aan de Billerdammer Laan: welke kaade, dus maar gedeeltelyk, valt onder den schouw van 't Hoog-Heemraadschap van Amstelland. Doch toen, na 't voltrekken derzelve, de groote ring, in 't jaar 1675, geschouwd, en de Noorddammer brug, gelyk voorheen, open gevonden werdt, verstondt men, dat het water, door dezelve komende, geen gemeenschap met het buitenwater of met de Meer hadt, maar alleenlyk als binnenwater kon en moest worden aangemerkt (u). Voorts, valt de ring deezer gemeene Polder of Amsterveensche Buiten-polder, zo ver zy niet dezelfde is met den grooten ring van Amstelland, niet onder den schouw van dit Hoog-Heemraadschap; maar word, door het Hoog-Heemraadschap van Rynland, geschouwd. Ook heeft men, al in 't jaar 1640, verstaan, dat zeker *Mandement poenaal*, waarmede de Stad Haarlem het herstellen der Kaade in 't Karnemelks-gat dagt te beletten, het Collegie van Dykgraave en hooge Heemraa-

(u) Regist. als boven, Lr. C. f. 112.

POLDERS, raaden van Amstelland niet aanging (v). Al
 WATE- 't welk wy hier wel zo byzonderlyk hebben
 REN, DY- willen aantekenen, om de uitgestrektheid
 KEN en van het Regtsgebied van dit Hoog-Heem-
 WEGEN. raadschap, te nader, te doen kennen. By
 het zelve, is, reeds in 't jaar 1725, beslooten,
 paalen te zetten langs den gantschen ring van
 Amstelland, en dezelve R. AMSTELLAND
 te merken (w). Doch dit besluit is, tot nog
 toe, niet uitgevoerd. In 't jaar 1675, is de
 grootte der Polders, op Amstelland uitwate-
 rende; de grootte van den Amstellandschen
 Waterboezem, en 't getal der Sluizen en
 Watermolens binnen den grooten ring, ten
 naasten doenlyk, opgenomen. Wy voegen
 de Lyften, die toen van 't een en 't ander
 gemaakt werden, gelyk wyze, in de *Re-*
gisters van 't Hoog-Heemraadschap (x), te
 boek gesteld gevonden hebben, hier agter,
 onder de *Bylaagen* (y).

In den Stroom den

VII.
 AMSTEL-
 STROOM.

A M S T E L,

die Amstelland, in de lengte, in twee dee-
 len, doorsnydt, heeft de Stad Amsterdam,
 als bezittende de Ambagtsheerlykheid van
 Nieuwer-Amstel, al van ouds, verscheiden
 Voorregten gehad, behalve, dat haare Juris-
 dictie over den stroom zig, tot op de hoogte
 der Paalen van honderd gaarden, uitbreidt;
 waar-

(v) Regist. als boven, Lr. A. f. 157 verso. Lr. C. f. 61,
 63 verso.

(w) Regist. als boven, Lr. F. f. 12 verso.

(x) Lr. C. f. 165 verso enz.

(y) Lr. K.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 367

waarom myne Heeren van den Geregte ook, POLDERS, WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.
 fomtyds, Keuren op het diepen van den Am-
 stel, door de aangeërfdē binnen deeze Paa-
 len, op een voet beneden 't Zomerwater aan
 den wal, en op drie voet, ter lengte van tien
 voet, naar 't midden van den Stroom toe;
 en tegen 't breeken van 't ys by strenge vorst,
 behalve door den Ysbreeker, gemaakt heb-
 ben (z). De Viifchery in den Amstel was,
 reeds in 't jaar 1399, met de Ambagtsheer-
 lykheid van Nieuwer-Amstel, aan Koen van
 Oosterwyk opgedraagen (a), en is, door de
 Stad, te gelyk met die Ambagtsheerlykheid,
 in den jaare 1529, by aankoop, verkreegen.
 Ook wordt dezelve, tot heel aan Ouderkerk
 toe, van tyd tot tyd, van Stads wege ver-
 huurd. De Stad en de opgezetenē van
 Ouder- en Nieuwer-Amstel hebben ook al-
 leen regt, tot den vetten modder, slyk en
 klei, die de Amstel, tot mesting, uitlevert,
 en die, volgens een Plakaat van 't Hof van
 den dertienden Juny des jaars 1554, niet
 buiten de Bannen van Ouder- en Nieuwer-
 Amstel, veel min buiten Holland, vervoerd
 mag worden; gelyk, voor dien tyd, meer-
 maalen, door opgezetenē van 't Stigt, plagt
 te geschieden (b). Wyders, heeft de Stad,
 in 't jaar 1631, een' wandelweg gemaakt,
 langs de oostzyde des Amstels, van de Stads
 wallen af, tot aan de Diemermeer toe, de
 Landen, daartoe vereischt, volgens de waar-
 deering van Schepenen, overneemende van de

(z) Handv. bl. 348.

(a) Handv. bl. 299.

(b) Handv. bl. 346.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

de eigenaars (c). De Landen ter wederzyde van den Amstel lagen, in 't begin der zeventiende eeuw, nog t'eenemaal onbepolderd, of waren, sedert omtrent honderd jaaren, slegts met Zomerkaaden omringd (d): zy leeden, derhalve, veel overlast van het Winterwater, welk zy, ook by gebrek van molens, niet loozen konden, naar behooren. Aan de westzyde zelve, daar de Landen, tegen 't hooge Amstelwater, beschut werden door den Amsteldyk, en daar, het oude of kleine Loopveld, en de Kerklaan, of 't groote Loopveld, reeds in de veertiende eeuw, of eerder (e), de Landen tot Kaaden verstrekten, lagen zy, nogtans, des winters, en zelfs tot aan Maymaand toe, onder; 't zy dat zy zig van 't regenwater, dat, by vogtige zomers, of in den natyd, viel, niet konden ontlasten; 't zy dat het water der Haarlemmer-Meer hun reeds overlast aandeed. SPIEGHEL, wiens Lulthof bewesten den Amstel lag, beschreef de gesteldheid van 't Land daaromtrent, in den winter, zeer leevendig, in den *Hert-Spieghel* (f), met deeze woorden:

*Taal-leije leid ons uyt langs d'Amsterlandfche
strómen,
t'Anfchouwen 't nieuwe kleed, van 't natte veld
en bómen:*

Diens

(c) Handv. bl. 346.

(d) Regist. van 't Hoogheemraadschap van Amstell. Lr. A, f. 10 verso.

(e) Handv. bl. 71. [7.]

(f) II, Boek, bl. 27.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 369

Diens vrolik-bleke-lof drong plotselycken uyt POLDERS,
(Met swanger knoppen bol) der takken dorre WATE-
buyd : REN, DY-

En 't gras dat onder 't ys in d'herrefst was KEN en
gheweken, WEGEN.

Begon zyn spichtich hoofd door 't water op te
steken :

Het veld, dat korts noch scheen een waterryke
meer,

De ruighe kanten toond', en kreegh zyn verwe
weer,

Daar lang de spertel-vis na lust hadt ghaan
vermaijen,

Daar zoumen alle daagh melkryke beesten waijen.

Doch weinige jaaren na dat Spieghel dit schreef, begonden de Landen, ten westen en ten oosten van den Amstel, vervat te worden, in grooter of kleiner Polders, die, met zwaarder Kaaden, werden voorzien, en haar overtollig water loosden, of in den Amstel, of in 't Y, door de Ypeslooter- en Diemer-dammer Sluizen. Wy hebben, hier voor, den tyd der bepolderinge van eenigen deezzer Landen, by meer dan ééne gelegenheid (g), aangetekend. Op het onderhoud van den Amsteldyk, langs de westzyde van den Stroom, is, den twaalfden May des jaars 1756, eene overeenkomst getroffen, tus-schen de Stad en de Ingelanden, volgens welke, de dyk, glooiende schuins, onder de lyn van het voetpad, naar den Amstel toe, by

(g) Zie II. Deel, XIV. Boek, Byl. Lr. A. bl. 495. en hier voor, bl. 182, 195, 197, 220.

FOLDERS, by *provisie*, voor den tyd van twee jaaren,
 WATE- van den steenen straatweg af, tot aan de brug
 REN, DY- van Ouderkerk, onderhouden moest worden,
 KEN *en* X voor de helft, op kosten der Ingelanden, en
 WEGEN, voor de wederhelft, op kosten der Stad, die,
 daarenboven, aannam, den vereifchten puin
 aan den dyk te leveren (b).

VIII. Amsterdam heeft, van ouds, ook eenig
 WEST- bewind gehad over den
 FRIESCHE
 DYK.

WESTFRIESCHEN DYK,

met naame over het Noordoostelyk gedeelte van den zelven, den *Vier - Noorder - Koggen-Dyk* genaamd, by Medenblik; also der Stad veel gelegen is, aan de behoudenis van deezen Dyk, het doorgaan van welken Kennerland, gedeeltelyk, onder water zetten zou; 't welk ook het land om Amsterdam zou overstroomen. By het *zes en dertigste* Lid van 't Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, waren, nevens den Stadhouder en Raaden en Dykgraaf en Heemraaden van Rynland, zes Steden, en daaronder ook Amsterdam benoemd, om eene Ordonnantie op het bewaaren van den Frieschen Dyk te helpen beraamen (i). Doch by eene Handvest van Maximiliaan en Filips van den veertien- den February des jaars 1492 [1493], werd nader bepaald, dat de jaarlyksche rekening van den Frieschen Dyk, in 't Oosterdykgraaffschap by Medenblik, zou worden op-ge-

(b) 't Accoord beruyst in 't Vertrek der Thesaurie, *Nieuwe Laade E. Lr. AAA.*

(i) Handv. bl. 81.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 371

genomen, door Gedeputeerden van Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik, twee uit elke Stad, die ook den omflag der kosten zouden helpen doen, en uit ieder Dorp der vier Noorder-Koggen, zynde de *Medenblikker-Kogge*, de *Hoogtwouder-Kogge*, de *Wognummer-Kogge*, en de *Middel-Kogge*, vier Perſoonen kiezen, die 't opzigt over 't gene aan den dyk te maaken viel zouden hebben, en aantekening houden van 't gene de dykpligtigen moeſten opbrengen (*k*). De Stad Amsterdam heeft, van dien tyd af, altoos, het oog gehouden over den toestand van den Vier-Noorder-Koggen-Dyk. Doch in laater tyd, heeft zy, zo wel als de andere vyf Steden, hiertoe, maar één' Gedeputeerde geſteld, welke gezamenlyke Gedeputeerden nu, tweemaal 's jaars, in 't begin van May, vier, en in den nazomer, twee dagen byeen komen, om het dykwerk te bezigtigen, en de rekeningen op te neemen, en te ſluiten. De zes Gedeputeerden draagen den naam van SUPERINTENDENTEN, en bekleeden deeze poſt voor hun leeven, ſedert het jaar 1732 (*l*), toen de dykveel zorg en koſten veroorzaakte, doordien het paalwerk, voor den zelve, van het Zeegewormte doorknaagd, en byna geheellyk weggeſlaagen was. Doch, na dien tyd, heeft men hem ook met zwaaren keiſteen voorzien, en daardoor in veel veiliger ſtaat geſteld, dan hy te vooren was.

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

In

(*k*) Handv. bl. 419.

(*l*) Zie Privil. van Haarlem, bl. 624.

POLDERS, In 't jaar 1529, kwamen Amsterdam
WATE- en Alkmaar, met de Dorpen Wormer en
REN, DY- Jisp, overeen, wegens het onderhoud
KEN en eener oude Sluis in den Beemsterdyk, te
WEGEN. Knollendam (*m*), 't welk de twee Steden op
zig namen, om de doorvaart naar de Beem-
ster, toen nog niet drooggemaakt, voor haa-
re ingezetenen, te verzekeren (*n*). Ook
bedongen de twee Steden, twee jaaren laa-
ter, dat de Sluis, van boven, open blyven
zou (*o*). Ik vind, dat Amsterdam en Alk-
maar, in 't jaar 1559, nog een' Sluiswagter
over deeze Sluis hebben aangesteld (*p*).
Doch, na 't droogmaaken van de Beemster,
welk, in 't jaar 1608, begonnen werdt, was
de Sluis van kleinen dienst voor de Steden:
waarom zy, in 't jaar 1630, werdt uitge-
broken (*q*).

IX.
HONDS-
BOSSCHE.

De Stad Amsterdam heeft, al van ouds,
nevens de Steden Haarlem, Alkmaar, Hoorn,
Enkhuizen en Medenblik, deel gehad in de
beheering der Dykaadje van den

H O N D S B O S S C H E,

gelegen bezuiden Petten, en, vroeg in de vyf-
tiende eeuw, bestaande uit drie ryen zwaare
eeken paalen, die aan elkanderen verbonden
waren, en, tusschen welken, zwaare kei-
steenen lagen. Doch deeze wyze van zee-
wee-

(*m*) Zie Handv. van Kennemerl. *bl.* 852.

(*n*) Conventie van 14 May 1529. in 't Vertrek der The-
saurie, *Oude Laade I. Lt. M.* Handv. van Alkm. *bl.* 33.

(*o*) Handv. van Alkm. *bl.* 36.

(*p*) BOOMKAMP Alkmaar, *bl.* 138.

(*q*) Tegenw. Staat der Vereen. Nederlanden VIII. *Deel*,
bl. 345.

weering is, sedert veele jaaren, buiten ge-POLDERS,
 bruik geweest. De dykaadje van den HondswATE-
 bosfche bestaat thans, uit drie dyken, den REN, DY-
Waakerdyk, die digtft aan 't ftrand legt, den KEN en
Droomerdyk, en den *Slaaperdyk*, beide meer WEGEN.
 Landwaards in gelegen. De Waakerdyk, de
 voornaamfte van de drie, die zig, van Pet-
 ten, tot aan Kamperduin toe, uitftrekt,
 wordt, federt eenige jaaren, fchuins zee-
 waards af glooijende, onderhouden, en op
 de glooijinge, met zwaare keifteenen, be-
 legd: waardoor 't gevaar van doorbraak, aan
 deezen oord, zeer veel afgenomen is. Het
 opzigt over de gantsche dykaadje van den
 Hondsbosfche ftaat aan een' Dykgraaf en
 zes hooge Heemraaden. Voorts, zyn 'er
 vier en twintig Hoofd-ingelanden, twee
 uit ieder der zes gemelde Steden, en twee
 uit ieder der zes kavels, waarin het groot-
 fte gedeelte van 't Noorderkwartier, welk
 tot het onderhoud van de dykaadje draagt,
 verdeeld is. Het hooge Heemraadschap
 vergadert, driemaal 's jaars, op het Geme-
 ne-Lands Huis te Petten, alwaar, eens 's
 jaars, de groote rekening gedaan wordt; om
 welke op te neemen, de Stad Amsterdam
 ook gemagtigden plagt te zenden (r).

De Stad heeft, by meer dan één Verdrag X.
 met het hooge Heemraadschap van Rynland, SLAAPER-
 ook het regt verkreegen, om den DYK.

S L A A P E R D Y K,
 die, omtrent den jaare 1624, tuffchen Spaar-
 ne-

(r) Stads Miffiven, N. XXVI. f. 12 verso, 13, 16 verso.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

nedam en de Zandpoort, gelegd werdt, op eene bepaalde hoogte, te doen houden. Het oogmerk, waarmede deeze dyk werdt gelegd, was, een voornaam gedeelte van Kennemerland, welk onder het Heemraadschap van Rynland behoort, en, door den laagen Velzerdyk, buiten den ring van 't gemelde Heemraadschap gelegen, niet genoeg beschut is, te dekken tegen de hooge Y-vloeden. Doch alzo het hoogleggen van deezen dyk veroorzaaken moest, dat de vloed, voor den zelven gestuit wordende, hooger ryzen en langer staan moest voor Amsterdam; droeg de Stad, al by den eersten aanleg van deezen dyk, zorg, dat dezelve niet te hoog werdt gelegd, op dat hy, by zeer hooge vloeden, overlopende, Amsterdam voor 't hooge water bevryden zou, en de Stad in geen' grooter nood laten, dan zy, voorheen, geweest was. Wy hebben, reeds elders, gewaagd van de Overeenkomsten, die, deswege, in de jaaren 1626 en 1659, met Dykgraave en hooge Heemraaden van Rynland, geslooten werden (s). Volgens deeze overeenkomsten, moest de Slaaperdyk niet hooger leggen dan twee voet en tien duim boven de peilen, die, toen, te Amsterdam en te Spaarnedam, geslaagen werden. Doch hy legt wel vier voet en zes duim, of vier en vyftig duim (1), boven de

(s) Zie II. Deel, XIII. Boek, bl. 371. XVII. Boek, bl. 243, 276.

(1) De Landmeeter CORNELIS VELSEN stelt (*Revierk. Verband. IV. Hoofdst. II. Afd. §. 10. bl. 217*) den Slaaperdyk twee duim laager.

de eigenlyke Amsterdamsche peil, die ge-
 noegzaam overeenkomt met eenen gemeen-
 enen vloed in 't Y, en aan alle de Y-fluizen
 der Stad getekend staat. Over de ongemeene
 hoogte van den Slaaperdyk, is, nu en dan, ge-
 klaagd door de Stad (r); 't welk, tot het ver-
 laagten van den zelve, gelegenheid heeft ge-
 geven. De algemeene Opziender der Stads
 werken wordt, van tyd tot tyd, afgezonden,
 om de hoogte van den Slaaperdyk op te nee-
 men, en toe te zien, dat dezelve niet te zeer
 boven de Stads peil worde aangehoogd, noch
 meer dan twee voet tien duim ryze boven
 de oude peil, die, sedert het jaar 1624, aan
 den Ooster-vleugel der groote sluize te
 Spaarnedam, geslaagen geweest is. De Slaa-
 perdyk is zes honderd en zeven roeden lang,
 vry breed, en, ter wederzyde, zagtelyk af-
 glooiende. Hy loopt, noordwest- en west-
 waards, van Spaarnedam af, door de Spaar-
 nedammer-, Noord-Aken-dammer-, en Vel-
 zer-bannen, tot aan de Zandpoort toe, daar
 hy, aan 't hooge Land, tegen de duinen,
 eindigt. By ongemeenen hoogen Y-vloed,
 loopt hy, terstond, over, waardoor 't water,
 te Amsterdam, belet wordt, hooger te ryzen;
 doch 't land om Haarlem, veelyds, onder-
 loopt.

POLDERS,
 WATE-
 REN, DY-
 KEN en
 WEGEN.

Wy hebben reeds, by eene andere gele-
 genheid (u), verhaald, hoe het oudste Gast
 huis deezer Stede, in 't jaar 1371, den

XI.
 HEILIGE
 WEG.

HEI-

(r) Stads Missiven. N. XXIX. f. 35 verso.

(u) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 162.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

HEILIGEN WEG,

die, van den Amstel af, omtrent welken, een gedeelte van den zelven, binnen de Stad leggende, nog den naam van *Heiligen Weg* draagt, tot heel aan Slooten toe, liep, aangenomen hadt, te onderhouden; doch zyne verbindtenis, vermoedelyk uit onvermogen, niet hebbende kunnen naarkomen, zien moest, dat die weg, meer en meer, verviel. Hy werdt, derhalve, in 't jaar 1415, door 't Kapittel der Lieve-Vrouwe in den Haage, die de begeevening hadt van de Kapelle der Heilige Stede, nu de Nieuwe-zyds-Kapelle, alhier, aan welke de Heilige weg, voormaals, behoord hadt, nevens deeze Kapelle, opgedraagen aan de Stad (v). Doch 't is niet klaar, of deeze opdragt stand gegreepen hebbe. Immers, ik vind, dat de Vroedschap, in 't jaar 1562, met die van de Heilige Stede, overeengekomen is, om den Heiligen Weg te doen onderhouden door de Stad; waartegen, de Kapelle een stuk erfs, ten behoeve van het Weeshuis, afstondt (w). De Stad heeft, sedert, zo ver my bekend is, den Heiligen Weg, altoos, bezeten, en, doorgaands, zeer wel onderhouden. Een gedeelte van den Heiligen Weg is, by gelegenheid van de verscheiden' vergrootingen der Stad, binnen dezelve, getrokken. Een ander gedeelte, welk, buiten de Leidsche Poort, aanvangt, en gemeenlyk de Over-

toom-

(v) Handv. bl. 421.

(w) Resol. Vroedsch. N, 1, 25 Febr. 29 April 1562.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 377

toomſche Weg genaamd wordt, is, tot aan den Overtoom toe, beſtraat, en, ter wederzyde, met boomen bezet. Van den Overtoom, tot aan Slooten toe, daar hy, alleenlyk vooraan, beſtraat is, draagt hy thans, gemeenlyk, den naam van *Slooter-Weg*. Langs den Heiligen- of Overtoomſchen weg, plagten verſcheiden' Kruidmaakeryen te ſtaan, die allen verplaatſt, of verdweenen zyn (x).

Wy komen, eindelyk, tot de Wegen, Zandpaden en Trekvaarten, volgens verſcheiden' Overeenkomſten, tuffchen de Stad en de naaſte Steden geſlooten, om den toegang naar dezelve, en van dezelve herwaards, veilig en gemakkelyk te maaken, in de voorgaande eeuwe, op gemeene koſten, aangelegd; de eigendom en beheering van welken, gedeeltelyk, der Stad toekomt. De voornaamſten zyn die op Haarlem, op Weesp, op Muiden en Naarden, op Gouda, en op vier Steden in 't Noorderkwartier, Monikendam, Edam, Purmerende en Hoorn. Wy zullenze, in deeze orde, kortelyk, beſchryven. Wy beginnen met de

VAART, *het* TREKPAD en den WAGENWEG op HAARLEM.

Voor 't jaar 1631, was 'er, tuffchen Haarlem en Amſterdam, geen andere weg, dan te lande, langs den hoogen Haarlemmer dyk, tot aan Spaarnewoude, of Spaarnedam, en verder, langs de binnenwegen, tot Haarlem toe; en, te

wa-

(x) Handv. bl. 423, 1664. en hier voor, IV. Deel, I. Boek, bl. 268, 269.

POLDERS, water, langs het Y en het Spaarne. Doch dee-
 WATE- ze Wegen waren, vooral by wintertyd en
 REN, DY- onstuimig weder, verdrietig en gevaarlyk.
 KEN en De twee Steden verwierven, derhalve, op
 WEGEN. den vierden April des gemelden jaars, Oc-
 troi van 's Lands Staaten, tot het maaken
 van eene nieuwe Vaart en Weg (y), die,
 terstond daarna, gegraaven en voltrokken
 werdt. Midlerwyl, hadden de Steden eene
 overeenkomst getroffen, hierop uitkomen-
 de „ dat de Vaart, het Trekpad en de Wa-
 „ genweg tusschen de twee Steden, op ge-
 „ meene kosten, gemaakt zouden worden,
 „ en beginnen, aan den Singel, voor de
 „ Spaarnewouder-Poort, te Haarlem, en
 „ oostwaards aan voortloopen, tot aan of
 „ omtrent het Gemeene-Lands-Huis van
 „ Rynland: van waar, de reizigers te voet
 „ zouden gaan, over de Sluizen van Rynland,
 „ aldaar in den Dyk gelegd, ter lengte van
 „ zeventig roeden, om, vervolgens, in eene
 „ andere schuit over te treden. Dat deeze
 „ overgang, tot geryf der rytuigen, ten we-
 „ dereinde, zagtelyk afhellende gemaakt, en
 „ behoorlyk bestraat zou worden. Dat de
 „ vaart wederom beginnen zou, aan de oost-
 „ zyde van de Braak, omtrent het Gemeene-
 „ Lands-Huis, en lynregt voortloopen tot
 „ voor de hameije der Haarlemmer-Poorte,
 „ te Amsterdam. Dat zy vyf roeden wyd,
 „ en zes voet, Rynlandsche maat, diep zou
 „ zyn, en dat, langs de vaart en het trek-
 „ pad, eene barmte zou blyven, ter breedte
 „ van

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 379

„ van eene halve roede, om, tegen 't af- POLDERS,
 „ spoelen en inkolken, met riet beplant te WATE-
 „ worden. Dat het trekpad en de wagen- REN, DY-
 „ weg ten zuiden der vaarte leggen, en KEN en
 „ samen drie roeden, vier voeten breed zyn WEGEN.
 „ zouden, en behoorlyk bezand worden.
 „ Dat, tusschen den wagenweg en 't naaste
 „ Land, eene sloot zou worden gegraven,
 „ ter breedte van tien voeten, waarvan de
 „ eigenaars vier, en de Steden zes voeten
 „ draagen zouden. Dat men, ten noorden
 „ der vaarte, daar 't vereischt werdt, eene
 „ kaade van eene roede breed leggen, en
 „ onderhouden zou. Dat men, in den weg,
 „ nergens eenige opening maaken, en de
 „ openingen, die 'er, by ongeluk, in komen
 „ mogten, terstond, wederom stoppen zou.
 „ Dat de vaart, alomme, uitgezonderd aan
 „ de Haarlemmer Liede, altoos geslooten
 „ zou blyven, zonder dat men, uit de zelve,
 „ in de Meer, of uit de Meer, in dezelve
 „ zou mogen komen: zullende 'er, alleenlyk,
 „ ten wedereinde der vaarte, digt aan de
 „ beide Steden mogen gelegd worden een
 „ sluisje, tot doorlaating van schuiten, niet
 „ langer dan zes en twintig en een halve,
 „ en niet wyder dan zes en een halve voet,
 „ en twee voet vier duim hoog in 't hol.
 „ Dat de kosten, tot alles vereischt, en de
 „ baaten, komende van de gabelle of het
 „ weggeld, by de twee Steden, ieder, voor
 „ de helft, gedraagen en genooten zouden
 „ worden, zullende ook de Schuitenvoerders
 „ en Wagenaars, die 't Veer bevaaren en
 „ be-

POLDERS, „ beryden zouden , by de twee Steden , ie-
 WATE- „ der voor de helft, worden aangesteld.”
 REN, DY- Op deeze overeenkomst, werdt willige Con-
 KEN en demnatie van den Hoogen Raade verzogt,
 WEGEN. en verkreegen (z). En 't werk werdt, eer-
 lang, op den voet derzelve, voltrokken. De
 Weg en Trekvaart zyn vier duizend twee
 honderd vyf en negentig roeden lang. Het
 Gemeene-Lands-Huis van Rynland, by welk
 de Vaart, door den Spaarnedammerdyk, en
 de Sluizen in den zelve, gestopt of afge-
 broken wordt, staat, een stuk wegs voorby
 halfwege, van Amsterdam af te rekenen.
 Ten einde van de Vaart der Amsterdamsche
 zyde, aan halfwege, is, met goedvinden
 der beide Steden, een duikertje gelegd,
 door welk, men de Vaart, als zy, by drooge
 Zomers, gebrek aan water heeft, uit de Meer,
 van water voorzien kan. De Vaart aan de
 Haarlemsche zyde heeft, door de Liede,
 gemeenschap met de Meer, en dus, naauw-
 lyks ooit, gebrek aan water. Het Trekpad
 langs de Vaart is, met paaltjes, die, door-
 gaands, vyf roeden van elkanderen staan,
 afgeperkt. Elke twintigste paal is, met het
 getal der honderden roeden afstands van elke
 Stad, getekend. Op den afstand van omtrent
 zeven honderd roeden van elke Stad, staat
 een Tolhuis en Hek, daar de gabelle, tot
 onderhoud van den weg, ontvangen wordt.
 Zy wordt, van tyd tot tyd, verhuurd. Die,
 met de gewoonlyke Trekschuiten, welken,
 alle uren, van de eene en de andere Stad
 af-

(z) Zie Privileg. van Haarl. bl. 470.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 381

afvaaren, reizen, betaalen ook deeze gabel-
le, welke, onder de vragt, ontvangen, en
door de Schippers, aan den Huurder van de
gabelle der Vaarte, verrekend wordt. Die
omtrent de Tolhekken wonen, zyn vry
van deeze gabelle: doch zulken, die aldaar
alleenlyk buitenplaatsen hebben, worden ge-
oordeeld, dezelve schuldig te zyn (a). Tot
verbetering van den Wagenweg, die, hier
en daar, groot gevaar van doorbraak liep,
zyn de twee Steden, in 't jaar 1762, be-
gonnen, met dien te bestraaten, waarmede
men, terwyl wy dit schryven, reeds verre
gevorderd is. Men begon deezen straatweg,
van beide de Steden af, aan den Haarlem-
schen kant, met klinkerds, en aan den Am-
sterdamschen, daar hy, in 't jaar 1766, vol-
trokken is, met Brabantsche straatsteenen.
Men heeft nog eenen bekwaamen zandweg
laaten leggen, ten zuiden van den straatweg,
die, by vogtig weder, met meer gemak,
bereeden kan worden. Burgemeesteren van
beide de Steden komen, van tyd tot tyd,
gemeenlyk op den voorslag van die van
Haarlem, op het Gemeene-Lands-Huis van
Rynland, byeen, om op het onderhoud der
Vaarte te raadpleegen, en de rekening der
schade en baate, op dezelve gevallen, op te
neemen en te fluiten.

Naar Weesp en Muiden, plagt de Vaart
ook onzeker en moeilyk te zyn, moettende
dezelve, met zeilschuiten, over 't Y en de
Zui-
XIII.
WAGEN-
WEG en
TREKPAD
op WEESP.

(a) Missive van Burgem. van Haarlem van 9 Dec. 1704.
berustende ter Charterkamer.

POLDERS,
WATER-
REN DY-
KEN en
WEGEN.

Zuiderzee, en voorts, door de Vegt, die by Muiden in de Zuiderzee valt, geschieden. Te lande, moest men, langs den Muiderdyk en door den Diemer-ban reizen. Het droogmaaken der Diemermeer, omtrent den jaare 1630, en het aanleggen van eenen wandelweg langs de oostzyde des Amstels, tot aan de Diemermeer-brugge, door de Stad Amsterdam, gaf de eerste aanleiding, om op het maaken van eenen

WAGENWEG en TREKPAD op
WEESP

bedagt te zyn, waartoe de beide Steden, op den vyftienden October des jaars 1637, het gewoonlyk Oëtroi verwierven (b). In 't volgende jaar, trof men twee overeenkomsten, eene met de geërfden aan de oostzyde van den Amstel, tusschen de Stad Amsterdam en de Diemermeer-brugge, die aannamen, de bruggen, in dien weg gelegen, te onderhouden, mids de twee Steden de buitenvleugels dier bruggen; de schoeiing langs den Amstel, en twaalf voeten wegs daar nevens, tot een Trekpad, onderhielden. Het overig gedeelte van den weg, die in 't geheel vyftig voeten breed moest zyn, zou ten laste der ingelanden blyven (c). De andere overeenkomst werdt gemaakt met die van de Bylemer-Meer, welken toestonden, dat de twee Steden hunne nieuwe vaart en weg, beginnende van omtrent de Diemermeer-

(b) Handv. bl. 431.

(c) Handv. bl. 347.

meer-brugge af, mogten gebruiken, mids beide vaarten en weg, den laatsten, die veertig voeten in 't geheel breed moest zyn, ter breedte van agt en twintig voeten, onderhoudende, naar behooren. Voorts, moesten de Steden het Trekpad doen leggen boven op den Ringdyk van de Bylemer-Meer (d). Vervolgens, viel men aan 't leggen van het Trekpad, welk, langs het water *de Gaasp*, tot aan Weesp toe, voortliep, en waar, naderhand, een wagenweg, van Diemerbrug af, werdt bygevoegd; om welken te onderhouden, den twee Steden, in 't jaar 1655, vergund werdt, eenen Tol te heffen. De tol, die tot onderhoud der vaarte wordt betaald, werdt, in 't jaar 1679, verhoogd: ook de gabelle op den ryweg, in 't jaar 1704 (e). De weg en vaart kan, niet dan met zwaare kosten, onderhouden worden. De Burgemeesteren van beide de Steden komen, als Commissarissen van het Zandpad tusschen Amsterdam en Weesp, van tyd tot tyd, byeen, om op het onderhoud van het zelve en van de vaarte te raadpleegen en te besluiten, en de rekeningen der kosten op te neemen.

De Vaart op Weesp, die, langs den Amstel, de Ringslooten der Diemer- en Bylemer-Meer, en het water *de Gaasp* loopt, hadt, voor ver het grootste gedeelte, niet behoeven gegraven te worden. De weg zelf was, gedeeltelyk, te vooren, aangelegd geweest. Doch anders was 't gelegen, met de

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

XIV.
TREK-
VAART en
WEG op
MUIDEN
en NAAR-
DEN.

TREK-

(d) Handv. bl. 432.

(e) Handv. bl. 432, 433.

POLDERS, TREKVAART *en* WEG *op* MUIDEN *en*
WATE- NAARDEN,
REN, DY-

KEN *en*
WEGEN.

die, byna geheellyk, van nieuws, gemaakt moesten worden. De drie Steden verwierven, hiertoe, het gewoonlyk Octroi, op den vyf en twintigsten October des jaars 1640, en werden, te gelyk, gemagtigd, tot het heffen eener redelyke gabelle. Wat laater, werdt haar gegund, de Landen, die zy, by waardeeringe der byzondere Geregten, moesten overneemen, te mogen overneemen, zonder dat 'er dykslasten by zouden worden gevoegd. Doch werdt haar, wel uitdrukkelyk, gelaft, de vaart niet te verbreedden, noch tot het vervoeren van koopmanschappen bekwaam te maaken, alzo het oogmerk was, dezelve alleenlyk voor den reizenden man te doen dienen (*f*). De vaart en weg zyn, terstond hierna, op deezen voet, voltrokken. Zy strekken zig, van Diemerbrug af, langs en door de Bannen van Diemen, Overdiemen en Muiden, tot aan de Stede Muiden toe; daar men, ten oosten dier Stede, in eene andere schuit overgaat, strekkende de vaart en weg zig, van hier, door de Polders, onder Muiden en Naarden behorende, regt toe regt aan, naar de laatstgemelde Stad.

XV.
TREKPAD
en VAART
op GOU-
DA.

Tusschen Amsterdam en Gouda, was wel, van ouds, eene vaart, doch geene Trekvaart geweest; 't welk het reizen van de eene naar de andere Stad zeer ongemakkelyk maak-

(*f*) Handv. bl. 430, 431.

maakte. De twee Steden kwamen , der- POLDERS,
halve, in 't jaar 1656 , overeen , om de WATE-
vaart tot eene Trekvaart te maaken , en een REN, DY-
Trekpad , van de eene tot de andere Stad, KEN en
nevens dezelve , aan te leggen. Tot het WEGEN.
maaken van zulk een

TREKPAD en VAART op GOUDA,

werdt, op den zesden April des jaars 1656,
van de Staaten van Holland, en op den zes-
tienden July des jaars 1657, van de Staaten
's Lands van Utrecht, Octroi verworven
(g). 't Octroi der laatste werdt vereischt,
om dat het Trekpad, gedeeltelyk, over
Stigtschen bodem loopen moest. En dit
gedeelte begon, aan 't begin der huizen van
den Uithoorn, by de *roode Paal*, daar de
lyn der Trekpaarden moet worden afge-
slaagen, en de Schuiten van paarden wis-
selen; ten welken einde, op Stigtschen
grond, eene stalling is opgeregt. Het zand-
pad aldaar blyft, zo ver het, door de Ge-
meente van den Uithoorn, aangelegd is,
aan dezelve toebehooren, te gelyk, met
den tol, dien zy plagt te heffen. Doch
het wordt, met het overig gedeelte van
den Trekweg, onderhouden door Amster-
dam en Gouda, die, deswege, eene Ga-
belle genieten, van welke, nogtans, de
ingezetenen van het Stigt vry zyn, zo lang
zy op Stigtschen bodem blyven. De Trek-
weg loopt, van daar, voort langs de Drecht,

(g) Handv. bl. 426, 427. Groot Utr. Placaatb. II. Deel,
bl. 235.

POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

tot aan het Tolhuis, onder Kalflagen. Van waar hy, langs eene gegraaven vaart, voortgaat tot aan de Duivels-brug, en Abbe-watering, die in de Aar loopt. De Trekweg strekt zig, nevens de Aar; langs welke, daar zy zig met de kromme Aar vereenigt, een bruggetje legt, en wat hooger, nog een, by welk laatste, de Trekweg, wederom, langs eene gegraave vaart, voortloopt tot aan den laagen Ryndyk, regt tegen over de Goudsche Sluis. In deezen dyk, hebben de twee Steden eene brug gelegd, die, volgens 't Oëtroi, waarin Haarlem, anderszins, niet zou bewilligd hebben, maar agt voet en tien duim, Rynlandsche maat, wyd zyn moet, welke ook de wydte is van de opening in de Drecht, by het Tolhuis onder Kalflagen. In 't Oëtroi is, wyders, voorbehouden het belang, welk de Stad Haarlem verstondt te hebben, by de wydte deezer brugge, waaromtrent die Stad, nogtans, met de Steden Amsterdam en Gouda, overeengekomen is (b). Voorts, loopt het Trekpad langs de Gouwe, boven de Goudsche fluis, voort, tot aan de Stad Gouda toe. De Vaart op Gouda mag, eindelyk, volgens het Oëtroi, niet dan tot het overbrengen van reizigers, geenszins tot het vervoeren van koopmanschappen, gebruikt worden. De twee Steden draagen de kosten van den Trekweg, van den Uithoorn af, gelykelyk, en genieten ook het voordeel der Gabelle, ieder voor de helft.

Men

(b) Zie Privileg. van Haarl. bl. 514, 515.

Men hadt, sedert eenige jaaren, ver- POLDERS,
scheiden' Wegen en Vaarten aangelegd, WATE-
naar het zuidelyk gedeelte van Holland. REN, DY-
Werdt tyd, dat men ook op het aanleggen KEN en
van zulke vaarten en wegen, naar het noor- WEGEN.
delyk gedeelte deezer Provincie, bedagt XVI.
was. Te Amsterdam, werdt, hierop, al TREK-
ten tyde van het verbeteren der vaarte op PADEN en
Gouda, geraadpleegd. Men handelde 'er VAARTEN
ook over, met de Steden Hoorn, Edam, over MO-
Monikendam en Purmerende (i), en, op NIKEN-
den vyfden Juny des jaars 1660, verwier- DAM en
ven de vyf Steden Octroi van 's Lands Staa- EDAM,
ten (k), tot het maaken van twee en over
naar PURMER-
HOORN.

TREKPADEN en VAARTEN, over MO-
NIKENDAM en EDAM, en over PUR-
MERENDE, naar HOORN.

De Vaarten en Trekpaden, nevens eenen
Wagenweg, werden, kort hierna, aangelegd
en voltrokken, van Hoorn af, tot aan Buikflood
toe, op gemeene kosten der vyf Steden. Doch
de Vaart en de Ry- en Trekweg, door de
Volewyk, tot aan den Waterlandschen dyk,
te Buikflood, werden alleen bekostigd door
de Stad Amsterdam, die ook alleen het
Veer op Buikflood begeeft, en de gabelle,
voor het onderhoud van de vaart en weg
door de Volewyk, geniet. Van buiten de
Westerpoorte der Stad Hoorn, strekt zig de
de vaart en weg, binnenwaards langs den
hoogen dyk, tot aan de Aam-flood: voorts,
meer

(i) Zie II. Deel, XVII. Boek, bl. 252.

(k) Handv. bl. 428.

**POLDERS, WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.** meer binnenwaards, door Scharwoude, tot aan den ouden dyk, over welken, men in eene andere schuit treedt. De Vaart en het Trekpad loopen, tusschen Beets en Schar-
dam, voort, tot aan den Oosthuizer - Meel-
molen, daar zy zig in tweeën deelen. Het westelyk gedeelte, eigenlyk de Ringsloot der Beemster, strekt zig tot aan Purmerende: vanwaar, eene gegraven Vaart en Trek-
pad, agter IJpendam en Watergang, langs de Broeker-Meer, voortloopen, en het Trekpad, wyders, langs de Slogter en Buik-
floofter - Meers ringsloot, tot aan Buiksloot. Het oostelyk gedeelte der Vaarte, die hier gegraven is, loopt, met het Trekpad, van Oosthuizen, door Zeevang, regt toe regt aan, op de Stad Edam. Van hier loopt het Trekpad, gedeeltelyk langs de ringsloot der Purmer, en voorts, nevens eene gegraven vaart, door de Katwouder-Ban, naar de Stad Monikendam. Van daar, strekte zig, van ouds, eene vaart, voorby Broek, tot aan de Broeker-Meer, nevens welke Vaart, het Trekpad gelegd werdt, welk, langs de noord-
zyde der ringsloot van de Broeker-Meer, en voorts, langs de Slogter en Ringsloot der Buiksloofter - Meer, tot aan Buiksloot toe, voortloopt. De Wagenweg legt langs de Trekvaart van Hoorn, tot aan den ouden dyk: van daar, tot aan den Oosthuizer-Meelmolen: wyders, door Zeevang, tot aan Edam: van daar, door de Katwouder-Ban, tot aan Monikendam, en verder, langs den ouden weg, tot aan den Waterlandschen dyk. De Wagen- en Trekweg worden, door

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 389

de vyf Steden, onderhouden; ook de brug over de Aamsloot, en de andere bruggen, die over eenige watering en onder weg gelegd zyn, uit eene gabelle, die, van tyd tot tyd, verpagt wordt. Doch de reizigers, van Alkmaar op Hoorn en te rug vaarende, en onder weg in de Trekschuiten naar Edam, Monikendam of Purmerende komende, zyn van deeze gabelle vry. Het bewind over de Wegen en Vaarten tusschen de vyf Steden staat aan Gemagtigden uit de Regeeringen dier Steden, COMMISSARISSSEN *van het ZANDPAD der VYF STEDEN* genaamd, die, in de Steden, beurtelings, ten dien einde, vergaderen.

Ter bekorting der Vaarte op Utrecht, is, reeds in 't jaar 1626, Octroi verworven van de Staaten van Holland tot het maaken van een

ZANDPAD tusschen OUDERKERK en BREUKELN,

XVII.
ZANDPAD
tusschen
OUDER-
KERK en
BREUKELN.

langs de gewoone Vaart aldaar, zynde de Bullewyk, de Holendrecht, en den krommen Angstel (1). Doch het Zandpad loopt niet meer tot aan Breukelen; maar langs de nieuwe watering, eene gegraaven Vaart, tot aan Nieuwersluis. De vaart vereenigt zig hier met de Vegt, die, langs Breukelen en door Maarsen, tot aan Utrecht toe, voortloopt. Te gelyk met dit Zandpad, werdt 'er een Wagenweg gemaakt, langs de Holendrecht, van tegen over den Voetangel,

tot

(1) Handv. bl. 437.

POLDERS, tot aan het Dorp Abkoude. Op de gabelle,
WATE- tot onderhoud van het Zandpad tusschen
REN, DY- Ouderkerk en Nieuwersluis, en van den
KEN en gemelden Wagenweg, is, in 't jaar 1648,
WEGEN. eene Ordonnantie gemaakt (*m*). Doch om-
 trent den jaare 1686, werden de twee Ste-
 den te raade, den Wagenweg, van de eene
 tot de andere Stad, verder bekwaam te maa-
 ken. Hy loopt voort, over Baambrugge,
 tot aan 't Huis te Loenersloot, en vandaar,
 langs eene brug over den Angstel, en langs
 den Slootdyk, tot aan het Dorp Loenen:
 van waar hy zig, langs de Vegt, tot aan
 Utrecht toe, uitstrekt. De Slootdyk loopt,
 door Loenen-Kroonenburgs-Geregt, en
 wordt, door den Heer deezer Heerlykheid,
 onderhouden, tegen 't genot eener redely-
 ke gabelle, by Octroi der Staaten van Hol-
 land van den dertigsten May des jaars 1686,
 aan *Antonis van Lynden*, Heer van Kroonen-
 burg, Loenen enz., toegestaan (*n*). Voor
 't overige, staat het bewind over den Wa-
 genweg, zo wel als over het Zandpad en
 de Trekvaart, aan Commissarissen uit de
 Regeeringen van Amsterdam en Utrecht.

XVIII.

ZANDPAD
 van
WEESP
 naar 's
GRAA-
VEN-
LAND.

De Steden Amsterdam en Weesp zyn, in
 't jaar 1650, overeengekomen, niet alleen
 om den Vegtdyk tusschen Weesp en den
 Hinderdam te herstellen en te onderhou-
 den; maar ook om den zelve, nevens den
Broedyk, by de Uitermeersche Sluis, te maa-
 ken tot een

ZAND-

(*m*) Handv. bl. 437.(*n*) Handv. bl. 432.

ZANDPAD van WEESP naar 's
GRAAVENLAND.POLDERS,
WATE-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

De twee Steden verwierven, op den vyftienden July des jaars 1675, Octroi tot het heffen eener redelyke Gabelle van alle perſoonen, met Jaagſchuiten vaarende van Weesp naar de Uitermeer, en van daar, of naar den Hinderdam, of door de vaart langs den Broedyk, naar 's Graavenland: ook van de rytuigen, paarden en ander vee, die deezen weg langs kwamen (o). De Vegtdyk, van Weesp tot aan den Hinderdam, beſloeg eene lengte van twee duizend roeden. De Broedyk, gedeeltelyk, ook de Lodyk of Loyendyk genaamd, was negentien honderd roeden lang. De Stad Weesp hadt, in 't jaar 1619, reeds Octroi verkreegen, om deezen Lodyk, tot eenen bekwaamen weg, te maaken, voor de wagens, die, van Amsterdam naar Utrecht, of van daar te rug wilden (p). Doch zy ſchynt zig van dit Octroi niet bediend te hebben. Het Zandpad tuſſchen Weesp en 's Graavenland ſtaat, volgens gewoonte, onder 't bewind van Commiſſariffen uit de Regeeringen van Amsterdam en Weesp.

Burgemeesteren der Stad Amsterdam, XIX. toen nog geene eigenaars van de Ambagts- WEG van
heerlykheid van Ouder-Amſtel, waar in DUIVEN-
Duivendrecht gelegen is, verzogten en ver- DRECHT
wier- op AB-
ROUDE.

(o) Handv. bl. 441. en hier voor, II, Deel, XX. Boek, bl. 32.

(p) Handv. bl. 438.

POLDERS, wierven, in 't jaar 1685, Octroi van 's Lands
WATER- Staaten, om den zeer vervallen
REN DY.

KEN EN
WEGEN.

WEG van DUIVENDRECHT op ABKOUDE

te mogen herstellen en verbeteren, en, tot het vinden der kosten, eenen draaglyken tol te mogen heffen (q). De kosten liepen hooger, doordien 'er eene valbrug gelegd moest worden, over de ringsloot der Diemermeer, omtrent twee roeden ten westen, of aan deeze zyde van de Hardsveldsche brug. De weg werdt, sedert, voltrokken. Men bediende zig daartoe van de Duivendrecht- sche Laan, die aan de nieuwe valbrug, sedert, de *Duivendrechtche brug* genaamd, begint, ter lengte van omtrent vier honderd roeden. De ingelanden der groote Duivendrechtche Polder, welker Landen, tot verbetering van den weg, gebruikt werden, verkreegen, daartegen, vryheid om zo veele hoofden of bruggen, als zy goedvonden, van hun Land op den weg te mogen leggen, mids dezelve ten minste zo wyd maaken- de, als de Polderfluis aan de Diemermeers- ringsloot. Ook werdt hun het vry gebruik van den weg, tot de Ouderkerker- Laan toe en te rug, toegestaan, zonder eenigen tol te betaalen. En de Stad nam aan, den weg, altoos, op de hoogte van eene be- kwaame Polderkade, waartoe dezelve, voor- heen, gediend hadt, te zullen onderhou- den (r).

De

(q) Handv. bl. 435.

(r) Handv. bl. 435.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 393

De weg loopt, wyders, van de Ouderkerker-Laan af, naar en langs de Ringsloot der Bylemer-Meer, en voorts, dwars door de Bylemer-Landen, voorby de Abkouder-Meer, daar hy den *Broeker-weg* heet, naar het Dorp Abkoude. De Stad Amsterdam heft twee Gabellen, tot onderhoud van deezen weg, een aan de Duivendrechtsche brug, en een aan het Tolhek, niet verre van de Ringsloot der Bylemer-Meer (s).

POLDERS,
WATER-
REN, DY-
KEN en
WEGEN.

(s) Zie Handv. bl. 436.

BYLAAN
GEN
L. AA.

B Y L A A G E N

op het V. DEEL, II. BOEK.

Lr. AA.

OCTROI van den zesden May des jaars 1634,
voor de BUITENVELDER-POLDER, tot aan 't
Lange Loopveld, waarby Poldermeesteren, on-
der anderen, gemagtigd worden, om, ten over-
staan van Burgemeesteren van Amsterdam,
Keuren te mogen maaken.

De Ridderfchap, Edelen en Steden van Hol-
lant ende Westvrieslant, repraesenteeren-
de de Staten van den zelve Lande, doen te
weten, dat ons verthoont is by de Poldermees-
teren van de Buytenveldersche Polder, vervat-
tende de distantie van Landen gelegen tusschen
de Stadt Amsterdam ende het lange Loopvelt,
hoe dat, met approbatie van de Heeren Thre-
sorieren der voorsz. Stede, by de gemeene in-
gelanden geresolveert was geweest, in den voor-
leeden jaare 1633, te besteden ende op te rech-
ten twee nieuwe achtkante Watermolens, ter
plaetse naer 't goetvinden van de Gecommit-
teerdens nevens Molenmeesteren, daartoe ver-
koren; in gevolge van welcke resolutien, soo
verre geprocedeert was, dat beyde de voorsz.
molens gangbaar waren, ende alhoewel sommi-
ge Landen, soo tot de aengangen als uytwer-
pen van de molens, by de eygenaars aan de pol-
der vereert waren, soo was nogtans andere in-
gelanden sulx niet gelegen geweest mede te
doen, ende alzoo het redelyk was, dat aan een
ieder syne vergraven Landen, als mede de
gron-

gronden van de opstallen, die het buytenwater keeren, waarop de kaden ten wederzyden gelegd waren, in alle billikheyt, vergoet werden; dat mede dienstig was de toegangen ende uytwerpen van de molens, alsmede de gronden, daar zo molens als Kaden op leggen, voor de gemeene Polder te behouden, op dat de wateren onbelemmert van vaertuygh, ende alle verparringen, ende de Kaden onbeweyden in haar volkomen wezen, ten dienste van de polderinge, mogten gehouden worden, soo verzogten de vertoonders, dat ons geliefde haar te verleenen Octroy, daar by de gemeene buytenvelderse ingelanden wierde vergunt aan te mogen nemen ende te betalen, tot tauxatie van 't Gerichte van Amsterveen, als vrye eygen, alle de vergraven gronden, soo tot de aangangen als uytwerpen van hare molens, mitsgaders de landen, daar de Kaden van opstal op gemaakt, ende de molens op getimmerd waren; Item Keuren te maaken ten overstaan ende by goetvinden van de Heeren Burgemeesteren der Stede Amsterdam, als haare Ambachtsheeren, ten dienste ende onderhout van de voorsz. polder nodig; boeten daar toe te stellen, ende de onwillige, naar ouder gewoonte, door Officieren van Amsterdam ende van Amsterveen, te doen executeeren naar dykrecht; Soo is t, dat wy de saake ende verfoeke voorsz. overmerkt, de voorsz. gemeene buytenvelderse ingelanden, nyt onse Souvereyne autoriteyt ende magt, geconsenteert, geoctroyeert ende toegestaan hebben, consenteeren, octroyeeren ende dezelve toestaan by dezen, dat zy sullen mogen aannemen, als vrye eygen, alle de vergraven gronden, tot de aangangen ende uytwerpen van hare voorsz. twee molens nodigh, mitsgaders, de Landen daar de Kadens van opstal op gemaakt ende dezelve molens op getim-

BYLAA-
GEN
L. AA.

BYLAA-
GEN
L. AA.

timmert zyn, mits dezelve aan de eygenaars van dien voldoende tot taxatie van de Geregte van Amsterveen voorsz., oorlovene dezelve ingelanden mede, ten overstaan van de Heeren Burgemeesteren der Stad Amsterdam, als haar Ambagtsheeren, Keuren te maaken, ten diensten ende onderhout van de voorsz. polder nodig, ende namentlyk, volgens de nader verklaring van de voorsz. vertoonders, om dezelve polder dicht gesloten, ende van alle buytenwateren afgefondert te houden, ende van verdere openingen te bevryden, met magt, omme boeten daarover te ordonneereen of stellen, ende de contraventeurs ende onwilligen, door de Officieren van Amsterdam ende Amsterveen, in haare respective jurisdictien, te mogen doen executeeren naar dykrecht, ende ten eynde de voorsz. gemeene ingelanden 't effect van dezen onzen Consente en Oetroye mogen genieten als naar behooren, lasten ende ordonneeren wy alle ende een ygelyken desen aangaande hun hier naar te reguleeren, sonder de voorsz. gemene ingelanden te doen ofte gehengen gedaan te worden eenig hinder, letfel ofte moeyenisse ter contrarie. Gegeven in den Hage den 6 Mey 1634, onder onsen grooten segele, hier onder aangehangen. (was getekend) J D WASSENAER V^r. (Op de plicque stondt) Ter Ordonnantie van de Staten

(getekend)

C. VAN DER WOLFF.

L. A.

L^r. A.

BYLAA-

GEN

L^r. A.

OCTROI tot bedykinge en droogmaakinge van de meest uitgeveende BOVENKERKER-POLDER, in Nieuwer-Amstel, verleend op den zevenden September des jaars 1764.

De STAATEN van HOLLAND ende WESTVRIESLAND, doente weeten: also ons te kennen is gegeven by FRANÇOIS HENDRIK VAN HOORN, MATTHEUS ALEWYN, Oud-Schepen der Stad Amsterdam, en PIETER GYSE BONT, als ten overstaan van Mr. JOAN VAN DER VOORT, Schout, en M^r. WILLEM DE DIEU, Secretaris van Amstelveen, by de voornaamste Ingelanden der Bovenkerker Polder, geleege by Amstelveen, tot het beraamen der middelen, om de voorsz. Polder droog te maken, gecommitteerd, en met speciaale permissie, en toestemminge van de Heeren Burgermeesteren en Regeerders der Stad Amsterdam, als Ambachtsheeren van Amstelveen en Nieuwer-Amstel:

Dat de gemelde Bovenkerker Polder genoegsaam 't eenemaal, en sulks meest voor de heylsaame order van stuiver-geld, was uitgeveend, waar door het Ambagt belast was geworden met een considerabele party Water.

Dat de voornoemde Polder in zyn geheel, groot was twee duyzend en neegentig Maaden.

Dat aan dezelve Polder reeds was en waren vervallen neegen hondert Maaden Water, blyvende also elf hondert en negentig Maaden, welke voor als nog contribueerden, in het betalen der lasten, onder welke elf honderd negentig Maaden nog maar drie honderd vyftig Maaden heel Land gevonden wierd.

Dat van de voorsz. Wateren van tyd tot tyd door hunne eygenaars al omtrent de agt honderd

Maa-

BYLAA-
GEN
Lr. A.

Maaden waren geabandonneert, met vrees dat de nog contribueerende eygenars sulks meede mogten komen te doen, voornamentlyk ingevalle van extraordinaire onkosten, zoo by het afbranden als ander verval van Moolens en andersints, en dus dezelve Polder in 't geheel zoude komen te raaken in verval en onvermogen.

Dat al meenigmaal de gedagten waren geweest, om het zelve voor te koomen, door 't droogmaaken derzelve Wateren, maar aangesien de excessive kosten, zoo tot het stigten, als onderhouden van Moolens, maken van Dyken, de klyne pryzen der Landen, en de onzekerheid van succes, zoo had men zoo een hafardeuse onderneeming nooyt durven werkstellig maken.

Egter de tegenwoordige nog contribueerende eygenars, ziende het verval van dag tot dag vermeederen, de hier en daar nog leggende Akkers door slag van Water weg spoelen, en bevreesd van by langen uytstel zig in 't geheel te vinden beroofd van de nodige specien tot het maken der Dyken, zouden dit heylzaam werk (nu het nog doenlyk was,) willen onderneemen, indien wy (welker Finantie tegenswoordig zeer weinig van deze Polder kwam te genieten,) het zelve werk met een gunstig Octroy geliefden te favoriseeren.

Waarom de Supplianten ootmoediglyk verzogten, dat het ons mogte behagen, het werk van deze bedykinge volgens het geannexeerde Reglement te approberen en te Octroyeren, en aan alle Landen, gronden, en Wateren, binnen den geheelen Ringdyk van deeze Droogmakerye te sluyten, en aan alle Huyzen en Gebouwen, binnen of op dezelve tegenwoordig zynde, of by vervolg tot bewooning, of culture van dezelve nog te zetten of te bouwen:

Mitsgaders aan alle Landen, Gronden, Wa-
te-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 399

teren, en Gebouwen tot het slaan van den Ring-
dyk, het schieten der Ring- en andere Slooten, BYLAAT I
als meede tot de Water-togten, uitwateringen, GEN
en boezems, en generalyk aan alle werken, en L. A.
werktuygen van de gantsche Bedykinge en
Droogmakery, met de gevolgen en aankleven
van dien, gunstig te verleenen, vrydom van
alle zoo Ordinaire als Extraordinaire Verpon-
dingen, 100°. en 200°. meerder of mindere Pen-
ningen; van den 20°. Penning, en tiende Ver-
hooging wegens 't Collateraal, en de 40°. en 80°.
Penning en tiende Verhooging van alle aliena-
tien en hypothecatiën; van de 100°. en 200°.
Penning over de Capitalen, welke tot het ma-
ken der Dykagie, of eenige andere werken van
deze Bedykinge zouden werden genegotieerd;
en van de Oirgelden, Horengelden, bezaayde
Landen, Kochhouders-Zoutgelden, Fruyten,
grove Waren, en alle andere diergelyke Ge-
meene Lands Lasten, en Imposten, zo tegen-
woordige, als toekomstige, alles voor den tyd
van sestig eerstkomende jaaren, ingang nemen-
de met den aanvang van de voorsz. Droogma-
kery, ende na het expireeren der selve sestig
jaaren nog vrydom van gelyke sestig jaaren voor
de helft, van al het geen voorsz. was.

Wyders vrydom van de novale tiende en van
de Graaffelykheids en andere Tollen, voor alle
Materialen, die tot het maken, leggen, her-
maken, herleggen van Dyken, Moolens, Sluy-
fen, Verlaaten, Duykers en Weegen, tot den
aanbouw van Huyzen, en andere Gebouwen,
en generalyk tot alle werken en werktuygen
van, en tot deze Bedykinge en Droogmakerye,
en van alle Huyzen, en andere Gebouwen,
op, of binnen deselve, alles met de gevolgen
en aankleven van dien, gebruykt zouden wor-
den.

Als meede Authorisatie om van den Geregte
te mogen vorderen, zoodanige Penningen als
on-

BYEAA-
GEN
L. A.

onder dezelve wegens deze Polder per Cassa-
waren.

Voorts bevel aan de gesamentlyke Droogma-
kers, om alle de geabandonneerde Landen,
Gronden, en Wateren, zo die geene, die by
eenige resolutien verstaan mogten zyn, aan de
Graaffelykheyd te zyn vervallen, als die geen,
die naderhand door hunne eygenaars waren ge-
abandonneert, ende nog geabandonneert mog-
ten worden, voor haare Rekening, en ten ha-
ren behoeven te moeten aanneemen, en droog-
maken; zoo wy met dezelve in deze Droog-
makery niet geliefde te participeeren.

Gelyk meede Permissie om in de gem. Boven-
kerker Polder, op taxatie van den Geregte van
Amstelveen, te mogen aanslaan zoodanige Gron-
den, Landen, en Gebouwen, als zy tot leg-
gen, maken, en onderhouden van Dyken,
Vaarten, Weegen, of andersints noodig zou-
den oordeelen te hebben.

Vorders de Supplianten te Authoriseren (aan-
gezien tot groot voordeel van 't Dorp van Am-
stelveen, ten kosten van dese Droogmakery we-
der gemaakt zoude werden, een Vaart van Am-
stelveen, tot in den Amstel,) om de tegenwoor-
dige Gabelle of Schutgelden te mogen verdub-
belen.

Ende laastelyk magt aan de Gecommitteer-
dens en aan die geene die successivelyk zullen
aankoomen, om sodanige Moolens, Sluysen,
Verlaten, Watertogten, Uytwateringen, Boe-
fems, Wegen, Kaden, Dammen, Duykers,
Hoofden, Heulen en Bruggen, of sodanige
andere werken of werktuygen met de gevolge,
en aankleeven van alle het zelve te mogen be-
ramen, stellen, leggen, maken, en des noods
veranderen, herstellen, herleggen, hermaken,
als zy ten meeste nutte van deze Bedykinge,
en Droogmakery van tyd tot tyd zouden goed-
vinden, mitsgaders om met advis en concu-
ren-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 401

currentie van Hoofd-Ingelanden te beramen, ^{BYLAA-}
doen, en maken zoodanige Keuren en Ordon- ^{GEN}
nantien, tot, en op 't stuk van de voorsz. Dy- ^{L. A.}
kagie, en Droogmakery cum annexis; en des
noods dezelve Keuren en Ordonnantien, zoo-
danig te hermaken, als zy zouden oordeelen te
behooren.

Dan nadien de Supplianten te gemoet zaa-
gen, dat eenige Steeden mogten in bedenkinge
vallen, ofte de intentie der Supplianten was,
om de doorvaart te maken, voor sulke schee-
pen, die thans om de naauwheid der Sluysen
een andere Vaart moesten verkiesen, zoo be-
tuigden de Supplianten volkomen te vreedente
zullen zyn, wanneer het ons geliefde te ordon-
neeren, dat niemant eenige doorvaart door de-
ze Polder zoude mogen hebben, dan alleen het
Dorp van Amstelveen, om daar door vice versa
in den Amstel te kunnen vaaren, zo als sulks
in vroeger tyd was geweest, bevorens deze Pol-
der tot een Veen-Polder was ingestoken, zynde
als doen de doorvaart geweest aan den Uythoorn,
als ook aan den Overtoom, gelyk zulks nog
gevoeglyk konde worden gedaan; zullende het
selve strekken tot merkelyke bespaaringe van
Kosten der Droogmakers; als meede om over
de onderhoudinge der voorsz. Keuren, en Or-
donnantien met alle het geene daar aan depen-
deerde en de Executie van alle het selve, tessel-
len sodanige ordres, als Dykregten in Nieuwer-
Amstel costumier meede bragten, en aan de
Supplianten daar van te verleenen onze Brieven
van Octroy in forma.

ZOO IS 'T dat wy de zaake en het verzoek
voorsz. overgemerkt hebbende, en na ingeno-
men confideration en advis van onze Gecom-
mitteerde Raaden en van Dykgraaf en Heem-
raaden van Amstelland, geneegen wesende ter
beede van de Supplianten, uit onze regte we-
tenschap, souveraine magt ende Authoriteyt,

X. STUK.

Cc

aan

BYLAA-
GEN
Lr. A.

aan de Supplianten en derzelver meede participanten, haare Successeurs, Erfgenamen of Regtverkrygende hebben verleent, zoo als wy aan dezelve verleenen, by dese, Octroy tot het Bedyken en Droogmaken van de voorsz. Polder, en hebben geapprobeerd, zoo als wy approbeerden by deze, het Project-Reglement van Droogmakinge en Bedyking, zoodanig en indier voegen als het zelve hier agter is gevoegt, met last en bevel, dat het selve van nu aan zal moeten dienen tot een Perpetueel-Reglement en Rigt-fnoer, voor de Bedykers en meede Participanten of Geïntereffeerdens, wie die ook zouden mogen zyn.

Wyders aan alle uitgeveende Landen, Gronden, Wateren, ingevolge van het voorsz. Reglement in den te leggen Ringdyk te fluyten, en aan alle Huyzen en Gebouwen binnen of op deselve te stellen of te bouwen, mitsgaders aan alle Landen, Gronden, Wateren en Gebouwen, tot het slaan van de Ringdyk, het schieten der Ring- en andere Slooten, als meede tot de Watertogten, Uitwateringen en Boezems, en generalyk aan alle werken en werktuigen van de gantsche Droogmakery, en sulks zonder daar onder te begrypen de tegenwoordige en nog ongeveende Landen en Huyzen, dewelke in de voorsz. Ringdyk niet zullen werden getrokken, en tot de voorsz. Droogmakery niet gebruykt of gedemolieerd zullen worden, van welke ongeveende Landen en niet te demolieeren Huyzen, zoo ras doenlyk, zullen werden gemaakt, en ter onze Finantie, mitsders ter Secretarye van Amstelveen overgebragt pertinente Lyften, vervattende dezelve mergentaalen en Huyzen en het beloop van de Verpondingen derzelver, om dezelve dien conform te doen invorderen, en aan het gemeene Land te betalen op den voet, zoo als tot hier toe is geschied, met de voorsz. uitzondering, hebben ver-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 403

verleend, zoo als wy verleenen by deze, vrydom van alle zoo ordinaire als extraordinaire Verpondingen, honderste en tweehonderste, minder of meerdere Penningen, des dat voor het ingaan van dezelve Vrydom zal moeten werden geformeerd, en ter Finantie van ons overgegeven specifieke en behoorlyke gecertificeerde Lysten van de Landen, Gronden, Huizen en Gebouwen, dewelke de voorsz. Vrydom zullen genieten, mitsgaders van het beloop der Verponding van alle dezelve, en wyders ook hebben geaccordeert, zoo als wy accordeeren by deze, Vrydom van de 40^e. Penning en 10^e. Verhoging van alle Alienatien en Hypothecatien de voorsz. Droogmakinge concerneerende, mitsgaders van de Imposten van Oor- en Hoorngeld, bezaaide Landen, Grove Waaren, mitsgaders ook van het Kochhouders-Zoutgeld, voor zoo veel de Taux van de Koeyenaangaat, en niet van de Familien of Huyshoudingen, alles voor de tyd van veertig Jaaren, aanvang neemende met het eerste Jaar, dat de Vruchten van de Drooggemaakte Landen getrokken en genooten zyn; mits dat daar van insgelyks behoorlyke Certificatie ter Finantie van ons zal moeten werden overgeleverd, en behoudens ook dat onvermindert den vrydom van de Collectieve middelen, den inhoud van de Generaale en Particuliere Ordonnantien op die middelen gemaakt, zoo ten opzigten van het haalen van Biljetten, en het laten doen van aantekening, als andere Precautien, preciselyk zullen moeten werden naagekomen, op de Pœnalityten daar inne gemeld.

En dat over zulks de beschryvingen van de beschreeven middelen over de Landen, in de Bedyking begreepen, zullen moeten geschieden even als of geen vrydom kwamen te genieten, en betaalt het regt van de ongezeegelde Biljetten daar toe nodig, dat ook de af- en aanschryving

BYLAA-
GEN
L^r. A.

BYLAAG
GEN
L. A.

ving precifelyk zal moeten werden nagekomen. En dat om verder alle misbruyk voor te komen jaarlyks in de Maand Mey zal werden gedaan een Publicatie door Schout en Geregte van Amstelveen, en alomme in den Ring der Bedykinge geaffigeerd, waar by ten lasten der nieuwe Bedykinge beloofd werd een Præmie van drie hondert guldens, te betaalen aan die geene, welke weet aan te toonen een Persoon, die misbruyk van de voorschreeven vrydom in den Ring der Bedykinge over het loopende seizoen heeft gemaakt, des meede dat van het Koehouders-Zoutgeld geen vrydom zal werden genoten, ten zy by het groot Biljet kome te blyken, dat de Taux van de Familie ten volle is afbetaald.

Voorts nog voor gelyke veertig jaaren hebben geaccordeerd, zo als wy accordeeren by deze, vrydom van de honderste en tweehonderste Penningen van de Capitalen, welke tot het maaken der Dykagie of eenige werken van deze Bedyking zullen werden genegotieerd, des dat van die Capitalen ter Finantie van ons zal moeten werden overgegeeven een pertinente Lyft met een daar onder gestelde verklaring van de Gecommitteerden tot deze Droogmakerye, dat de Capitalen in dezelve Lyft vervat, effectivelyk tot Droogmaking en Bedyking van de voorschreeven Polder en Werken daar toe nodig, alleen zyn genegotieerd; voorts nog gelyke veertig jaaren vrydom van de novale tiende, en van de Graaflykheyds en andere Gemeene Lands Tollen, voor alle de Materialen, die tot het maken, leggen, hermaken en herleggen van Dyken, Molens, Sluysen, Verlaaten, Duykers en Weegen, tot den aanbouw van Huyzen en andere Gebouwen, en generallyk tot alle werken en werktuygen van en tot de Bedyking en Droogmaking gehoorende, of op en binnen dezelve gebruykt zullen worden.

Voorts

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 405

Voorts den Supplianten hebben geauthori-
feerd, zoo als wy dezelve Authorifeeren by
deze, om van den Geregte van Amstelveen te
vorderen, zoodanige Penningen als wegens
Stuyver-geld onder dezelve wegens deze Polder
in Cas zyn, mits dat dezelve Penningen tot
deze Droogmakerye werden geëmployeerd, en
gevolglyk behoorlyk verantwoord, en daar van
vervolgens aan onze Gecommitteerde Raaden,
en het Collegie van Amstelland kennisse werden
gegeven.

Wyders aan de gezamentlyke Droogmakers
hebben geordonneert, zoo als wy aan dezelve
ordonneeren by deze, alle de geabandonneerde
Landen, Gronden en Wateren, zoo die geenē,
die by eenige Resolutie verstaan mogten zyn
aan de Graaffelykheyd te zyn vervallen, als die
geene die door hunne eygenaars zyn geaban-
donneerd, en nog geabandonneerd mogten wor-
den, voor haar Rekening te moeten aanneemen
en Droogmaken, als meede de Droogmakers
hebben gepermitteerd, zoo als wy aan dezelve
permitteeren by deze om in de gemelde Boven-
kerker-Polder, op Tauxatie van den Geregte
van Amstelveen te mogen aanslaan zoodanige
Gronden, Landen en Gebouwen, als zy tot
het leggen, maaken en onderhouden van Dyken,
Vaarten, Weegen of anderzints nodig zullen
hebben.

Verders den Supplianten en haare Successeu-
ren hebben geauthorifeerd, zoo als wy dezelve
Authorifeeren by deze om tot verval van de
kosten van de Vaart, door haar te maken langs
het groote Loopvelt tot in den Amstel, by
forme van Gabellen te mogen heffen aan de te
maken verlaaten van ieder Turf-Pont of dier-
gelyk Vaartuyg, een ingeland of inwoonder
toebehorende, in het uyt- en invoeren telkens
een en een halve Stuyver, en een vreemd man
toebehoorende drie Stuyvers; van een Praam,

BYLAA-
GEN
L. A.

een ingeland of inwoonder toebehoorende een Stuyver, en een vreemd toebehoorende twee Stuyvers, en van een Boeren- of Stygerschuyt, een ingeland of inwoonder toebehoorende een Blank, en een vreemde een en een halve Stuyver, en van een Speeljagt, Weyfchuyt of vreemde Visschuyt drie Stuyvers.

En laastelyk den Gecommitteerden van voorschreeven Droogmaking en Polder, en die geen en die successivelyk zullen aankomen hebben geauthoriseerd, zoo als wy dezelve Authoriseren by deze, om zoodanige Moolens, Sluysen, Verlaaten, Watertogten, Uitwateringen, Boezems, Weegen, Kaaden, Dammen, Duykers, Hoofden, Heulen en Bruggen, of zoodanig ander werk en werktuygen te mogen beraamen, stellen, leggen, maken en des noods veranderen, herstellen, herleggen, hermaken, als zy ten meesten nutte van deze Bedykinge en Droogmakerye van tyd tot tyd zullen goetvinden, mits niet contrarieerende aan den inhoud van het twintigste Artikel van het Reglement, mitsgaders om met advis en concurrentie van Hoofd-Ingelanden, te beraamen, doen en maaken zoodanige Keuren en Ordonnantien tot en op het stuk van de voorschreeven Dykagie en Droogmakery cum annexis, en des noods dezelve Keuren en Ordonnantien zoodanig te hermaken, als zy zullen oordeelen te behooren, als meede om over de onderhouding van dezelve Keuren en Ordonnantien, met al het geen daar aan dependeert, in de Executie van alle het zelve, te stellen zoodanige ordres, als Dykregten in Nieuwer-Amstel costumier meede brengen, des dat door alle het geene voorschreeven is, Dykgraaf en Heemraaden van Amstelland, mitsgaders Dykgraaf en Heemraaden van Nieuwer-Amstel, en verder niemant wie het ook zoude wezen, eenige prejuditie of nadeel in zyn Regt, directie of intendence werden

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 407

den toegebragt, en dit alles onder deze expresse Conditien, dat voor dit door ons geconcedeert Oetroy, jaarlyks van ieder Bedykte en Drooggemaakte Morgen, ten Comptoire van Noord-Holland &c. zal moeten werden betaalt drie Schellingen van twee grooten vlaams het stuk, in te gaan zeeven Jaaren na de voltrekking der voorschreven Dykagie, en dat deze Droogmakerye ook zal moeten werden begonnen en voltrokken binnen den tyd van thien Jaaren na de concessie van het Oetroy, mitsgaders met 'er daad, en zoo ras doenlyk geëxhibeerd en overgegeven alle de Lyften en Certificatien hier voren gemeld, en speciaal op Conditien van het leggen der voorschreeven Vaart in gevolge het twintigste Artikel van het Reglement, en dat het verleend Oetroy aan onze Gecommitteerde Raaden zal moeten werden gepresenteerd, om by dezelve gevisiteerd, geïnterrineerd en geregistreerd te worden, alles op Pene van te verliezen het effect van dit Oetroy.

BYLAA.
GEN
L. A.

REGLEMENT tot het Droogmaaken der Boovenkerker-Polder, geleege by Amstelveen.

Artikel I.

De gronden volgens dit Reglement te bedyken, zullen bedragen omtrent twee duyzend neegentig maaden of seventhien hondert eenen veertig Morgen, vier hondert Roeden, met het Land dat nog verveent kan worden.

II.

Ten Oosten zal de Dyk geleyd worden op de Landen van den Amsteldyk, in dier voegen als het convenabelste zal gevonden werden.

III.

Ten Westen teegen de Boovenkerker Weg.

IV.

Ten Zuyden tegens en op de Taamerlaan of Nieuwendyk.

C c 4.

V.

BYLAA-
GEN
L. A.

Ten Noorden langs het Loopvelt tot aan de Ringfloot.

VI.

Alle de voorschreeven Dyken zoodanig breed, hoog, met zoo veel glooying en bermte als het Werk zal komen te vereyſchen.

VII.

Het zal aan de Gecommitteerdens van deze Droogmakery vry zyn, in de Boovenkerker Polder op Tauxatie van het Geregte van Amſtelveen, te mogen aanſlaan zoodanige Gronden, Landen, Specien en Gebouwen, als zy tot de Dyken, Weegen en Vaarten nodig zullen oordeelen.

VIII.

Inmediaat na het Océroy by haar Edele Groot Mogende te obtineeren, zullen alle de Landen en Gronden, nodig tot, als hier boven gezegt is, afgepaalt en afgebaakt worden.

IX.

Alle eygenaars van Gronden, Landen en Waateren, in deze Bedykinge, zullen in deze Droogmakery mogen participeeren, dog niet minder als met dertig Morgens, zynde een Caveling.

X.

Die geene die minder hebben als een Caveling zullen mogen combineeren.

XI.

Die geene die niet geneegen zyn op de voet van dit Reglement in deze Droogmakery te participeren, zullen gehouden zyn, om het zelve binnen vier Maanden na dat de verkryging van dit Océroy by Publicque Affixie van Billjetten Publicq gemaakt zal zyn, aan de Gecommitteerdens te declareeren, en haar Gronden die zy in deze Bedyking hebben te verkoopen, of wel aan de Bedykers af te ſtaan by Tauxatie. Edog alvoren gehouden zyn hunne

ag-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 409

agterftallige Laften van Verpondingen en Moo-
lengeld tot de tyd van haare afstand of verkoo-
ping te voldoen, op pœne van paratelyk daar
voor te werden geëxecuteert.

BYLAA-
GEN
L. A.

XII.

Edog, by aldien eenige van de afgeftaane
Partyen meerder mogten zyn bezwaard als de
valeur, zal dit meerder by den ouden eigenaar
als een particuliere fchuld moeten voldaan
worden. En zoo den ouden eygenaar hier toe
niet folvent mogten zyn, zal de fchuldeiffcher,
die eenig Hypoteecq op die party heeft, in zyn
keuze hebben om in deze Droogmakery op den
voet van dit Reglement deel te neemen, dog
wegens zyn Hypoteecq van deze Bedyking niets
moogen vorderen booven de fomme waar op
het zelve zal zyn getaxeert.

XIII.

Die geene die binnen de geftelde tyd ver-
fuymt zullen hebben zich te declareeren, of zy
meede in deeze Droogmakery willen partici-
peeren, zullen gehouden werden hunne Ak-
kers, Waaters en Gronden aan de gemeene
Bedykers te hebben afgeftaan en gecedeert,
zonder ooit hier voor iets te kunnen pretendee-
ren of eenig regt hier op te behouden, ten
waare dezelve toe quaamen aan uitlandige of
minder jaarige, ten reguarde van dewelke de
Penningen, waar op hun partyen zyn getaxeert,
gebragt zullen werden ter Secretarye van Am-
ftelveen in confignatie.

XIV.

Tot vervordering van deze Droogmakery,
zullen eerft gebruykt werden alle de gelden die
per Kassa zyn, de verdere nodige Penningen
zullen moeten werden opgebragt door ieder
eigenaar pro rato van de mergentaalen, waar
meede hy in deeze Droogmakery participeert of
participeeren zal.

BYLAA-
GEN
L. A.

XV.

Iemand der Geïntereffeerden in deeze Droogmakery binnen den tyd van drie Maanden, na den dag van de betaling van eenig fourniffement gefeld, zyn quote niet voldoende, zal tot het doen van het zelve paratelyk werden geëxecuteert.

Dog zal aan de gebreekige, die door onvermoogen buyten ftaat zyn om het gerequireerde fourniffement te doen, werden gereftitueert alle zodanige Penningen, die na aftrek van de Executie-kosten zullen overschieten.

Dog die geene, die haar fourniffement of quote zullen komen te betalen binnen zes weken na den dag tot eenig fourniffement gefeld, zullen hier voor genieten de korting van vyf per Cento.

XVI.

Eer men zal gaan aan het uytmaalen van het Waater, zal al de vifch, die in deeze Bedyking zal zyn, voor gemeene profyte van de Droogmakers werden verkogt of verpagt.

XVII.

Als wanneer de Waateren zullen zyn uytgemalen, Weetering en Togt-Slooten gegraven, zoo zullen de Gronden af gemeeten, en in Cavelingen van dertig Morgens met Slooten afgestookken werden, of in Cavels van zoodanige groote als convenabelst geoordeelt zal werden.

XVIII.

Deeze Cavels zullen door kundige lieden werden getauxeert, en de minder waardige zullen van de meerder waardige haar Equivalent ontfangen, of by publicque opveylinge werden verkogt.

XIX.

Aangefien ten tyde van de uytmaalinge der Wateren meer flytagie en reparatie zal zyn, als voor deeze, aan de twee Molens, ftaande op de

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 411

de landen langs den Amsteldyk, zo lang die niet verveent zullen zyn: welke Molens nevens de Schutzluysen, meede zullen blyven onder de directie der Gecommitteerdens, zoo zullen nogtans de Eigenaars van de landen voorschreeven voor Molengeld niet meerder betaalen dan tegen Vyf-en-twintig Stuyvers per Morgen, dog in Cas van afbranding of vernieuwing der zelve Moolens, Sluysen en Bruggen, zoo aan den Amstel- als Veendyk, zullen als dan de onkosten geslagen werden over de landen langs den Amstel-Dyk, en over de landen in de Droogmakery, Morgen Morgens gelyk.

BYLAA-
GEN
L. A.

XX.

De Schutzluys, die thans geleege is aan de Weteringsbrug, in den Amstel uitwaterende, zal werden verstooken en gelegd aan het einde van het groote Loopveld, en zyn uitwatering behouden in den Amstel, op dezelfde wydte en lengte, als dezelve thans is, namentlyk de wydte van 14 voeten en 9 duym, en de lengte van 65 voeten.

De Schutzluys aan de hand van Leyden ofte Bovenkerker Sluys, zyn uitwatering hebbende in de Buytenveldersche Buyten Polder, zal meede verstooken werden, en gelegd aan het Zuydeynde van het Dorp van Amstelveen, en zyne uitwatering behouden in dezelve Buytenveldersche Polder, en zulks op de wydte van agt voeten en tien duym, zoo als de tegenwoordige Duyvelsbrug, en op de lengte van sestig voeten.

En zullen beide de voorschreeven Sluysen moeten overgalgt worden, de eerste namentlyk die aan den Amstel op de hoogte van tien voeten en elf duymen boven 't Somerpyl van de Polder, zoo als dezelve thans is, en de tweede op de hoogte van neegen voeten boven het zelve Somerpyl, zonder dat dezelve Sluysen ooit of ten eeuwige dagen wyder of langer zullen

moet

BYLAA-
GEN
II. A.

moogen gemaakt worden, en onder deze expresse Conditie, dat aan de Stad Haarlem altoos zal werden gelaaten de inspectie over de voorgemelde Sluyfen, om by verloop van dezelve door de Bedykers en Ingelanden in der tyd, op de eerste aanmaaning te worden hersteld, en op de voorschreeve wyde en lengte te worden onderhouden.

Voorts zal, in Cas dat door de woede van de Haarlemmer-Meer, 't eeniger tyd een doorbraak kwame voor te vallen, ten dien effecte, dat de Scheepen direct uit de Meer zouden kunnen komen tot voor de gemelde Sluys in de Bovenkerker Weg, dezelve Sluys als dan moeten worden gestopt, en ten eeuwigen dage gestopt moeten blyven.

Wyders zal de doorvaart, die thans midden door de Polder is gelegen, verlegd worden langs het groote Loopveld voornoemd tusschen de gemelde twee Sluyfen, ter breedte van sesendertig of uiterlyk veertig voeten, als wanneer twee geladene Schuyten den anderen gevoeglyk kunnen passeeren, dog zal op een derde van de lengte van dezelve Vaart, te rekenen van het Dorp Amstelveen, moeten worden gesteld of gelegd en ten allentyden onderhouden een Dam of belemmering, waar door de wyde van de Vaart tot acht voeten en tien duymen werd vernauwt, zullende geene verdere Sluyfen of Openingen, die tot een Doorvaart hoe genaamd kunnen dienen, in deze Bedyking ooit of ten eeuwigen dagen mogen worden gemaakt, alles op Poene van het verliezen van de voordeelen van dit Octroy.

XXI.

By de Generale Liquidatie zal aan een ieder, wiens Caveling of Cavelingen minder Mergentaalen mogten koomen in te houden, als waar voor hy betaalt heeft, het meerder betaalde werden gerestitueert, en vice versa.

XXII.

XXII.

Poldermeesteren zullen gehouden zyn, zoo dra zy van haar Edele Groot Mogende permissie tot Droogmaking bekoomen hebben, Convocatie van alle de Ingelanden te beleggen, om daar uit te werden verkooren vier Persoonen wel van de kundigste, tot Gecommitteerdens, om nevens Poldermeesteren het generaale interest te behartigen, aan welke dan gezaamentlyk zal staan het gantsche opzigt over deze Droogmakery met alle het gunt daar toe behoord, het omslaan van alle noodige fourniffementen, het beramen en ordineren van alle nodige Werken, het maaken, vermaaken, veranderen, vermeerderen of verminderen van dezelve, het aangaan of sluyten van alle nodige Contracten, Conventien, Transactien, het besteeden der gemeene Werken, en generalyk alles tot deeze eenigzints behorende; alles ongeprejudiceert zoodanige praëminentien, Regten en Geregtigheden, als aan haar Edele Groot Achtbaarheeden, de Heeren Burgermeesteren en Regeerders der Stad Amsterdam in qualiteit als Ambagt Heeren van Amstelveen en Nieuwer-Amstel, of derzelve Representanten of regt verkrygende zyn competeerende.

Edog zullen de Gecommitteerdens gehouden zyn, alvorens eenig nieuw Extraordinair Werk te laten maken, de Hoofd Ingelanden behoerlyk te convoceeren, en aan dezelve het gunt nodig is communiceeren, en het geen by meerderheid van Stemmen der presente Ingelanden gearresteert is, te doen nakoomen. Ook zullen dezelve Gecommitteerdens 's jaarlyks gehouden zyn, aan Hoofd-Ingelanden behoorlyke Reekening van hunne administratie te doen.

XXIII.

Iemand zal een ander met Procuratie mogen zenden; deeze zal voor zyn Principaal mogen Stemmen.

XXIV.

BYLAA^{II}
GEN
Lr. A. III

BYLAA-
GEN
L'. A.

XXIV.

Hoofd-Ingeland is , die een Caveling van dertig Morgen heeft , en heeft een Stem.

XXV.

Die twee Cavels heeft , heeft twee Stemmen , en zoo voorts.

XXVI.

De Schouw over de Slooten , Weeteringen en Dyken van deze Droogmakery , en over de Weegen , zoo in als om in de zelve te komen , zullen zyn aan de Gecommitteerdens , dog ongeprejudiceert de Schouwen aan de Wel Edele Heeren Dykgraaf en Heemraaden ter Nieuwer-Amstel , en aan het Gereg van Amstelveen competeerende.

XXVII.

By versterf van een der Gecommitteerdens zal door Hoofd-Ingelanden een ander in deszelfs plaatse verkooren worden.

XXVIII.

Niemand in deze Droogmakery eenige directie hebbende , zal eenige daggeld , salaris of vacatie mogen reekenen , dog zal de Schout en Secretaris van Amstelveen blyven trekken zoodanig salaris als haar Edele van ouds uyt de Polder hebben genooten.

Aldus gereguleert by ons ondergetekenden. En gelasten een ieder dien het aangaan zal , zig na deeze te reguleeren.

Gedaan in den Hage onder onzen grooten Zegele hier aan doen hangen , den sevende September in't Jaar onzes Heeren en Zaligma-
kers duyzend seven hondert vier-en-festig.

P. S T E Y N vt.

Ter Ordonnantie van de Staaten

ARIS v. D. MIEDEN.

Naar

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 415

Naar dat deeze opene Brieven van Octroy, aan de Edele Moogende Heeren Gecommitteerde Raaden waaren geprefenteert, geleezen en geëxamineert, zyn dezelve na haare forme ende inhoude geinterrineert en geregistreert in 't tiende Register met de Roode Leeuw, de Domeinen concerneerende, beginnende met den Jaare 1757 folio 77 verso en ultra. Gedaan in den Hage den 25 September 1764.

Ter Ordonnantie van de Gecommitteerde Raden

C: CLOTTERBOOKE.

L^r. B.

OCTROI, voor de BUITENDYKSCH E LANDEN in 't L^r. B.

Ambagt van AMSTERVEEN, tot opregtinge eener gemeene Polder met Aalsmeer, Kudelstaart, Kalslagen en den Uitboorn, gedagtekend den negentienden September des jaars 1637.

De Ridderfchap, Edelen en Steden van Holland en Westvriesland, reprefentende de Staten van den zelven Landen, doen te weeten, hoe dat ons verotoont is by de gemene Ingelanden van de buytendyke Landen in buyten Velder, ftrekkende van omtrent den grooten Overtoom af, langs de nieuwe Meer, over het Karnemelksgat tot aan de Polder van Ryker Oort toe, als mede de gelandens geleege tuffchen de noorder en noorddammer brug, midsgaders die van Bovenkerk en van de Legmeer, alle te zamen gelegen ten weften van den Veendyk, in de Jurisdic tie van Amftelveen; dat zy Supplianten merkten, dat hunne Landen aldaar, dagelyks, hoe langer hoe meer, met het ordinaris water van de Haarlemmer Meer, wier-

BYLAA-
GEN
L. B.

wierden geïnundeert en overlopen, zulks dat dezelve, niet alleenlyk by winter, maar ook het meerendeel van de former bykans onvrugbaar bleeven leggen, tot groot nadeel niet alleen van de eygenaars, maar ook by gevolg tot prejuditie van de Verpondingen, die dezelve Landen niet langer kosten opbrengen, ten ware dezelve gebragt wierden in eene gemeene Polder met de Ambachten van Aalsmeer, Cudelstaart, Calslagen, den Uythoorn en andere Landen als nog daarin te begrypen, met dewelke de supplianten alreeds verdragen waren, dat alle de Watermolens, op de gemelde groote Polder nodig zynde, by alle de gemeene ingelanden, in den zelve ring begreepen, betaalt en onderhouden zullen werden, mergen mergens gelyk; maar dat de kosten, die elk tot afkaden en dicht maken van zyn eygen ambacht, met het leggen van sluyfen, plempwerken te maken en anders, van nooden zullen zyn, betaalt en ommegeflaghen zullen worden over dat ambacht alleen, dat dezelve kosten zal hebben gedaan, zulks en in maniere als de gemeene ingelanden, onder een Jurisdic tie ofte ambacht sorterende, daarin met malkanderen souden mogen verdragen: dan also fy Supplianten niet wel vermogen zouden, ten behoeve van hunne kaden particuliere Landen te gebruiken, het Karnemelksgat over te plempen, en hunne werken vast te maken en heelen aan de voorschr. Polder van 't Ryker Oort, mits leggende daaromtrent eene bequame Sluys, tot gerief van de deurvaart; dat ook in de macht niet en was, Dykgraaf en Heemraaden te stellen, noch Keuren te maaken, veel min executie daarvan te doen, zonder daartoe te hebben onze speciaale Consent en Octroy; zo keerden zy zich daaromme tot ons, ootmoedelyk biddende, dat ons geliefde hunluyden te authoriseren, om te mogen

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 417

gen komen en begreepen worden in de gemeene **BYLAA-**
ne groote bepolderinge met de gemeene Am- **GEN**
bachten van Aalsmeer, Cudelftaart, Callagen **L. B.**
en den Uythoorn en andere Landen, als nog
daar in te begrypen, mits, voor zo veel de
aanheefinge en besluytinge met de Ambachten
van Rhynlant aangaat, geschieden zoude met
voorgaande consent van Dykgraaf en Hooge
Heemraden van Rhynlant, Item, ten behoe-
ve van hunne Kaden, particuliere Landen, in
den ring der bepolderinge leggende, te mogen
gebruiken, mits dezelve betalende tot taxatie
van den Ambachtsheere en die van den Gerech-
te van Amstelveen, het Karnemelksgat over te
plempen, hunne werken, met consent van de
Heeren van Rhynlant als vooren, vast te maken
en te hegten aan de voorn. Polder van Ryker
Oort, ofte anders in te sluyten, zulks als zy
Supplianten best geraden zouden vinden, en eene
bequame fluys, tot gerief van de deurvaart, daar-
omtrent te leggen, ook, met advys en goed-
vinden van den Ambachtsheer, Dykgraaf,
Heemraden, Penningmeester en andere Officie-
ren de dykagie concerneerende te mogen stel-
len en committeeren, met voorder autorisatie
om allerhande Keuren en Ordonnantien te
maken, tot dienst van de polderinge van no-
den, en dit alles voor zo veel Amstelveen, en
de Landen in Amstelveen gelegen zoude mogen
aangaan, en verder niet, en wes, met Consent
van de voorschr. gemeene Ingelanden, ofte
meerder stemmen van dien, naar voorgaande
advys van den Ambachtsheere, tot makinge en
onderhoudinge van de voorschreeven werken,
ommegeflaghen zoude worden, dat het zelve zal
hebben parate Executie en geinnet worden met
dubbelt gewin na dykrecht, niettegenstaande
oppositie ofte appellatie, en zonder prejuditie
van dien, gelyk ook alle boeten en vonnissen
van Dykgraave en Heemraden, ter cause van

X. STUK.

D d

de

BYLAA-
GEN
L. B.

de voorsz. werken, met den gevolgen en aankleven van dien, by parate Executie, haar effect zullen forteeren; en gemerkt de gemelde Sluys, te leggen omtrent het Karnemelks gat, de Supplianten zoude strekken tot groote en excessieve kosten; dat mede alle Schuyten en Turfsponten, daar door varende, groote schade zullen doen, door 't inschuttende water, aan de voorsz. Polder, behalven dat de Supplianten genoodzaakt zullen zyn, een Sluyswachter te stellen en te onderhouden, tot gerief van de deurvaarders, als mede omme te letten dat, door dezelve Sluys, niet onbehoorlyk en werde geschut, en de schutdeuren niet opengelaaften, en de Sluys niet opengehouden en worde, door onagtzaamen of kwaadwilligen, om haar profyt met de vissery daaromtrent onbehoorlyk te pleegen; verzoeken de Supplianten, een Tol ofte Gabel, door onze autoriteyt, hunnuyden vergunt te worden, op de deurvaarende Schuyten en Turfsponten, door de gemelde Sluys, als volgt namentlyk op yder schuyt of turfpont, niet geladen zynde in de gemelde Polder onder de Jurisdic tie van Amstelveen, en geen Roey-schuyt zynde, 2 stuyvers, en een roey-schuyt van buyten zynde, 1 stuyver, de geladene onder de gemelde Jurisdic tie in de voorschr. polder, Schip ofte Roey-schuyt respectivelyk half geld, een praam en kleyne roey-schuyt, geen zeil hebbende, den buyteman 8 penningen en binnengeland 4 penningen, en een Speeljacht ofte Waayschuyt van buyten komende yder 4 stuyvers.

So is 't, dat wy de voorschreven zaken en verzoeken overgemerkt, alvorens hier over gehadt het advys van die van onze Kamere van Rekening van de voorsz. Landen, de Supplianten, uyt onze rechte wetenscbap, volkomen en souveraine macht en autoriteyt, geoctroyeert, geaccordeert en geauthoriseert heb-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 419

hebben, octroyeeren, accordeeren en authori-
feeren deselve mits deezen, te mogen komen
en begreepen te worden in de gemeene groote
bepolderinge met de Ambachten van Aalsmeer,
Cudelftaart, Callagen, Uythoorn en andere
Landen als nog daarinne te begrypen, mits,
voor zo veel de aanheeling ende fluytinge met
de ambachten onder Rhynlandt aangaat, ge-
schieden zal met voorgaande consent van Dyk-
graaf en Hooge Heemraden van Rhynlandt
voorsz. gelyk wy die zelve ook verder autho-
rifeeren, omme ten behoeve van haare Kaden,
particuliere Landen in den Ring van de voorsz.
aanstaande bepolderinge geleege te mogen aan-
vaarden en daartoe gebruyken tot taxatie van
die van den Gerechte van Amstelveen; het Kar-
nemelks gat over te plemphen, en haare werken,
met consent van Dykgraaf en Hooge Heemraaden
van Rhynlant voornoemt, aan de voorsz. Pol-
der van Ryker Oort te fluyten, zulks als de
Supplianten best geraden zullen vinden, mits-
gaders ook dat zy een bequame Sluys, tot ge-
rief van de deurvaart, daaromtrent zullen mo-
gen leggen, ende dat de Supplianten, met advys
van den Ambagtsheer van Amstelveen, een
Dykgraaf, Heemraden, Penningmeester en an-
dere Officieren, de voorsz. bepolderinge con-
cerneerende, zullen mogen stellen en commit-
teeren met verdere authorisatie om allerhande
Keuren en Ordonnantien, tot bevordering en
dienst van de voorsz. bepolderinge van noden,
te mogen maken, alles zo veel Amstelveen en
de Landen in den Ambachte van Amstelveen
gelegen aangaat, en verder niet; en dat het
geene wes met consent van de voorsz. gemeene
ingelanden ofte meerder stemme van dien, met
advys van den Ambachtsheere, tot makinge en
onderhoudinge van de voorsz. werken omme-
gellagen zal worden, zal hebben parate execu-
tie, en geinnet werden met dubbelt gewin naar

BYLAA-
GEN
L. B.

BYLAA-
GEN
L'. B.

dykrecht, niettegenstaande oppositie of appellatie, en zonder praëjuditie van dien, en dat van gelyken alle boeten en vonnissen van Dykgraaf en Heemraden, ter cause van de voorsz. werken, gevolge en aankleeven van dien, by parate executie, haar effect zullen forteeren, als vooren.

Gelyk wy de Supplianten ook toestaan, dat zy zullen vermogen, tot foulagement van de kosten, by henluyden aan te wenden, in 't leggen en wachten van de voorsz. Sluys omtrent het Karnemelks gat, mitsgaders, tot verbetering van de schaden, te lyden door het doorvaaren van alle de Schuyten of Turfponten, die de voorsz. sluyze passeeren zullen, te mogen ontfangen en doen ontfangen van yder Schuyt ofte Turfpont, geen roeyschuyt zynde, een stuyver, en van een roeyschuyt een halven stuyver, van een praam ofte kleyne roeyschuyt, geen zeil hebbende, vier penningen en van een Speeljagt ofte Wayschuyt 2 stuyvers. Ende ten eynde de Supplianten deezen onzen consente, accorde en Octroije mogen genieten als na behooren, lasten wy allen en eenen ygelyken, deezen aangaande, hen hiernaar te reguleeren, zonder denzelven te doen, of te gehengen gedaan te werden eenig hinder, letsel ofte moeyenisse ter contrarie.

Gegeeven in den Hage onder onzen grooten zegel hier aan gehangen, op den 19 September in het jaar ons Heeren 1637. (Ende is getykent) D. WASSENAER.

(Laager stondt)

Ter Ordonnantie van de Staaten.

(getekend)

VAN DER WOLFF.

L'. C.

L^r. C.

BYLAA-
GEN
L^r. C.

OCTROI tot het bewind en de beheering der
STADS- en GODSHUIS-POLDER, by de Stad
Amsterdam, van den zeven en twintigsten
May des jaars 1752.

De Staaten van Holland en Westvriesland
doen te weeten: Alfoo ons te kennen is
gegeeven by de Ingelanden van de Stads en
Godshuys Polder, geleegen tusschen de Blee-
kersfloot en de Heilige of Overtoomsche weg,
strekende van de Stads Gragten der Stad Am-
sterdam tot de Weetering kost verlooren, ver-
soekende ons Octroy op het geen in een Con-
vocatie van de Ingelanden tot beetere directie
en beheering van deselve Polder was beslooten;
Soo ist dat wy, de saak en het versock voorf:
overgemerkt hebbende en geneegen weefende
ter bede van de Suppl^{ten}, na ingenomen Con-
siderationen ende Advis van onse Gecommitteerde
Raaden, uit onse regte weetenfchap, fouvereine
magt ende auctoriteit de Suppl: hebben geoc-
troyeerd en gequalificeerd, gelyk wy deselve
octroyeeren en qualificeeren by deese, om over
de voorf. Polder aan te stellen ses Polder Mees-
ters, een te committeeren by Burgemeesteren
en Regeerders der Stad Amsterdam, een Re-
gent van het Weeshuys, een Regent van het
Gasthuys, en een Regent van het Leprosen-
huys binnen de voorf. Stad, en twee uit de
verdere Ingelanden met naame Cornelis van Eyk
en Benedictus Block, en by overlyden van een
der laatstgem: weder een ander Ingeland in des-
zelfs plaatse, met auctorifatie op deselve Pol-
dermeesteren om met de Schout van Amstelveen
te doen en te dryven alle Schouwen, foo over-
kaaden als over slooten en wateringe binnen
de voorf. Polder en voorts de molen te doen
maaken, repareeren, onderhouden en vernieu-

Dd 3

wen,

BYEAA

GEN

Lr. C.

wen, mitsgaders tot verval der onkosten daarop vallende de noodige omflaagen te doen, de onwilligen op dykregt en dubbeld gewin tot betaalinge van defelve omflaagen te constringeeren, en verder alles te doen met dat regt en auctoriteit als Poldermeeſteren op andere plaatſen gewoon en gequalificeerd ſyn te doen; des dat de ſelve Poldermeeſteren gehouden en verplicht ſullen ſyn om jaarlyks op een bepaalde dag, daar toe onderling te beraamen en vaſt te ſtellen, te doen behoorelyke en pertinente reekening en verantwoording van den gedaanen omſlag, en daarnevens een notitie van de werken en reparatien in het volgende jaar te doen, benevens een cierende van de koſten over te geeven aan Burgemeeſteren der gem: Stad, of wel aan Theſaurieren ordinair ten overſtaan van ſodanige Ingelanden als na voorgaande advertentie, dewelke de Poldermeeſters van het doen der reekening gehouden ſullen weefen te doen, by het opneemen en ſluiten der voorſ: reekening, preſent ſullen willen komen; En eindelyk dat de voorſ: Poldermeeſteren gehouden en verplicht ſullen ſyn, om alle nieuwe werken en reparatien, dewelke van eenige conſideratie ſullen ſyn, aan de minſt aanneemende publicquelyk te beſteeden. Laſtende een ieder dien het aangaan ſal ſig hier na te reguleeren. Gedaan in den Hage onder onſen groote Zegele hier aan doen hangen op den 27^e. Mey in 't jaar onſes Heeren ende Saligmakers een duifend ſeven honderd twee en vyftig.

(was getekend)

A: VAN DER DUYN V.

(Laager ſtondt:)

Ter Ordonnantie van de Staaten.

(was getekend:)

C. BOEY.

L. D.

L^r. D.

BYLAA-
GEN
L^r. D.

OCTROI, tot bepoldering der Landen van Outewaal en Outersdorp, thans de OUTEWAALER- of OVER-AMSTEL-POLDER, gedagtekend, den negentienden December des jaars 1631.

De Ridderſchap, Edelen ende Steden van Holland en Weſtvriesland, representerende de Staten van den ſelven Landen, doen te weeten, hoe dat ons verſtoont is, by de gemeene Eygenaars der Landen in de Banne van Outewaal ende Outersdorp, voor een groot gedeelte leggende binnen de Jurisdictie der Stad Amſtelredamme, gelegen aan de Ooſtzyde van den Amſtel, tuſſchen de voorsz. Stad en Ringſloot van de Diemermeer, groot omtrent te ſamen drie honderd morgen, dat haar voorn. Landen, door het bedyken van de Diemermeer en verſcheyde andere bepolderingen en drooghoudingen van Landen, in Amſteland en daar buyten gelegen, hoe langer hoe meer, met water wierden beſwaart, en geſchapen ten eenemaal met water te zullen moeten bevloeyen, ten ſy daartegens wierde voorfien, en dat zy ſupplianten daaromme te raade gevonden hadden, by eenpaarig goedvinden van alle de ingelanden, haare voorsz. Landen, jegenwoordig beſlooten in drie kleyne Polderkens, te maaken tot eene gemeene bepoldering, en te ſluiten, van St. Antonis dyk af by de Outewaal, met een goede kaade, tot aan den Amſtel; voorts langs den Amſtel en de voorn. ringſloot van de Diemermeer, wederom tot aan de St. Anthonisdyk of Diemerdyk toe, en dezelve te verzorgen met een goede Molen, voorts met Molentogten en Wateringen, daar en foo ſy beſt geraden ſullen vinden; omme alle het welke te bequamer en met goede directie te

Dd 4

werk

BYLAA-
GEN
L. D.

werk te leggen, en voor toekomende in goede orde te houden, waaren fy Supplianten hen aan ons keerende, verfoekende dat onse goede geliefte soude weesen de Supplianten te verleenen behoorlyke brieven van Octroy in der beste forme, omme de voorn. bepolderinge in manieren voorn. te moogen doen, en daartoe gebruyken foodanige gronden en Landen, als fy fullen agten van doen te hebben, mits doende de geïntereffeerden behoorlyke Vergoedinge ende Contentement, tot tauxatie van de Gerechte der Steede Amstelredamme, ofte derselver Gecommitteerden, en dat zy, by meerderheyd van Stemmen, uyt de ingelanden zullen vermoogen te kiezen een Dykgraaf en Heemraaden met een Secretaris, welke Dykgraaf en Heemraaden magt fullen hebben niet alleen omme 't geene voorsz. is, en vorders by de Ingelanden geacht zal werden van nooden te weesen, in 't werk te stellen ende uyt te voeren, maar ook om Keuren en Ordonnantien te maaken, Kaden, Wegen, Wateringen, Molentogten, heynslooten, ende gevolgen van dien te beschouwen, ommeslagen tot betalinge van de gemeene werken te doen invorderen, en alles ordonneeren en executeren by parate executie, op dykregt met dobbel gewin, niet jegenstaande oppositie ofte appellatie. Zoo is 't, dat wy, de zaak en 't verzoek voorsz. overgemerkt, alvorens hierop gehad het advys van onse Gecommitteerde Raaden, die voor haar ontbooden en gehoord hebben de Supplianten en de geenen die pretendeeren eenigfins by de voorsz. gemeene polderinge geïntereffiert te weesen, uyt onse absolute en souvereine magt, de Supplianten geconsenteert, geacordeert, en geoctroyeert hebben, consenteeren, accordeeren en octroyeeren deselve mits desen, de voorsz. bepolderinge, in maniere als boven, te mogen doen, en daartoe te mogen gebruyken foodanige

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 425

ge gronden ende Landen, als de Supplianten ^{BYLAA-}
sullen agten van doen te hebben, mits doende ^{GEN}
de geïntereſſeerden behoorlyke Vergoedinge ^{Lr. D.}
ofte Contentement, tot tauxatie ofte arbitrage
van de Gerechte der Steede van Amsterdam,
ofte der ſelver Gecommitteerden, haar vorder
accordeerende, dat ſy by meerderheyd van
ſtemmen, uyt de Ingelanden zullen vermogen
te kieſen een Dykgraaf en Heemraaden en Se-
cretaris, welke Dykgraaf en Heemraaden magt
sullen hebben, niet alleen omme 't geene voorsz.
is, en vorders by de Ingelanden geagt zal
worden van nooden te weſen, in 't werk te
leggen en uyt te voeren, maar ook omme Keu-
ren en Ordonnantien te maken, Kaden, Wegen
en Wateringen, Molentogten, heynſlooten en
gevolgen van dien te beſchouwen, ommeflagen,
tot betalinge van de gemene werken, te doen
invorderen, en alles ordonneeren en executee-
ren by parate executie op dykregt met dobbel
gewin, niet jegenſtaande de oppoſitie ofte ap-
pellatie, mits dat de voorsz. gemeene bepolde-
ringen de Ingelanden, hare bezwaarniſſen voor
de Gecommitteerde Raden voorn. vertoont
hebbende, niet ſal beſwaaren ofte præjudiceeren
in haar queſtie tegen de Stad van Amsterdam,
noopende het maaken en onderhouden van den
wandelweg, leggende aan den Amſtel. En ten
eynde de Supplianten deſen onſen Conſente en
Oftroye mogen genieten als naar behooren,
laſten wy allen en eenen yegelyk deſen aan-
gaande hen hier na te reguleeren, ſonder den
ſelven te doen eenige hinder ofte moeyeniſſe ter
contrarie. Gedaan in den Hage, onder onſen
grooten Zegel, hier aan gehangen, op den 19
December 1631. (was geparapheerd)

J. D. WASSENAER.
(onder ſtondt:)

Ter Ordonnantie van de Staaten.
(was getekend) C. VAN DER WOLFF.

Dd 5 Lr. E.

BYLAA-
GEN
L. E.

L. E.

OCTROI, tot verzwaaringe der Kaade om eenige Landen, gelegen in den Ban van Diemen in Bovenkerk, en onder Ouder-Amstel en Weesper-Karspel, sedert, genaamd de VENSER POLDER, gedagtekend, den vyfden May des jaars 1638.

De Ridderfchap, Edelen ende Steden van Holland en Westvriesland, representeerende de Staaten van den felven Lande, doen te weten, hoe dat ons met behoorlyke reverentie vertoont is, by de gemeene Ingelanden ende eygenaars van de Landen strekkende van de Duyvendrechtſche wegh ende beginnende by Pieter Willemsz. de Ringſloot langs nae 't diemerbruggetje, ende voort van 't diemerbruggetje tot de ringſloot van de Bylemermeer, dezelfde ringſloot langs, tot de zoodwegh toe, Item de zoodwegh nederwaerts tot de huyſinge van Willem Cornelisz en Jonge Claes, van daar tot aan de duyvendrechtſche wegh, en die langs tot aan Pieter Willemsz voornoemt; dat ſy, ſupplianten, ſekerlyk bevonden, dat het water, van tyt tot tyt, door de bedyking van de Bylemer- ende Diemermeer, mitſgaders verſcheyde Polders, die alrede gemaakt waren ende nog dagelycx gemaakt wierden, ſoo beſwaart ende verhoogd werdt, dat zy, Supplianten, met hare ordinaris Kaadingen het gemeene winterwater uit de voorsz. Landen niet en konden weeren, noch haare opgeſtelde molens daartegens maken, en dat zy Supplianten dienvolgens goedgevonden hadden een bequame Waterkeeringe ofte Kaade te maaken, langs de bovengemelde Plaatsen, als mede goede orde te beraamen op Weteringen, ſlooten ende molens, om alle de voorsz. Landen, ſoo wel by Winter als

So-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 427

Somerdaags, bequaamlyk droog te houden, tot welken eynde, soo uyt de steed- als huyslyuden van elcx twee perſoonen by hen Supplianten alreede gekooren waren, ende nog geëligeert zouden werden, om met den anderen de voorsz. Kade ofte Waterkeering van foodanige hoogte ende breedte te doen maken als meede ordre van molens, waterkeeringen, flooten ende anders te ſtellen als zylieden tot nut en dienſte van de voorsz. landen geraden zullen vinden, alles in conformite van de acte, by hen Supplianten ondertekent, ons verſtoont; dan alſoo eenige dog weinich van voorsz. ingelanden, nergens na het vyfde part van dien uytbrengende, niettegenſtaande alle deuoirs ende inductien, met goede ende deuchdelyke redenen, daartoe aangewent, tot de voorsz. kadinge niet en waren te disponeren, zo waren zy Supplianten hen tot ons kerende, verſoekende ſeer Eerbiedelyck, dat ons geliefde hen ſupplianten, met behoorlyke brieven van Octroi, in de beſte forme, te verſien, op dat ſylieden de voorsz. wercken mogten doen maacken, ende daartoe gebruyken foodanige gronden en landen als zylieden zouden agten daartoe van nooden te weſen, mits doende de geïntereſſeerdens behoorlyke vergoeding ende contentement tot rauxatie van onpartydige lyuden, authoriſeerende mede de voorsz. geëligeerde ende nog te eligeeren perſoonen, omme Kaden, weteringen, molentogten, heynflooten en 't gevolg van dien te mogen ſchouwen, ommeslagen tot betalinge van de gemeene wercken te doen invorderen ende alles ordonneeren ende executeeren, by parate executie volgens 't dykrecht met dobbel gewin, niettegenſtaande eenige oppositie ofte appellatie, daar jegens te geſchieden;

Soo is 't dat wy de ſaecke ende verſoeke voorsz. overgemerkt, dewyle 't verſoek van de Supplianten is ſtrekkende ten beſte van de
VOORSZ.

BYLAA-
GEN
L. E.

BYLAA-
GEN
L. E.

voorsz. Landen, ende omme 't winterwater daar uyt te weeren: ende de voorsz. Landen, zo wel 's winters als somers droog te houden, de Supplianten uyt onse rechte wetenschap, volkomen ende Souveraine magt geaccordeert, geöctroyeert en geconsenteert hebben, accorderen, octrojeeren en consenteren deselve mits desen, de voorschreve waterkeering of kade ende andere wercken te maken, ende daartoe te mogen gebruyken sodanige gronden ende Landen, als zy zullen achten daartoe van noden te weesen, mits doende de geïntereßeerdens behoorlyke vergoeding en contentement, tot taxatie van onpartydige Luyden, hen des verstaande, autoriseerende meede de voorschreeve geëligeerde en noch te eligeeren persoonen, omme Kaden, Wateringen, molentogten, heynflooten ende 't gevolg van dien te mogen schouwen, ommeslagen tot betalinge van de gemeene wercken te doen innevorderen, ende alles te ordonneeren ende executeeren byparate executie volgende dykregt met dobbel gewin, niettegenstaande eenige oppositie ofte appellatie daar jegens te geschieden. Ende ten eynde de Supplianten deesen accorde, octroijs ende consente mogen genieten als naar behooren, lasten wy allen ende eenen iegelyken deesen aangaande, dat se de Supplianten den inhoude van desen doen, laten ende gedogen, rustelyk, vredelyk ende volkomentlyk genieten ende gebruyken, cesserende alle belet, hinder ende wederseggen ter contrarie.

Gegeeven in den Hage onder onsen grooten Seghele hier aan gehangen op den 5 May in 't jaar onses heeren duyfsend ses honderd agt en dertich.

(was getekend) J. D. WASSENAER.

(Op de plicque stondt:)

Ter ordonnantie van de Staten.

By absentie van Secretaris

(getekend) J. VAN DER CAMER.

L. F.

Lr. F.

BYLAAG
GEN
Lr. F.

OCTROI tot *bedyking van de DIEMER-POLDER*,
gelegen in den Ban van Diemen in Bovenkerk,
gedagtekend den vyftienden July des jaars
1641.

De Ridderſchap, Edelen en Steden van Hol-
land en Weſtvriesland, repreſenteerende
de Staten van dezelve Landen doen te weeten
hoe dat de gemeene Buuren ende eygenaars der
Landen in de Banne van Diemen ons vertoont
hebben, dat alle de Landen rontom de Stadt
Amſterdam gelegen, als ook verſcheyden Dor-
pen en Quartieren in Amſteland, Rynland en
Sticht van Utrecht, op den Amſtel uytwater-
rende, haar van tyt tot tyt hoe langer hoe
meerder bepolderen, en dat ook, door het
droogmaken van verſcheyde Meeren de boeſems
heel kleyn geworden waren, waardoor de bin-
nenwateren ſulcx ſyn verhogende, dat by natte
Somers, als wanneer ieder Polder ſich ſelfs
door ſyne molens ontlaſt, der Supplianten Lan-
den niet langer bequameelyk fullen kunnen ge-
bruykt worden, ten ware daar inne werde ver-
ſien, tot welcken eynde, ſy Supplianten, by
eenparigh goetvinden van buuren en ingelan-
den, te rade geworden waren, hunne Landen
meede te beſluyten in ſeekere Kade ofte bepol-
deringe, beginnende van den hoogen dyk by
den Diem tot aan het diemerbruggetje toe; en
voorts van 't ſelve bruggetje af tot aan de ring-
ſloot van de Diemermeer, en by dezelve langs
tot aen de Kerkſloot, alwaer de Kade, aen
weerzyden van de Kerkſloot innewaards zoude
worden geleyd, tot aan 't Dorp, en dan voorts
weer, by de ringſloot langs, tot aen de Waers-
luyden haer rietland toe, en ſoo voorts by 't
rietland neer tot aen de Laan toe, en dat men
dit

BYLAAGEN
L. F.

dit werck soude voorsien met een goede bequame agtkante Watermolen, en goede tochten en Wetering, uyt het gemeen of molenkosten, soude opmaken en onderhouden, voorts, dat voor de gene die door dit werck belet zyn een gemeene uytvaert te hebben ofte benomen soude werden, geleyd souden werden twee Overtoomkens, het eene tot geryf van Bovenkerk, en het andere voor Buytenkerk, alles volgens 't accoort daer over tussen de Supplianten gemaekt en opgerecht in dato den 5 febr. 1641. en alsoo om 't gene voorschreven is te bequamer en met goede directie te leggen, en voor het toekomende in goede order te onderhouden, van nooden was ons Octroy van consent; zoo keerden daerom de Supplianten hen tot ons, ootmoedelyck versockende, dat wy, 't gheene voorschreven is goedertierlyken ingesien; en inzonderheyd gelet op den hoogen noot, die de Supplianten tot de voorschreeven bepolderingh is dringende, het ons gelieven mochte hun Supplianten te verleenen behoorlyke Brieven van Octroy in de beste forme, omme de voornoemde bepoldering, in manieren als vooren, te mogen doen, en daer toe te gebruycken sodanighe gronden en Landen als sy zouden achten van doen te hebben, mids doende de geïnteresseerden behoorlycke Vergoedinge en contentement, tot taxatie van de gerechte van Diemen; en dat sy Supplianten, by meerderheyd van Stemmen, uyt de gemeene ingelanden soude mogen kiezen eenige Poldermeesters ofte Molemeesters, die macht souden hebben niet alleen om 't gheene voorschreven is; en vorder by de ingelanden geacht soude wesen van noden te syn, in 'twerck te leggen en uyttevoeren, maar ook omme Keuren en Ordonnantien te maaken, Kaden, Wegen en Wateringen, molentochten, heynslooten en gevolgh van dien te beschouwen, ommeslagen tot beta-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 431

taalinge van. gemeene wercken te doen en invorderen, en alles ordonneeren en executeren by parate executie op dykregt en dubbelt gewin, niettegenstaande oppositie ofte appellatie; en sonder prejuditie van dien:

BYLAAGEN
L. F.

Soo is t, dat wy de voorsz. faecke en 't verfoeck overgemerkt hebbende, en genegen wesende ter bede van de Supplianten, uyt onse reghte weetenschap, souvereine macht en authoriteyt, geconsenteert, geaccordeert en geootroyeert hebben, consenteeren, accordeeren en ootroyeeren deselven by deesen, dat sy de Landen in de Banne van Diemen gelegen fullen mogen omringen en besluyten in een Kade ofte bepolderinge, beginnende van den hoogen dyk, by den Diem langs, tot aen het Diemerbruggetje toe, en van het selfde bruggetje tot aen de ringsloot van de Diemermeer, en by dezelfde langs, tot aen de Kerkfloot, leggende gemelde Kade aldaer ter wederzyde van de Kerckfloot innewaards; tot aen t dorp, en dat voorts, weer de ringsloot langs tot aen de Waersluyden haer rietlant, en soo voorts by het rietlant neder tot aan de Laan toe; en dat de Supplianten het selfde werck fullen mogen versien met een goede bequame agtkante watermolen, mitsgaders goede tochten en wateringen fullen mogen doen opmaecken en onderhouden, uyt gemeene molenskosten, en voorts ten dienste en geryf van den ghene die door 't selfde werck fullen werden belet een gemene uytvaert te hebben, ofte die deselve uytvaert sal werden benomen, maecken twee Overtoomkens, het eene tot geryf van Bovenkerk en het andere voor Buytenkerk; authoriseeren de gemelde Supplianten, omme daer toe te mogen gebruycken alle sodanige gronden en Landen als sy achten fullen van doen te hebben, mits doende de Geïnteressceerden behoorlycke vergoedingen contentement, tot taxatie van de Gereghte van Die-

BYLAA-
GEN
Lr. F.

Diemen voornoemt : mitsgaders , omme by meerderheyd van stemmen , uit de gemeene ingelanden , te mogen kiezen eenige Polder- of Molenmeesters , die volkomen macht fullen hebben niet alleen om de voorgenoemde bepolderinghe invoegen voorschreeven is en 't ghene dienaengaende verder by de ingelanden noodig sal werden geoordeelt in 't werck te leggen en uyt te voeren , maer oock omme Keuren en Ordonnantien daer over te maecken , Kaden , Wegen , Wateringen , Molentogten en Heynslooten , en gevolg van dien te beschouwen , omslagen tot betaalinge van gemeene wercken te doen en invorderen , en alles te ordonneeren en executeren , by parate executie , op dykrecht en dubbelt gewin , niettegenstaande oppositie ofte appellatie en sonder prejuditie van dien. En ten eynde de Supplianten dese onse accorde, oëtroije en consente moogen genieten als na behooren , lasten wy allen en een ygelycken desen aengaende dat zy den Supplianten den inhoud van desen doen , laten en gedogen , rustelyck , vredelyck ende volkomenlyk genieten en gebruycken , cesserende alle belet , hinder en weêrseggen ter contrarie.

Gegeven in den Haeghe onder ons groot segel alhier aengehangen op den 15 July in 't Jaer ons Heeren , cenigen heylant en Salighmaker duyfsent ses hondert een en veertigh.

(getekend)

J. DE WASSENAER V^r.

(Op de plicque stondt)

Ter Ordonnantie van de Staten

(getekend)

HERBERT V. BEAUMONT. 1641.

Lr. G.

Lr. G.

BYLAA-
GEN
Lr. G.

OCTROI, tot het vereenigen der Regtbanken van SLOOTEN, SLOOTERDYK, OSDORP en de VRYE GEER, en op de verkiezingen van Schepenen aldaar, gedagtekend den elfden December des jaars 1654.

De Staten van Hollant en Westvrieslant doen te weten: Alsoo ons vertoont is, by Schout en Schepenen van Sloten, Sloterdijk, Ostdorp en de Vrye Geer, hoe dat sy Supplianten onder den anderen over een gecomen waeren, en vervolgens gesamentlyk geresolveert hadden, de respectieve regtbancken van Sloten, Sloterdijk, de Vrye Geer en Ostdorp te vereenigen, en daer van te maken een regtbanck, welcke regtbank bedient soude werden by seven Schepenen, waer van jaerlycx vyf soude afaen, en twee aen blyven; en dat de electie soo van de vyf nieuwe Schepenen als de twee aenblyvende jaerlycx soude geschieden by den ambachtsheer, behoudelyk dat de twee aenblyvende geëligeert souden moeten werden uyt de vyf Schepenen, die in het uytgaende jaer gedient souden hebben, ende consequentelyk, dat de oude aenblyvende niet langer soude mogen dienen als twee jaeren in 't geheel, en achter den anderen, sonder dat oock, ofte in de nieuwe electie, ofte int aenblyven van twee oude, reguard en aenschouw genomen souden werden, of deselve syn van Sloten, Sloterdijk, of door of van de Vrye Geer; Wyders dat het selve Collegie, alle veertien dagen precys, regtdagh soude houden, ende sitten, van Mey tot St: Pieter, tot Sloten op de Vrye Geer, van St: Pieter tot alderheylighen, tot Sloterdijk, van alderheylighen tot den 1 February, tot Ostdorp, en van den 1 February tot primo Mey aen den Overtoom, ende

X. STUK.

E e

dit

BYLAAG-
GEN
L. G.

dit alles met goetvinden en bewilliging van de Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stadt Amsterdam, als ambachtsheeren van de voorsz. dorpen, Sloten, Sloterdijk, de Vrye Geer en Ostdorp; dat vorders sy Supplianten, tot het neemen van de voorsz. resolutie gecomoveert waren geworden, niet alleen om dat de justitie voor de opgesetenen in de voorsz. dorpen, volgens de ordre voorsz. geadministreert soude kunnen werden, met gelycke commoditeit en egter minder omslagh en kosten, maer oock om dat te deele absoluyt nootzakelyk was, aengesien een van de voorsz. dorpen, door het afspoelen van de haerlemmer meer, foodanig was vermindert, dat boven 5 a 6 huysen niet resteerden, invougen dat, by continuatie van een particuliere Regtbank aldaer, de Schepenen geen regt souden kunnen doen, dan over die van haer eygen familie, behalven dat, sonder de voorsz. geresolveerde combinatie, geen sufficient getal van bequaame personen tot de bedieninge van de Justitie uytgevonden soude kunnen werden, int stuck van de Religie foodanigh gequalificeert, als by de bewuste onse resolutie dienthalve onlangh was gestatueert; dat alsoo sy Supplianten wel wisten, dat het voorsz. nodigh en oorbaer werk van geen volcomen effect en cragt soude syn, sonder onse approbatie en bevestinge, soo keerden derhalve sy Supplianten haer onderdaniglyk tot ons, verzoekende, dat het ons beliefte het voorsz. haer Supplianten geresolveerde over de voorsz. Vereeninge van de respectie Regtbancken en de succesfieve sessien van deselve, als in maniere hier vooren geëxtendeert, te ratificeeren en confirmeeren, ende ten dien eynde hun Supplianten goetgunstelyk te verleenen onse brieven van Octroi, *in Communi et optima forma*.

Soo IST, dat wy de saeken en 't verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, ende genegen wesende

ter

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 435

ter bede van de Supplianten, uyt onse regte BYLAAG wetenschap en Souveraine magt en autoriteyt, GEN het geresolveerde over de vereeniging van der L^r. H. seluer respectieve Regtbancken, mitsgaders de electie van Schepenen, en de successive sessien van deselve, naer de forme en inhoude, voren gespecificeert, hebben goet gevonden, geapprobeert en geratificeert, vinden goet, approberen en ratificeeren by desen, lastende allen en een yegelyk hen daer naer te reguleren.

Gedaen in den Hage, onder onsen grooten Segel hier aen gehangen, op den 11 December, in 't jaer onses Heeren ende Saligmakers 1654.

(Was getekend)

J. CATS V^r.

(Op de plicque stondt)

Ter Ordonnantie van Staten

(en daar onder)

HERB^r. VAN BEAUMONT.

L^r. H.

BRIEF van Hertoge ALBRECHT VAN BEYEREN L^r. H. van den elfden May des jaars 1396, vervattende eenen anderen van Graave WILLEM DEN III. van den drie en twintigsten November des jaars 1399: by welke beide Brieven, de bezwooren Kerf en Stigtsch Kudelskaart scharbaar onder Holland verklaard wordt.

Aelbrecht by Godts genade Palensgrave op ten Rhyn, hertoge zu beyeren grave van henegou, van hollant, van zeelant, ende heer van Vrieslant doen kont allen luyden, dat wy gesien hebben goede hantvesten ende brieve toebehoorende onsen luyden ende onderfaten, wonende in onsen vryen Ambochte te Cudelskaart, wel besegelt mit Segel ter zaliger gedach-

Ed 2

dach

BYLAAG-
GEN
L. H.

dachten, heer Willems, by tyden, Grave ende heer der Landen voorgenoemt, ons oude Vaders, spreekende van woorde te woorde, als hier na beschreeven staet,

Willem, Grave van Henegou, van Hollant, van Seelant, ende Heer van Vrieslant, gebieden alle den geenen die woonachtich syn, in onse vry Ambacht van Cudelstaert, ende geerft zyn binnen der swoorenkerve, dat all dat erve daer leggende t wtlandt den oplande volgen fall dan dit voorgenoemt lant willen wy dat ons gelde schodt, gelyck dattet deede by t's Conings Willems tyden, ende t'f Grave floris Rade, hier by willen wy dat niemant en vare buyten den voorf. Ambacht mitter wone, Ende waer yemant diere buyten vare mitter wone, soo soudon wy al zyn erven aenvaen, dat hy daer binnen hadden leggen t'onfen vryen eygen. Gegeven in 't Jare ons heeren duyfent drie hondert ende negen op S^c. Clementen dach, in die hage.

Op welcke brieven voorf. onse luyden van Cudelstaert ons getoont hebben dat alrehande luyden, wonende buyten den Ambocht voorf. ende gelandt ende geerft zyn binnen der Swooren kerve, ende oock erve leggende hebben in den vuytlande mit hunluyder schodt, beedepenn. ende andere onraet niet gelden en willen na inhouden der brieve voorf., daer zy grootelicke by beswaert ende vercort worden, waerom wy volgende onse voorn. brieuen ende goede wille, gebieden ende willen dat alle lant, gelegen binnen der Swooren kerve, het zy inder Oplande, off in de uytlande gelden fall, soo beedepenn. ende alle ander onraet die opte riemtael comen mach, in alre manieren als t voortyts by Coning Willems ende Grave Floris onse voorvaders tyden dier Godt genadich moet zyn te gelden plach. Ende ontbieden ende bevelen allen den genen die gelandt ende geerft zyn

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 437

zyn in den geswooren kerve voorf. , dat zy BYLAA-
mitten buyeren van Cudelstaert gelden ende GEN
betalen schodt beedepenn. ende ander onraet L^r. I
als voorf. is Ende waer daer yemant onwillich
in, soo ontbieden wy onsen Bailliu van Rhyn-
lant, die nu ter tyt is of namaels wesen zal,
dat hy onse gelt opten onwilligen uytlegge,
ende dat weder inne na recht ende costume van
onsen Lande, ende des niet te laten. In oir-
conde dese brieve besegelt mit onse segele, ge-
geven in den hage elff dagen in may int jaer
ons heeren M. CCC ses ende tnegentich. La-
ger stondt, Gecollationeert Jegens den origi-
nelen brieff, hebbende eenen uythangenden
zegel in groenen wassche is dese Copie daer-
mede van woorde [te woorde] bevonden te ac-
corderen. Opten xix february xv.^o xcvi. By my
Ende is onderteykent DE RECHTERE 1596.

*Getrokken uit een oud Boek, getiteld
Privilegie- ende Resolutie-boeck
van Cudelstaert ende den Beswo-
ren kerff, berustende onder de Ar-
chiven van KUDELSTAART.*

L^r. I.

*RESOLUTIE der Heeren Staaten van Holland en
Westfriesland van den zevenden May des jaars
1678, tot berstellinge en beheeringe der Zee-
dycken beweesten en beoosten Muiden.*

De Heer Pensionaris Ten Hove heeft ter
Vergaderinghe gherapporteert, dat de Hee-
ren haer Edele Groot Mo. Gecommitteerden,
hebbende in ghevolghe ende tot voldoeninghe
van der selver Resolutie Commissoriael van da-
te den seventhienden July seshien-hondert ses
en tseventich gebefoigneert, om de Zee-Dycken
ghelegen tusschen Amsterdam ende Muyden,

BYLAAGEN
L. I.

ende tusschen Muyden ende Naerden respective, te keuren ende te doen opmaecken tot foodanigen hooghte, breette ende met foodanige gloijinge ende verdere wercken van Aerde, Hout ofte andere, als waer door deselve, naer ingenomen bericht van Luyden hun des verstaende, souden oordeelen de voorschreve Zee-Dycken bestant te sullen zyn, om de Landen, menschelyker wyse gesproocken, tegens alle gevreesde inundationen te kunnen beschermen; hadden bevonden, dat de voorschreve Zee-Dycken door de sware stormen, ende de hooge ende machtige Watervloeden in de maendt van November van den Jare sestiën hondert vyf en tseventich op verscheide plaetsen soo beoosten als bewesten de Stadt van Muyden, met seer groote ende diepe open walen, aen de oostzyde ten getale van elf, ende aen de westzyde ten getale van vier, waren doorgeslagen ende ingelooopen geweest, behalven verscheide schel-gaten ende andere groote schaden aen de voorschreve respective Zee-Dycken ten selvigen tyde geschiedt; Dat oock wel de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerdens, in ghevolghe ende tot voldoeninge van derselver respective Resolutien Commissoriael van datis den derthienden November ende sesten December sesthiën hondert vyf en tseventich, de voorschreve ingelooopen open Walen ende Schelgaten hadden gedaen stoppen, ende de verdere schaden aen de voorschreve Zeedycken gevallen, soo verre repareren, dat deselve weder eenichsints in state waren gebracht, om met eenige versceckeringe het Water te kunnen resisteren, ende de Landen voor overvloeyinge bevryden, maer dat echter de voorschreve Zee-Dycken als doen in dien stant niet en waeren gebracht, dat haer Edele Groot-Mog. op derzelver constitutie, menschelyker wyse gesproocken, gerust konden zyn; dat over sulcks de Heeren haer Edele Groot-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 439

Groot-Mog. Gecommitteerden, met veele ende BYLAA-
GEN
verscheyden Persoonen, haer het stuck van L. I.
Dyckagie verstaende, hebbende geconfereert,
ende derselver consideratien ende advisen ge-
hoort; geoordeelt hadden, dat haere Edele
Groot Mo. de gedesidereerde gerustheydt niet en
konden hebben, al was het dat de voorsz. Zee-
Dycken weder volkomen wierden hersteldt in
foodanigen staet, als deselve voor date van de
voorschreve inbraecken ende ongemacken wa-
ren gheweest, maer dat de voorschreve Zee-
dycken nootfaeckelyck verhoogt, verbreedt,
verscheyde Paelwercken vernieuwt, op eenige
plaetsen, daer noyt Paelwercken waren geweest,
nieuwe Paelwercken gemaect, ende doorgaens
met goede ende sussifante buyten-ende binnen-
gloyingen voor sien ende door het plempen van
Sant, in de voor desen doorgebroocken Walen,
ende voornamentlyck in het Nieuwe Diep, ver-
sterckt ende ondersteunt souden moeten worden;
Dat vervolgens de Heeren haer Edele Groot
Mog. Gecommitteerden, op alle het selvige
naeder ende particulierder het bericht ende ad-
vis van de Persoonen haer het stuck van Dycka-
gie verstaende, ingenomen ende overwoogen
hebbende, hadden gekeurt ende geordonneert,
als volgt.

Dat de hooghte van de voorschreve Zee-Dyck
van Amsterdam af, tot de Sluys in de Stadt van
Muyden toe, esgalyck soude moeten werden
gebracht tot de hooghte van twee voet onder
de boven-kant van de Decksteen, leggende aen
de oostzyde van de Sluys tot Muyden nae de
Y-kant aen de straet, ende de breette van den
selven Dyck, voor soo veel den Aerden Dyck
aengaet, van achteen voet op de kruyn, ende
den Palen-dyck van vier en twintich voet, ende
noch ses voet Riet daer en boven, zynde te sa-
men den Palen-dyck dertich voet op de kruyn;
dat de Buyten-gloyinge van den Aerden-dyck

BYLAA-
GEN
L. I.

foude moeten zyn van vier voet op den voet, ende de Binnen-gloyinge van twee voet op den voet, ende de binnengloyinge van den Palendyck van drie voet op den voet, voorts achter den voorschreven Dyck een barmte van vier en twintich voet, ende achter de barmte een bequame sloot, langs dewelcke men in het toekomende alles wat tot reparatie noodich kan zyn, aen den selven Dyck foude konnen brengen.

Dat de hooghte van den Zee-Dyck beoosten de Stadt van Muyden van de fluys van Muyden af tot Naerden toe, foude moeten ghebracht werden tot een voet boven de bovenkant van de voorschreve Deck-steen van de Sluys tot Muyden, de breedte als beweften, namentlyck den Aerdyck tot achtiën voeten op den kruyn, ende de Palendyck tot vier en twintich voeten ende noch ses voet Riet, zynde te famen den Palendyck dertich voeten op de kruyn; de buytengloyinge van den Aerden-dyck van drie voet op den voet, ende de binnengloyinge van twee voet op den voet, ende de binnen-gloyinge van den Palendyck als aen de westzyde, van drie voet op den voet, ende voorts mede als aen de westzyde een barmte van vier en twintich voet ende daer achter mede een Sloot, bequaem om alle noodige faecken aen den Dyck te konnen brengen.

Ende voorts verscheide wercken van Sant ende plempinge, nieuwe Paelwercken ende nieuwe Rietvoet, mitsgaders verswaringe van de oude Paelwercken ende Rietvoet, Krabbenhoofden, ende andere wercken, die ten hoogsten nootfaeckelyck gheoordeelt zyn; Dat ook deselve Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden alle de voorschreve wercken hebbende doen opmaecken, vermeynden, daar door de voorschreve Dycken in foodanigen staet te hebben gebracht, dat naer het oordeel van de Persoonen haer des verstaende, geen beter noch andere voorforge konde gedragen werden,

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 441

den, om de voorschreve Zee-Dycken in fooda-
nigen stant te stellen, dat haer Edele Groot-
Mog. op der selver Constitutie, Menschelyc-
ker-wyse gesproocken, gerust mochten zyn,
uytgefondert dat in de maent van Octo-
ber laetsteden, wederom een seer hevigen ende swaren
storm ontsaen, ende daerdoor de Buyten-glo-
ying van den Aerden-Dyck, als doen noch niet
genoeg zynde besturven, aen de Westzyde van
de Stadt Muyden, ter lengte van tweehondert,
ende aen de Oostzyde ter lenghte van vierhon-
dert Roeden t'eenemael wechgenomen, ende
aen den Dyck selfs oock al eenige schade ge-
schiedt zynde, de Heeren haer Edele Groot-
Mog. Gecommitteerden de voorschreve nieu-
we opgekome schade, wel ten besten met be-
schoeyinge ende andersints hebben gedaen re-
pareren, edoch soo suffisant niet, dat men op
den toestand van de voorschreve Zee-Dycken,
ter plaetse, alwaer de voorschreve laetste scha-
den zyn geschiet foodanige gerustheydt soude
kunnen hebben als wel van te vooren; Dat de
voorschreve Heeren haer Edele Groot-Mog.
Gecommitteerden een begrootinghe van de kos-
ten aen de voorschreve Zee-Dycken, van den
beginne af tot nu toe aengeleydt zynde, heb-
bende opgemaekt, hadden bevonden, dat de
selve aen de westzyde van Muyden, voor soo
veel de Dyckagie van Amsterveen belanght,
komen te beloopē twee duyſent vyf hondert
veertigh guldens ſeventien ſtuyvers twee pen-
ningen, ende voor soo veel den Diemer-Zee-
Dyck, onder de Waerſchappyen gelegen is twee
hondert drie en dertich duyſent en twee gul-
dens elf ſtuyvers twee penningen; ende aan de
oostzyde van de Stadt Muyden, voor soo veel
het Heemraedſchap van Muyden aengaet twee
hondert acht en twintigh duyſent twee hondert
ſes en negentich guldens twaelf ſtuyvers
twaelf penningen; Ende voor soo veel het
E e 5 Heem-

BYLAA-
GEN
L. 1.

Heemraedtschap van Naerden aengaet, vyftienduysent seven hondert twee en tseventich guldens seventhien stuyvers ende sulcks te samen ende in het gheheel over de respectie Zee-Dycken van Amsterdam af tot Naerden toe, de somme van vier hondert negen en tseventich duysent ses hondert twaelf guldens achttien stuyvers thien penningen alles boven ende behalven de kosten die de Waerschappyen tot het stoppen van de Walen als andersints, aen de westzyde van de Stadt Muyden, in de maendt van November festhien hondert vyf en tseventich, ingheloopen, by haer selfs gedaen opmaecken, hebben moeten supporteren, als mede de kosten gedaen aen sommige Bonnen dycks, die by de Gehoefflaegdens selfs zyn opgemaect tot foodanigen forma als by de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden was geordonneert.

Dat verder by de selve Heeren Gecommitteerden overlydt ende overwogen zynde, eerstelyck, wie tot het rembourfement van de voorschreve kosten, vermogens de Privilegien, Handtvesten, Dyck-rechten oude Costuymen op de voorschreven Zee-Dycken gebruyckelyck, exempelen van voorgaende doorbraecken, groote schaden ende extraordinaris verfwaringen, mitsgaders, volgens het prescript van haer Edele Groot-Mo. voorschreve respectie Resolutien van dat den derthienden November, sesten December festien hondert vyf en tseventich, ende seventienden July festien hondert ses en tseventich, soudon ghehouden zyn, ende ten dien eynde oock specialyck hebbende gheëxamineert ende reflexie genomen op de Requeste ende de verdere informatien by ofte van wegen de gemeene Geïnteressseerdens in de Landen ghelegen aen de oostzyde van de Vecht, ontrent de Steden van Muyden ende Weesp, in geschrifte aen de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden ter handen gesteld; Ende ten tweeden,

den, of eenigh ende hoedanich reglement soude
 kunnen ende behooren gemaect te worden, BYLAAT
GEN
 naer het welcke, ende door wat Perſoonen, de L. I.
 voorchreve Dycken hier naer soude kunnen
 ende behooren beheert te worden; op het voor-
 ſchreve eerſte point van adviſe fouden zyn.

Dat alle de open Walen, die door het geweldt
 van de Stormwinden ende de kracht van de
 hooge ende machtige Watervloeden, in de
 maend November feſthien hondert vyf en tſe-
 ventich, in de reſpective Zee-Dycken, ſoo be-
 ooften als beweffen Muyden, zyn ingebrooc-
 ken, mitſgaders de Schel- ende andere Gaten,
 die ſoo diep ingelooopen zyn, dat het geene, 't
 welck, ter plaetſe daer de openinge ingebrooc-
 ken is, van den Dyck was blyven ſtaen, de
 hoogte van een Ton boven een dagelycks water
 niet en konde bereycken, hebben moeten toe-
 geſtopt ende opgemaect werden, tot een ton
 hoogh boven een dagelycks Water toe, tot koſ-
 te ende laſte van de gemeene Ingelanden, elck
 voor ſoo veel de voorchreve open Walen, Schel-
 ofte andere Gaten, onder deſſelfs reſpective
 Dyckagien ende Heemraedtschappen mochten
 inghelooopen ende ingebroocken zyn, ende dat
 vervolgens ter dier oorſaecke by de ghemeene
 Waerdtschappen van den Diemer-Zeeburgh in
 het voorchreve generale beloop van onkoſten
 ſal moeten betaeldt worden de ſomme van twee
 duyſent drie hondert negenthien guldens ſes-
 thien ſtuyvers veertien penningen, ende door
 die geene die aen de ooftzyde van de Stadt
 Muyden Waelplichtigh zyn, tot den Naerder-
 Ban toe, de ſomme van derthienduylent vyf-
 hondert vyf en dertich guldens dertien ſtuyvers.

Dat voorts alle de ordinaris reparatien op de
 voorchreve Zee-Dycken gevallen, tot voldoe-
 ninge van de Keuren ende Uytgiften die by den
 geenen die de beheeringe over den Zee-Dyck
 van Amſterveen Competeert in den Banne van
 Am-

BYLAA-
GEN
L. I.

Amsterveen, ende by den Schout ende Schepenen van Diemen in den Diemer Ban, ende Schout ende Schepenen van Muyden in den Muyder Ban, ten respecte van het Aerdewerck, ende by den Bailliuw van Amstelandt, als Dyckgraef ende de Waertslyuden van den voorschreven Diemer Zeedyck, als Hooge Dyck-Heemraden op de naer-keure, naerschouwe, ende belaeckinge van het voorschreve Aerdewerck, mitsgaders by den voorschreven Dyckgraef ende Waertslyuden op het Pael- ende Yfer-werck op den voorschreven Diemer-Zeedyck tot Muyden toe, ende dan noch by den Schout van Muyden, als Substituut-Dyckgraef ende drie Schepenen van Muyden, ende voor Schepenen van Weesper-Caripel, als Hoogh-Dyck-Heemraden van den Zeedyck beoosten Muyden, op den voorschreven Zeedyck van Muyden af, tot den Banne van Naerden toe, ende by Schout, Burghe-meesteren ende Schepenen van Naerden op den voorschreven Zeedyck van Naerden af tot Muyder Ban toe, mogte zyn uytgegeven ofte gekeurt, mitsgaders foodanige reparatien als de Heeren haerEdele Groot-Mog. Gecommitteerden, boven ende behalven de voorschreve respectie Keureu, Uytgiften, Naerkeuren, Schouwen, Naer-Schouwen ende Belaeckingen, als ordinaris reparatien op de voorschreve respectie Zeedycken hebben geordonneert, ende gedaen opmaecken, sullen moeten gedraghen ende betaelt worden by de respectie Dyckplichtige alleen, die in de voorschreve respectie Zeedycken zyn gehoefslaeght ofte verstoelt, voor soo veel elck zyn Hoefslaeght ofte Bon Dycks heeft gekost, om naer de voorschreve Uytgiften, Keuren, Naerkeuren, Schouwen, Naerschouwen, Belaeckingen, ende ordre van de Heeren haerEdele Groot-Mog. Gecommitteerden opghe-maeckt te worden alles volgens de Lysten by de Heeren haerEdele Groot-Mog. Gecommitteer-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 445

teerden daervan, voor foo veel yeder Dyckagie aengaet, perfect ende specifiquelyck geformeert.

BYLAAGEN
L^r. I.

Dat de verdere verhooginge verfwaringe ende verbeteringe van de voorschreve respectie Zee-Dycken, door Aerde- Hout- ende andere wercken, die tot voldoeninge van haer Edele Groot-Mo. Resolutie Commissoriael van date den seventhienden July seshienhondert vyf en tseventich, door de Heeren der selver Gecommitteerden, naer ingenomen omstandigh bericht van Luyden hun des verstaende, aen ende op de voorschreve Dycken zyn geordonneert, ten respecte van hare importantie, niet sullen moeten aengesien werden als een gewoonlycke reparatie, maer als een extraordinaris verfwaringe ende verbeteringe, die niet wel met den naem van reparatie ofte onderhoudt soude konnen benaemt worden, ende tot welcke de respectie Gestoeldens ofte Gehoefflaegdens in de voorschreve Zee-Dycken, uit de respectie Privilegien, Handtvesten, Dykrechten, oude Costuymen, op de voorschreve Dykrechten gebruyckelyk, ende voorgaende Exempelen niet wel preciselyk soude konnen werden gheobligiert, maer dat deselve verfwaringe ende verbeteringhe generalyck sal moeten gereputeert worden van deselve nature te zyn als het maecken van de Dycken, soo wanneer deselve door ingelooopen Walen ingeslagen zyn ofte als nieuwe inlagen ende nieuwe Paelwercken, dewelcke tot laste van die geene die onder de voorsz. respectie Dyckagien gehooren, elcks in den synen respectivelyk van allen ouden tyden af als gemeene wercken in het gheheel ofte ten deele zyn ghemaect, soo wanneer ende soodanigh als men sulcks in billyckheydt heeft bevonden te behooren, ende wel particulierlyck van die soorten van gemeene wercken, welkers Lasten tusschen de respectie Gestoeldens of

Ge-

BYLAA-
GEN
L. I.

Gehoefflaeghdens in de voorschreve Zeedycken aen de eene ende de gemeene Ingelanden elcks onder syn Heemractchap respective, aen de andere zyde, met een redelycke proportie zyn ghedeelt, ende vervolgens dat in alle de onkosten van de verswaringe, verhooginge ende verbeteringe, die door de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden als vooren op de voorschreve Dycken, buyten ende boven de voldoeninge van de ordinaris Keuren, Uytgiften, Naerkeuren, Schouwen, Naerschouwen, Belaeckinge ende de ordres van de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden hier vooren gemelt, bewesten Muyden in de Dyckagie van Amsterveen zyn gheordonteert ende gedaen opmaecken, de gemeene Ingelanden onder de voorschreve Dyckagie gehoorende, fullen hebben te contribueren twee duysent twee hondert negentich guldens twaelf stuyvers twee penningen, ende dat de resterende twee hondert vyftigh guldens vyf stuyvers fullen moeten betaeldt werden by die geene die in de voorsz. Banne van Amsterveen gehoefflaeght ofte gestoelt zyn, maeckende alsoo dese repartitie de geheele hier vooren geseyde Somme, die aen den Amstelveenschen Ban te koste geleyt is, namentlyck 2540 guld. 17 stuyv. 2 penn.

Dat in deselve soorte van extraordinaire onkosten, voor soo veel den Dyck gelegen onder de Waertschappyen belanght, de selve Waertschappyen fullen hebben te contribueeren een hondert seven en tseftigh duysent negen hondert dertigh guldens negenthien stuyvers vier penningen; boven de twee duysent drie hondert negenthien guldens seshien stuyvers veertien penningen, die deselve ter saecke van het stoppen der Walen ende Schelgaten, als hier voren zyn gehouden te betalen, ende sulcks te samen hondert tseventigh duysent twee hondert vyftigh guldens seshien stuyvers twee penningen, ende dat

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 447

dat de refterende twee en tseftig duysent seven
hondert een en vyftigh guldens vyfthien fluy-
vers, foo ter faecke van de ordinaris reparatie
als van de portie op de welcke de Gehoefflaegh-
dens ofte Gestoeldens in de extraordinaris ver-
fwaringe by de Heeren haer Edele Groot-Mog.
Gecommitteerden zyn gheftelt, by de Gehoef-
flaegdens ofte Gestoeldens onder de voorschreve
Waertschappye fullen moeten werden betaeldt,
maeckende alfoo defelve repartitie de geheele
hier vooren gefeyde fomme, die aen den Dyck
onder de voorschreve Waertschappye gelegen
te kofte gheleydt is, namentlyck twee hondert
drie en dertich duysent en twee guldens elf
fluyvers twee penningen, en dat de voorschre-
ve Waertschappye in de fomme die defelve als
vooren fullen moeten opbrengen, fullen Con-
tribueren naer foodanighen proportie als de-
felve onder den anderen in alle gemeene wer-
cken zyn contribuerende.

Des dat aen die geene die haer Bonnen Dyck
felfs tot foodanigen hoogte, breette, verfwarin-
ge van gloyinge ende andere wercken hebben
gebracht als by de Heeren haer Edele Groot-
Mog. Gecommitteerden over den geheelen Dyck
was geordonneert, ende over fulks felfs de
voorschreve extraordinaris verfwaringe ende
verbeteringhe hebben bekoflight de negen thien-
de deelen van defelve verbeteringe ende ver-
fwaringe, voor foo veel die extraordinaris ghe-
weeft is, door de voorschreve Waertschappyen
fullen moeten werden gereftitueert ende gerem-
bourfeert.

Dat in de felve foorte van extraordinaris on-
kosten beoofden Muyden, onder het Heem-
raedtfchap van Muyden, de gemeene Ingelan-
den onder defelve Dyckagie gehoorende, fullen
hebben te contribueren hondert negentien duy-
sent drie hondert seven en veertich guldens
negentien fluyvers veerthien penningen, boven
de

BYLAAR-
GEN
L. I.

BYLAA-
GEN
L. I.

de derthien duysent vyf hondert vyf en dertich guldens, derthien stuyvers die de selve ter saecke van het stoppen der Walen ende Schelgaten als vooren syn gehouden te betalen, ende sulks te samen hondert twee en dertich duysent acht hondert drie en tachtich guldens twaelf stuyvers veertien pennigen, en dat de resteerende vyf en tnegentich duysent vier hondert twaelf guldens negenthien stuyvers veertien penningen, soo ter saecke van de ordinaris reparatie als van de portie op de welcke de Gehoeftlaegdens, ofte Gestoeldens in de extraordinaris verswaringe door de Heeren haer Ed. Groot-Mog. Gecommitteerden zyn gestelt, by de Gehoeftlaegdens ofte Gestoeldens in de Zee-Dyck onder het voorschreve Heemraedtschap gehoorende, sullen moeten werden betaeldt, maeckende alsoo dese repartitie de geheele hier vooren gheseyde somme, die aen den Dyck onder het selvige Heemraedtschap gelegen te kost is geleydt namentlyck twee hondert acht en twintich duysent twee hondert ses en tnegentich guldens twaelf stuyvers twaelf penningen.

Dat eyntelyk in deselve soorte van extraordinaris onkosten gevallen aen den Zee-Dyck in het Heemraedtschap van Naerden, de ghemene Inghelanden onder de selvige Dyckagie gehoorende sullen hebben te contribueren veerthien duysent een hondert vyf en tnegentich guldens twaelf stuyvers, ende dat de resterende vyfthien hondert seven en tseventich guldens vyf stuyvers thien penningen, sullen moeten betaeldt werden by die geene die onder het voorschreve Heemraedtschap in de Zee-Dycken gehoeftlaegt ofte gestoelt zyn, maeckende alsoo dese repartitie de geheele hier vooren gheseyde somme van vyfthien duysent seven hondert twee en tseventich guldens seventien stuyvers thien penningen, ende bedragende alle de selve sommen gesamentlyck vier hondert negen en tseventich duysent

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 449

duysent ses hondert twaelf guldens achtiën stuyvers thien penningen, ende sulcks soo veel als de Heeren haer Ed. Groot-Mog. Gecommitteerden bevinden, dat in het geheel alle de onkosten tot voldoeninge van de voorschreve Resolutie Commissoriael van den seventienden July festhien-hondert vyf en tseventich, aen de voorschreve Zee-Dycken, door de Heeren haer Ed. Groot-Mog. Gecommitteerden aengeleydt, komen te monteren.

BYLAAGEN
LI. I.

Dat de betalinghe van de voorschreve onkosten, by allen den geenen hier vobren ghemeldt, preciselyck sal moeten werden ghedaen voort den eersten Juny festhien-hondert acht en tseventich toekomende, ofte dat by faute van dien het selve by de respectie Dyckgraven ende Heemraden elcks in den synen, gelyck alle andere Dycklasten, op de gebreeckige sal ghemet ende ge-executeert worden by Dyck-recht.

Dat voorts ter plaetse alwaer soo beoosten als bewesten de Stadt Muyden in de maendt van October 1677, de vier hondert ende twee hondert Roeden respectie van de Buytengloyinge van de voorschreve Zee-Dycken zyn wechgeslagen gheweest, ende waerop by de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden, by provisie, naer tydts gelegentheyt eenige voorsorge is ghedaen, de selve wechgeslagen gloyinge weder sal moeten werden gerepareert, ende opgemaect, tot foodanighen forma ende swaerte, als het resterende van de Dyck is geordonneert, ende dat daer toe goede ende vaste specie van kley uyt de Riviere de Vecht, door het middel van een Modder-Meulen, tot Amsterdam zynde, sal kunnen bekomen, ende daertoe gebruyckt worden, ofte andersints, dat door die geene die de beheeringe Competeert, foodanighe andere middelen tot versceckeringhe van den selven Dyck ter plaetse daer die niet volkomen opgemaect is, ter handt fullen

X: STUK:

Ff

ghes-

BYLAA-
GEN
L. I.

ghenomen moeten worden als defelve beter , onkostelycker , ende met eenen verseeckerder mochten oordeelen te zyn , ende dat een derde van de onkosten , die tot het opmaecken van de voorschreve afgeslagene gloyinge ende herstellinghe van denselven Dyck , ofte andersints ghedaen fullen moeten worden , by die geene fullen moeten werden gedragen , die ter selver plaetse gestoelt ofte ghehoefslaegt zyn , ende de twee derde parten by de ghemeene Waerschappye aen de westzyde , ende by de ghemeene Ingelanden aen de oostzyde , onder het District alwaer de voorschreve Dycken ter saecke als vooren gerepareert moeten worden ; ende dat defelve fullen moeten voldaan ende betaeldt worden op foodanige termynen als den Dyckgraef ende Heemraden tot welkers besorginge het opmaecken van defelve Dycken respectivelyk sal staen , naer gelegentheydt van tyden ende saecken fullen oordeelen best ende dienstigh te zyn .

Dat de voorschreve Zee-Dyck in de voorschreven staet zynde gebracht , het onderhouden , repareren ende opmaecken van defelve voor het toekomende sal moeten ghedraghen ende bekostight werden by de respective Gestoeldens of Gehoefslaeghdens in den voorschreven Zee-Dyck , elck voor so veel syne portie Dycks aengaet , soo dat de voorschreve Dycken by de Gehoefslaeghdens ofte Gestoeldens fullen moeten onderhouden worden , tot foodanige Uitgiften ende keuren als de respective Dyckgraven ende Heemraden elck in syn District daer op fullen geleydt , gekeurt ende uytgegeven hebben , sonder dat het Gemeene Landt , volgens de Uytspreecke van Heer Hugo van Lanoy van date den een en twintichsten Maert veerthien hondert ses en dertigh , ende opgevolghde confirmatie van Hertogh PHILIPS van Bourgondien , als Grave van Hollandt , van den twee en twintichsten der selver maendt Maert ,

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 451

Maert, in het reguard van de westzyde, ende BYLAA-
GEN
L. I.
het Océroy van Koningh PHILIPS van Spaigne,
als Grave van Hollandt, van den twaelfden
Augusti vyftienhondert seven en tseventich,
ten respecte van de oostzyde, als noch eenigen
Dyck, anders als by consent van den Dyck-
graef ende Hooge Heemraden, ofte andersints
by spadé-steekinghe opkomen sal mogen, maer
oock dies aengaende alle voorgaende Privile-
gien, Hantvesten, Costumen ende Dyckrechten
blyven in haer geheel.

Dat verders de executie van alle het gundt
voorschreven is, aen de westzyde van de Stadt
Muyden, voor soo veel den Banne van Am-
sterveen aengaet, aen die geene die de behee-
ringe over den Dyck in denselven Ban gelegen
competeert, ende voorts voor soo veel den
verderen Dyck beweesten Muyden belanght aen
den Bailliuw van Amstelland, als Dyckgraef,
ende de Waertslyuden, als Hooge Dyck-Heem-
raden, ende beoosten Muyden aen het provi-
sioneel Collegie van Dyckgraef ende Hooge
Heemraden hier naer vermelt, sal aenbevolen,
ende deselve vervolgens gelast worden, dat sy-
lyuden elck in den synen sullen hebben te be-
sorghen, dat het geene als noch aen het Riet-
werck voltrocken moet worden, naer ende
volgens de Conditien van de besteedinghen,
door de Heeren haer Edelé Groot Mog. Ge-
committeerden hier bevoorens gedaen, opge-
levert werden; Dat syluyden oock den Dyck,
daer de selve, in de maendt van October laetst-
leden, op nieuws beschadight, ende niet we-
der volkomen opgemaect is, ten alderspoe-
dichsten sullen doen herstellen, ende de kosten
soodanigh omslaen ende innén, als hier vooren
reets ter neder gesteldt is; Dat syluyden oock
met alle exactitude ende vigilantie sullen in-
vorderen ende executeren de penningen die ye-
der een volgens het geene by desen vast ghe-
steldt

BYLAA-
GEN
L. I.

steldt ende gearresteert is, sal moeten opbrengen ende betalen, ende dat deselve Dyckgraven ende Heemraden respectie uyt de selve penningen weder aen het Gemeene Lant sulden restitueren het geene by het selve tot het opmaecken van de voorschreve Dycken gedebourseert is, beloopende te samen de somme van vier hondert negenthien duysent vyf hondert negen en dertigh guldens ses penningen, volgens de Memorie aen het eynde deses geinsereert.

Dat verder deselve respectie Dyckgraven ende Heemraden prompte ende precise betalinge sulden doen aen die geene die ter saecke van hare vergrave Landen noch onbetaeldt zyn, als oock aen de aennemers van het Rietwerck, als den tyd sal ge-expireert zyn, op de welcke deselve, volgens de befeedingen, sulden moeten werden voldaan. Ende dat ten eynde de voornoemde Collegien van Dyckgraven ende Heemraden alle 't geen voorschreve is perfectelyk souden kunnen naerkomen, aen deselve Collegien respectie ter handen gesteldt sulden worden alle soodanighe Lyflen ende Bescheyden, als de Heeren haer Edele Groot Mo. Gecommitteerden tot hare Instructie, om de voorschreve penningen te innen, ende andersints hebben geformeert, ende dat de Heeren haer Edele Groot Mog. Gecommitteerde Raden souden behooren gheslast te werden de voorsz. penninghen die aen het Gemeene Landt moeten gherestitueert worden, van de voorsz. Dyckgraven ende Heemraden respectie te innen, ende by faute van betalinge, precise te executeren.

Dat ten tweeden ten reguarde van de beheeringe van de voorschreve Zee-Dycken, voor soo veel de westzyde aengaet, deselve als noch soude kunnen gelaten worden aen soodanige beheeringe als tegenwoordich over den
fel-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 453

felven Zeedyck ge-exerceert werdt, edoch dat ^{BYLAA-}
tot voorkominge van veele ende verscheide ^{GEN}
inconvenienten, die de Heeren haer Edele ^{L^r. L.}
Groot Mog. Gecommitteerden aen den selven
Dyck geremarqueert hebben, soude behooren
vastgesteldt ende gearresteert te worden.

Dat eerstelyck die geene aen wie de beheer-
ringe van de voorschreve Zee-Dycken tusschen
Amsterdam en Muyden competeert de selve
Dycken op het minste souden moeten houden
tot foodanigen hoochte, swaerte, breette,
gloyingh ende verder met foodanige wercken
voorsien, als by de Heeren haer Edele Groot
Mog. Gecommitteerden daer aen geordonneert
zyn, sonder daer inne iets te verminderen,
ofte te laten verminderen, ende dat deselve ter
contrarie alle hare Uytgiften daer naer sullen
hebben te dirigeren, dat den toefant van de
voorsz. Zee-Dycken van tyt tot tyt noch meer
ende meer verbeteret mag worden.

Ten tweeden, dat, ten eynde den Bailliuw
van Amstellandt, als Dyckgraef, ende de
Waertslyuden van den Diemer-Zee-Dyck, als
Hooge Dyck-Heemraden, oock door hun ey-
gen interest geporteert moghen worden ten bes-
ten van de selve Dyckagie, ende tot preserva-
tie van de Dycken van dien, by alle occasien
te vigileren; Ende op dat de Ingelanden haer
met des te meerder gerustheydt en betrouwen,
op haer directie ende conduite mogen verla-
ten, voortaan niemandt tot Dyckgraef ofte
Waertsman sal mogen aengesteldt worden, of
dat de selve gegoedt sullen moeten wesen bin-
nen den ring van de voorschreve Dyckagie ten
minsten tot twintrich mergen Lands, ofte in
andere notable vaste Goederen, Heerlyckhe-
den ende Jurisdictien daer onder gereekent,
welverstaende, dat de voorschreve vaste ofte
Heerlycke Goederen sullen moeten egaleren
ofte excederen de somme van tien duysent Ca-

BYLAAG
GEN
L. I.

rolī guldens, ende dat vervolgens naer het overlyden van den tegenwoordigen Bailluw van Amstelandt, een ander in desselfs plaetse aengesteldt werdende, deselve behoorlyck sal moeten gequalificeert zyn, ofte sich foodanich sal moeten qualificeren, voor ende aleer hy in syne bedieninge als Dyckgraef zal mogen treden, gelyk oock den tyd tot de welke de tegenwoordige Waertslyuden zyn gecommitteert, ghe-expireert wesende, deselve haer behoorlyck fullen moeten qualificeren, ofte dat deselve in de voorsz. bedieninge niet fullen mogen gecontinueert worden.

Dat voortaan alle Waertslyuden fullen moeten ghekooren ende *ad vitam* aengesteldt worden.

Doch dat beyde de voorschreve Articulen geen plaetse fullen hebben ten reguarde van den jonghsten Burgemeester van de Stadt van Amsterdam, die als jonghste Burgemeester, volgens het Privilegie van Hertogh PHILIPS van Bourgondien, als Grave van Hollandt, van den drie en twintichsten July veertienhondert veertich, als Waertsman in het voortz. Collegie compareert, dewyle de bedieninghe van de voorsz. Waerschappye aen des selfs Persoon ghecircumscribeert zynde de voorsz. Articulen daerop niet wel souden kunnen geapliceert worden.

Dat Schout en Schepenen van Diemen, volgens haer recht ende oude gewoonte, mitsgaders den Schout ende Schepenen van Muyden, hare Keuren ende Uytgiften fullen blyven doen, elck in desselfs respective Bannen, ten tyde ende in maniere als deselve altydts gewoon zyn geweest te doen, ende dat syluyden deselve Keuren ende Uytgifte aenstonts fullen hebben over te brengen in handen van den Bailluw van Amstelandt, als Dyckgraef, ende de Waertslyuden als Hooge Dyck-Heemraden, ende

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 455

de dat den selven Dyckgraef ende Hooge Dyck-^{BYLAA-}
Heemraden binnen den tydt van ses daghen^{GEN}
daer naer haere Nae-keure over den voorschre-^{L. I.}
ven Zee-Dyck mede fullen doen.

Dat deselve Voor- ende Naer-keuren ende Uytgiften gedaen zynde, voortaan niet yeder Gehoefflaeghde of Gestoelde particulier des selfs Bon Dyck tot voldoeninge van de voorschreve Keuren ende Uytgifte als tot noch toe gebruyckelyck is geweest, sal doen repareren ende opmaecken, maer dat den voorschreven Dyckgraef ende Hooge Heemraden het selve ten koste van de voorschreve Gehoefflaeghdens ofte Gestoeldens fullen laten doen, ende dat de kosten, by de voorschreve Dyckgraef ende Heemraden daertoe ghedaen, over de respectieve Gehoefflaeghdens ende Gestoeldens omgeslaghen, ende daerinne by de selve geobserveert sal worden, dat yeder van de voorschreve Gehoefflaeghdens ofte Gestoeldens komt te betalen, soo veel als desselfs Bon Dyck particulierlyck van opmaecken sal gekost hebben, sonder den een wiens Dyck minder gekost mochte hebben, met de kosten van een ander wiens Dyck meerder gekost mochte hebben, eenighsints te moghen beswaeren.

Dat den Schout ende Schepenen van Diemen in den Diemer Ban, ende Schout ende Schepenen van Muyden in den Muyder Ban, wederom op hare gewoone tyden haer gewoone Schouwen fullen doen, ende vervolgens alle de respectieve Handtvesten, Privilegien, oude Costumen ende Dyckregten blyven in haer geheel, sonder dat in de selve eenige veranderinge gemaect, maer de selven alleen, met het gunt voorsz. is fullen verbeterd ende versterckt worden.

Ende wat belanght de beheeringe van de voorschreve Zee-Dycken beoosten Muyden,
Ff 4 dat,

BYLAA-
GEN
L. I.

dat, blyvende op de felve de beheeringhe, die aldaer teghenwoordich is, foo van Schout als Substuyt Dyckgraef, ende drie Schepenen van Muyden ende twee Schepenen van Weespercarfpel in de Muyder Ban, als van Schout, Burgemeesteren ende Schepenen van Naerden in de Naerder Ban, by provisie, ende nae het exempel van de westzyde, tot een proef soude konnen ende behooren aenghesteldt te worden een Collegie van een Dyckgraef en seyen Hooge Dyck-Heemraden *ad vitam* aengesteldt, aen de welcke de opperbeheeringe van de voorschreve Zee-Dycken van Muyden af tot Naerden toe, over de Muyder ende Naerder Ban respectivelyk soude aenbevolen werden, gelyck deselve opperbeheeringe aen den Bailliuw van Amstellandt, als Dyckgraef, ende aen de Waertslynden als Hooge Dyck-Heemraden aen de westzyde over de Banne van Diemen ende Muyden respectivelyk aenbevolen is.

Dat het felve Collegie soude behooren te bestaan uyt den Drost van Muyden ende Bailliuw van Goylandt, als Dyckgraef.

Een Heemraedt van wegen de Stadt van Amsterdam, by de felve daertoe te committeren.

Een Heemraedt van wegen de Stadt Muyden, by de felve Stadt daertoe te committeren.

Een Heemraedt van wegen de Stadt Naerden, by de felve Stadt daertoe te committeren.

Een Heemraedt by die van Weeper-Carfpel te committeren.

Ende dan nog drie Heemraden uyt de gemeene Ingelanden, onder de voorschreve respectieve Dyckagien gehoorende, by den Dyckgraef en Hooge Heemraden te committeren, des dat de voorschreve Dyckgraef ende Hooge Heemraden onder de voorschreve drie Heem-

ra-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 457

raden uyt de gemeene Ingelanden sullen moeten committeren een ingezeten van de Stadt Muyden, een Ingezeten van de Stadt Weesp, ende een Ingezeten van de Stadt Naerden, soo lange onder de ingezetenen van de voorschreve respective Plaetsen yemandt gevonden werdt die daertoe gequalificeert mochte zyn, ende dat die gebreeckende, in plaetse van de gebreeckige, yemant uyt de andere gemeene Ingelanden, die gequalificeert zyn, by den Dyckgraef ende Heemraden sal moeten gecommiteert worden, ende dat by de Steden van Amsterdam, Muyden ende Naerden, mitsgaders by die van Weesper-Carspel, desselfs Heemraden zynde aangesteldt deselve beneffens den Dyckgraef de voorschreve drie Heemraden uyt de Ingelanden voor de eerstemael aenstellen sullen, ende dat yemandt van de Heemraden by de voorschreve respective Steden, ofte die van Weesper-Carspel aenghesteldt, komende aslyvigh ofte van syn dienst verlaten te worden, de selve Steden respective ofte die van Weesper-Carspel yemandt anders, die behoorlyck gequalificeert is in desselfs plaetse sullen mogen committeren, ende soo wanneer een van de drie Heemraden uyt de Ingelanden mochte komen te overlyden, ofte van syne bedieninge verlaten te worden, dat des selfs plaetse by den voorsz. Dyckgraef ende andere Heemraden gesamentlyck met een ander gequalificeert Persoon sal werden gesuppleert.

Dat den voorschreven Dyckgraef ende Heemraden mede op het exempel van die van de westzyde, in den Ringh van hare Dykagie, sullen moeten gegoedt zyn ten minsten tot sesduysent guldens aen vaste goederen, van deselve Nature als hier vooren ten respectve van de Westzyde ter neder gesteldt is.

Dat de selve Dyckgraef en Heemraden haer in alles sullen dragen naer de Dyckrechten van

BYLAAG- de westzyde, ende dat fyluyden ten respecte
 GEN van den Schout als Substituyt Dyckgraef ende
 L^r. I. de drie Schepenen van Muyden, ende twee
 van Weesper-Carispel als Heemraden over den
 Muyder Ban, ende Schout, Burgemeesteren
 ende Regeerders der Stede Naerden als Heem-
 raden over den Naerder-Ban, fullen exerceren
 het selvige recht dat den Bailliuw van Amstel-
 landt als Dyckgraef, ende Waertsluyden als
 Heemraden aen de westzyde, ten reguarde van
 Schout ende Schepenen van Diemen in den
 Diemer-Ban, ende Schout ende Schepenen van
 Muyden in den Muyder-Ban is competerende.

Dat vervolgens onder andere de voorschre-
 ven Schout van Muyden, als substituyt Dyck-
 graef, met de drie Schepenen van Muyden,
 ende twee van Weesper-Carispel, midsgaders
 Schout, Burgemeesteren ende Schepenen van
 Naerden, haer gewoonlycke Keuren ende Uyt-
 giften fullen blyven doen, elck in desselfs res-
 pective Bannen, ten tyde ende in maniere als
 fyluyden gewoon zyn gheweest te doen; ende
 dat fyluyden deselve haere Keuren ende Uyt-
 giften aenstondts fullen hebben over te brengen
 in handen van de voorschreven Dyckgraef ende
 Hooge Dyck-Heemraden, ende dat de voor-
 schreven Dyckgraef ende Hooge Dyck-Heem-
 raden ses dagen daer naer haer Naekeuren over
 den voorsz. Zeedyck fullen doen.

Dat de selve Voor- ende Naer-Keure mits-
 gaders Uytgifte gedaen zynde, voortaan niet
 yeder Gehoefflaeghde ofte Gestoelde, parti-
 culier desselfs Bon Dycks tot voldoeninge van
 de voorschreve Keuren ende Uytgiften, als
 tot noch toe gebruyckelyk geweest is, sal
 doen repareren ende opmaken, maer dat den
 voorschreven Dyckgraef ende Hooge Heem-
 raden het selve tot koste van de voorschreve
 Gehoefflaeghden ofte Gestoeldens fullen laten
 doen, ende dat de kosten by den Dyckgraef

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 459

en de Hooge Dyck-Heemraden daer toe over de respectie Gehoefflaeghdens ende Gestoe-
dens omgeslaghen, ende daerinne by de selve geobserveert sal worden, dat yeder van de
voorschreve Gehoefflaeghdens ofte Gestoeeldens komt te betalen, soo veel als desselfs Bon Dyck
particulier van opmaecken sal ghekost hebben, sonder den een wiens Dyck minder gekost
mochte hebben, met de kosten van een ander wiens Dyck meerder gekost mochte hebben,
eenichsints te mogen beswaren.

Dat de selve Schout van Muyden, als substituyt Dyckgraef, ende drie Schepenen van Muyden, ende twee Schepenen van Weesper-Carpsel, als Heemraden in den Muyder-Ban ende Schout, Burgemeesteren ende Schepenen van Naerden, in den Naerder-Ban, op hare gewoone tyden haer gewoone Schouwen sullen doen, ende de voorschreve Dyckgraef ende Hooge-Heemraden de Naerschouw, ende dat voorts alle de respectie Rechten, Privilegien, Coustumen ende Dyckrechten, die op den voorschreven Zee-dyck mochten syn sullen blijven in haer geheel sonder dat deselvi-ge vernieticht, ofte daerinne eenige veranderinge gemaect, maer alleen met het voorschreve verbeteret ende versterckt worden, ende particulierlyck dat de Bannen van Muyden ende Naerden, voor soo veel als de selve in het stuck van Contributien zyn gesepareert, oock in de selve gesepareert sullen blijven, ende den voorschreven Dyckgraef ende Heemraden sullen hebben te besorgen, dat of wel de opperheeringe der voorschreve Bannen aen haer werdt gedefereert, echter in het verdere in alles 't welck buyten de voorsz. generale beheeringe mach zyn, de voorsz. Bannen blijven gesepareert, gelyck de selve tot nu toe ende altoos gesepareert geweest zyn.

Waer op gedelibereert zynde, hebben haer
Ed.

BYLAA-

GEN

L^r. I.

Ed. Groot-Mog. haer met het voorschreve avis in alle syne Poincten ende Deelen gheconformeeert, ende voort goetdgevonden ende verstaen, dat alle ende een yeder van de Poincten ende Articulen daerinne vervat, sal moeten werden naergekomen ende ge-executeert by ende tot laste van den geenen die het behoort, sonder daer van in gebreecke te blyven, ende dat voorts de reeckeningen van den ontfang ende uytgave van de penningen hier vooren gemeldt sal werden ghedaen voor de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden ter Auditie van des Gemeene Landts Reeckeningen, die de voorschreve reeckeningen fullen naersien ende opnemen als naer behooren; Ende dat de stucken ende Papieren die de gemelde Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden over ende van de voorsz. saecken zyn hebbende, fullen werden gebracht ende gelaten onder de ghemelte Heeren Gecommitteerden tot de voorschreve Auditie.

MEMORIE van foodanigen somme van penningen, als tot het opmaecken van de Zee-Dycken gelegen tusschen Amsterdam ende Naerden, by de Heeren haer Edele Groot-Mog. Gecommitteerden, in ghevolge ende tot voldoeninge van derselver respective Resolutien Commissoriael van dattis den dertienden November, sesten December seshien hondert vyf en tseventich, ende seventienden July seshien hondert ses en tseventich zyn gedebourseert, ende waervan aen het gemeene Landt restitutie gedaen moet worden by de respective Heemraedtschappen in het voorschreve

ve

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 461

ve Distrikt gelegen, mitsgaders **BYLAAG**
 van het geene yeder Heemraedts- **GEN**
 schap daer toe sal moeten Con- **L. I.**
 tribueren.

Den Dyckgraef ende de Heem-
 raden in de Banne van Am-
 sterveen - - - 1792 : 7 : 10

Het Heemraedtschap van den
 Diemer Zeedyck van de Am-
 sterveensche Ban af tot Muy-
 den toe, zynde den Bailliu
 van Amstelandt als Dyck-
 graef, ende de Waertsluy-
 den, als Hooge Dyck-Heem-
 raden, de somme van - 196715 : 7 : 2

De provisonelen Dyckgraef en
 Hooge Heemraden aen de
 oostzyde van Muyden, voor
 den Banne of Heemraedtschap
 van Muyden aen de oostzy-
 de van de Vecht de somme
 van - - - 209006 : 2 : 12

Den selven provisonelen Dyck-
 graef en de Hooge Heemra-
 den voor den Banne ofte
 Heemraedtschap van Naerden,
 de somme van - 12025 : 2 : 14

Somma totalis 419539 : - : 6

Lr. K.

BYLAA-

GEN

L. K.

L. K.

Grootte der Polderen, getal der Schutsluizen en Watermolens, en oppervlakkige inhoud der Wateren, begreepen onder den Ring van AMSTELLAND, woordelyk ontleend, uit het Register van het Hoog-Heemraadschap van Amstelloand. L. C. f. 165 v° enz.

N. 1.

De Grootte van de Polders die hare uytwatering hebben binnen den Ring van Amstelloand, alles op alfulke maet als de plaetsen waer onder de respectieve Polders sorteren, syn hebbende, ondervraegt en opgenomen door den Landmeter CORNELIS COEL, In den jare 1675 in July.

Morgens.

De Polders van Bylevelt, Achthoven en Maftwyck.	2200 -
Harnelerwaert, zynde veel Bouwlandt leyt met het Bylevelt gemeen	200 -
Kockenger Polder	360 -
Spenger Polder	400 -
Outhuifen en Demmerick	1600 -
Vinc:keveen	1000 -
Aesdom en Proosdye	600 -
Waver en Waverveen	1600 -
Mydregt benoorden de Zuwe onder Hollandt	447 -
	My-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 463

	Morgens.	BYLAAGEN
Mydregt benoorden de Zuwe onder 't Stigt . . .	353	L'. K.
Mydregt bezuiden de Zuwe . . .	1736	-
Wilnis tot aan Heynooms Vaert . . .	1286	-
Wilnis en Outhuifen . . .	600	-
De Hollandse meent met 't Bylevelt gemeen . . .	80	-
De Westveensche polder groot . . .	125	-
Noorder polder groot . . .	339	-
Sevenhoven . . .	1160	-
Blocklandt . . .	840	-
't Oosteynde van Nieuweveen . . .	440	-
't Westeynde ter wederzyde de Goutse Vaert . . .	320	-
De Kallager polder is wel 200 morgen, maer maelt met Amsterveen en den Uythoorn gemeen . . .	200	-
De Uythoornse polder 900 morg. maelt mede met Amsterveen gemeen . . .	900	-
De Tamer Polder . . .	300	-
De Bovenkerker Polder . . .	1962	-
De Middel polder . . .	1229	-
De Buitenveldersche Polder . . .	1660	-
Outewaler polder by de Stadt . . .	257	-
De Diemermeer groot . . .	600	-
De Over Diemer Polder ofte de bepolderinge tusschen den Hogendyck, de Vegt, Smal Weespen Gaesp . . .	1450	-
De Bylemer - Meer . . .	570	-
Nigtevegter Polder . . .	600	-
d'Oostzyde Polder aan den Slootdyck . . .	1116	-
	't Hoend	-

464 AMSTERDAMS V. DEEL.

BYLAA.
GEN
L^r. K.

Morgens.

't Hoendert polder aen de Nieuwer- fluis	250	4
d'Oukoper polder	680	-
Baenbrugger polder en achter Loe- nerflood	650	-
De Staten polder 94 morgen is daeronder begrepen Winkel Pol- der	80	-
't Poldertje om 't Abkouder Slot	10	-
't Poldertje tusschen het Slot en Ab- koude	15	-
Waerd of Aesjacker polder	360	-
De Holendrecht aen de zuyt zyde	284	-
De ronde hoeps polder	1550	-
De holendrechtsche polder aen de noortzyde	419	-
De Bullewyck	230	-
Kleyn Deuvendregt	432	-
Groot Duyvendregt	885	-
Bovenrycker Slotter polder	332	-
De west bylemer	340	-
De oost bylemer	440	-
De Gaesper polder	430	-
D'Abkouder polder	366	-
De diemer polder.	333	-

Komt in 't geheel 34607 morgens.

N. 2.

BYLA-
GEN
Lr. K.

*Lyste van de Schutsluysen, waarmede
het Water van den Amstel, mitsga-
ders het water met den Amstel ge-
meen zynde in de Ringh van Am-
stellandt wort afgesloten ende ge-
scheyden van andere wateren zoo
buyten als binnen den Ringh.*

Opgenomen door CORNELIS COEL
Lantm. in July 1675.

Aen den Amstel d' oostzyde.		Sluysen.
In outewaler polder	.	1
In groot Duyvendregt	.	1
In de boven rycker Sloter polder	.	1
In mydregt benoorden de zuwe	.	2
In mydregt bezuiden de zuwe	.	1
Aan de westzyde.		
* In de Stads graft by de wetering	.	1
* In de achtergraft by de ossemart	.	2
In de middel polder	.	1
In de Bovenkerker polder	.	2
In de Tamer polder	.	1
En een is daer noch gedamt.		
In de Uythoornse polder	.	1
Aen de quakel	.	1
In kudelftaert	.	1
In kalflagen	.	2
Aen de Billerdam	.	1
Aen de Dregt.		
By de Billerdam, in nieuweveen	.	1
In de Goutfche Vaert	.	1
X. STUK.	Gg	Ten

BYLAA-
GEN
L. K.

Sluyfen.

Ten wederzyde in defelve	2
In de nieuweveensche Vaert	I
Nae de Uytterbuurt	I
In blocklandt	I

Aen de krom mydregt.

In de mydregtsche polder de blos- wegh	I
In de kerkvaart fal geleyt worden	I
In meyer op den hoof	I
In 't fcheyt van meyer en Wilnis	I
In wilnis	I
Aen 't Woersche verlaet	I
In de collevaert	I
In westveen	I
In noorden	I
In fevenhoven	4
In blocklant	I
In heynooms vaert	I

Aen de Uytersche Treckvaart.

De nieuwerfluijs	I
* Den fchotdeur in de beer aldaer	I
In den anxtel	I
In de Geuse floot	2

Aen de Winkel.

In Vinkeveen is gedamt.	
In Aesdom en proosdye	I

Aen de Waver.

In de waver polder	I
--------------------	---

Aen 't Bylevelt.

Aen den amstel.	I
Aen wilnis	I

In

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 467

	Sluysen.	BYLAA- GEN L ^r . K.
In de hanickerdam . . .	I	
In de helzendam . . .	I	
In de Joostendam . . .	I	
Verders in Amsterdam . . .	2	
In Muyden . . .	I	
In Weesp . . .	I	
* Aen Diemerdam . . .	I	
* Aen 't nieuwe diep . . .	I	

In 't geheel 59

Somma komt in 't geheel 59 Sluysen waer-
van 53 daer men door Schutten kan, ende
6 [5] daer men niet door varen kan, maer
alleen dienen om het Water te keeren, en
by gelegentheyf af te tappen, zynde dese
getekent met *.

N. 3.

*Lyste van de Watermolens die hare
uytwatering hebben op den Amstel,
en op de Wateren, die met den Am-
stel gemeen zyn leggende, binnen den
Ringh van Amstelland, opgenomen
door den Lantmeter CORNELIS
COEL, in de maent July 1675.*

Aen den amstel op d'oostzyde	Molens	
	8 kant.	4 kant.
Op d'Outewaeler polder . . .	I	-
Diemermeer . . .	2	-
Groot deuvendregt . . .	-	I
kleyndeuwendregt . . .	I	-
Ronde hoep . . .	I	-
G g 2		Wa-

BYLAA-
GEN
Lr. K.

Molens.

8 kant. 4 kant.

Waverveen	I	-
meyert benoorden de Zuwe	I	-
meyert bezuyen de Zuwe	I	-

Aen de westzyde

Op Buytenveldert	3	-
Middelpolder	2	-
Boverkerk	2	-
Tamen	I	I
den Uythoorn	I	-

Aen de Dregt

Op Kudelftaert	I	-
Kalflagen	I	-
Nieuweveen	-	2

Aen de krom mydregt

Op Blocklandt	-	I
Op Sevenhove	-	I
Noorden	-	I
Westveen	-	I
Mydregt aen de kerkvaert	-	I
Mydregt aen Bos- en hove	I	-
Wilnis	I	-
Heynoomsvaert	-	I

Aen 't Bylevelt

Op Spenge	-	I
Kokenge	-	I
aen de hanickerdam	-	I
by harmelen	-	I
by de heldam leyt noch om verre	-	-

Aen de Waver

Op d'aesacker polder	I	-
de Waver polder	I	2

Aes-

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 469

	Molens.		BYLAA-
	8 kant.	4 kant.	GEN
			Lr. K.
Aesdom en proosdye	I	-	
Vinckeven	I	-	
Winkel polder	-	I	
Ronde hoep	I	-	

Aen de Uyterfche treckvaert

Van Ouderkerk op de ronde

hoep	I	-
de bullewyck	I	-
Aesdoem	I	-
holendregt	I	-
de waert aen abkou staet nu stil -	-	I
tusschen 't slot en abkoude . -	-	I
ten zuyden 't slot legt om verre -	-	-
de staten polder	-	I
baembrugger polder	I	3
In de geuse floot	-	I
Oucoop	-	I
't hoendert	I	-
d' oostzyde polder	2	-

Aen de Muyder en Weesper Vaert

Op groot Deuvendrecht	I	I
Boven rycker floter polder . . .	I	-
Diemer polder	I	-
Een kleyn poldertje aen 't nieu-		
we Diep	-	I
De west-Bylemer	I	-
De oost-Bylemer	I	-
De Gaesp	3	-
Over diemen aen den Diem . . .	I	-
By Muyden aen de noortzyde -	-	3
G g 3		Aen

470 AMSTERDAMS V. DEEL.

BYLAA-
GEN
L'. K.

Molens.
8 kant. 4 kant.

Aen de zuytzyde van de Vaert	-	I
Stampner polder	-	2
Kickenpolder	-	I
Aen de Gaesp	-	I
Boternes	-	I
Lagewey	-	I
hogewey	-	I
Bloemendaal	-	I
Nigtevegt	I	-

Aen 't Geyn

Op nigtevegt	I	I
d' Oofstzyde polder	I	-
d' Abkouder Polder.	I	-

Komt 46 agtkante
en 40 vierkante } Molens.

86

N. 4.

BYLAAGEN
Lr. K.

Calculatie van den Superficielen inhoud van den Amstel ende alle wateren, die met deselve gemeen syn leggende binnen den ringh van Amstellant, derwelkers brete op verscheyde plaetsen gemeten zyn, en desselfs lengte uyt de Caerte gepast, en also ten nauwsten gecalculeert, door de Lantmeeter CORNELIS COEL, den 15 July 1675.

Synde desselfs lengte ende doorgaende brete mitsgaders haren Superficielen inhoudt bevonden in Rynlants mate, als volgt

	Langh Roeden.	Wyt Roeden.	Inhout □ Roeden.
De Ryn van hermelen tot den helfendam	560.	6.	3360.
— van hermelen tot den hanickerdam	180.	4.	720.
't Bylevelt van hermelen tot kokenge	2250.	2 $\frac{1}{2}$.	5625.
— van daer tot Joostendam	260.	3 $\frac{1}{2}$.	910.
— van daer tot Wilnis	1280.	5 $\frac{1}{4}$.	6720.
De Spenger weteringh van 't Bylevelt tot aen heynoomsvaert	800.	2 $\frac{3}{4}$.	1900.
— van heynoomsvaert tot Crom mydrecht	430.	2 $\frac{3}{4}$.	1021.
G g 4			— de

BYEAA-

GEN

L. K.

Langh. Wyt Inhout

Roeden. Roeden. □ Roeden.

— de kollenvaert aen 't Woertsche verlaet	220.	4.	880.
De krommydrecht van 't Woertsche verlaet tot aen 't scheyd van Wilnis . . .	1100.	5 $\frac{1}{2}$	6050.
— Van 't scheyd van Wilnis en mydrecht aen den amstel .	1750.	9 $\frac{1}{2}$	16625.
De dregt van daer tot aen de billerdam	2110.	11 $\frac{1}{4}$	24792.
De Goutfche vaert van de dregt tot het ver- laet . . .	400.	4 $\frac{1}{2}$	1800.
De nieuwveensche vaert van de Dregt tot het verlaet .	170.	4.	680.
den amstel van de dregt en Crommy- drecht tot ouderkerk	2870.	16 $\frac{1}{2}$	47355.
Van daer tot het mo- lentje . . .	1650.	18.	29700.
Van daer tot de Stadt amsterdam . . .	700.	32.	22400.
Het wintrak buyten de wyte van den amstel	-	-	1500.
De ringsloot rontom de diemermeer .	2350.	5 $\frac{1}{2}$	12925.
Het nieuwe diep is net gemeten ende bevon- den . . .	-	-	48161.
De diemer kerkvaert	210.	3.	630.
Van de meer door de			die.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 473

	Langh Roeden.	Wyt Roeden.	Inhout Roeden.	BYLAA- GEN L ^r . K.
diemerbrugh tot Vin- kenborch . . .	500.	5 $\frac{1}{2}$.	2750.	
Van daer de muyder vaert tot muyden	1500.	5 $\frac{1}{2}$.	8580.	
Den diem van de By- lemer tot aen de die- merdam . . .	840.	32.	26880.	
Van diemerbrugh tot aen de bylemermeer	310.	5 $\frac{1}{2}$.	1705.	
De treckringh van de Bylemermeer . .	650.	5 $\frac{1}{2}$.	3575.	
De vordere ringh van de Bylemermeer .	1800.	3 $\frac{3}{4}$.	6750.	
De Gaesp . . .	450.	19.	8550.	
Smal weesp . . .	500.	4 $\frac{3}{4}$.	2375.	
't Geyn van de Gaesp tot Abkoude . .	1580.	6 $\frac{1}{4}$.	9875.	
De nieuwe vaert van de nieuwerfluyts tot den anxtel . .	420.	5 $\frac{1}{2}$.	2310.	
Van daer tot Loener- flood . . .	750.	7 $\frac{3}{4}$.	5812.	
De geuse flood van den anxtel tot het verlaet	520.	3 $\frac{1}{4}$.	1690.	
't Geyn van de Loe- nerflood tot d'abkou- der meer . . .	2330.	4 $\frac{1}{4}$.	9642.	
D'Abkouder Meer	-	-	12000.	
De holendregt van daer tot de voetangel .	725.	10.	7250.	
De bullewyck van daer tot ouderkerk .	800.	13 $\frac{1}{2}$.	10800.	
De ringh om de Staten-				

G g 5

ten.

474 AMSTERDAMS V. DEEL.

BYLAA-
GEN
L'. K.

	Langh Roeden.	Wyt Roeden.	Inhout □ Roeden.
ten- en winkelpolder	1120.	2 $\frac{3}{4}$.	3080.
Der ringh van 't slot ab- koude . . .	260.	2 $\frac{3}{4}$.	715.
De waver van de voet- angel tot den amstel	1780.	3 $\frac{1}{2}$.	6230.
de Winckel van de Winckelpolder tot de Waver . . .	840.	2 $\frac{3}{4}$.	2310.
De bild en broeckwa- teringh van de bul- wyck tot d'Abkouder meer . . .	1190.	2 $\frac{3}{4}$.	3272.
de molentogten die daer zyn in 't generael	-	-	2980.
het gemeen water in harmelerwaert om- trent . . .	-	-	1700.
't gemeen water in de hollantse meent om- trent . . .	-	-	500.
de Stadts graften aen Amsterdam . . .	450.	18.	8100.
In de Stadt Amster- dam . . .	-	-	2116.
In de Stad Weesp . . .	-	-	1500.
aen de Stadt Muyden . . .	-	-	600.
voor inwycken soo hier en daer . . .	-	-	600.

Somma in 't geheel 388001.

Dat is 646 morgens 410 roeden Rhyntantze
maet, 600 □ Roeden voor 't morgen ge-
rekent.

Syn.

II. BOEK. VOORNAAMSTE BEZITTINGEN. 475.

Synde nog bevonden eenigh buytenlant 't ^{BYLAA-}
welk by hoog water komt onder te loopen ^{GEN}
ende als dan mede tot een boesem foo ^{Lr. K.}
wel als de amstel ofte het Byievelt is ver-
streckende is omtrent groot als volgt.

□ roeden.

het buytenlant leggende tus-
schen kockenge en Ger-
werskoop omtrent . . . 2471.

het rietlant gelegen in de hol-
lantfche meent aen de
zuydezyde foo veel als
niet bekaad of bepoldert
zal worden magh omtrent
zyn . . . 18000.

het rietlant by d'omval door
diemerbrug tot vincken-
borgh en wederzyds den
diem naer giffing famen 6000.

het rietlant leggende ront-
om het nieuwe diep door
Jacob bos Lantmeter ge-
meten en groot bevonden 10654.

komt 37125. □ roeden

dat is 61 morgens 525 roe-
den 't welk by hoog wa-
ter de boezem van de
ringh van Amstellant komt
te vergroten.

Vorders is nogh de hollant-
fche meent van spenge tot
aen de hollantfche kade
omtrent groot . . . 421.

Item

Roeden.

BYLAA-
GEN
L. K.

Item van daer tot aen den
Oudendam omtrent . 1246.
noch het resteerende van de
hollantsche meent leggen-
de aen de zuydzyde van
heynoomsvaert omtrent 30000.

 komt 31667.

dat is 52 morgen 467 roeden
't welk tot noch toe heeft
gedient by hoog water tot
de boefem van de ringh
van Amstelandt maer
wort geseyt dat nu be-
kaad sal worden.

BERIGT voor den BOEKBINDER.

De Afbeelding der Oude Zegels,
moet staan tegen over Bl. 33

De Kaart der Ambagtsheerlykheden. — 175
Beide moetenze naar de linkerzyde uitslaan.